

Дъглас Адамс

Съомгата на съмнението
Последно стопиране през
галактиката

На Поли

Бележки на редактора

Запознах се с Дъглас Адамс през 1990-а. Като току-що назначен редактор в „Хармъни Букс“ бях взел полет до Лондон, за да разбера какво става с така дългоочаквания пети роман „Почти безобидна“ от „Пътеводителя“ на Адамс. В момента, в който влязох в къщата на Адамс в Айлингтън, един едър и жизнен мъж изтопурка по дългото стълбище, поздрави ме сърдечно и ми връчи стиска листа. „Я кажи какво мислиш“ – подхвърли през рамо и препусна обратно нагоре по стълбището. Върна се след час с още листа и прояви жив интерес относно мнението ми за първата стиска. И следобедът премина така в тихи периоди на четене, следвани от поредното скачане по стълбите, поредния разговор и поредните страници. Оказа се, че това е любимият начин на работа на Дъглас Адамс.

През септември 2001-а, четири месеца след трагичната и неочаквана смърт на Дъглас, ми се обади неговият агент Ед Виктор. Един приятел на Адамс бил запазил твърдия диск на любимия му компютър „Макинтош“; имал ли съм нещо против да разровя файловете и да видя дали съдържат достатъчно материал за една книга? След няколко дни пристигна колет, любопитството ми се изостри и аз побързах да разкъсам опаковката.

Първата ми мисъл беше, че приятелят на Дъглас, Крис Огъл, се беше натоварил с Херкулесов подвиг – което впоследствие се оказа чистата истина. Дискът с произведенията на Дъглас съдържаша 2579 файла – от огромни, съдържащи пълните текстове на книгите му до писма в полза на „Спасете носорозите“, неговият любим благотворителен фонд. Имаше и невероятни идеи за книги, филми и телевизионни програми, някои от по едно-две изречения, други по пет или шест страници. Освен това имаше чернови на речи, материали писани от Дъглас за неговия уебсайт, предговори към множество книги и събития, както и размисли относно близки до сърцето на Дъглас теми: музиката, технологиите, науката, застрашените от изчезване видове, пътешествията и малцовото уиски (изброявам само някои от тях). Накрая открих дузина варианти на романа, с който Дъглас се сражаваше през по-голямата част от последното десетилетие. Сортирането и подборът за това незавършено произведение, което ще намерите в третата част на тази книга, се превърнаха в най-голямото предизвикателство, въпреки че като го казвам по този

начин, звучи много трудно. Не беше. Въпросите раждаха отговори още в момента на възникването си.

Замисленият като трета книга от серията за Дърк Джентли незавършен роман на Дъглас, започна жизнения си път като „Твърде късата лъжица“ и е описван във файловете като такъв до август 1993-а. От този момент нататък романът се нарича „Съомгата на съмнението“ и „Имението Лос Анджелис/Носорог/Пустословие“. След като почетох всичките варианти, реших, че ще направя най-добра услуга на Дъглас, ако сглобя най-силния материал, без значение кога е писан, същото, което бих му предложил и ако беше жив. Затова от „Старата съомга“ възстанових онова, което понастоящем е първата глава, за ДейвЛанд. Следващите шест глави оживяха моментално в един по-дълъг и по-пространен вариант – „Съомгата на съмнението“. След това, като внимавах да се придържам към ясната линия на повествованието, проточих две от трите най-последни глави от „Имението Лос Анджелис/Носорог/Пустословие“ (които се превърнаха в глави осма и девета). За десета глава се върнах на последната глава от „Съомгата на съмнението“, след което завърших с последните разработки на Дъглас от „Имението Лос Анджелис/Носорог/Пустословие“. За да дам представа на читателя за начина, по който Дъглас е възнамерявал да завърши романа си, съм включил като увод факса от Дъглас до лондонската му редакторка Сю Фрийстоун, работила с него от самото начало на творческата му кариера.

След като се вдъхнових от тези съкровища в твърдите дискове на Адамс, реших да вербувам безценната помощ на Софи Астин, личната секретарка на Дъглас. Нямах ли и други скъпоценни моменти, които да включим в книгата-възпоменание за Дъглас? Оказа се, че във времето на почивка между книгите и мултимедийните мегапроекти Дъглас е писал статии за вестници и списания. Те, както и текстовете от компютъра, се оказаха благодатен източник за творбите, дали живот на тази книга.

Следващата задача беше подборът, в който нямахме и капка обективност. Софи Астин, Ед Виктор и Джейн Белсън, съпругата на Дъглас, предлагаха любимите си произведения, но от всички тях аз избрах онези, които ми харесваха най-много. Всичко си дойде на мястото, когато Роби Стамп, приятел и бизнес партньор на Дъглас, предложи книгата да следва структурата на уебсайта „животът, вселената и всичко останало“. За мое огромно задоволство кривата на събраните съчинения прие характерната траектория на твърде краткия, но забележително съзидателен живот на Дъглас Адамс.

Последното ми посещение при Дъглас беше в Калифорния – една следобедна разходка по мразовития плаж на Санта Барбара, изпъстрена с набезите на шестгодишната му дъщеря Поли. Никога не го бях виждал толкова щастлив и не знаех, че това ще е последното ни среща. Откакто почина, Дъглас навестява съзнанието ми с удивително постоянство, и това явно се случва с повечето му близки. Близко година след смъртта му неговото присъствие е забележително осезателно и аз непрекъснато си мисля, че той има пръст в учудващата лекота, с която се роди тази книга. Знам, че той от все сърце би желал да ѝ се наслаждавате и аз се надявам, че ще го сторите.

*Питър Гизарди
Чапъл Хил, Северна Каролина
12 февруари 2002*

Предговор

*Статия от Никълъс Ро в „Гардиън“
Събота, 3 юни 2000*

През 1979-а, малко след издаването на „Пътеводителя на галактическия стопаджия“, Дъглас Адамс бил поканен да даде автографи на една малка сбирка на фантасти в Сохо. По пътя за там бил забавен от някаква улична демонстрация. „Имаше задръстване и тълпи от хора“ – спомня си той. Едва когато си пробил път през тях Адамс осъзнал, че тълпата се е събрала заради него. На следващия ден издателят му се обадил, за да му каже, че е стигнал първото място в класацията на бестселърите на неделния лондонски „Таймс“ и че животът му се е променил завинаги. „Беше все едно да те хвърлят с хеликоптер на Еверест“ – казва той – „или да стигнеш до оргазъм без предварителна подготовка“.

„Пътеводителят“ вече беше станал култово радиошоу и съществуваше както в телевизионен, така и в театрален вариант. Впоследствие той прерасна в още четири книги със световен тираж от 14 милиона копия. Имаше плочи и компютърни игри, а сега, след двайсет години холивудско протакане, имаме всички шансове „Пътеводителят“ да се превърне във филм.

Всичко започва на Земята с благовъзпитания и невзрачен Артър Дент, който се опитва да попречи на общинския съвет да събори къщата му, за да изгради магистрала. След това историята се пренася в космоса, когато неговият приятел Форд Префект – някои виждат в него Вергилий на Дентовия „Ад“ – се разкрива като представител на една планета близо до Бетелгейзе и информира Артър, че самата Земя ще бъде унищожена, за да отвори място на нова хиперкосмическа магистрала. Те се качват на стоп на един вогонски космически кораб и започват да използват „Пътеводителя“ – доволно надеждно хранилище на цялото знание за живота, вселената и всичко останало.

Изобретателността на Адамс и характерният му междугалактически хумор оказват широко културно влияние. Фразата „пътеводител на стопаджията“ много бързо се превръща в нарицателно и за кратко време се навъждат много книжни и телевизионни имитации. Неговата вавилонска рибка – онази, която се слага в ухото и превежда всякаква реч на собствения ти език – бе заимствана като име на програма за преводи в една

от търсачките в Интернет. Той умножи успеха си с още романи, както и с телевизионна програма, книга и диск за застрашените от изчезване видове. Основа уебсайта H2G2, който наскоро прегърна идеята да затвори пълния цикъл на „Пътеводителя“, като предложи услуга, обещаваща действителна информация за живота вселената и всичко останало чрез мобилния ви телефон.

По-голямата част от богатството си той сякаш харчеше по страстта си към съвременните технологии, но изобщо не беше никакъв откачен маниак на тема научна фантастика. Беше спокоен, общителен и едър мъж, висок два метра. Всъщност, излъчването му беше по-скоро като на онези момчета от английските държавни училища, които през седемдесетте години станаха рок-звезди; веднъж свири на китара заедно с приятелите си от Пинк Флойд на сцената на Ърлс Корт. С умиление си спомням, как вместо да вади от портфейла снимка на дъщеря си, отваряше мощния си лаптоп и след известно ровене във файловете, на екрана се появяваше петгодишната Поли Адамс, изпълняваща парче на друг негов приятел, Джон Клийс.

Животът му се беше превърнал в: пари, известни приятели и хубави играчки. Ако се вгледаме в голите факти от неговата биография – частично начално училище, Кеймбридж, Би Би Си – едва ли ще се изненадаме. Но животът му не е бил праволинейно пътешествие по добре отъпкани коловози.

Дъглас Ноел Адамс се ражда в Кеймбридж през 1952 г. Една от любимите му шегички беше, че в Кеймбридж е имало ДНК девет месеца преди Крик и Уотсън да направят откритието си¹. Майка му Джанет била медицинска сестра в болницата „Адънбрук“, а баща му Кристофър бил учител, който впоследствие завършил второ висше по теология, станал стажант-офицер, а накрая и консултант по мениджмънт, което според Адамс било „много, много ексцентричен ход“. „Всички, които познаваха баща ми, щяха да ви кажат, че мениджмънтът не беше неговата стихия.“

Семейството било доста затруднено материално и шест месеца след раждането на Дъглас напуснало Кеймбридж, за да живее в най-различни квартири в предградията на Източен Лондон. Когато Адамс бил на пет години, родителите му се развели. „Удивителен е начинът, по който децата възприемат живота си като нормален“ – казва той. „Но, разбира се, беше много трудно. Родителите ми се разведоха, когато подобна

1. ДНК – англ. DNA, съвпадение с инициалите на Дъглас Ноел Адамс

постъпка не беше никак обичайна, както е сега, а честно казано имам съвсем бегли спомени от живота си преди да навърша пет години. Изобщо не смятам, че беше хубаво, в никакъв случай.“

След развода Дъглас и по-малката му сестра отишли с майка им в Брентуд, Есекс, където тя отворила пансион за болни животни. Уикендите прекарвал при вече сравнително заможния си баща и тези посещения се превърнали в източник на объркване и напрежение. Положението се усложнило още повече, когато родителите му се оженили повторно и се появили няколко нови братя и сестри. Адамс казва, че макар на някакво ниво да възприемал нещата като нормални, „вследствие от това се държал необичайно“ и си се спомня като нервно и донякъде странно дете. Отначало учителите му го смятали за леко глуповат, но в края на началното училище в Брентуд, вече го имали за необикновено умен.

Следвоенният списък на възпитаниците на училището е забележително пъстър: модният дизайнер Харди Еймис; низвергнатият историк Дейвид Ървинг; телевизионният говорител Ноел Едмъндс; държавният секретар Джек Строу; и редакторът от лондонския „Таймс“ Питър Стодарт са учили там преди Адамс, докато комиците Гриф Рис Джоунс и Кийт Алън са завършили няколко години след него. Четирима възпитаници на училището – двама лейбъристи и двама консерватори – са членове на настоящата Камара на представителите. Колкото и да ни се струва нелепо на фона на днешния ярък имидж на Кийт Алън, навремето именно Адамс помагал на седемгодишния Алън с уроците му по пиано.

Когато Адамс бил тринайсетгодишен, майка му се омъжила повторно и семейството се преместило в Дорсет, а Дъглас отишъл в интернат. Преживяването му подействало изключително благотворно. „Когато свършвах училище в четири следобед, винаги завиждах на момчетата от интерната“ – казва той. „Те явно се забавляваха и аз всъщност бях много щастлив, че отивам в интернат. Част от мен много обичаше да си представя, че съм бунтар и различен. Но много по-вярно би било да се каже, че ми харесваше да имам допир до една приятна и уютна институция. Няма нищо по-добро от известни ограничения, срещу които да риташ почти безнаказано.“

Адамс твърди, че качеството на обучението му се е дължало на няколко „много свестни, отговорни, вманиачени в работата си харизматични личности“. На едно неотдавнашно парти в Лондон той се конфронтира с Джек Строу по повод явната антипатия на лейбъристите към държавните училища, въз основа, че тяхното не беше навредило и на

двама им.

Директорът на училището Франк Халфорд си спомня Адамс като „много висок“, още тогава, и много популярен. „За края на годината написа сценарий за постановка в училищния театър, точно когато по телевизията тръгна сериалът «Доктор Кой». Нарече я «Доктор Който».“ Доста години по-късно Адамс пише сценарии за „Доктор Кой“. Той описва Халфорд като вдъхновен учител, който продължава да му помага. „Веднъж ми писа максимална оценка за един разказ, което бе единственият случай в дългата му учителска кариера. Дори сега, когато душата ми изпадне в своите мрачни нощи и си мисля, че повече не мога да го правя, онова, което ме крепи, не е фактът, че съм писал бестселъри или че съм взел голям аванс. Крепи ме фактът, че Франк Халфорд ми писа най-високата оценка и аз все още трябва да я заслужа на едно фундаментално ниво.“

Адамс явно от самото начало успява да превърне писането си в пари. Продава няколко кратки, „почти хайку-разкази“ на „Игъл“ и получава за тях десет шилинга. „Тогава десет шилинга стигаха едва ли не за яхта – смее се той. Но истинската му любов била музиката. Научил се да свири на китара, подражавайки акорд по акорд на Пол Саймън в един от първите му албуми. После събрал внушителна колекция от електрически китари за левичари, но признава: „сърцето ми всъщност беше в плен на фолка. Дори когато се качих на сцената с «Пинк Флойд», изсвирих един много прост китарен мотив от «Брейн Демидж» в стил «фингър-прикинг».“

Адамс израства през шейсетте и „Битълс“ посяха в съзнанието ми семе, което го взриви. На всеки девет месеца излизаше нов албум, който бележеше разтърсващ напредък в сравнение с предишното им развитие. Бяхме толкова вманиачени, че когато излезе «Пени Лейн» и още не я бяхме чули по радиото, само дето не набихме момчето, което я беше чувало, за да ни я изтананика. Сега хората питат дали «Оейзис» са добри колкото «Битълс». Аз мисля, че не са добри дори колкото «Рътълс».“

Друго ключово влияние е Монти Пайтън. След като през петдесетте е слушал една тяхна комедия по радиото, той описва като „просветление“ момента, когато открива, че хуморът е един от начините за себеизява на интелигентите хора... „който същевременно е много, много наивен“.

Логичната му следваща стъпка е да постъпи в университета „Кеймбридж“ – „защото исках да се присъединя към голямото добрутро. Исках да стана писател и сценарист като Пайтъните. Всъщност исках да

бъда Джон Клийс и ми отне доста време да осъзная, че мястото вече е заето.“

В университета много скоро се отказва от театъра – „На мен просто не можеше да се разчита“ – и започва да пише, както признава самият той, скечове в стил „Пайтън“. Спомня си един за някакъв железничар, който бил наказан, затова че оставил всички стрелки отворени в южния район, за да докаже гледната си точка за екзистенциализма; както и друг за трудностите при организирането на годишното събрание на „Параноичната общност на Кроули“.

Художественият администратор Мери Алън, работила в Съвета по изкуствата и в Кралската опера, е негова състудентка от Кеймбридж и негова дългогодишна приятелка. Поставяла е негови сценарии и си го спомня: „изпъкваше винаги, дори сред група от много талантиливи хора. Работите на Дъглас винаги бяха необикновени и индивидуални. Трябваше да си подходящ за тях и те трябваше да са подходящи за теб. Дори в кратките си скечове създаваше причудливи светове.“

Адамс казва „Изпитвах известна вина, че чета литература. Смятах, че трябва да направя нещо полезно и стимулиращо. Но въпреки че мрънках, не пропусках нито една възможност да не правя нищо.“ Дори есетата му са пълни с шеги. „Ако тогава знаех, колкото знам сега, щях да се занимавам с биология или зоология. Тогава няха представа колко са интересни тези науки, но сега мисля, че са най-интересните науки на света.“

Друг негов състудент е адвокатът и водещ на телевизионно предаване Клайв Андерсън. Секретарят по културата Крис Смит е бил председател на студентското сдружение. Адамс често подгривал дебатите, но не защото го вълнувала политиката. „Просто търсех къде да пробутвам лафовете си. Сега ми е много странно, когато виждам всички тези фигури разхвърляни из обществения ландшафт. Състудентите ми постигнаха значителен успех в живота, което явно ме изнервя.“

След университета Адамс получава възможност да работи с един от своите герои. Членът на Монти Пайтън, Греъм Чапман е впечатлен от някои негови скечове и се свързва с него. Адамс се среща с него и за свое голямо удоволствие получава покана да помогне с някакъв сценарий, който Чапман е трябвало да довърши същия следобед. „В крайна сметка работихме заедно почти година. Най-вече разни проекти за телевизионни сериали, които така и не стигнаха по-далеч от пилотната серия. По онова време Чапман пиеше по две бутилки джин на ден, което явно пречеше донякъде на работата.“ Но Адамс вярва в огромния му

талант. „Имаше дарба за работа в екипи и му беше нужна дисциплината на другите хора, която да впрегне в работа неговия талант. Силата му беше в това да намира в цялата смес по някоя дреболия, която да преобърне всичко с главата надолу.“

След раздялата с Чапман, кариерата на Адамс изпада в сериозен застои. Продължава да пише скечове, но те не му носят никакви пари. „Оказа се, че не съм страхотен майстор на скечове. Изобщо не можех да пиша по поръчка или по зададена тема. Но от време на време имах много добри попадения в областта на идиотщините.“

Джефри Пъркинс, шеф на хумористичния отдел на телевизия Би Би Си е продуцентът на радио варианта на „Пътеводителя“. Ето спомените му за първата среща с Адамс, докато редактирал някакво предаване. „Един член от екипа се заяждаше с него и след това Дъглас се спъна в някакъв стол. Когато се сблъскахме следващия път, се опитваше да пише скечове за предаването «Край на седмицата», което по онова време се смяташе за нещо като полигон за начинаещи писатели. Дъглас беше един от тези писатели, които се провали с чест. Там се толерираха хора с трийсетсекунден изказ, а Дъглас не беше способен да напише изречение, което да продължи по-малко от трийсет секунди.“

След като мечтата му да стане писател увяхва, Адамс започва да си изкарва прехраната с най-странни дейности, като например чистач в птицеферма и бодигард на шейха на Катар. „Мисля, че онези от охранителната фирма бяха изпаднали в отчаяние. Постъпих на тази работа по една обява в «Ивнинг Стандарт».“ Гриф Рис Джоунс също работил известно време в тази фирма по препоръка на Адамс. Адамс си спомня, че нощните смени и висенето пред хотелски апартаменти го потискало. „Все си мислех, че нещата не са такива, каквито съм си ги представял.“ По Коледа отишъл на гости на майка си и останал там цялата следваща година.

Семейството му доста се притеснявало за него и макар че изпращал по някой друг скеч за разни радио предавания, самият той признава, че самочувствието му било доста окаяно. Дори след като преуспял и забогатял, тази негова склонност към липса на увереност не го напуснала. „Имам отвратителни периоди, когато ми липсва всякаква увереност. Просто не вярвам, че ще се справя и не ме разколебават никакви доказателства за обратното. Започнах да посещавам психотерапевт, но по някое време осъзнах, че приличам на фермер, който се оплаква от времето. Времето не зависи от теб, ти трябва да се нагодиш към него.“ И помогнал ли му този подход? „Не съм сигурен.“ – свива рамене той.

„Пътеводителят“ бил последното хвърляне на зарове, но ретроспекцията показва, че моментът е бил възможно най-подходящият. „Междувездните войни“ са изкарали фантастиката на мода, а от Монти Пайтън е останал изводът, че макар скечовете да са изключени като възможност, има шанс за реализация в същия хумористичен дух. Членът на Пайтън, Тери Джоунс прослушва лентите преди предаването и си спомня, че е бил удивен от „интелектуалния подход и силните концептуални идеи“ на Адамс. „Имаш чувството, че писанията му са родени от критиката на живота, както би казал Матю Арнолд. Имат морална основа и критическа основа, зад които стои едно могъщо съзнание. Джон Клийс, например, също има могъщо съзнание, но той е по-логичен и по-аналитичен.“ Джефри Пъркинс е съгласен с това мнение, но си спомня, че зад проекта нямало почти никакъв строен план.

„Дъглас се включи с цял куп идеи, но нямаше никаква представа за цялостната история. Пишеше като Дикенс, по малко всяка седмица, без самият той да знае края на историята.“

Когато през 1978-а сериалът излиза в ефир, Адамс твърди, че е вложил в него девет месеца усилен труд и хиляда лири. „Имах чувството, че никога няма да си ги върна“ – и затова постъпва на работа като продуцент в Би Би Си, но напуска след шест месеца, защото пише едновременно втора част на сериала, роман, телевизионен сериал и сценарии за отделни епизоди от „Доктор Кой“. Въпреки огромното натоварване, вече си е изградил забележителна репутация на непишещ автор. „Обичам крайните срокове“ – признава той. – „Обичам да ги чувам как свистят покрай мен.“

Успехът само увеличава обхвата на фантазията му. Неговата редакторка Сю Фрийстоун бързо осъзнава, че за него писането е представление и затова разполага офиса си в неговата дневна. „Той има нужда от постоянна публика, която да откликва, но понякога това беше като бумеранг.“

„В началото на една негова книга имаше сцена, където се говореше за някакви чинии, в които имаше по един банан. Това явно беше много важно и аз го помолих да ми обясни защо. Той обаче обичаше да държи публиката в напрежение и затова каза, че разбере по-късно. В крайна сметка книгата свърши и аз отново го попитах какво беше това с бананите. Той ме изгледа с абсолютно недоумение. Беше забравил. После няколко пъти го питах дали не си е припомнил, но той явно не беше.“

Писателят и продуцент Джон Лойд е приятел и сътрудник на Адамс още отпреди „Пътеводителя“. Помни „агониите на нерешителност и

паника“, в които изпадал Адамс, докато творял. „Бяхме на почивка на остров Корфу с още трима приятели, а той тъкмо привършваше една книга и наду главите на всички ни заради нея. Имаше отделна стая за писане, стая за спане, стая, където отиваше, когато не го хващаше сън и така нататък. Изобщо не му минаваше през ум, че и другите може да имат нужда от сън. Минаваше през живота като мозък с размерите на планета, но в повечето случаи сякаш живееше на друга такава. Той е най-добродушният човек, когото познавам, но когато изпадаше в паника и ужас, че няма да може да довърши книгата си, всичко останало изгубваше значение.“

Но колкото и да се точеше, работата му придоби извънредна популярност. Всичките му книги станаха бестселъри и американските му издатели му дадоха 2 милиона долара аванс. Той написа заедно с Джон Лойд един пародиен речник озаглавен „Значението на живв“, в който на добре познатите концепции, като например да се събудиш в четири следобед, когато не си свършил никаква работа, бях дадени имена на градове – за тази долнопробна депресия идеалният избор беше Фарнъм. В края на осемдесетте написа две детективски пародии за Дърк Джентли.

На фона на целия му непосредствен хумор, Сю Фрийстоун споделя, че е била искрено развълнувана от начина, по който някои негови читатели възприемали творчеството му. „В «Пътеводителя» трябва само да имаш хавлия и всичко ще е наред. Чух за някаква жена, която умираше в един приют и която смяташе, че всичко ще е наред, защото си беше взела хавлията. Беше възприела вселената на Дъглас и я беше вградила в своята. Дъглас страшно се притесни като разбра. Но за нея хавлията буквално се беше превърнала в символ на сигурността в пътуването към неизвестното.“

В творчеството му има сериозни теми. В героите на вторият му роман за Дърк Джентли лесно можем да открием паралел с хората без дом, отчуждени и неприети от обществото. „Въображението му има много повече измерения от интелигентността“ – казва Фрийстоун. „Социалната критика обикновено е скрита зад хумора, но ако имате желание да я откриете, тя е там.“

След този толкова усилен период Адамс умишлено натиска спирачките в средата на деветдесетте. „Бях зациклил безнадеждно в средата на един роман и, колкото да звучи неблагоприятно, договорите за много пари ме докарваха до гневни депресии.“

Казваше, че продължавал да се възприема като сценарист, който погрешка е станал романист. „Може да звучи абсурдно, но една част от

мен се чувстваше едновременно измамена и измамник. Имаше го и порочният кръг на парите. Плащат ти много, но ти не си щастлив, затова веднага си купуваш с тях вещи, които не искаш или не ти трябва – за които са ти нужни още пари.“

Финансите му изпадат в пълен хаос в средата на осемдесетте, принава самият той. Не обсъжда подробностите, но казва, че ефектът е бил убийствен, макар всички да са го смятали за по-заможен, отколкото бил всъщност. Тази страна от животът на Адамс си личи дори в разликата между първия и втория радио сериал. В първия имам много шеги за кръчми и безпаричие. Във втория има повече шеги за скъпи ресторанти и счетоводители.

„Чувствах се като хамстер в колело“ – споделя той. – „Удоволствието не идва в нито една точка от цикъла. Когато на двайсет и пет години напишеш първата си книга, имаш двайсет и пет годишен опит, колкото и той да е незрял. Втората книга идва, след като си висял една година по книжарниците. Вдъхновението ти се изчерпва много бързо.“

Отговаря на изчерпването на вдъхновението с опит за „творческо сеитбообращение“. В частност надделява страстта му към технологиите, както и напъпващия интерес към опазването на околната среда. През 1990-а написва „Да видиш за последно“. „Книгата постигна най-малък финансов успех от всичките ми произведения, но ме изпълва с най-много гордост.“

Книгата била замислена, когато едно списание го командировало в Мадагаскар да открие един рядък вид лемур. Адамс очаквал, че посещението му ще е интересно, но то се превърнало в истинско откровение. Екологията го очаровала дотолкова, че той се заел да изучава еволюцията на видовете. „Напипах нишка от кълбо, което трябваше да разплета и след като я последвах открих неща, които ме очароваха.“ В края на имейлите му има линк, който препраща хората към фонда „Даян Фоси“, който финансира защитата на горилите и проекта „Спасете носорозите“. Адамс участва и в проекта „Човекоподобни маймуни“, който настоява за промяна в моралния статус на човекоподобните маймуни и за признаване на правото им на „живот, свобода и забрана на опити с човекоподобни маймуни“.

Адамс е един от основателите на екипа, който създаде сайта Comic Relief², но никога не е бил фанатичен активист. На партитата, които

2. Б. пр. – британски благотворителен сайт, набиращ средства за подпомагане на бедни деца, младежи и жени най-вече в Африка

даваше в къщата си в Айлингтън, свиреха легендарни рок-звезди – Гари Брукър от „Прокъл Харъм“ веднъж изпълни цялата „Уайтър Шейд оф Пейл“, включително незаписаните куплети – и присъстваха всевъзможни медийни величия и високотехнологични милиардери. И нещо не съвсем обичайно за ентузиазирани и почти заклет атеист като него – всяка Коледа даваше голямо празненство.

„Като малък бях убеден християнин. Обичах да пея в училищния хор и коледните песни винаги ме радваха.“ Той прибавя Бах към Битълс и към Монти Пайтън в пантеона на влиянията си, но как се връзва това с убеждения му атеизъм? „Животът е пълен с разни неща, които по някакъв начин те променят или засягат. Фактът, че според мен Бах е грешил, не променя факта, че месата му в си-минор е един от най-великите върхове в човешкото творчество. Все още се вълнувам до сълзи като я слушам. Целият религиозен бизнес ми е безкрайно интересен. Но за мен е загадка, че иначе интелигентни хора го приемат на сериозно.“

Тази привързаност към традиционните структури, макар и не към традиционните убеждения, намира отражение във факта, че дъщеричката му Поли, която е родена през 1944 г., има четирима кръстници, но не в религиозния смисъл на думата. Една от тях е Мери Алън, която запознава Дъглас с бъдещата му съпруга, адвокатката Джейн Белсън. Алън разказва: „В началото на осемдесетте Дъглас изживяваше някаква творческа криза и ми звънеше всеки ден. Накрая го попитах дали не се чувства самотен. Явно беше и затова решихме, че му е нужна жена, с която да споделя огромния си апартамент. Тогава се появи Джейн.“ След няколко фалстарта през 1991-а двамата сключват брак и живеят в Айлингтън, до последната година, когато семейството се премества в Санта Барбара.

Адамс споделя, че този ход се оказал по-труден, отколкото очаквал. „Едва напоследък разбрах, колко е била против това преместване жена ми.“ После твърдял, че би препоръчал на всеки „на средна възраст да си вдигне чукалата и да отиде някъде другаде. Така преоткриваш живота си и започваш наново. Подмладяващо е.“

Ролята му в бизнеса по Интернет подхожда на чувството му за подмладяване. Длъжността му е шеф-фантаст. „Никога не съм си се представял в ролята на предсказуем писател на фантастика и никога не съм искал да бъде Артър Кларк. «Пътеводителят» беше разказваческият инструмент за абсорбиране на всички онези идеи, които хвърчаха като искри под колелетата и освен това се оказа много добра идея. Но той е в младенческа възраст“ – предупреждава Адамс. – „Намираме се само в

басейна, а отвъд него има цял океан.“

Сред другите му проекти е един роман – осем години по-късно, а може и повече – проект за сценарий на филм за Дърк Джентли, уебсайтът H2G2 и една е-книга. „непрекъснато говорех за електронните книги и за това колко голямо значение ще имат за в бъдеще и изведнъж Стивън Кинг публикува такава книга. Почувствах се като пълен идиот, защото аз трябваше да съм първият.“

Филмовият проект се оказа „двайсетгодишен запек“ и Адамс оприличава процеса на работа в Холивуд на „печене на пържола, при което множество хора се изреждат да дишат отгоре й.“ Въпреки това проявява учудващ ентузиазъм към тази очевидно антична художествена форма.

„При новите и по-незрели технологии винаги има опасност да се главозамаяш от начините, по които можеш да ги управляваш, но за сметка на онова, което искаш да кажеш. Затова е полезно да работиш в среда, която не ти налага да решаваш тези проблеми, тъй като е по-улегнала среда.“

След този продължителен период на улягане, той мъдро забелязва, че повечето от тези нови проекти и идеи ще отпаднат. „Но вече няколко години не се занимавам с писане и усетих, че наистина имам нужда от промяна. Мислих доста и мислих творчески за толкова много несвързани с писането неща. Вместо празен, в момента се чувствам отново пълен.“

КРАТКА БИОГРАФИЯ: Дъглас Ноел Адамс

Роден на 11 март 1952 в Кеймбридж.

Образование: Начално училище в Брентън, Есекс; Колеж „Сен Джон“, Кеймбридж.

Женен за Джейн Белсън (дъщеря Поли, родена през 1994 г.)

Кариера: 1974–78 – автор на радио и телевизионни сценарии; 1978 радио продуцент в Би Би Си.

Сценарии: „Пътеводител на галактическия стопаджия“, 1978 и 1980 (радио), 1981 (ТВ).

Игри: „Пътеводител на галактическия стопаджия“, 1984; Бюрократия 1987; Космически кораб „Титаник“, 1997.

Книги: „Пътеводител на галактическия стопаджия“, 1979; „Ресторант в края на вселената“, 1980; Животът вселената и всичко останало, 1982; „Значението на живв“ (с Джон Лойд), 1983; „Сбогом и благодарая за рибата“, 1984; „Холистична агенция Дърк Джентли“, 1987; „Дългият мрачен следобеден чай на душата“, 1988; „Да видиш за последно“, 1990;

„По-дълбокото значение на живв“ (с Джон Лойд), 1990; „Почти безобидна“, 1992.

Увод

За мен моментът е направо Дъгласов. В повечето Дъгласови моменти участва:

Компютри Епъл Макинтош
Невъзможни крайни срокове
Еди Виктор, агентът на Дъглас
Застрашени видове
Разточително скъпи петзвездни хотели

Тракам по клавишите на компютъра (Макинтош) и се боря с крайния срок наложен ми от Ед Виктор. Дали не бих бил така добър да напиша предговор към „Съомгата на съмнението“ до другия вторник?

Намирам се в най-безбожно луксозния хотел в Перу – „Мирафлорес Парк Хотел“, Лима – наслаждавам се на великански купи плодове и атмосфера на хотел „Луис Рьодерер“ и се подготвям да замина на север, за да търся очилати мечки, едни от най-неразбраните и най-застрашени бо-зайници на планетата.

Тъй като съм в скъп хотел, във всяка стая има високоскоростна Интернет връзка и аз току-що съм изгледал на компютъра си двучасовото експозе на шефа на „Епъл“ Стив Джобс по случай изложението на „Макинтош“ в Сан Франсиско. Императорът на великите компютри съобщава, че на пазара има нов И-Мак и аз не мога нито да се обадя на Дъглас, нито мога да му пусна имейл, за да обсъдим новината. На бял свят е поредният революционен главозамайващ Епъл и Дъглас няма да го види. Няма да си поиграе с И-Пода и няма да се разрови в И-Фотото. За всички, които познаваха Дъглас, а тук включвам и милионите му читатели, нещастieto и безсилието ми са убийствено очевидни. Ужасно е за него, защото той си падаше по Новите Машинири, ужасяващо е и за нас, защото Новите Машинири никога повече няма да бъдат възпявани от всепризнатия Бард на Новите Машинири.

Разберете ме, искам да знам какво да мисля. Искам да знам на какво приличат новите машини: вярно, мога да използвам собствените си очи и сетива, но съм свикнал с по-висшите прозрения на Дъглас. Той щеше да намери точния епитет, идеалната метафора, довършителната усмивка. Щеше да намери начин да свърже дружелюбните и необикновени поведение и природа на очилатите мечки с някое познато човешко

изживяване и с абстрактна научна мисъл. По-голямата част от света, в който живеем, бе видян през очите на Дъглас и беше станал по-ясен. Кое то означава, че присъщите на нашия свят хаос и абсурдна липса на яснота бяха станали по-ясни. Ние така и не разбяхме колко всъщност е противоречива и откачена вселената, нито колко нелепа и недоносена е човешката раса, докато Дъглас не ни го обясни в неповторимия си добродушен, парадоксален и непринуден стил, който го направи велик. Току-що бях посетил банята и бях забелязал, че предлаганият от хотела сапун (запечатан здраво в една от онези абсурдно неотваряеми и неунищожими опаковки, които иначе са за удобството на госта на хотела) изобщо не се казваше сапун: беше нищо повече и нищо по-малко от Бадемов Калъп за Лице. Това щеше да бъде един моментален имейл до Дъглас, последван от обратен имейл, който щеше да ме накара половин час да се кискам и да танцувам из хотелската стая, но какъвто нямаше да получа никога повече.

В скръбните седмици след неговата неочаквана и несправедлива смърт се наслушавме колко добър писател-хуморист е бил Дъглас, колко е бил ерудиран и харесван от всички. Тази книга показва какъв учител беше. Точно както залезите никога вече не бяха същите на цвят и форма след като ги видя Търнър³, така и лемуърът и чашата чай никога няма да са същите след проникателния насмешлив поглед на Дъглас.

Много е нечестно да ти поискат предговор към книга, съдържаща абсолютно брилянтен предговор по повод на самите предговори. Още по-нечестно е да ти искат предговор към посмъртна книга на един от най-великите хумористи на нашия век, когато подлежащата на предговор книга съдържа предговора на предговорите към посмъртната творба на хумориста на хумористите на всички времена: предговорът на Дъглас към „Залез в Бландингс“ на П. Г. Удхаус, както отбеляза Ед Виктор на службата в памет на Дъглас в Лондон, може да послужи като удивително точно описание на таланта на самия Дъглас. Не че Дъглас дори за секунда си го е помислял, когато го е писал.

На Дъглас не беше присъща неприятната скромност на типичния англичанин, но това не означаваше, че беше суетен или самохвален. Стратта и ентузиазма, с които споделяше идеите си обаче лесно можеха да ви хванат в капан по телефона, на масата или в банята и да изключат всички други присъстващи и всякакви други съображения. В същия смисъл, и без да проявявам ни най-малко неуважение, един разговор

3. Джоузеф Малорд Уилям Търнър (1775–1851) – английски художник

тет-а-тет и мано-а-мано с Дъглас можеше да бъде изтощителен и объркващ за онези, които не успяваха да следят безспирните му скокове от една мисъл към друга. Но той беше способен да пише объркващо не повече, отколкото беше способен да изпълни съвършен пирует, а вярвайте ми, малко хора на земята са по-неспособни от Дъглас Ноел Адамс да изпълняват пируети без да съсипят мебелите и да застрашат безопасността на невинните наблюдатели.

Той беше писател. Има хора, които пишат и се справят добре и има писатели. Дъглас, и тук е безсмислено да навлизаме в обяснения или подробности, беше роден, израсна и остана Писател до края на твърде краткия си живот. През последните десетина години от живота си не пишеше романи, но дори за секунда не престана да бъде писател, и „Съомгата на съмнението“ отбелязва точно този щастлив факт. И в подготовката на лекции, и в спорадичните си журналистически изяви, и в статиите си за специализирани научни и технически издания, природният талант на Дъглас да реди думите една след друга в името на събуждането, удоволствието, шашването, информирането или размиването на читателя, така и не му изневери. Неговият стил бе лишен от его и всяка тропка и всеки трик познати в писането се употребяваха само и когато служеха на целта на творбата. Мисля, че когато четете тази книга, ще се удивите на изумителната (и крайно подвеждаща) простота на стила му. Ще имате чувството, че си говорите като приятели. Но, както и при Удхаус, лекотата и плавната работа на творческия двигател са резултат от изключително фина настройка и смазване на всички съединения и уплътнения.

Подобно на други творци с рядък талант (отново ще спомена Удхаус) Дъглас оставяше читателя с чувството, че се обръща към него и само към него: мисля, че това донякъде обяснява неговата огромна и пламенна „почитателска маса“, ако мога да използвам тази бунтовна фраза. Когато гледате Веласкес, слушате Моцарт, четете Дикенс или се смеете на Били Конъли, избрах имената произволно (произволният подбор за целите на спора винаги отнема много време и размисъл), вие знаете, че те са творили за света, и резултатът естествено е великолепен. Но когато гледате Блейк, слушате Бах, четете Дъглас Адамс или гледате представление на Еди Изард, вие имате усещането, че сигурно сте единственият човек, който наистина ги разбира. Естествено, почти всички ги обожават, но едва ли някой постига такава връзка с тях като вас самият. Издигнал съм това твърдение в ранг на теория. Творчеството на Дъглас не е висше изкуство като това на Бах, нито е наситеният личен космос на

Блейк, това е безспорно, но въпреки това смятам, че гледната ми точка е аргументирана. То е като влюбването. Когато някоя особено изящна мисъл или епитет навлязат в полезрението ти и проникнат в мозъка, ти се иска да тупнеш първия непознат по рамото и да ги споделиш с него. Непознатият може да се засмее и сигурно ще оцени написаното, но вие ще затаите за себе си мисълта, че не са вникнали така пълно в силата и качеството им, както сте го сторили вие – точно както приятелите ви (и слава богу) не се влюбват в същия човек, в който се влюбвате вие.

Вие сте на път да навлезете в мъдрия, провокиращ, добродушен, бликащ от живот и водещ до пристрастяване свят на Дъглас Адамс. Не го поглъщайте наведнъж – подобно на така любимата на Дъглас японска храна, онова, което ни се струва леко и лесносмилаемо, може да се окаже по сложно и по-хранително, отколкото ни се е сторило на пръв поглед.

Най-долните чекмеджета на наскоро починалите автори в повечето случай трябва да остават здраво заключени и заковани: в случая с Дъглас Адамс обаче, и аз съм сигурен, че ще се съгласите с мен, отварянето на най-долното чекмедже (в неговия случай най-затъntenите поддиректории на твърдия му диск) си струваше усилията отвсякъде. Крис Огъл, Питър Гизарди, съпругата на Дъглас, Джейн, и неговата секретарка Софи свършиха чудесна работа. Един свят без Дъглас не е толкова хубав, колкото един свят с Дъглас, но скачането на „Съомгата на съмнението“ помага да прогоним меланхолията на внезапната загуба.

Стивън Фрай

Перу

Януари 2002-09-12

ЖИВОТЪТ

Уважаеми господин редактор,

Потта се стича от лицето ми и капе в скута ми и дрехите ми са мокри и лепкави. Седя тук, разхождам се и наблюдавам. Докато седя, треперя неудържимо, гледам малкия процеп и чакам ли чакам. Стискам юмруци и ноктите ми се забиват в плътта. Прокарвам ръка по горещото си и мокро лице, от което се стича пот. Напрежението е непоносимо. Хапя устни и се опитвам да спра треперенето от ужасното бреме на безпокойството. Изведнъж процепът се отваря и пощата се изсипва. Грабвам списанието си „Игъл“ и разкъсвам опаковката.

Край на мъчението до другата седмица!

Д. Н. Адамс (12 г.), Брентуд, Есекс
23 януари 1965

Списание „Игъл енд Бойс уърлд“

[Бележка на редактора: През шейсетте „Игъл“ беше много популярно английско списание за научна фантастика. Това писмо е първата известна публикация на Дъглас Адамс, тогава дванайсетгодишен.]

Гласовете от всичките ни вчерашни дни

Спомените от училищните ми дни са смътни. Училището беше фонът, на който се опитвах да слушам Битълс.

Бях на дванайсет, когато излезе „Не мога да си купя любов“. Избягах от училище по време на първата почивка за закуска, купих си плочата и се вмъкнах в стаята на домакинката, защото там имаше грамофон. След това я пуснах, не толкова силно, че да ме хванат, но достатъчно силно, за да я чувам, като залепя ухо на високоговорителя. След това я пуснах още веднъж, за другото ухо. След това я обърнах и направих същото с „Не можеш да го направиш“. Точно тогава домакинката ме хвана и ме затвори в стаята за наказания, но аз го очаквах. Цената беше твърде малка за онова, което сега осъзнавам като изкуство.

Тогава, разбира се, не знаех, че е изкуство. Знаех само, че „Битълс“ са най-вълнуващото нещо във вселената. С този мироглед обаче не се живееше лесно. Първо трябваше да се биеш с феновете на „Стоунс“, което не беше лесно, защото те се биеха мръснишки и с охота. След това трябваше да се бориш с големите – родители и учители – които казваха, че това било пилеене на времето и парите за боклук, който ще до другата седмица щял да бъде забравен.

Не разбирах защо ми говорят всичко това. Пеех в училищния хор и знаех що е хармония и контрапункт, и освен това ми беше пределно ясно, че „Битълс“ са нещо изключително умно. Учудвах се, че никой освен мен не чува невероятните хармонии и партии, които дотогава не бях чувал в поп-песен. „Битълс“ очевидно правеха всичко това за някакво свое тайно забавление и аз се радвах, че хората могат да се забавляват по такъв начин.

Следващото вълнуващо нещо беше, че продължаваха да ми убягват. Вадеха нов албум, който аз прослушвах няколко пъти, но нищо не трепваше в сърцето ми и аз се обърквах. След това той постепенно започваше да си пробива път към съзнанието ми. Осъзнавах, че причината за объркването ми е, че слушах Нещо, което не приличаше на нищо друго правено от никой друг. „Друго момиче“, „Добро утро, слънчева светлина“ и невероятната „Карай колата ми“. Сега тези парчета са толкова познати, че трябва да положи специално усилие, за да си припомня колко чужди са ми се стрували отначало. „Битълс“ не просто пишеха песни, те създаваха самата среда, в която творяха.

Така и не ги видях. Знам, че е трудно за вярване. Живях по времето, когато „Битълс“ изнасяха концерти и така и не ги видях на живо. Това ме тормози доста време. Не идвайте с мен в Сан Франсиско, защото ще ви стъжня живота от хленчене, че през 1966-а „Битълс“ са изнесли тук последния си концерт, тъкмо преди да осъзная, че рок-концертите са нещо, на което наистина можеш да отидеш, даже да си живял в Брентуд.

Навремето един мой съученик имаше билети за запис на шоуто на Дейвид Фрост, но в крайна сметка не отидохме. Същата вечер гледах това шоу и „Битълс“ изпълниха „Хей Джуд“. Цяла година ходих като болен. Друг ден, в който реших да не ходя в Лондон, беше денят, когато изнесоха концерта си на покрива на „Севил Роу“. Не искам – не искам – да говоря за това.

Е, годините отминаха. „Битълс“ отминаха. Но Пол Маккартни продължи. Преди няколко месеца ми се обади китаристът Роби Макинтош и ми каза: „След няколко дни ще свирим в «Проклетия цигулар», ще

дойдеш ли?“

По-идиотски въпрос не бях чувал и в първите няколко секунди изобщо не включих какво ме пита. За тези които не знаят, „Проклетият цигулар“ е един пъб в един некрасив квартал на северозападен Лондон, в чието дъно има сцена за групи. Едва ли събираше и двеста души.

Обърка ме глаголет „ще свирим“, защото знаех, че групата, в която свиреше Роби, беше на Пол Маккартни и не знаех, че Пол Маккартни свири по пъбове. Ако Пол Маккартни наистина свиреше по пъбове, щях да съм последният тъпанар, ако не отидех. Отидох.

Пред двестата души в пъба Пол Маккартни излезе и изпълни песни, които според мен никога преди това не беше изпълнявал пред публика. „Тук, там и навсякъде“ и „Косът“, ако трябва да изброя няколко. Аз бях свирил „Косът“ в разни пъбове, за Бога. Научаването на китарната партия ми беше отнело седмици, а се предполагаше, че съм първокласен китарист. Направо се зачудих дали не халюцинирам.

Имаше два момента на пълно удивление. Единият беше последният бис – ако щете вярвайте, безупречно, разтърсващо изпълнение на „Оркестърът на самотните сърца на сержант Пепър“. (Нали не сте забравили, че ставаше въпрос за пъб?) Другият беше изпълнението на едно от най-великите рок-парчета на света, „Не мога да си купя любов“, което чух за пръв път долепил ухо за високоговорителя на грамофона „Дансет“ в стаята на училищната домакинка.

Хората обичат да задават въпроси като „В кое време искаш да живееш и защо?“ По време на италианския ренесанс? Във Виена на Моцарт? В Англия на Шекспир? Лично аз бих искал да живея по времето на Бах. Но отговорът на въпроса ме затруднява сериозно, тъй като всеки друг исторически период би означавал да пропусна „Битълс“, а аз, честно казано, не мога да го направя. Моцарт, Бах и Шекспир винаги ще бъдат с нас, но аз израснах с „Битълс“ и не знам дали нещо друго ми е повлияло толкова много.

И така, утре Пол Маккартни става на петдесет години. Честит Рожден ден, Пол. Не сменям целия свят за вас.

„Лондон Сънди Таймс“

17 юни 1992 г.

Училището в Брентуд

Прекарах в училището в Брентуд цели дванайсет години. В по-голямата си част те преминаха в колебания между горе и долу, бяха хубави години: доста щастливи, с много дни, в малко по-спортно настроение, отколкото бях аз тогава, но богати на добри (и понякога леко ексцентрични) учители. Всъщност, аз доста по-късно започнах постепенно да осъзнавам колко добро обучение съм получил в Брентуд – особено по литература и особено по физика. (Странна работа.) Цялото дванайсетгодишно изживяване обаче бе напълно помрачено от един ужасен спомен оставил незаличими следи в съзнанието ми. Говоря за епизода с Панталона. Нека обясня.

Винаги съм бил нелепо, абсурдно висок. За да ви дам някаква представа – когато от училище ни водеха по разни Интересни и Възпитателни места, класният не казваше „Ще се видим под часовника“ или „Ще се видим под паметника от войната“, а казваше „Ще се видим под Адамс“ Бях поне толкова видим колкото всичко останало на хоризонта и позицията ми можеше да се променя по желание. Когато в час по физика трябваше да доказваме твърдението на Галилео, че две тела с различно тегло падат на земята с еднаква скорост, аз получавах задачата да пускам топката за крикет и фъстъка, защото беше по-бързо, отколкото да се ходи на прозореца на горния етаж. Винаги съм се извисявал над всички. Много отдавна, още седемгодишен, съвсем в началото на училищната ми кариера, се представих на едно друго ново момче (Робърт Ниъри) като го приближих в гръб и вдъхновен от експериментаторско чувство пуснах върху главата му топка за крикет и казах: „Здрасти, аз съм Адамс, ти кой си?“ Сигурен съм, че това беше ужасното преживяване оставило незаличими следи в съзнанието на Робърт Ниъри.

В началното училище, където изкарах пет от дванайсетте си учебни години, всички носехме къси панталони: сив къс панталон с блейзер през лятото, и онези пепитени костюми с къси панталони през зимата. Разбира се, когато си малък, за носенето на къси панталони има съвсем основателна причина, дори посред английската зима (а те тогава бяха по-студени, нали?). Според списание „Уайърд“ не можем да очакваме самовъзстановяващи се тъкани по-рано от 2020-а, но откакто преди пет милиона години сме се пръкнали от не знам какви си дърветата или мочурища, имаме самовъзстановяващи се колене.

Затова късите панталони имат смисъл. Въпреки че всички ги

носехме, по едно време моят случай започна да става просто нелеп. Това че се извисявах над всички момчета, не ме притесняваше чак толкова, колкото фактът, че се извисявах над учителите. Облечен в къси панталони. Веднъж майка ми по този повод помоли директора ако обича да направи изключение и да ми разреши да нося дълъг панталон. Но Джек Хигс, както винаги справедлив и непреклонен отвърна с не: оставали ми само шест месеца до основното училище, където аз, заедно с всички останали, съм щял да имам право да нося дълъг панталон. Щяло да се наложи да изчакам.

Най-накрая свърших началното училище. И две седмици преди началото на първия срок майка ми ме заведе в училищния магазин за да ми купи – най-после – училищна униформа с дълъг панталон. И познайте какво! Не шиели толкова дълги като за мен. Нека да го повтора, за да проумеете, докато четете, пълния ужас на ситуацията, както го проумях аз в онова лято на 1964-а, застанал в училищния магазин. Нямаха достатъчно дълги униформени панталони като за мен. Щеше да се наложи да ги шият по поръчка. Което щеше да отнеме шест седмици. Шест седмици. Шест минус две беше, както ни бяха научили с цената на много търпение и пот, четири. Което означаваше, че цели четири седмици от първия срок щях да бъда единственото момче в училището по къс панталон. През следващите две седмици не внимавах как пресичам улицата, боравех небрежно с кухненските ножове и стоях близо до вратите на влака по гаровите платформи, но за съжаление някаква висша сила пазеше живота ми и аз трябваше да го изживея: четири седмици на най-голямото унижение и конфуз, познати на човека, или по-скоро, на най-податливото на унижение и конфуз същество на земята, дванайсетгодишния дългуч. Всеки е сънувал кошмар, в който се озовава чисто гол на оживена улица. Вярвайте ми, това беше по-лошо, и не беше сън.

Тук историята леко изветрява, защото след месец, естествено си получих дългия панталон и бях приет отново в доброто общество. Но, вярвайте ми, продължавам да нося в себе си белезите и въпреки че се опитвам да възседна света като Колос, пиша бестселъри и... (е, май е това), ако се изявявам като непригоден, социално изолиран, тъжен, емоционален изрод (в случая си мисля основно за февруарските неделни сутрини), то всичко е заради онези четири седмици през септември 1964-а, когато трябваше да нося къс панталон.

„Уай“⁴

„Защо“ е единственият въпрос, който тормози хората дотолкова, че да му отделят цяла буква от азбуката.

Азбуката не върви „А, В, С, D, Какво?, Кога? Как?“, а върви „V, W, X, Защо?, Z“.

„Защо“ винаги е най-трудният въпрос. Знаеш отговора, когато някой те попита „Колко е часът?“ или „Кога се е състояла битката от 1066?“, или „Как става така, че коланите се стягат, когато натиснеш спирачките, татко?“ Отговорите са лесни и съответно са: „Седем и пет минути“, „В десет и петнайсет сутринта“, и „Не задавай тъпи въпроси“.

Но, когато чуеш думата „Защо“, знаеш, че си попаднал на най-големите въпроси без отговор, като например „Защо сме родени?“ или „Защо умираме?“, и „Защо прекарваме повечето си време в мрежата в получаване на джънк имейли?“

Или пък този:

„Ще си легнеш ли с мен?“

„Защо?“

На този въпрос „Защо“ съществува само един добър отговор, който може би също е редно да включим в азбуката. Има място. „Защо“ не трябва да е последната дума, тя дори не е последната буква. Какво ще кажете азбуката да завършва не „V, W, X, Защо?, Z“, а „V, W, X, Защо не?“

Не задавай тъпи въпроси.

Из „Хокни алфавет“

(Фабер и Фабер)

„Значението на живв“⁵ се роди като упражнение по английски, което трябваше да направя в училище, и което с Джон Лойд след петнайсет години превърнахме в игра. Няколко приятели бяхме прекарвали целия следобед в една гръцка таверна в игри на гатанки и пиене на рицина, но накрая трябваше да измислим някаква игра, при която не се налагаше да се става толкова често.

Правилата бяха елементарни (трябваше да са елементарни;

4. Б. пр. – англ. „Y“ – предпоследната буква от латинската азбука и „Why“ – Защо

5. Б. а. – „Значението на живв“, както и наследникът му „По-дълбокото значение на живв“ са книги на Дъглас Адамс в съавторство с Джон Лойд

следобедът беше твърде напреднал за сложни): някой казваше име на град и друго трябваше да каже какво означава думата. Трябваше да сте там.

Бързо открийме, че има страшно много изживявания, идеи и ситуации, които всеки знаеше и познаваше, но които никога не биваха идентифицирани подходящо, просто защото за тях нямаше дума. Всички бяха от типа „Попадали ли сте някога в ситуация, където...“ или „Нали знаеш как се чувстваш, когато...“ или „Знаеш, винаги съм си мислил, че само аз съм...“. Нужна е само дума и нещото е идентифицирано.

И така, леко некомфортното усещане, когато седнеш на затоплен от нечие друго седалище стол, е също толкова реално, като усещането, когато от хроста срещу теб изскочи огромен свиреп слон, но дотук всъщност има дума само за второто. Вече има думи и за двете. Първата е „погреблюбовство“, а втората, разбира се е „страх“.

С течение на времето събрахме доста такива думи и концепции и започнахме да осъзнаваме колко своеволно избирателно е бил съставен Оксфордският английски речник. Той просто не разпознава огромни блокове от човешкото познание. Като например да стоиш в кухнята и да се чудиш за какво си влязъл. Всеки го прави, но тъй като за това няма – или нямаше – дума, всеки си мисли, че се случва само на него, което го прави по-глулав от другите хора. Окуражаващо е да осъзнаеш, че другите не са по-умни от теб и че, когато стоим в кухнята и се чудим за какво сме влезли, просто се „рабуждаме“.

Купчинките картончета с подобни думи постепенно започна да набъбва в долното чекмедже на Джон Лойд и всеки, който знаеше за тях добавяше собствени концепции.

Те за пръв път видяха бял свят, когато Джон Лойд съставяше календара за „Не-1982“ и се чудеше какво да слага най-отдолу на страниците (а също така и най-отгоре и на доста места в средата). Обърнал чекмеджето, подбрал десетина от най-добрите нови думи и ги сложил в книгата под заглавието „Окстейл Инглиш Дъкшъъри“. Той бързо стана един от най-популярните откъси от „Не-1982“ и успехът на идеята в този й миниатюрен мащаб ни подсказа, че можем да издадем цяла книга – и тя е факт: „Значението на живв“, плод на цял живот изучаване и хроникване на човешкото поведение.

Из „Ново от Пан“, бр. 54
Октомври 1983

НОСЪТ МИ

Майка ми имаше дълъг нос, баща ми широк, а аз съм с комбинация от двете. Носът ми е голям. Единствения човек, когото познавах със значително по-голям нос от моя, ми беше преподавател в началното училище и освен това имаше малки очи, почти незабележима брадичка и беше абсурдно слаб. Приличаше на кръстоска между фламинго и допотопно земеделско сечиво, и по време на силен вятър походката му беше доста нестабилна. Освен това доста се криеше.

Аз също исках да се крия. Като малък години наред ме подигравах най-безжалостно заради носа ми, докато един ден не се случи да зърна профила си в двойка ъглови стъкла, и не ми се наложи да призная, че в всъщност е доста смешен. От този момент хората престанаха да се подиграват с носа ми и вместо това започнаха да ме подиграват най-безжалостно затова, че употребявах думи като „всъщност“, което и се случва до ден днешен.

Една от по-любопитните характеристики на носа ми е, че не приема никакъв въздух. Трудно е за разбиране и дори за вярване. Проблемът е много отдавнашен, още откогато бях малък и живеех в къщата на баба ми. Баба ми беше местният представител на дружеството за защита на животните, което означаваше, че къщата ѝ винаги беше пълна с болни кучета и котки, а понякога имаше и някой друг язовец, бялка или гълъб.

Някои бяха повредени физически, други психически, но ефектът им върху мен бе да повреждат сериозно способността ми да се съсредоточавам. Във въздуха гъмжеше от животински косми и прах, носът ми беше постоянно възпален и течеше, и кихах на всеки петнайсет секунди. Поради това всичко, което не успееш да изследвам, развия и доведа до някакъв логичен край за петнайсет секунди, биваше насилствено изхвърляно от главата ми, заедно със солидна доза секрети.

Някои казват, че имам склонност да мисля и пиша в изречения от един ред, и ако в тази критика има някаква истина, то е почти сигурно, че навикът бе развит, докато живеех при баба си.

От къщата на баба ми се спасих, като отидох в началното училище, където за пръв път през живота си можех да дишам. Това новооткрито блаженство продължи цели две седмици, докато не започнах да тренирам ръгби. В първите пет минути на първия мач през живота ми успях да си счупя носа в собственото си коляно, което, макар очевидно да бе изключително постижение, има върху мен същия ефект, какъвто имаха

онези геоложки катаклизми върху цели цивилизации в романите на Райдър Хагард – запечата ме за външния свят успешно и завинаги.

Най-различни УНГ специалисти по най-различни времена предприемаха мащабни спелеоложки експедиции в носовите ми проходи, но повечето се оттегляха в душевен потрес. Тези, които не се оттегляха в душевен потрес, не се връщаха изобщо, поради което понастоящем са по-скоро част от проблема, отколкото от неговото решение.

Единственото, заради което някога съм се изкушавал да пробвам кокаин, е зловещото предупреждение, че наркотикът разяжда хрущялните прегради. Ако вярвах, че наистина може да си пробие път през хрущялните ми прегради, щях с радост да изсмъркам цяла кофа кокаин и да го оставя да разяжда колкото прегради си поиска. Разколеба ме обаче наблюдението върху приятели, които го смъркаха с кофе, и чиято способност за съсредоточаване беше по-малка и от моята.

Затова, за момента съм се примирил с факта, че носят ми е по-скоро декоративен, отколкото функционален. Подобно на космическия телескоп „Хъбъл“, той е едно значително инженерно постижение, но всъщност не го бива за нищо, освен за евтини майтапи.

„Ескуайър“, лятото на 1991

Книгата, която ме промени

1. Заглавие: „Слепият наблюдател“;
2. Автор: Ричард Докинс;
3. Кога я прочетохте за пръв път?
Когато беше издадена. Някъде през 1990.
4. Защо ви впечатли толкова?

Беше като да отвориш вратите и прозорците на тъмна и задушна стая. Осъзнаваш с що за супа от полусмлени идеи живеем, особено онези от нас с хуманитарно образование. Ние „донякъде“ разбираме еволюцията, макар тайно да си мислим, че тук има нещо повече. Някои от нас дори си мислят, че има „нещо като“ господ, който отговаря за нещата, които ни се струват невъзможни. Докинс внася доста светлина и свеж въздух, и ни показва, че еволюционната структура е изумително ясна и смайваща, когато най-накрая я видим. А, ако не я видим, съвсем буквално, ние изначално не знаем кои сме и откъде сме дошли.

5. Препрочитали ли сте я? Ако да, колко пъти?

Да, един или два пъти. Но се потопих в нея.

6. Усещането беше ли същото, както при първото четене?

Да. Пътищата на еволюцията са толкова противоречиви за нормалните ни интуитивни предположения за света, че винаги има място за шокиращо ново познание.

7. Препоръчвате ли я, или това е ваша лична страст?

Препоръчвам я на всеки и на всички.

Маги и Труди

Веднага трябва да подчертая, че не съм имал никаква официална връзка с никое куче. Никога не съм хранил куче, не съм го приютявал, не съм го ресал, не съм му намирал хора, които да го гледат, когато съм отсъствал, не съм го обезпаразитявал и не съм продавал органите му, когато ме е разочаровало. Накратко, нямам куче.

От друга страна, имам нещо като тайна и забранена връзка с едно куче или, по-скоро с две кучета. Следствието е това, че донякъде знам как се чувства една любовница.

Кучетата не са съседски. Дори не живеят... ами, щях да кажа на същата улица, и щях да увъртам още малко, но ще мина направо на истината. Те живеят в Санта Фе, Ню Мексико, което е едно ужасно място за кучета, пък и изобщо за всеки. Ако някога сте ходили или живели в Санта Фе, Ню Мексико, то нека ви го кажа: вие сте пълен идиот. Самият аз бях пълен идиот допреди една година, когато едно стечение на обстоятелствата, което не искам да обяснявам, ме доведе до това, че се нанесох временно в къщата на един човек наскре пустинята, на север от Санта Фе, за да пиша някакъв сценарий. За да ви дам представа що за място е Санта Фе, мога да разкажа за пустинята и надморската височина, за светлината и за сребърните и тюркоазени бижута, но мисля, че ще е най-добре да спомена един пътен знак на шосето за Албукърки. На него с големи букви пишеше ПОРИВИСТИ ВЕТРОВЕ, а отгоре с по-малки ОПАСНОСТ ОТ.

Така и не се срещнах със съседите си. Те живееха на километър по нататък на върха на следващото пясъчно възвишение, но веднага щом започнах да излизам за сутрешното си бягане или просто за лека разходка, се запознах с техните кучета, които така моментално и диво се зарадваха на появата ми, че се зачудих дали не смятаха, че ме познават от някакъв предишен живот (Шърли Маклейн живееше наблизо и можеше да

са прихванали какви ли не шури идеи само затова че обитаваха околността).

Казваха се Маги и Труди. Труди имаше невероятно глупав изглед, черен френски пудел, с походка излязла едно към едно от анимационно филмче на Дисни: друсасчо се подскачане, подчертавано от огромните й развяващи се уши в предния край и от късата опашка с нещо като помпон в края. Козината й представляваше плътна маса от гъсти черни къдрици, което допринасяше за Дисни-ефекта, тъй като й придаваше съвършено добродушен вид. Начинът, по който всяка сутрин ми даваше да разбере, че неимоверно се радва да ме види, беше нещо, което винаги съм смятал, че се нарича „подскачане“, а то всъщност било „обрадване“. (Открих грешката си съвсем наскоро и сега ще трябва да преровя цели глави от живота си, за да видя какви недоразумения може да съм предизвикал и в какви глупави ситуации може да съм изпадал). „Обрадването“ е вертикално подскачане с четирите крака едновременно. Моят съвет: не си отивайте от този свят, докато не видите голям черен пудел подскачащ с четирите си крака едновременно в снега.

Начинът, по който Маги всяка сутрин ми даваше да разбере, че неимоверно се радва да ме види, беше да хапе Труди по врата. Това също така беше нейният начин да покаже, че неимоверно се радва на перспективата за разходка, това беше нейният начин да покаже, че е излязла на разходка и й е много приятно, това беше нейният начин да покаже, че иска да бъде пусната в къщата, това беше нейният начин да покаже, че иска да бъде пусната вън от къщата. Накратко, непрекъснатото игриво хапане на врата на Труди беше нейният начин на живот.

Маги беше красиво куче. Тя не беше пудел и всъщност името на породата й непрекъснато ми беше на езика. Не ме бива много с кучешките породи, но Маги беше истинска и явна класика: източена, с черна и златиста козина, нещо като ретривер, нещо като голям зайчар. Как им викаха? Лабрадор? Шпаньол? Елкхаунд? Самоед? Попитах приятеля си Майкъл, филмовият продуцент, след като усетих, че го познавам достатъчно добре, за да призная, че не мога да се сетя за породата на Маги, въпреки факта, че беше толкова очевидна.

– Маги – каза той с бавния си и сериозен тексаски говор – е порода „улична превъзходна“.

И така, всяка сутрин ние тримата излизаме: аз, огромният английски писател, пуделът Труди и помиярът Маги. Аз тичах или ходех по широкия коловоз през сухите червени дюни, Труди подскачаше весело край мен с плющящи уши, а Маги я хапеше жизнерадостно по врата.

Труди беше изключително добродушна и многострадална, но от време на време ѝ писваше. В такива моменти изпълняваше внезапно обръщане във въздуха, приземяваше се на четири крака, обръщаше се към Маги и я поглеждаше страшно строго, при което Маги веднага сядаше и започваше да хапе собствения си заден десен крак, сякаш на нея също ѝ е писнало от Труди.

След това започваха отново и тичаха и се търкаляха, и се блъскаха, и се преследваха, и се хапеха през дюнните, през сухата трева и рехавите плевели, и от време на време внезапно и без никаква причина спираха, сякаш и на двете в един и същ момент им бяха свършили ходовете. Тогава сконфузено се вираха известно време в далечината, преди да започнат отново.

И какво беше моето участие във всичко това? Ами, всъщност никакво. През целите тези двайсет или трийсет минути те ме пренебрегваха изцяло. Което ме устройваше напълно, разбира се, нямах нищо против. Но ме озадачаваше, защото рано всяка сутрин те идваха да скимтят и да драскат по вратите и прозорците на къщата ми, докато не станех и не излезех на разходка с тях. Ако нещо попречеше на ежедневния ритуал, като ходене до града, среща, полет до Англия, или нещо такова, те изпадаха в тотално униние и просто не знаеха какво да правят. Въпреки факта, че ме игнорираха напълно, винаги когато излизах на разходка, те не можеха ей така да излязат на разходка. С това тези кучета, които не бяха мои, разкриваха една своя дълбока философска наклонност, тъй като бяха открили, че трябваше да съм там, за да могат да ме игнорират напълно. Не можеш да игнорираш някого, когото го няма, защото това не се вмести в смисъла на думата „игнорирам“.

Дълбочината на мисленето им се разкри още повече, когато приятелката на Майкъл, Виктория, ми разказа, че когато веднъж ми дошла на гости, хвърлила на Маги и Труди една топка, за си поиграят. Кучетата стояли и с каменни физиономии гледали как топката се издигнала в небето, паднала и подскочила няколко пъти. Каза, че според нея физиономииите им говорели: „Ние не сме такива кучета и общуваме с писатели.“

Което беше вярно. Те общуваха с мен по цял ден, всеки ден. Но, точно като писателите, кучетата, които общуват с писатели, никак не си падат по самото писане. Затова по цял ден ми се мотаеха в краката и, докато се опитвах да пиша непрекъснато ми бутаха лакътя, за да могат да положат глави в скута ми и да ме гледат скръбно с надеждата да намеря причина да изляза на разходка, за да могат да ме игнорират като хората.

А вечер отпрашваха към истинския си дом, за да бъдат нахранени, изкърпани и сложени да спят. Което ме устройваше, защото бях получил всичките удоволствия от тяхната компания, които бяха значителни, без да се налагаше да нося отговорност за тях. И продължаваше да ме устройва до деня, когато в една ранна утрин Маги пристигна свежа и нетърпелива да почне да ме игнорира сама. Без Трудите. Трудите не беше с нея. Аз бях смаян. Не знаех какво се беше случило с Трудите и нямаше как да разбера, защото не беше мое куче. Ами ако я беше сгазил камион? Ами ако лежеше окървавена някъде на шосето? Маги изглеждаше неспокойна и тревожна. Реших, че знае къде е Трудите и какво ѝ се е случило. Трябваше да я последвам, като Ласи. Сложих си удобните обувки и побързах да я последвам. Изминахме километри, пребродихме пустинята и търсихме Трудите по какви ли не обиколни маршрути. По някое време осъзнах, че Маги изобщо не търси Трудите и че просто ме игнорира – стратегия, която бях усложнил, като се бях опитал да я следвам, вместо да се придържам към маршрута на обичайната си утринна разходка. Затова в крайна сметка се прибрах в къщата, а Маги се разположи в краката ми. Нямаше какво да направя, нямаше на кого да се обадя, защото Трудите не беше моя. Можех само като една любовница да стоя и мълчаливо да се тревожа. Краката ми бяха окапали от ходене. След като Маги се прибра у дома си, спях зле.

И на сутринта те се появиха. Двете. Но се беше случило нещо ужасно. Бяха водили Трудите на фризьор. По-голямата част от козината ѝ беше остригана два милиметра късо с изключение на главата, ушите и опашката. Бях бесен. Изглеждаше ужасно. Излязохме на разходка и аз се срамувах от нея, честно. Ако беше мое куче, нямаше да изглежда така.

След няколко дни трябваше да се прибирам в Англия. Опитах се да обясня това на кучетата, да ги подготвя, но те отказаха да го възприемат. На сутринта, когато си тръгнах, те ме видяха, че слагам куфарите си в багажника на джипа, но се държаха на разстояние и вместо към мен, проявиха огромен интерес към някакво друго куче. Наистина ме игнорираха. Аз се качих на самолета и ми беше доста неприятно.

След месец и половина се върнах, за да работя по втори сценарий. Не можех просто така да изляза и да повикам кучетата. Трябваше да се размотавам из задния двор пред погледите на всички и да издавам всевъзможни високочестотни звуци, на каквито се предполага, че обръщат внимание кучетата. По някое време обаче те ме чуха и се втурнаха през снежната пустиня, за да ме видят (вече беше средата на януари). След като пристигнаха, не спряха да се хвърлят към стените в знак на

въодушевение, но нямаше кой знае какво да правим, освен да излезем на едно кратко Игнориране в снега. Труди скачаше с четири крака, Маги я хапеше по врата и така. След три седмици отново се прибрах. Тази година ще се върна, за да ги видя пак, но осъзнавам, че съм Другия Човек. Рано или късно ще трябва да се обвържа със свое собствено куче.

„Любовта към животните“ (ред. Алан Корен; Робсън Букс;
Септември 1994)

Правилата

В бившия Съветски Съюз казваха, че онова, което не е позволено, е забранено; номерът беше да помниш кое кое е. Ние на запад винаги сме се гордели с един по-свободен и разумен поглед върху нещата и не сме се сещали, че здравият разум много често е също толкова спорно понятие. Правилата трябва да се знаят. Особено когато пътуваш.

Преди няколко години – всъщност, ще ви кажа точно колко, беше в началото на 1994-а – имах малък сблъсък с полицията. Карах по „Уестуей“ към центъра на Лондон с жена ми, която беше бременна в шестия месец, и изпреварих във вътрешната лента. В шофирането ми нямаше нищо дивашко и безразсъдно, честно, просто обстановката на пътя го наложи; но въпреки това една полицейска кола ме задмина и полицаят ми даде знак – за мое най-голямо учудване – да спра зад него на един завой на хлъзгавия път, където да си побеседваме за мерзкото ми престъпление. Аз се втрещих. Коли, камиони и, най-лошото, бели микробуси, се носеха по мокрия път, без ни най-малко да очакват, сигурен съм, да открият две коли паркирали практически на завоя. Всяко едно от тези превозни средства можеше всеки момент да удари отзад колата ми, с бременната ми съпруга вътре. Ситуацията беше страшна и абсурдна. Посочих я на полицаия, който, както е обичайно за полицаите, зае коренно различно становище.

Становището на полицаия беше, че изпреварването във вътрешната лента е крайно опасно. Защо? Защото така казвал законът. Но паркирането на завой без никаква видимост на хлъзгав път не било опасно, защото съм бил спрял там по нареждане на полицията, което го правело законно и поради това (тук логическата нишка се губеше) безопасно.

Моето становище беше, че приемам, че съм извършил (доста безопасно) маневра, която според законите на Англия е незаконна, но че

настоящата ситуация, в която сме паркирали на завой без видимост на пътя на бързо движещи се коли, е животозастрашаваща поради действителните физически закони на вселената.

Следващият довод на полицая беше, че аз не съм във вселената, а в Англия, довод, който ми е бил излаган и преди. Отказах се да търся победа в спора и се съгласих с всичко, само и само да се махнем по-скоро от там.

Всъщност, причината с такава чиста съвест да изпреваря във вътрешната лента беше, че съм свикнал да карам в щатите, където всеки упражнява, когато пожелае, конституционното си право да кара в която скапана лента пожелае. Според щатските закони изпреварването във вътрешната лента (когато пътните условия го позволяват) е абсолютно законно, абсолютно нормално и поради това абсолютно безопасно.

Но ще ви кажа, кое не е.

Веднъж бях в Сан Франсиско и паркирах на единственото свободно място, което се оказа от другата страна на улицата. Законът ме връхлетя с цялата си мощ.

Давал ли съм си сметка колко опасна била маневрата, която токущо съм направил? Аз изгледах закона леко тъповато. Какво бях сторил?

Паркирал съм, каза законът, срещу посоката на движението.

Аз огледах озадачено улицата. Какво движение? – попитах.

Движението, което щеше да го има, ако имаше движение, отвърна законът.

Метафизиката дойде малко в повече, дори за мен, затова обясних, малко плахо, че в Англия паркираме, където намерим свободно място и не правим на голям въпрос от коя страна на улицата е. Той ме изгледа слисано, сякаш бях извадил невероятен късмет да изляза жив от една страна с такива дивашки и ненормални маниери на паркиране, и чевръсто ми написа квитанция за глоба. Повече от ясно беше, че му се ще да ме депортира, преди подривните ми идеи да са предизвикали хаос и анархия по улиците, където нямаше по-тревожни проблеми от някакви си стрелби с автоматично оръжие. А то, както знаем, е напълно законно в щатите, и без него те щяха да бъдат завладени от еленски стада, стресирани правителствени чиновници и разюздани британски вносители на чай.

Покойният ми приятел Греъм Чапман, своенравен шофьор през повечето време, се възползваше от взаимното неразбирателство между британските и от щатските шофьорски нрави, като винаги носеше в себе си и британската и калифорнийската си книжки. Когато го спираха в

шатите, им показваше британското си свидетелство за правоуправление и обратното. Освен това споменаваше, че е тръгнал към летището и ще напуска страната, което винаги се оказваше блага вест за полицаяте, които я посрещаха с въздишка на облекчение и му махаха да си продължава по пътя.

Въпреки нередките неразбирателства между европейците и американците обаче нациите ни няколко десетилетия гледаха едни и същи филми и телевизионни сериали, което ни помогна да свикнем едни с други. Но всякакви други категорични мнения са немислими извън тези граници. В Китай например веднъж спрели поета Джеймс Фентън, затова, че велосипедът му имал фар. „Какво ще стане“ – много строго попитал полицаят, – „ако всички започнат така?“

Най-крещящият пример за нещо абсолютно забранено в една страна и напълно нормално в друга, обаче ми бе разказан от една моя братовчедка, която се кълне, че е истина, но аз все още не мога да се насиля да повярвам. Живяла е няколко години в Токио и ми разказа за едно съдебно дело, при което на шофьора, обвинен, че се е качил на тротоара, връзал се е във витрината на един магазин и е убил двама пешеходци, му било позволено да отбележи като смекчаващо вината обстоятелство факта, че е бил мъртвопиян.

Кои правила трябва да знаете, когато се местите да живеете в друга държава? Кои неща са позволени в една страна, но са забранени в друга? Здравият разум няма да ви каже. Трябва да си ги кажем едни на други.

„Индепендънт он Сънди“,
Януари 2000

Представяне на „Прокъл Харъм“ в Барбикан

Дами и Господа,

Всеки, който ме познава, знае колко се вълнувам, като тази вечер ви представям тази група. Заклет фен съм на Гари Брукър и на Прокъл Харъм от трийсет години насам, когато те изненадаха света, изскачайки буквално отникъде с един от най-големите хитове за всички времена и всички обстоятелства. След това изненадаха света още повече, тъй като се оказаха от Саутенд, а не от Детройт, както всички си мислеха. След това изненадаха света още повече с пълния си неуспех да извадят албум

до четири месеца след сингъла, с оправданието, че още не са го написали. След което, в миг на несравнима пазарна проникателност и изобретателност, всъщност оставиха „Уайтър Шейд оф Пейл“ извън албума. Те никога не направиха нищо праволинейно, както знае всеки, който се е опитвал да проследи акордите на „Рум Тейл“.

Те оказаха едно много особено въздействие върху живота ми. Става въпрос за една тяхна песен, която предполагам някои от вас са чували, наречена „Гранд Хотел“. Когато пиша, винаги си пускам някаква музика, и се е случвало това да бъде касета с „Гранд Хотел“. Тази песен винаги ме е интригувала, защото в текста на Кийт Рийд се говори само за някакъв прекрасен хотел – сребро, канделабри и такива неща – но в средата на песента изведнъж избухва някаква могъща оркестрова кулминация, отникъде и заникъде. Непрекъснато се чудех какво е това мащабно събитие в задния план. И накрая си помислих: „Звучи все едно на подиума излиза звезда. Нещо грандиозно и изключително, като например, ами, краят на вселената.“ И ето откъде дойде идеята за „Ресторант в края на вселената“ – от „Гранд Хотел“.

Но стига толкова съм говорил. Тази вечер сме се събрали за едно велико представление. Няма друга такава група. Освен това ми е много приятно да обявя, че ще ги съпровожда Лондонският симфоничен оркестър. Затова, моля приветствайте: Лондонския симфоничен оркестър; Хора „Хамелеон Арте“; Прокъл Харъм; диригент – великият Никълъс Дод; и джентълмена-учен-музикант и, доколкото ми е известно вече и контраадмирал – Гари Брукър. Благодаря ви.

Из „Прокъл Харъм“ и Лондонският симфоничен оркестър
9 февруари 1996

Средства против махмурлук

Какво е онова, което всички ще се опитваме да правим следващата събота? Не и Тържествени Обети за Нова Година, ако сме поне малко с всичкия си. Всички те се провалят така конфузно рано през Новата Година, че малцина от нас ще пожелаят да затвърдят усещането за безполезност, като дадат Тържествени Обети за Новото Хилядолетие и не ги спазят хиляда пъти по-рано от обичайното, ако може така да се каже.

Всъщност – ако мога да се отклоня за момент (а ако не искате да се отклонявам, сигурно сте попаднали не на вашата рубрика) – оказва се,

че може би съществува много смислена причина да не спазваме Обетите си за Новата Година, и тя не е очевидната презряна слаба воля. Тя е следната. Ние не помним какво сме се клели. Много просто. А ако пък ги напишем на лист, сигурно няма да си спомним къде сме оставили листа. Колкото да е странно, понякога листът излиза на бял свят точно след една година, когато ровиш за нещо, на което да напишеш следващите обречени на неуспех обещания да сложиш живота си в ред. Но това, както се оказва, не е съвпадение.

Между другото, нали не съм единственият, който намира израза „оказва се“ за невероятно полезен? Той позволява да правиш моментални, стегнати и авторитетни връзки между иначе произволно несвързани твърдения, без да се затрудняваш да обясняваш кой е всъщност авторитетният източник. Велик израз. Безкрайно по-добър от предшествениците си – „Някъде четох, че...“ или малодушното „казват, че...“, защото предполага, че и най-неубедителният довод, измъкнат от кой знае кой градски мит, всъщност не само се основава на чисто нови революционни изследвания, а и че това са изследвания, с които лично вие сте свързан отблизо. И пак, без никакъв действителен авторитет на хоризонта. Както и да е, докъде бях стигнал?

Оказва се, че мозъкът се влияе от алкохола. Естествено, това е известно на всеки, а онзи комуто е още неизвестно, ще стане известно. Но този ефект има няколко степени и тук се крие проблемът. Мозъкът организира спомените си като един вид холограма (така се оказва). За да извадите от паметта си даден образ, трябва да пресъздадете точните условия, при които е бил запаметен. В случая с холограмата, това е осветлението, в случая с мозъка е, или може да е (така се оказва), количеството алкохол, което се бълника в него. Нещата, които ви се случват или, плашещо често, нещата, които казвате или правите под въздействието на алкохола, ще изникнат в паметта ви, само когато и единствено когато попаднете отново под влиянието на точно същото количество алкохол. Тези спомени са абсолютно недосегаеми за нормалното, трезво съзнание. Което именно е причината след някоя неблагоприятна вечер навън да сте единствената личност в пълно неведение относно някоя крещящо тъпа забележка отправена към човек, чиито чувства цените дълбоко, или дори съвсем малко. Едва седмици, месеци или, както в случая с новогодишната вечер, точно една година по-късно, случката внезапно се завръща с гаден трясък в съзнанието ви и вие осъзнавате защо хората толкова време са ви отбягвали или са посрещали погледа ви с оцъклен взор. Това често води до едно „Боже, господи“ на висок глас към себе

си и към посягане за едно яко питие, което пък води до следващата степен на опиянение, където разбира се ви връхлитат свежи шокове.

Същото важи за обратния път. Определени спомени биват извиквани при изпадането в същото състояние на обезводняване като онова, в което е възникнало първоначалното събитие. Оттук и проблемът с новогодишния обет, който е, че всъщност никога не помните нито обетите си, нито къде сте ги записали, докато не настъпи съвсем същият момент на следващата година, когато ви сполетява с цялата си гадост споменът за пълния ви провал да се придържате към тях за период по-дълъг от седем минути.

И така, какъв е отговорът на този отвратителен повтарящ се проблем? Ами, очевидно жестоката самодисциплина. Монашеско придържане към режим от задушени зеленчуци, гола вода, продължителни разходки, редовни упражнения, ранно лягане, ранно ставане и сигурно някакви ароматични масла или нещо такова. Но, ако трябва да сме сериозни, нещото, за което ще копнеем най-горещо в първия ден от новата година, и което отчаяно ще се опитваме да си спомним как се прави, е доброто средство против махмурлук, и особено онова, което не включва гмуркане в заледената река. Неприятното е, че никога не ги помним, когато ни трябва и дори не помним къде да ги търсим. А причината, за да не ги помним никога, когато ни трябва, е, че сме ги чували тогава, когато всъщност не са ни трябвали, което не ни помага изобщо, поради горе изброените причини. В мозъка ви се въртят предизвикващи повдигане образи на сурови жълтъци и сос „Табаско“, но вие изобщо не сте в състояние да си подредите мислите. Поради което е нужно спешно да ги организираме сега, докато още е време. И така, това е апел за добри, ефикасни методи за освежаване на мозъка на първия ден от новата година, изключая мозъчната хирургия. По този случай, моля изпращайте рецептите против махмурлук на www.h2g2.com. И желая всичко най-хубаво през следващите хиляда години на вас и на потомците ви.

„Индепендънт он Сънди“
Декември 1999

Любимите ми питиета

Обичам уискито отвсякъде. Обичам вида му в бутилката, този чуден златист цвят. Обичам подредените на рафта етикети – шотландските

полички и мечове и леко разфокусираните овци. Обичам усещането, че това питие – за разлика например от уорингтънската водка – е обогатено с културата и историята на мястото, където е дестилирано. Най-много обичам аромата на дим и торф на малцовото уиски. Всъщност, единственото, което не обичам на уискито, е, че дори след една единствена глътка от това питие ме пронизва остра болка, от дъното на лявата очна ябълка до върха на левия ми лакът, походката ми става особена, блъскам се в хората и ръмжа на мебелировката. Поради което съм се научил да запълвам следобеда си с други питиета.

Много си падам по маргаритите⁶, но те ме карат да върша глупости. След като съм пил няколко маргарити, на другата сутрин винаги се събуждам обзет от ужас какво ще открия на долния етаж. Най-страшни бяха двуметровият молив и половинметровата гума, докарани ми от Ню Йорк вследствие на един безразсъден гуляй. Объркващото беше, че те пристигнаха няколко седмици след мен и аз ги открих на долния етаж след като предишната вечер бях пил само чаша кианти с пицата си.

Затова, когато ходя в Ню Йорк, вече пия мартинита със „Столичная“, защото са много интелигентни и изтънчени и много нюйоркски, но и защото, най-важното, ме правят напълно неспособен да извърша каквато и да е глупост, и изобщо каквото и да е, въпреки че под тяхно въздействие понякога говоря много осведомено за квантова хромодинамика и отглеждане на прасета.

Обичам „Блди Мери“, но само по летищата. Нямам обяснение за този факт. При обичайни обстоятелства и през ум не ми минава да си вземам „Блди Мери“, но само гледайте какво става като попадна на някое летище – устремявам се към столичната и доматения сок като плъх напускащ потъващ кораб, след което пристигам на местоназначението си няколко часа по-късно с глава кънтяща от часовата разлика.

В къщи съм склонен да пия каквото намеря в хладилника, което обикновено е съвсем малко. Моят хладилник има една странна особеност: оставям вътре бутилка хубаво шампанско и когато го потърся, откривам вместо него бутилка долнопробно бяло вино. Още не съм разбрал защо се получава така, но в такива случаи обикновено се утешавам с най-скупното питие на земята, единственото, което не ми влияе по никакъв начин: джин с тоник.

6. Б. пр. – коктейл от текила, лимонов сок и трипъл-сек, сервиран в чаши със сол по ръба

„Индепендънт он Сънди“,
Декември 1990

Предговор към радио сериал

Тези интимни беседи в началото на книгите наистина ми доставят удоволствие. Всъщност, това е абсолютна лъжа. В действителност се получава така, че се мъча да завърша, ако не и да започна книга, която съм обещал да предам преди седем месеца, и започват да пристигат факсове, в които те питат дали не можеш да напишеш още един кратък предговор към книга, на която помниш ясно, че си сложил „Край“ някъде към 1981-а. Това, обещава факсът, нямало да ти отнеме и две минути. Изобщо не отнема две минути, по дяволите. Отнема цели тринайсет часа, при което пропускаш събиране с приятели и жена ти не ти говори, и книгата закъснява толкова, че пропускаш цялата почивка на къмпинг в Пиренеите и жена ти не ти говори, най-вече защото идеята за къмпинга е била твоя, а не нейна и тя се е съгласила само заради теб, а сега се налага да отиде, и то сама, при положение, че ти си пределно наясно с омразата ѝ към отпуските на къмпинг. (Между другото, аз също. В случая послъгах.)

След което започват да пристигат още факсове, настояващи за още предговори, този път към събрани съчинения, към всички от които съм написал техни собствени предговори. Не след дълго откривам, че съм написал толкова предговори, че някой ги събира в книга и ме моли да напиша предговор към нея. Поради което пропускам поредното събиране с приятели, както и водолазна отпуска на Азорските острови, и откривам, че причината жена ми да не ми говори е, че всъщност вече е омъжена за друг. (Пак послъгвам, доколкото ми е известно.)

Навремето, когато можех да ходя по купони на приятели, с други думи, когато бях написал само две книги и писането на предговори към тях още не се беше запълнил цялото ми време, си спестявах доста усилия, когато откриех, че двама мои приятели не се познават и им казвах: „Това е Питър, а това е Пола, защо не се представите един на друг?“ Резултатът обикновено беше фантастичен и още преди да се усетиш, Питър и Пола ставаха една щастлива двойка, прекарваща ваканциите си във френските Алпи с жена ти и втория ѝ съпруг.

И така. Скъпи читателю. Това е преизданието на сериала „Пътеводител на галактическия стопаджия“ по случай неговата годишнина.

Защо не се представите един на друг

Тази интимна беседа ми беше приятна.

Предговор към „Оригиналният сценарий на «Стопаджията»“, издание по случай десетата годишнина
(Хармъни Букс, май 1995)

* * *

Как един перспективен писател може да стане автор?

Първо, дайте си сметка, че е много трудно и че писането е суров и самотен бизнес, освен ако не сте изключителен късметлия, и на всичко-то отгоре е зле платен. По-добре ще е наистина, наистина, наистина да имате желание да го вършите. След това трябва да напишете нещо. В случай че не сте дали обет да пишете само романи, ви предлагам да започнете да пишете радио сценарии. Там все още се пробива сравнително лесно, защото заплащането е мизерно. Но е много подходящо за писатели, тъй като там се разчита изключително на въображението.

Недовършените работи на века

Още няколко дни. Смятам, че е важно да не напускаме века, да не говорим за хилядолетието, без да разтребим след себе си, а недовършени работи определено има. Предлагам Интернет обществото да направи опит за идентификация на тези недовършени работи и да види дали не можем да ги оправим, за да се радваме на новогодишните празненства с чувство на добре свършено столетие.

Първо обаче няколко думи към педантите.

Да, знам, че всички вие мислите, че новото хилядолетие започва чак другата година и че сте се вкопчили много упорито в мнението си. Всъщност, вие сте толкова щастливи, че има на кого да размахвате поучително пръст, че изобщо изпускате същността на въпроса. **НЯМА АБСОЛЮТНО НИКАКВО ЗНАЧЕНИЕ!** Това е просто едно оправдание за да си кажеш: „Еха! Я виж! Превъртяха се!“ , когато всичките цифри се сменят.

Какво друго значение би могло да има изобщо? Десетицата (заедно с произведенията ѝ) е доста спорно число. Първи януари е спорна дата. А ако смятате, че раждането на Исус Христос е важен момент, то онова,

което можем да твърдим със сигурност, е, че то не се е състояло през първата година от новото летоброене. Нито пък през нулевата, ако можем да наречем така предишната (което знаем, че не можем, защото педантите непрекъснато ни го натякват).

След това, както твърдят историците (далеч по-интересна шайка от педантите), през всички тези години календарът е бил променян толкова пъти, че цялата работа става двойно по-безсмислена.

Помислете над това: точното определяне и стандартизацията на времето и датата са сравнително отскоро, с помощта на атомните часовници и другите подобни уреди. А на първи януари 2000 г. (ако тези, които прокламират апокалипсис, са прави) всички компютърни системи ще откачат и ще ни върнат в каменната епоха (а може и да не върнат, което е много по-вероятно). Затова лично на мен ми се струва, че полунощ на 31-и декември е единствената солидна и надеждна точка в цялата жалка бъркотия и може би си струва да празнуваме поне това. И вместо да се опява, че празнуваме края на хилядолетието (или на двехилядолетието) не когато трябва, по-добре да приемем, че предшествениците ни са определили началото му не когато трябва, а ние просто сме подредили бъркотията, преди да си създадем наша собствена бъркотия. Но какво от това, по дяволите? Това е просто един добър повод за купон.

Но, най-напред, никакви недовършени работи.

Една особено дразнеща Недовършена Работа забелязах онзи ден по средата на урока по пеене на петгодишната ми дъщеря – текстът на песничката „До-ре-ми“ от „Звукът на музиката“. Машабът на проблема не се доближава до глобална криза, но въпреки това ме дразни всеки път, когато я чуя, и освен това той не следва да е чак толкова труден за разрешаване.

Но явно е.

Помислете.

За всяка нота от гамата има стих: „До, ре, ми, фа, сол“, за всички тези ноти има имена и редове в песничката. Не твърдя, че поезията е от ранга на Кийтс, но се ядва. И сега идваме до същината на проблема. „Ла е нотата след сол...“ Какво? Моля? „Ла е нотата след сол...“ – ли? Що за некадърно стихче?

Е, ясно що за стихче е. Строфата е поставена там временно. Това се прави, когато на писателят в момента не му хрумва подходяща идея, но все пак е по-хубаво да сложи нещо и после да се върне и да го оправи. Затова си мисля, че Оскар Хамърщайн просто е лепнал „Ла е нотата

след сол...“, като е възнамерявал да му хвърли още един поглед на другата сутрин.

Само че, когато му е хвърлил още един поглед на другата сутрин, не му е дошло на ум нищо по-добро. Нито на по-другата сутрин. Хайде сега, сигурно си е мислил, толкова е просто. Нали? „Ла... нещо си, нещо си... какво?“

Представям си как са приближавали датите за репетиции. За записи. Сигурно е смятал, че ще го оправи в други ден. Може някой от екипа да е щял да се сети за нещо по-добро. Ама не. Никой не успял да го оправи. И постепенно временната строфа станала постоянна и сега е официална част от песничката, част от филма и така нататък.

Е, толкова ли е трудно? Какво ще кажете за това? „Ла, въ..., въ...“ – ами в момента не се сещам, но ми се струва, че ако целият свят се напъне, ще разреши проблема. И освен това мисля, че не е редно да приключим века с толкова неподредена популярна песничка.

Какво друго? Ами, вие как мислите? Кой са според вас нещата, които през следващите месеци сме длъжни заради себе си да оправим, преди цифрите да се превъртят и да ни дарят с едни чисто нови проблеми от двайсет и първия век? Недохранването? Джими Хофа? Къде да сложим огромни черни лепенки, за да не може никой от двайсет и първи век да види какво има под тях? Моля, изпращайте предложения и отговори на www.h2g2.com.

„Индепендънт он Сънди“,
Ноември 1999

Отборът мечта

Идеалният филмов екип: Шон Конъри в ролята на Господ, Джон Клийс като архангел Гавраил и Голди Хоун като по-малката сестра на Майка Тереза, Трудн. С почетното участие на Боб Хоскинс в ролята на детектив Фил Умиротворителя.

Идеалната рок банда: Моята идеална рок банда за всички времена вече не съществува, понеже застрелях ритъм китариста им. Но бих взел басиста, защото безспорно е най-добрият. Може да участва и някой друг пиротехник, но по отношение на музиката, творчеството и мотивацията няма по-добър от Пол Маккартни. Ще си поделят вокалите с Гари

Брукър, най-великият соул глас на британския рокендрол и страхотен пианист. Двама соло китаристи (може да се редуват в ритъм секцията): Дейв Гилмор, когото винаги съм искал да чуя заедно с Гари Брукър, защото и двамата имат вкус за мащабния драматизъм и възвишените мелодии; и Роби Макинтош, който е велик блус рокер и изключителен акустичен китарист. Барабани – Стив Гад (помните ли „50 Уейс“?). И след като бандата и без това се разрасна до този размер, малко или много ще трябва да вземем и маестро Рей Купър на перкусиите, въпреки че доста се изкушавам да включа невероятната перкусионистка на Ван Морисън, чието име не помня. Струнни инструменти? Брас Секция? Кралската филхармония? Джаз Бенда на Ню Орлийнс? За всичко това ще ни трябва магьосникът на синтезатора Пол „Уикс“ Уикънс. И един голям камион.

Идеалната любовница: Дамският духов оркестър на Дагънъм. С цялото ми уважение и любов към скъпата ми съпруга, колкото и любяща и нежна да е жена ти, има някои неща, които само един голям духов оркестър може да ти даде.

Идеалният проект: Ако разполагам с неограничени парични средства, бих бил щастлив да финансирам мащабно изследване на произхода на човека и на прехода от маймуната към човека. Впечатлен съм от излязлата преди няколко години хипотеза за водната маймуна, в която се твърди, че междинните ни предшественици са прекарвали известен период в земноводна среда. Чувал съм множество подигравки по адрес на тази идея, но нито едно убедително доказателство против, и бих искал да открия истината, каквато и да е тя.

Идеалната алтернативна кариера: Зоолог, рок музикант, създател на системен софтуер.

Идеалната почивка: Водолазни експедиции в Австралия, отвъд Големия Барьерен Риф до вълшебната прозрачност на Коралово море – Код Хоул, акули, подводна археология; след това към западна Австралия при големите косатки, и накрая към Залива на акулите при делфините. След това ще се отбия да вечерям в Хонг Конг на път за в къщи.

Идеалният дом: Нещо голямо на някой плаж, може би в северен Куинсланд, сред природата, и с високоскоростна компютърна връзка с цял

свят. И корабче, и малък камион.

Идеалната кухня: Ако ми се наложи да избира кухнята на една страна и да се храня с нея до края на живота си, ще избира японската.

Идеалният почивен ден: Всъщност, аз вече съм изживял един такъв. Беше 1968-а – с един приятел избягахме от училище и отидохме в Лондон, следобед гледахме на кино „2001-ва“, а вечерта отидохме на концерт на „Саймън и Гарфънкъл“ в „Албърт Хол“.

„Обзървър“
10 март 1995

* * *

Откъде черпите вдъхновение за книгите си?

Казвам си, че докато не измисля нещо, няма да пия повече кафе.

Увод към Хумористични книги, том 1

Хората често ме питат, понякога по осемдесет и седем пъти на ден, откъде вземам идеите си. Рискът е добре познат на писателите и правилният отговор на този въпрос е първо да си поемеш въздух, да успокоиш пулса си, да изпълниш съзнанието си с птичи песни и образи на лютичета в пролетни поляни, след което да се опиташ да кажеш: „Хм, интересно, че питате...“ преди да се пречупиш и да се разцивриш неудържимо.

Факт е, че не знам откъде вземам идеите си и дори не знам къде ги търся. Никой писател не знае. Всъщност, това не е съвсем вярно. Ако пишете книга за брачните навици на гълъбите, сигурно ще почерпите няколко прилични идеи, ако се повъртите из гълъбарника в мушамена наметка, но ако вашият жанр е художествената литература, единственият начин е да пиете твърде много кафе и да си купите бюро, което не се разпада, като си удряте главата в него.

Преувеличавам, разбира се. Това ми е работата. За някои идеи се сещам точно откъде са дошли. Поне така си мисля; може и да послъгвам. Това също ми е работата. Когато ми се наложи да пиша нещо голямо, си пускам да се върти едно и също музикално парче. Не докато пиша, разбира се, тогава е нужна тишина, а докато си нося от кухнята

поредната чаша кафе или си препичам филийки, или си чистя очилата, или се опитвам да изцедя още малко тонер от принтера, или си сменям струните на китарата, или почитвам празните чаши от кафе и трохите от препечени филийки от бюрото си, или се оттеглям на половинчасов размисъл в тоалетната – с други думи, по-голямата част от деня. Вследствие на това много мои идеи идват от песните. Е, поне за една е сигурно. Ако трябва да съм абсолютно точен, има само една идея, която съм взел от песен, но за всеки случай си поддържам навика, ако пак се получи, което няма да стане, обаче няма значение.

Е, вече знаете как се прави. Елементарно, нали?

Из „Пътеводител на галактическия стопаджия“ (събрано издание), DC Comics,
Май 1997

Интервю с Virgin.net

Ако някой знае нещо за пътешествията, това трябва да е човекът, който е ял бургери и пържени картофи в ресторанта на края на вселената. Ние издирихме писателя Дъглас Адамс в новия му дом в щатите, където той се премести наскоро, заради филмирането на „Пътеводителя на галактическия стопаджия“.

Кой е най-хубавият ви спомен от ваканциите през детството?

Детските ми ваканции бяха общо взето скромни – най-запомнящата се от тях беше две седмици на остров Уайт, когато бях на шест години. Помня, че улових нещо, за което бях сигурен, че е писия, въпреки че беше колкото пощенска марка и което съвсем логично умря, когато се опитах да го запазя като домашен любимец.

Връщали ли сте се там оттогава?

Ходих веднъж. Отседнах в някакъв хотел, където основното вечерно забавление беше да се гасят лампите в ресторанта и да се наблюдава играта на семейство язовци на поляната.

Къде отидохте за пръв път на почивка без родителите си?

Когато станах на осемнайсет години, отидох на стоп в Европа.

Докъде стигнахте?

Минах през Австрия, Италия, Югославия и Турция, отсядах в младежки общежития и къмпинги и обогатявах диетата си с екскурзии по пивоварните. Особено ми хареса Истанбул, но получих ужасно хранително отравяне и докато се прибирах в Англия с влака, се наложи да спя до тоалетните. Ех, вълшебни времена...

След това ходили ли сте отново там?

Ходих в Истанбул веднъж. Бях в Австралия и случайно реших да се отбия на връщане. Но таксито от летището и хубавият хотел вместо пътуването в каросерията на камион и стаята в евтин пансион някак ограбиха вълшебството. Поскитах няколко дни в опит да избягам от търговците на килими, след което се отказах.

Кое е най-далечното или най-странното място, до което сте стигали?

Великденския остров, разбира се, най-отдалеченото място на земята, известно като по-далечно от всяко друго. Кое е странно, защото се озовах там съвсем случайно и то за около час. Така научих един много полезен урок, а именно да чета какво пише на билета ми.

Кога бяхте там и защо?

Летях от Сантяго за Сидни и бях доста уморен, защото две седмици бях издирвал космати тюлени; въобще не прочетох маршрута и загреях къде сме, чак когато пилотът съобщи, че кацаме за едночасов престой на Великденския остров.

Няколко микробуса ни откараха от летището до най-близката статуя, докато презаредят самолета. Много ме беше яд, защото ако бях обърнал внимание предишния ден, щях да си сменя билета и да прекарам там поне два дни.

Кой е любимият ви град? Какво в него ви очарова най-много?

Като такъв в съзнанието ми е останала Флоренция, но защото съм бил там като студент и съм прекарал блажени дни със слънцето, евтино вино и живописиста. Следващите ми посещения напластиха улични задръствания и мръсен въздух върху тези ранни спомени.

Сега мисля, че най-много ми харесва едно градче в Ню Мексико – Санта Фе. Обичам въздуха във високопланинската пустиня, маргаритите, гуакамолето, сребърните токи и чувството, че хората на съседната маса в кафенето сигурно са лауреати на Нобелова награда.

Кога за последно пътувахте на стоп?

Някъде преди десетина години на остров Родригес в Индийския океан. Стопирането беше единственият способ за придвижване из острова. Нямахме обществен транспорт, но няколко души имаха лендрюувъри и беше хубаво като минат по пътя. Бях замръкнал в гората по къс панталон и си бях забравил лосиона против комари. Изживях най-болезнената нощ в живота си.

Кое място ви хареса най-много, докато пътувахте, за да напишете „Да видиш за последно?“

Мадагаскар – въпреки че това всъщност беше един вид прелюдия към „Да видиш за последно“. Харесаха ми горите, лемуриите и топлото отношение на хората.

Коя е, според вас, най-интересната структура в галактиката, дело на човешки ръце?

Язовирът, който строят при Трите Клисуре в Янгце. Въпреки че подходящата дума за него е „стъписващ“. Язовирите почти никога не се използват за това, за което са построени, но вредите, които нанасят на околната среда са неимоверни. Но ние продължаваме да ги строим и аз наистина не разбирам защо. Убеден съм, че ако се върнем достатъчно назад в историята на човешкия вид, ще открием някъде да се спотайват гени от бобър. Това е единственото разумно обяснение.

Били ли сте там?

Откакто започна строежът, не съм ходил в Янгце. Изобщо не искам да го виждам.

А коя е най-интересната природна структура?

Една гигантска три хиляди километрова риба на орбита около Юпитер, както твърди един сериозен доклад в „Седмични новини от света“. Снимката беше много убедителна и единственото, което ме озадачава, е как така други по-уважавани вестници като „Нов учен“ и „Сън“ още не са изнесли подробности. Държа да науча.

Ако трябва да назовете място, което „сякаш е паднало от космоса“, кое ще е то?

Фиордите в Саут Айлънд, Нова Зеландия. Невероятна бъркотия от планини, водопади, езера и лед – най-изключителното място, което съм виждал някога.

Ако в този момент можехте да се пренесете на което място във вселената пожелаете, къде щяхте да отидете, с какво, с кого и какво щяхте да вземете със себе си?

Наблизо, на една от шестнайсетте луни на Юпитер – Европа. Тя е едно от най-загадъчните тела в слънчевата система и е голяма любимка на писателите фантасти, защото е едно от малките места, където би могло да има някакъв живот и в структурата ѝ има някои странности, които пораждат френетични спекулации, че са от изкуствен произход. Освен това, през нощите с подходящо поддръждане на орбитите сигурно има страхотен изглед към рибата.

Интервюто е взето от Клер Смит за Virgin.net, Ltd.
22 септември 1999

Да яздиш лъчиста манта

Всяка страна прилича на определен човек. Америка е войнствен юноша, Канада е интелигентна трийсет и пет годишна жена. Австралия прилича на Джек Никълсън. Идва право при теб и ти смее шумно и

доста заплашително в лицето. Всъщност, тя не е толкова страна, колкото нещо като тънка коричка от полуоткачена цивилизация по краищата на обширна сурова пустош пълна с жега, прах и подскачащи същества.

Попитайте австралийците какво харесват в страната си и те ще ви отвърнат с кисел смях: „Е, вече само това място остана, нали?“ което звучи доста тревожно. Вие не разбирате напълно какво означава, но все пак ви тревожи, защото може и да са прави.

Самият факт, че този континент се спотайва от другата страна на земята, където не можем да го видим, е странно притеснителен и аз винаги съм си търсил оправдания да мръдна дотам, пък дори и само за да го нагледам профилактично. Освен това го харесвам. Още не съм виждал по-голямата част, но отдавна исках да посетя едно място, защото бях оставил там една недовършена работа, за която много ме беше яд.

И само преди няколко седмици изведнъж открих оправданието, което търсех.

Тогава се намирах в Англия. Сигурен бях, че е Англия, защото седях в дъжда под някакво мокро одеяло в някакво кално поле и слушах как някакъв шибан оркестър в нещо като червена палатка свири хитове от музика към американски филми. Има ли друго място на земята, където някой би направил подобно нещо. Където и да било? Ще го направят ли в Италия? Ще го направят ли в Тера дел Фуего? Ще го направят ли на Бафиновите острови? Не. Мисля, че даже в Япония, където сред националните развлечения фигурира самоизкормването с нож, знаят къде да теглят чертата. Помежду воя на дъжда и тромпетите завързах разговор с един дружелюбен тип, който се оказа съсед на сестра ми от Уорук, където се намираше подгизналото поле. Казваше се Мартин Пембъртън и беше изобретател и конструктор. Сред нещата, които беше изобретил и конструирал, така ми каза, имало най-различни жизненоважни части от подземни влакове, една чудесна нова форма на мислещ тостер, а също така и един Суб Бъг?

Какво, попитах любезно, е Суб Бъг?

Суб Бъг, обясни ми той, било вид реактивен подводен бръмбар. Нещо като предната част на делфин. Държиш се за опашката му, а той те тегли под вода на каквато искаш дълбочина до десет метра. Помните ли онези неща от филма „Тъндърбол“? Нещо такова. Страхотна джаджа за изследване на коралови рифове.

Не съм много сигурен дали каза точно това. Може да беше казал „лазурното море“ или „кристалните дълбини“. Едва ли, но поне в моето

съзнание се оформи такава картина, докато стоях под фучащия дъжд и наблюдавах как един чадър беглец се изгъркулва покрай оркестъра.

Трябваше да изпробвам този уред. Казах го на Мартин. Може и да съм го съборил на земята и да съм затиснал с коляно гърлото му, честно казано спомените ми са доста размазани, но в крайна сметка той каза, че ще се радва да ми даде един за проба. Въпросът беше къде? Можех да го изпробвам навсякъде, даже в кварталния басейн. Не. Номерът беше да се изпробва в Австралия, на Големия Барьерен риф. Но ми трябваше сериозно оправдание, ако смятах да накарам някое злочесто списание да се бръкне, за да финансира пътешествието ми, което, повярвайте ми, е единственият начин за пътуване.

Тогава си спомних за недовършената си работа в Австралия.

Има един остров в южния край на рифа, който преди десет години по Възнесение посетих съвсем за кратко. Беше едно доста ужасно място, наречено остров Хеймън. Самият остров беше красив, но курортът не беше, а аз се бях озовал там погрешка в края на някакво авторско турне. Намразих го. Брошурата беше пълна с думи като „интернационален“, „превъзходен“ и „изтънчен“ и това означаваше че от всички палми се лееше музикално озвучаване и всяка вечер имаше тематични карнавални партита. Денем сядах края басейна, напихах се бавно с коктейли „Текила сънрайз“ и слушах разговорите по съседните маси, които бяха основно за катастрофи с тежкотоварни камиони по пътищата. Вечер се разлагах подпийнал в стаята си, за да избегна гледката на свински пияни австралийци беснеещи в полички от трева или в каубойски шапки, в зависимост от каквато се беше случила тематичната вечер, докато аз гледах сериите „Лудия Макс“ на хотелското видео. Там също имаше доста катастрофи с тежкотоварни камиони. Нямах нищо за четене. В книжарницата на хотела имаше само две свестни книги и аз бях написал и двете.

Веднъж завързах разговор с някаква двойка на плажа. Казах им: „Здрасти, аз съм Дъглас, тази музика не ви ли дразни?“ Те казаха, че изобщо не ги дразнела. Мястото им се струвало много хубаво, интернационално и изискано. Живеели в някаква овцеферма на 2000 километра от Бризбейн, където чували само тишина. Аз отбелязах, че това сигурно е много приятно, а те отвърнаха, че след известно време ставало доста скучно и че малко лека музика им идвала като балсам за ушите. Колкото и да ги убеждавах, отказаха да се съгласят, че това е същото, като да ти тъпчат спам в ушите по цял ден, и не след дълго разговорът се изчерпа.

Аз избягах от остров Хеймън и се озовах на едно корабче за

водолазни експедиции на Хук Риф, където изкарах най-прекрасната седмица в живота си, разглеждах коралите, плувах с всякакви риби, делфини, акули и дори с един малък черен кит.

Чак след като се магнах остров Хеймън, чух, че съм изпуснал там нещо голямо.

От другата му страна имало залив наречен Заливът на лъчистите манит, който бил пълен, както можело да се очаква, с лъчисти манти: огромни грациозни подводни летящи килимчета, едни от най-красивите същества на земята. Човекът, който ми спомена за тях, каза, че били толкова кротки и добродушни, че дори позволявали на хората да ги яздят под водата.

И аз исках да отида там. Десет години копнях да се върна.

Междувременно чух, че и самият остров Хеймън се е променил до неузнаваемост. Бил закупен от австралийската авиокомпания „Ансет“, която похарчила не знам колко милиона долара, за да свали високоговорителите от палмите и да преобрази курорта в нещо не само интернационално и супер, и изискано, и тъй нататък, но и главозамайващо скъпо, и съответно доста добро.

И ето ми го оправданието. Ще напиша статия как съм занесъл Суб Бъга чак до остров Хеймън, намерил съм дружелюбна лъчиста манта и съм провел сравнителни изпитания.

В този момент всеки нормален и разумен човек би казал, че идеята е абсолютно тъпа, и всъщност повечето го казаха. Както и да е, статията щеше да е следната: сравнителни изпитания между подводен реактивен синьо-жълт едноместен Суб Бъг и гигантска лъчиста манта.

Дали се получи нещо?

Познайте.

Абсолютното безсмислие и нереалност на идеята ме халосаха с все сила още докато наблюдавах как влачат огромния четирийсеткилограмов сребрист сандък със Суб Бъга по асфалта на летището на остров Хамилтън. Осъзнах, че има голяма разлика между това да кажеш на хората в Англия, че отиваш в Австралия, за да проведеш сравнителни изпитания между Суб Бъга и лъчистата манта, и да кажеш на хората в Австралия, че си дошъл, за да проведеш сравнителни изпитания и т. н. Изведнъж се почувствах като пълен английски идиот, когото всички ще намразят, ще презрат, ще сочат с пръст, ще му се подхилват зад гърба и ще си првят гаргара с него.

Жена ми Джейн спокойно ми обясни, че след голяма смяна на часовите пояси винаги изпадам в сериозна параноя, и защо просто не съм

пийнел нещо и не съм си починал малко.

Хамилтън е прекрасен пример за това какво не трябва да се прави на един красив субтропически остров в непосредствена близост до едно от най-големите чудеса на природата, а то е да го покриеш с грозна високоетажна, масова архитектура и да продаваш бира и тениски, а и пощенски картички, показващи колко е бил красив, преди да дойдат магазините за пощенски картички. Но ние нямаше да останем на него повече от няколко минути. На пристанището до летището ни очакваше „Богинята на слънцето“, великолепно снежнобяло корабче, като онези на които Джеймс Бонд прекарваше страшно много време, въпреки че се предполагаше да е цивилен служител. Беше изпратено да посрещне гостите на остров Хеймън и беше първия признак за това колко се беше променило мястото.

Поканиха ни любезно на борда. Един стюард ни раздаде чаши с шампанско, а друг стоеше до плъзгащите се стъклени врати към кабината с климатик.

Работата му беше да ни ги отваря. Обясни ни, че се наложило, защото за съжаление вратите не се отваряли автоматично, когато се приближиш до тях, и някои японски гости стояли с минути пред тях с все позадачени и паникьосани физиономии, докато не им ги отворили ръчно.

Пътуването продължи около час. Корабчето се плъзгаше леко по блестящата тъмна вода под яркото слънце. В далечината се виждаха други малки зелени острови. Аз гледах как следата от пяна се разтваря в морето зад нас, отпихах шампанското си и си мислех за един стар мост в Стърминсътър Нютън в Дорсет. На него все още беше прикована табела, която предупреждаваше всеки, който възнамерява да повреди или загрози моста, че наказанието е транспортиране. До Австралия. Абе, Стърминсътър Нютън си е хубав град, но аз се учудвах, че мостът изобщо е оцелял.

Джейн, която е много по-добра от мен в четенето на туристически пътеводители (аз винаги ги чета на връщане, за да видя какво съм изпуснал, и шокът нерядко е голям), откри нещо прекрасно в пътеводителя, който четеше. Знаел ли съм, попита ме, че Бризбейн първоначално бил основан като колония за престъпници, извършили нови закононарушения след пристигането си в Австралия?

Тази информация ме весели поне половин час. Прекрасно. Значи, стоим си ние британците, нещастни бледи подгизнали създания, наблъскани под сивото ни северно небе, от което като капе като от прогнела гъба за миене на чинии, и изпращаме онези, които искаме да накажем

особено жестоко, да се припичат на яркото слънце на бреговете на Тасманийско море в южния край на Големия Барьерен риф, а ако искат и да покарат малко сърф. Нищо чудно, че австралийците имат една особена усмивка, която пазят изключително и само за британци.

От морето остров Хеймън изглежда безлюден, голям зелен хълм с бели плажове напред тъмносиньото море. Само от много близо се забелязва ниският продълговат хотел сред палмите. Хотелът не се вижда добре отникъде, тъй като е потънал в гигантски растения. Той пълзи и се вие между зеленината: колони, фонтани, сенчести площадки, шезлонги, дискретни магазинчета продаващи убийствено скъпи нещица с дизайнерски етикети, които после се отлепят много внимателно, и недискретно големи плувни басейни.

Беше великолепно. Възхитихме му се моментално. Беше точно такава място, на което само преди двайсет години бих презрял всеки посетител. Едно от великите неща на остаряването и на уреждането с безплатни почивки е, че най-накрая можеш да се заемеш с всички онези неща, заради които си презирал другите хора: излежаване на шезлонг със слънчеви очила струващи годишна студентска стипендия, поръчване на гротескни глезотии от рум сървиса, обслужващ персонал, който следи и най-малкото ти движение – и, отбележете това, защото е особено важна и значима част от обстановката на остров Хеймън – персонал, който не казва просто „Нямате никакви грижи“, когато им благодариш, че са ти допълнили чашата с шампанско, а казва „Нямате никакви грижи изобщо“. Те искрено и от сърце желаят вие, именно вие, не някой дърт дебелак излежаващ се наоколо със слънчева шапка, а лично вие, да почувствате, че, след като сте дошъл в този най-прекрасен от всички светове, в него няма нищо, което по някакъв начин да ви създава грижи изобщо. Наистина. Наистина. Ние дори не ви презираме. Наистина. Никакви притеснения, изобщо.

Де да беше истина. Имах си Суб Бъг, който ми създаваше грижи, разбира се. Това голямо нещо, което бях довялкъл от десет пъти по-голямо разстояние от онова, на което Мойсей беше замъкнал децата на Израил, само за да го сравня с лъчистата манта като средство за гмуркане. Сребристият сандък беше свален тихомълком от корабчето и беше дискретно складиран във водолазния център, където нито някой щеше да го види, нито да се досети за предназначението му.

Телефонът в стаята ни извънтя. Между другото, стаята беше изключително приятна. Сигурен съм, че държите да чуete на какво приличаше, тъй като пребивавахме в нея на ваши разноски. Не беше голяма, но

беше много удобна и слънчева и беше обзаведена с вкус в меки калифорнийски десени. Любимото ни нещо беше балконът с изглед към морето, защото имаше сенник, който се свалеше с натискане на електрически бутон. Ключът имаше две положения. Можеше да го сложиш на AUTO и сенникът се спускаше, когато изгрееше слънцето, и можеше да го сложиш на MANUEL [дословно], в който случай предположихме, че се появява някакъв дребен некомпетентен испанец, за да го спусне вместо теб. Това ни се стори ужасно смешно. Смяхме се и се смяхме, и се смяхме и пихме още по едно шампанско и се посмяхме още малко, и тогава телефонът иззвъня.

– Суб Бъгът ви е при нас – каза един глас.

– А, да – отвърнах аз. – Да, въ, Суб Бъгът. Много ви благодаря Да, всичко наред ли е?

– Нямаме никакви грижи – каза гласът – изобщо.

– А. Добре.

– Ако искате, утре сутринта можете да дойдете във водолазния център. Ще го проверим, ще видим как работи, ще видим какво ви трябва, ще направим едно кръгче, каквото пожелаете. Ще направим каквото можем, за да ви помогнем.

– О. Благодаря ви. Много ви благодаря.

– Нямаме никакви грижи изобщо.

Гласът беше много дружелюбен и окуражаващ. Часовата ми параноя се поразея малко. Излязохме и вечеряхме.

Курортът имаше четири ресторанта и ние избрахме този с азиатската морска храна. Морската храна в Австралия се състои основно от барамунди⁷, раци от залива Мортън и всичко останало.

– Рациите от залива Мортън – каза усмихнатата сервитьорка китайка – са като омарите, само че са ей толкова големи. – И раздалечи показалеца и средния си пръст на около седем сантиметра. – Пълним ги с главите им. Много вкусно. Ще хареса.

Всъщност не ни хареса особено. Ресторантът беше обзаведен приятно в черно-бял японски стил, но видът на храната беше по-добър от вкуса ѝ и имаше музикално озвучаване. За момент зърнах призрака на стария отворителен остров Хеймън, който бродеше из бляскавия му обзаведен с вкус нов дом. Другите налични ресторанти бяха полинезийски, италиански и един, който хвалеха най-много, „Ла Фонтен“, френски,

7. Б. пр. – вид австралийска риба – *Neoceratodus forsteri*

който решихме да оставим за последната от четирите ни вечери, въпреки че ни глождеха съмнения. Навсякъде предпочитам местната кухня, освен в Уелс, и мисълта за транспортирани чак дотук изискани френски ястия не ми вдъхваше доверие. Не исках обаче да подхождам предубедено, защото по една случайност най-вкусните ястия, които съм опитвал, бяха задушен краб и шатобриан от зебу, приготвени от един готвач, френски възпитаник в южен Мадагаскар. Но французите все пак бяха населявали острова седемдесет и пет години и му бяха оставили богато наследство от кулинарни умения и отвратителна бюрокрация. Същата вечер решихме поне да хвърлим един поглед на „Ла Фонтен“. Попаднахме сред декари дебели килими, огромни рояли, канделабри и мебели в стил Луи XVI. Открих, че ровя из мозъка си, за да открия някакъв спомен за евентуалния схизматичен френски двор от осемнайсети век, който можеше да е пресъздаден, макар и бегло, тук на Големия Барьерен риф. Попитах Джейн, която е историчка, но тя ме увери, че съм пълен глупак и двамата се прибрахме да спим.

На сутринта ни събуди точно в седем и половина, както и всяка друга сутрин, гларусът който кацаше на балкона ни и изпълняваше кресливата си песен за събуждане. След като закусихме, отидохме във водолазния център, който беше на около километър от хотела и там се запознахме с Ян Грийн.

Ян ни се беше обадил миналата вечер. Той отговаряше за всички водолазни дейности на остров Хеймън и едва ли някой би могъл да си представи по-услужлив и по-дружелюбен човек. Разопаковахме Суб Бъга и огледахме лъскавото му тяло на слънчевата светлина.

Той е, както вече казах, оформен като предницата на делфин, син с две жълти перки отпред, които променят наклона си и го насочват нагоре и надолу. В края му имаше две големи дръжки, за които да се хванеш, докато Суб Бъгът те тегли във водата. В обсега на палците имаше два бутона, с които да контролираш посоката и дълбочината. Вътре имаше бутилка със сгъстен въздух – най-обикновена водолазна бутилка – която задвижваше двете турбини на Бъга, и осигуряваше въздух за свободно плаващия регулатор. Регулаторът е нещото, което пъхаш в устата си, за да дишаш, докато се гмуркаш. Целта на цялата тази аранжировка е да се гмуркаш само с маска и плавници; не ти е нужна бутилка на гърба, защото получаваш въздуха си направо от Суб Бъга. Конструкцията на Бъга е такава, че не можеш да се спуснеш под определена дълбочина. Максимумът е десет метра.

Ян беше получил куп факсове от Мартин Пембъртън и нямаше

проблеми с настройката на машината.

– Нямате никакви грижи изобщо – каза той и ме попита какви са ми плановете.

Казах, че няма да е лошо да го изпробвам на плитко, преди да вляза на дълбокото.

– Нямате никакви грижи – отвърна той.

Казах, че след това можем да го вземем с нас на водолазната експедиция от острова на другата сутрин.

– Нямате никакви грижи – отвърна той.

– Значи, ще го изпробвам, ще се погмуркам малко, за да го изпробвам и след това ще изляза покрай рифа.

– Нямате никакви грижи – отвърна той.

– А след това, въ – продължих аз – за целите на статията, която пиша, която е за нещо като сравнителен тест, искам да изпробвам същото с лъчиста манта.

– Никакъв шанс – отвърна той. – Никакъв шанс изобщо.

Предполагам, че трябваше да го предвидя.

А може би стана по-добре, че не го бях предвидил. Ако го бях предвидил нямаше да стоя полуоблечен във водолазен костюм, да гледам проблясващото Тасманийско море и да си мисля: „О, по дяволите“. Щях да се размотавам в офиса си в Айлингтън и да се чудя дали съм свършил достатъчно „работа“, която да оправдае едно излизане и напиване.

Работата беше много проста. Като човек работил две години в екологични проекти, първото, което следваше да съм осъзнал, беше, че животните не биваше да бъдат безпокоени. Преди десет години, когато за пръв път чух за него, язденето на лъчиста манта може и да е било в реда на нещата, но не и сега. В никакъв случай. Рифът не се пипа. Не се взема нищо. Никакви раковини, никакви корали. Рибата също не се пипа, освен може би ако някоя пожелае да вземе храна от ръката ти. И определено не се вършат простотии като яздене на лъчисти манти.

– Изобщо не вярвам някоя да ви позволи да я доближите – каза Ян. – Те са много плашливи същества. Предполагам, че в миналото някой е успял да ги язди, но сигурно е било доста трудно. Сега обаче просто не позволяваме такива неща.

– Прав сте – съгласих се засрамено. – Разбирам ви напълно. Просто не бях обмислил нещата.

– Все пак можем да излезем да се позабавяваме със Суб Бъга – каза Ян. – Нямате никакви грижи. Ще направим и снимки. Страхотен

фотоапарат имате.

Сега стигаме до една доста конфузна част от историята, която досега не съм споделял на никого. Едни добри хора от „Никон“, Англия ми бяха заели за това пътуване един чисто нов фотоапарат за подводни снимки „Никонос“ AF SR, който струваше 15 000 лири и представляваше върха на фотографската техника. Просто невероятен. Наистина. Ако искате да снимате под вода, това е идеалното устройство. Невероятна машинка. Защо се разпростирам в толкова хвалби ли? Ами, тъй като прекарвам доста време пред компютъра, и тъй като той е Макинтош, много рядко си давам труд да чета инструкции – и изобщо не бях прочел инструкциите на този фотоапарат.

Осъзнах го едва когато получих проявените филми.

Моля ви – наистина не искам да говоря повече, освен да кажа „Хиляди благодарности, Никон“. Фотоапаратът беше страхотен и много се надявам някой ден отново да ми го дадете назаем. Повече няма да споменавам фотоапарата в тази статия.

Отидохме до близкото необитаемо островче с една малка лодка. С Ян се позабавлявахме близо час, докато сглобявахме Суб Бъга. Справихме се с доста проблеми – песьчинка в клапата и други такива. Установихме, че Бъгът не се справя много добре на плитко срещу вълните. Чудесно, на другия ден щяхме да го изпробваме на по-дълбоко. Джейн се печеше на плажа и четеше книга. По някое време се качихме в лодката и се върнахме на Хеймън. Предполагам, че това не е кой знае колко интересно, но причината да го спомена е, че си го спомням много живо, и понякога ми се струва, че един от недостатъците на места като Айлингтън, например, е, че наблизко няма островчета, където да прекараш един следобед с разни Суб Бъгове. Доста мъчителна мисъл, наистина. Даже нямаме никакви свестни мостове за обезобразяване.

На другата сутрин във водолазната лодка бяхме поне десет души. Хотелът е толкова просторен и разхвърлян, че почти не виждаш останалите гости, но ми беше интересно да забележа каква голяма част от тях бяха японци. Не просто японци, а японци и японки, които се държаха за ръце и се гледаха в очите. Оказа се, че Хеймън бил едно от любимите им места за меден месец.

Суб Бъгът беше поставен в задната част на лодката и аз го гледах през цялото едночасово пътуване до рифа. До самия Голям Барьерен Риф няма почти никакви острови, освен Херон. Дотам се стига с лодка.

Бях много развълнуван. Като се изключат няколко гмуркания за поддържане на формата в разни басейни, това беше първото ми истинско гмуркане от години. Обожавам водолазния спорт. Аз съм от хората, които непрекъснато сънуват, че летят и гмуркането е най-близкото подобно усещане. А за човек с ръст над метър и деветдесет и не толкова изящно телосложение, колкото да речем на принцесата на Уелс, усещането за безтегловност е невероятно. Освен това по обратния път обикновено повръщам, което е един добър начин за събуждане на апетита.

Стигнахме до рифа, пуснахме котва, облякохме водолазните си костюми и се подготвихме да се гмурнем. При отлив рифът обикновено се показва над водата. Можеш дори да ходиш по него, въпреки че подобни опити вече се обезкуражават, тъй като може да се причинят повреди. Но дори по време на прилив гмуркането покрай рифа не е дълбоководолазен спорт. По-голямата част от онова, което си струва да се види, е в горните десет метра и рядко има причина да се слиза под двайсет метра. Най-голямата дълбочина, на която се спускат спортуващите водолази, е към трийсет метра, но това рядко има смисъл. Освен това, за да си спестиш неприятните последствия от декомпресията, трябва да прекараш доста време на повърхността между гмурканията. Суб Бъгът поддържа една безопасна максимална дълбочина от десет метра.

Исках първо да се гмурна по обичайния начин, за да вляза във форма. По двама души наведнъж надяхахме маските си, правехме Голямата Крачка от палубата и скачахме във водата сред облаци от мехурчета. Една закотвена водолазна лодка винаги привлича вниманието на множество местни риби, които очакват, обикновено с право, че ще бъдат нахранени. Ако имате късмет, можете да видите маорски зеленушки, които са едни изключително бледи маслиненозелени същества с размери на куфар „Самсонйт“. Имат големи изпъкнали усти и много тежки изпъкнали вежди, но причината да бъдат наречени маорски, както извинително ще ви увери всеки австралиец, са шарките по челата им. Австралийците вече не са расисти.

Край лодката имаше много малко зеленушки и аз направих грешката да застана между две от тях и парче хляб, което някой беше хвърлил от лодката. Рибите най-небрежно ме подминаха, за се доберат до храната.

Гмурнах се надолу към рифа в огромното пространство от вода и светлина под лодката и поплувах малко около нея, за да свикна отново с усещането, след което се върнах на лодката, за да оставя кислородните си бутилки и да взема Суб Бъга. Заедно с Ян го спуснахме във водата.

Аз се нагласих зад него и го подкарах. Една от любопитните черти на водолазния спорт е, че над водата костюмът и оборудването изглеждат страшно тежки и неудобни – което много плаши начинаещите – но след като се гмурнеш, всичко е толкова леко и лесно и номерът е да полагаш колкото може по-малко усилия, за да пестиш кислород. По дефиниция това е възможно най-малко аеробният спорт. Той няма да ви стегне фигурата.

Отначало се разочаровах, че Суб Бъгът ме придвижва по-бавно, отколкото можеш да плувам. Придвижвахме се бавно надолу, но след като свикнах с бавните темпове на всичко, което ставаше под водата, започнах да се наслаждавам на дългите му, бавни, балетни извивки и се изтегнах в цялата си дължина, вместо да плувам в обичайното положение с ръце долепени до тялото или пред гърдите. Следването на очертанятия на рифа се превърна в нещо като спускане със ски на свръх забавено движение – почти Зен идея. Беше много приятно, въпреки че след петнайсет минути експериментиране изучих целия му репертоар и нямах търпение отново да поплувам със собствени сили. Подозирам, че машината би била най-подходяща за хора, които искат да пробват водолазния спорт, но не искат да се учат да използват водолазни жилетки и други такива.

Върнах се на лодката и изтеглихме машината от водата. По обяд обаче ме връхлетяха притеснения относно пълния провал да абсурдната ми идея за изпитанията и затова споделих мислите си с Ян и Джейн.

– Мисля, че трябва да мислим за сравнителните изпитания на една концептуална основа – казах. – И трябва да отдадем дължимото на някои точки. Суб Бъгът очевидно печели точки за преносимост. Можеш да го качиш на самолет, което би сторил с лъчиста манта или поне не с лъчиста манта, която ти е симпатична, а аз мисля, че ние по принцип харесваме всички лъчисти манти, нали така? Мантата е доста по-бърза и по-маневрена и няма нужда да ѝ сменяш кислородната бутилка на всеки двамадесет минути. Но най-голямата точка, която печели Суб Бъгът, е че можеш да се качиш отгоре му. Мисля, че това заслужава особено внимание, ако човек смята да го ползва като транспорт. Но пък нека погледнем нещата от другата им страна. Причината да не можеш да яздиш лъчиста манта е разумна от екологична точка, а по всички екологични критерии мантата печели по точки. Всъщност, всяка форма на транспорт, която всъщност не можеш да използваш, е много екологично полезна, не мислите ли?

Ян кимна разбиращо.

– Може ли да продължа да си чета книгата? – попита Джейн.

За следобедното гмуркане Ян каза, че искал да ме отведе по-настрани от лодката. Попитах го защо и не получих отговор. Последвах го под водата и бавно доплувахме до една нова част на рифа. Горната му част се показваше на около метър и двайсет от водата и слънчевите лъчи се пречупваха в невероятните форми и цветове на подобните на мозъци, на еленови рога, на папрати и на анемони корали. Нещата, които виждаш под водата често приличат на разюздани пародии на нещата над нея. Помня какво си помислих, когато преди години за пръв път се гмурнах при Барьерния риф, а именно, това ли било дето хората го слагат по лиците над камините си. Отне ми известно време да се отърва от предсатвата, че рифът е една купчина кич.

Има много риби, чиито имена не знам. Зазубрям ги на лодката и след седмица ги забравям. Но изумителното разнообразие от форми и движения е в състояние да ме държи в захлас с часове, или би ме държало, ако кислородната бутилка позволяваше. Ако не бях атеист, сигурно щях да съм католик, защото ако не силите на естествения подбор бяха формирали рибите, то трябваше да е някой италианец.

Движех се бавно на плиткото. На няколко метра отпред рифът постепенно пропадеше в широка долина. Дъното на долината беше широко, тъмно и плоско. Ян насочваше вниманието ми натам. Не знаех защо. Не виждах никакви интересни корали. И тогава, когато погледнах, цялото черно дъно на долината се вдигна бавно нагоре и се понесе към нас. Ръбовете му се къдреха леко и отдолу беше чисто бяло. Смаях се, защото разбрах, че виждам широка два метра лъчиста манта.

Тя направи широк плавен завой и се насочи към дълбокото. Движеше се невероятно бавно и аз полагах усилия, за да плувам редом с нея. Слязох до стената на рифа, за да я следвам. Ян ми махна да не плувам бавно, за да не подплаша създанието. Осъзнах, че размерът му е илюзорен и че се движи доста по-бързо, отколкото ми се струваше. Мانتата зави отново покрай рифа и аз я видях по-ясно. Приличаше на ромб. Опашката ѝ не беше толкова дълга като на бодливите манти. Най-интересното нещо беше главата ѝ. Мястото, където бихте очаквали да бъде главата ѝ, приличаше на отхапано. Отпред – по предните ръбове на „захапката“, ако разбирате какво имам предвид – има два рога, извити надолу. И на всеки един рог има по едно голямо черно око.

Докато се движеше, проблясваша и грациозна върху гигантските си крила, разбрах, че наблюдавам най-красивото и неземно създание, което

бях виждал в живота си. Някои казват, че лъчистите манти приличат на бомбардировачи стелт, но това е неподходящо сравнение за това толкова царствено, елегантно и добродушно същество.

Аз я последвах покрай външната страна на рифа. Не плувах нито толкова бързо, нито толкова добре, но тя правеше толкова широки и плавни завои, че, за да не я изпускам от поглед, трябваше да се придвижвам на съвсем къси прави отсечки. Тя обиколи рифа два, дори три пъти, след което се скри и аз реших, че си е отишла. Спрях и се огледах. Не. Нямаше я. Изпитах едновременно тъга, но и радост от чудото, което бях видял. След това забелязах сянката, която се движеше на дъното в периферията на зрението ми. Вдигнах поглед и видях нещо свършено неочаквано.

Лъчистата манта се носеше над върха на рифа над главата ми, следвана от още две манти. Трите огромни създания преминаха едно зад друго в идеална гъвкава хармония, сякаш следваха невидими релси на увеселително влакче, след което се отдалечиха и изчезнаха в тъмната далечина.

Същата вечер, докато опаковахме Суб Бъга в сребрилата му кутия, бях доста мълчалив. Благодарих на Ян, че ми е показал мантиите и казах, че разбирам защо не е трябвало да ги яздя.

– А, нямаш никакви грижи, приятелю – каза той. – Нямаш никакви грижи, изобщо.

1992

* * *

Кои са любимите ви писатели?

Чарлз Дикенс, Джейн Остин, Кърт Вонегът, П. Г. Удхаус, Рут Рендъл.

Залез в Бландингс

Това е последната – и недовършена – книга на П. Г. Удхаус. Недовършена е не само в смисъл, че за нас, които обичахме този човек и неговото творчество, прекъсва по средата, но и в много по-важния смисъл, че написаното дотук също е недовършено. За Удхаус първата чернова е била въпрос на организация на основните моменти в историята –

структурата на сюжета, героите и делата им, планините, които изкачват и скалите, от които падат. Едва на следващия етап – безмилостен преглед, поправка и доизглаждане – книгите му се превръщат в онези шедьоври на езика, които познаваме и обичаме. Когато пишел, той забождал страниците по стените на кабинета си. Страниците, които му харесвали, забождал нависоко, а другите, които се нуждаели от допълнителна обработка забождал по-ниско. Целта му била да вдигне целия ръкопис до нивото на рамката на картината, преди да го сглоби. По-голямата част от „Залез в Бландингс“ сигурно още не се е виждала зад гърбовете на столовете. Много редове са сложени временно и са се нуждаели от преработка – от онези шеметни образи и идеи, които са щели да ги изстрелят в горната част на стената.

Личи ли си в тях великият гений на Удхаус? Ами, ако трябва да съм честен, не. Не само защото творбата е недовършена, а и защото, докато я е писал е, бил онова, което може да се опише само като деветдесет и три годишен човек. Мисля, че на тази възраст всеки има право най-доброто от работата да е зад гърба му. В известен смисъл дълголетието на Удхаус (роден е в годината, в която е починал Дарвин и работи с прилични темпове, доста след като „Битълс“ се разделят) го обрича да бъде Пиер Менар на своя Сервантес. (Нямам намерение да ви пояснявам какво имам предвид. Ако не знаете, прочетете разказа на Хорхе Луис Борхес „Пиер Менар“, авторът на „Дон Кихот“. Само шест страници е и след това ще искате да ми пратите благодарствена картичка, че съм ви насочил към него.) Но вие ще искате да прочетете „Залез в Бландингс“ заради пълнотата и заради това, че самата му недовършеност ще ви даде усещането за неочаквана близост с творческия процес на един Майстор – нещо като да видите внасянето и изнасянето на палитрите и скелето от Сикстинската капела.

Майстор? Велик гений? О, да. Една от най-неземните радости на английския език е фактът, че един от най-великите му специалисти, един от хората на най-високия му връх, беше хуморист. Макар че това едва ли е голяма изненада. Кой още е стигал до там? Остин, разбира се, Дикенс и Чосър. Единственият, който не е можел да се пошегува, дори от това да е зависел животът му, е Шекспир.

О, нека поне за момент да бъдем откровени и смели. Няма нищо лошо от това да гледаш как някои английски писатели храбро се опитват да преиграват с езика, като например Догбъри в „Много шум“. Отчаяна работа. Дори спускаме завеса над цялото това кълчене като наричаме използвания в случая комичен похват „малапропизъм“ – на името

на героинята на Шеридан, госпожа Малапроп, която в „Съперниците“ прави същото, само че смешно. Няма и никаква полза да споменаваме, че има нещо общо с факта, че Шекспир е творил през шестнайсети век. Какво от това? Чосър се е забавлявал страхотно още през четиринайсети век, когато правописът е бил още по-ужасен.

Сигурно понеже най-гениалният ни писател не е можел да пише хумор, сме решили, че хуморът не се брои. Кое е жестоко спрямо Удхаус (като че ли него някога го е било грижа), защото неговият гений е в хумора, хумор толкова елегантен, че е чиста поезия. Прецизността, с която подбира думите на всички герои едновременно – значението, тембърът, ритъмът, обхватът на идиоматичните връзки и нюанси, би накарала Кийтс да подсвири. Кийтс би се гордял да напише „усмивката изчезна от лицето му като дихание под острието на бръснача“ или че смехът на Хонория Глосъп звучал като „кавалерия по ламаринен мост“. И в този ред на мисли, след като Шекспир е написал: „Един човек може да се усмихва и да се усмихва, и да бъде злодей“, би трябвало да е също толкова впечатлен от „Немалко хора изглеждат почтени и въпреки това са способни във всеки момент да се скрият зад вита стълба“.

Удхаус пише чиста музика на думите. Няма абсолютно никакво значение дали пише безкрайни варианти на темите за похищение на прасета, възвишени икономи и комични комплоти. Той е един от най-великите музиканти на английския език, а музикантите по цял ден изследват различните варианти на една и съща тема. Въщност, за мен красотата е в това, че същинската тема няма никакво значение. Красотата няма тема. Каква е темата на една ваза! Каква е темата на един залез или на едно цвете? Каква е, по този повод, темата на Двайсет и третия концерт за пиано на Моцарт? Казват, че цялото изкуство клони към състоянието на музиката, а музиката няма тема – освен ако не е халтура. Филмовата музика има тема. „Маршът на Дам Бъстърс“ има тема. Една fuga на Бах от друга страна е чиста форма, красота и игривост, а аз не съм сигурен, че като човешко изкуство и постижения нещата, които превъзхождат една fuga на Бах, не са много. Може би квантово електродинамичната теория на светлината. Може би „Чичо Фред полита насам“. Не знам.

Мисля, че Евелин Уаф беше сравнила света на Удхаус с Райската градина преди грехопадението и е напълно вярно, че в Бландингс Пелъм – ако мога да го нарека така – успява да създаде и да запази един невинен и добродушен Рай, задача, която както помним, не се удаде на Милтън, който навярно е вложил прекалено много усилия. Също като

Милтън, Удхаус се пресяга във от рая за метафорите, които ще го направят реален за читателите. Но там, където Милтън доста объркващо посяга за образите си към света на класическите богове и герои (като телевизионен сценарист, който черпи референции само от други телевизионни представления), Удхаус е бляскаво реален. „Тя стоеше и гледаше критично сейфа и бавно набираше ярост като печаш се сандвич със сирене.“ „Мустакът на херцога се издигаше и спускаше като носено от вълните водорасло.“ По отношение на метафорите (или подобията, ако настоявате) няма равен на Майстора. Разбира се, Удхаус никога не се затормозяваше да оправдава отношението на Бог към Човека, а само правеше Човек неизмеримо щастлив, поне за няколко часа.

Удхаус по-добър от Милтън? Е, сравнението разбира се е абсурдно, но аз знам кого да оставя в балона и то не само заради компанията, а заради изкуството.

Ние, почитателите на Удхаус много обичаме да си звъним по телефона, за да споделяме новите си открития. Но е възможно да правим на този велик човек лоша услуга, когато цитираме публично любимите си мотиви, като например „По горните склонове на иконома се образува лед“ или „... като много други истински американци той се беше оженил млад и продължи да се жени, скачайки от блондинка на блондинка, както планинската коза скача от чукар на чукар“, или (ето, пак не се сдържам) „Той се обърна с лек виновен подскок като балетист заловен да разрежда с вода млякото на котката“, защото колкото и да са прекрасни, извадени от контекста тези цитати са малко като препарирани риби на полицата над камината. Човек трябва да ги види в действие, за да оцени пълния ефект. Нищо в изолираната реплика на Фреди Трипуд „Донесъл съм в тази торбичка няколко простички плъха“ не подсказва, че в контекста това е апогеят на един от най-върховите моменти в цялата английска литература.

Шекспир? Милтън? Кийтс? Как е възможно да споменавам автора на „Перли, момичета и Монти Бодкин“ и „Прасетата имат криле“ в едно и също изречение с тези хора? Та той е несериозен!

На него не му е нужно да е сериозен. Той е нещо повече. Той е горе в стратосферата на човешкото съзнание, над трагедията и изморителната мисъл, където ще намерите и Бах, Моцарт, Айнщайн, Файнман и Луис Армстронг, в царството на чистата творческа игриност.

Из предговора към „Залез в Бландингс“ (Пенгуин Букс)

Чай

Един или два пъти американци са ме питали защо англичаните толкова обичат чая, питие, което те така и не могат да наредят в списъка на добрите. За да разберете защо, трябва да го пригответе както трябва.

В правенето на чай има един много прост принцип – за да се извлече нужният аромат, в момента на съприкосновение с чаените листа водата трябва да е вряЩА (не вряЛА). Ако е просто гореща, чаят ще бъде блудкав. Ето защо ние англичаните имаме разни странни ритуали като например първо да подгриваме съда за запарването (за да не се изстуди прекалено бързо врящата вода, когато я налеем). И затова американската привичка да се слага на масата чаша, пакетче чай и кана гореща вода е просто идеалният начин за направа на слаб, блудкав, воднист чай, който никой с всичкия си не би пил. За американците е загадка защо англичаните вдигат толкова шум около правенето на чай – защото повечето американци НИКОГА ПРЕЗ ЖИВОТА СИ НЕ СА ПИЛИ СВЕЩЕН ЧАЙ. И точно затова не разбират. Всъщност, истина е, че повечето англичани вече също не знаят как се прави чай и вместо това повечето пият евтино разтворимо кафе, което е жалко и освен това оставя американците с впечатлението, че англичаните не отбират бъкел от горещи стимуланти.

Затова най-добрия съвет, който мога да дам на американец пристигнал в Англия, е: Отидете в „Маркс и Спенсър“ и си купете кутия пакетчета чай „Ърл Грей“. Върнете се там, където сте отседнали и кипнете един чайник с вода. Докато го чакате да заври, разпечатайте кутията и помиришете. Внимателно – може да усетите леко замайване, но всъщност това е абсолютно законно. Когато чайникът заври, налейте малко вода в съда за запарване, облейте стените му и я излейте. Сложете две (или три, в зависимост от размера на съда) пакетчета чай. (Ако наистина се опитвах да ви вкарам в правия път, щях да ви кажа да купите чай на листа вместо на пакетчета, но нека не усложняваме нещата.) Оставете чайника отново да кипне и възможно най-бързо налейте врящата вода в съда. Някой може да ви каже, че на „Ърл Грей“ не се слага мляко, само резен лимон. Да си гледат работата. Аз го харесвам с мляко. Ако и вие мислите, че ще ви хареса с мляко, то вероятно ще е най-добре да налеете малко мляко на дъното на чашата преди да сипете чая⁸. Ако налеете млякото в горещия чай, то ще се пресече. Ако смятате, че ще ви хареса повече с резен лимон, хубаво, добавете резен лимон.

Изпийте го. След известно време ще започнете да мислите, че мястото, където сте пристигнали, може би не е чак толкова шантаво и откачено.

12 май 1999

Походът на носорога

Откъм асфалта ме облъхват талази екваториална жега. В момента в Кения е краткият дъждовен сезон, но слънцето изпарява утринната влага за броени минути. Аз съм намазан обилно с масло против изгаряне, пътят изчезва в натезалия от влагата хоризонт и краката ми отмерват крачките без усилие. Зад и пред мен има други туристи, едни напредват с наперена походка, други вървят сякаш лениво, но всъщност всички се движат с една и съща скорост. Един от тях е облякъл голяма сива скулптурна конструкция от боядисано пластмасово платно опънато върху метална рамка. Пред нея стърчи голям рог. Това е една гротескна, но странно красива карикатура на целеустремен носорог. Слънцето прежурия. Разни самосвали преминават опасно близо до нас. Шофьорите крещат и се хият на нашия носорог. Когато подминаваме, а това става често, преобърнати в канавките самосвали, се чудим дали имаме нещо общо с цялата работа.

Другите туристи вървят вече няколко дни, от брега на Момбаса по главната магистрала към паркинга за камиони във Voi, местният център на вселената. Аз се присъединих към тях миналата вечер, след като дойдох от Найроби с раздрънкания лендровър заедно със сестра ми Джейн, която работи за фонда „Спасете носорозите – Интернешънъл“, който именно сме дошли да подкрепим. Оттук чак до границата с Танзания ще следваме пътя, върху който асфалтът постепенно изчезва.

Зад границата се намира планината Килиманджаро, най-високата планина на света. Експедицията ни възнамерява да изкачи най-високия връх Килиманджаро – неколцина англичани, които изминават по няколко километра на ден под лъчите на обедното слънце като се редуват да

8. Б. а. – Това е обществено неправилно. Обществено редният начин е млякото да се слага след чая. Общественото мнение по традиция няма нищо общо нито със здравия разум, нито с логиката, нито с физиката. Всъщност в Англия като цяло е обществено нередно да се знаят разни неща или да се размишлява за други. (Имайте го предвид, когато посещавате страната.)

носят големия костюм на носорог. Дивите кучета са хвърлили кърпата на ринга още преди години.

Предполагам, че си мислите: „Какви са тия работи с най-високата планина на света?“ Еверест не заслужава ли поне почетно споменаване в тази категория? Известно е, че Еверест се издига на решителните 8848 метра над морското равнище, което само по себе си е внушително. Но ако тръгнете да изкачвате Еверест с благонадежден шерп, вероятно ще започнете маршрута си някъде из Хималаите. А всяко място в Хималаите е дяволски висока отправна точка и поради това, както съм чувал да казват, останалото изкачване до същинския връх Еверест било нещо като разходка за здраве. Напоследък, за да привлечеш внимание, трябвало да го изкачиш без кислороден апарат или по бельо или нещо такова.

Но Килиманджаро не е резултат от нагъването на земната кора като Хималаите. Определянето коя част от Хималаите е най-висока, отнела доста време и, доколкото си спомням, в крайна сметка откритието било направено на едно бюро в Лондон. При Килиманджаро няма такъв проблем. Тя е единична вулканична планина заобиколена от няколко хълма. Когато видите Килиманджаро да се издига сред главозамайващите облаци на хоризонта, кръвта ви внезапно изстива. „О“ – казвате накрая. – „имате предвид над облаци.“ Вратът ви се изкривява назад. „Господи...“ От основата до върха това е най-високата планина на света. И определено е трудно да я изкачиш в костюм на носорог. Тази чудатата идея ми бе представена за пръв път преди няколко месеца от основателите на „Спасете носорозите“ Дейвид Стърлинг и Джони Робъртс и отначало не мислех, че говорят сериозно. Много се радвах, че имали цял комплект костюми носорози, изработени от Ралф Стедман за някаква опера и че те са точно онова, което им трябвало за изкачването на Килиманджаро. Дейвид между другото ме успокои, че вече ги били използвали в нюйоркския маратон. „Отзвукът ще е огромен“ – каза той. – „Повярайте ми. Огромен.“

Започнах да осъзнавам истинността на това твърдение, когато наближихме първото село по пътя си и мисля, че моментът е добър да обясня целта на цялата тази експедиция. Всъщност тя нямаше за цел да спечели непосредствено пари за опазването на носорозите. Носорозите, които преди са населявали източна Африка в огромни количества, понастоящем са доволно редки, но в Кения за тях се грижат толкова добре, колкото навсякъде в останалата част от Африка. Службата по опазването на дивите животни в Кения на Ричард Лийки има осем хиляди добре обучени, добре екипирани, добре въоръжени и високо мотивирани

войници, които са една страховита армия. Според противниците ѝ, дори твърде страховита. Официално в Кения браконьерството „вече не е проблем“. Но опазването на дивите животни е нелека задача и ние осъзнахме, че като се натрисаме в Африка и казваме на местните хора да не правят с дивите си животни онова, което ние сме сторили с нашите и че сме дошли, за да им попречим да го правят, подобно отношение се нуждае, меко казано, от известен финес.

Племената, които живеят по границите на големите национални резервати, изживяват трудни времена. Те са бедни и гладни, земите им са отнети от резерватите и когато някой заблуден лъв или слон избягат от резервата, те са тези, които страдат. Доводите относно запазването на генетичния резерв на планетата сигурно звучат малко абстрактно на човек, който току-що е изгубил реколтата, с която е трябвало да изхрани семейството си или, още по-лошо, изгубил е член на семейството си. В дългосрочен план запазването на дивите животни не може да бъде налагано от чужденци за сметка на потребностите на местните хора. Ако някой трябва да поеме грижата за дивите животни, това в крайна сметка трябва да бъдат местните хора – и някой трябва да се погрижи за тях.

Маршрутът ни продължи покрай, а от време на време и през националните резервати „Цаво Изток“ и „Цаво Запад“. Ние идвахме да посетим и да помогнем именно на хората, които живееха край тези резервати. Стоте хиляди лири, които се надявахме да изкараме от експедицията, щяха да бъдат похарчени за класни стаи, обществени библиотеки и други комунални проекти. Искахме да ги окуражим, че каквито и проблеми да им създаваха дивите животни, те им носеха и ползи.

Наближихме първото село за деня с Тод Джоунс в костюма на носорога начело. Редувахме се да го носим за по час и бързо се научихме да разпознаваме кой е вътре по походката. Ако носорогът крачеше бавно и спокойно, вътре беше Джил. Джил беше бивш жител на Гордънстаун и двойник на Хю Грант, който беше прекарал няколко години в апатично стопиране из Африка със собствения си парашут. Номерът чу беше да стигне до някое летище с този парашут, да намери някой, който лети в неговата посока и, когато по време на полета го обхване вдъхновението, просто да скочи от самолета. Гаджето му явно беше някакъв супермодел, който на всеки няколко месеца го откриваше къде е, долиташе там и (тук се впускам в предположения) го изкъпваше и изпращаше в хотелската си стая.

Ако носорогът припикаше жизнерадостно, значи в него беше Том. Том беше висок Удхаусов тип с абсолютно неподходяща за Африка

кожа. Излъчваше дружелюбна атмосфера на дребно дворянство и когато го попитах къде живее, ми отвърна доста неопределено: „В Шропшир“.

Ако носорогът крачеше устремно, в него беше Тод. Тод не беше луд англичанин, защото беше уелсец. Отговаряше за костюмите носорози, беше ги обличал първо в операта, за която бяха изработени, и където е трябвало да носи на гърба си адски дебели сопрано певици. Каза ми, че някога е искал да стане ветеринар, но вместо това се наложило да се превъплъщава в какви ли не животни. Всеки път, когато видите филм или телевизионно предаване, или реклама, в които участва човек животно, човекът в костюма най-вероятно е Тод. „Участвах в «Лъвът, вещицата и гардеробът»“ – сподели ми той и добави. – „Познай кое от всичките бях“. Една вечер ми показа снимки на семейството си. Имаше прекрасна снимка на съпругата му, друга на младата му дъщеря, много сладка снимка на невръстния му син, и една на самия Тод. Тод беше преоблечен, при това много убедително, като яркосин кентавър.

Докато Тод-носорогът бързаше напред, на пътя изведнъж изскочи-ха тълпи от деца, които се затичаха към нас с песни и танци „Носорог! Носорог! Носорог!“ Те бързо ни обкръжиха и ни съпроводиха през последните неколкостотин метра до селския площад, където ни бяха устроили посрещане. Цялото село беше излязло да ни посрещне с огромен ентузиазъм. Ние седнахме и загледахме церемонията по посрещането изплезили езици от жега и надигащи бутилките с минерална вода, докато децата от селото изнасяха едно наистина удивително изпълнение от песни и танци. Под „деца“ разбирам както седем, така и седемнайсетгодишни. Жалко, че вече нямаме подходяща дума за целия обхват. „Младите“? Снизходително. „Хлапетата“? Не. „Младежите“? Звучи като че ли са влезли с взлом в някой склад и са откраднали нещо. Значи, деца. Децата бяха написали песнички за носорози и ни ги изпяха. Междувременно Джил тихомълком взе от Тод костюма и не след дълго се присъедини към децата, където танцува, подскача и игра с тях преди най-накрая да се скрие зад едно дърво за една бърза цигарка. След това със значително охладен ентузиазъм изслушахме поредицата от речи на местните сановници. Където и да отидехме, имаше местни сановници, които умираха да ги видят с нас.

Постепенно започнах да осъзнавам целта на костюма. Пристигането на носорога и екипът пътешественици бяха нещо, което селото беше очаквало и за което се беше подготвяло с месеци. То беше събитието на годината, карнавал, фестивал, празник. Обитателите на селото и най-вече от децата щяха с години да помнят посещението на носорога, но едва

ли щяха да помнят посещението на някакви английски богаташи с шапки.

След това ни показаха селското училище. Подобно на повечето постройки в селото то беше построено от кирпич и не беше довършено. Прозорците и вратите представляваха дупки в стените, мебелировката се състоеше от няколко паянтови пейки и дървени маси, върху които имаше рисунки на диви животни, нарисувани от децата, които ние трябваше да оценим и наградим. Наградите бяха бейзболни шапки на „Похода на Носорога“ и, който и да спечелеше наградата, трябваше да раздадем шапки на цялото село. А след като съберяхме парите от спонсорите, щяхме да довършим училището им.

След като най-накрая си тръгнахме, децата ни съпроводиха още няколко километра с танци, смях и импровизирани песни – някое запяваше мотив и другите бързо подхващаха песента.

Разказът ми ви звучи като отживелица, нали? Приказките за пеещи, смеещи се и танцуващи деца звучат доста наивно и сантиментално, като знаем, че в реалния живот децата ръмжат и употребяват наркотици. Но тези деца/хлапета/младежи, както и всички останали, които видяхме по време на пътешествието си, бяха щастливи по начин, който за нас на запад е едва ли не конфузен.

Последните деца се върнаха в селото. От лендроувъра, който ни съпровожда, раздават коли и фанти. Нашият фотограф Джим седи отзад в каросерията и ни снима с апарата си „Канон“ EOS 1, който закопнях да притежавам още в момента, когато го видях. Кийс, нашият кинооператор холандец, наглася олекотената трипроцесорна камера „Сони“ на рамото си и обхожда с нея редицата туристи. Чудя се дали някъде на запад ще се намерят сто деца, които да пеят и да танцуват както тези.

На другия ден идва моят ред да нося костюма. Малко съм едър за него и краката ми стърчат смешно, и приличам на огромна панирана скарида. Вътре жегата и вонята на застояла пот и дезинфектанти са направо задушавачи, докато не свикнеш с тях. Тод върви до мен и умишлено поддържа разговор. След известно време осъзнавам, че ме наблюдава, за да е сигурен, че няма да припадна. Тод е свестен човек и аз го харесвам. Грижи се за хората и още повече се грижи за любимия си костюм на носорог.

Спирам за малко, за да излея малко вода в и по лицето си и зървам отражението си в стъклото на лендроувъра. Изглеждам страшно глупаво и ми хрумва, че в това спонсорирано ходене има нещо много странно. То винаги се прави с благородна цел: борба с рака, борба с глада,

опазване на дивите животни и така нататък, но сделката изглежда е следната: „Хубаво, опитвайте се да съберете пари за тази благородна кауза и аз разбирам, че тя е жизненоважна и че става въпрос за оцеляването на цели видове и че спешно трябва да се направи нещо, но, ами... не знам... Вижте какво – направете нещо наистина безсмислено и тъпо, може и донякъде опасно и тогава ще ви дам малко пари.“

Изкарах една седмица с похода. Не изкачих Килиманджаро, но го видях. Много съжалявам, че не го изкачих, макар че след като го видях, бих казал, че не съжалявах чак толкова много. Зърнах един носорог от хилядите обитавали някога този район и се зачудих какъв беше смисълът на този поход в този напълно несправедлив свят. Човекът населява планетата от милион години и през целия този период сме се сблъскали с какви ли не заплахи за оцеляването си: глад, епидемии, войни, СПИН. Носорозите съществуваша от 40 милиона години и една единствена заплаха ги беше докарала на ръба на изчезването: човекът. Ние не сме единственият вид причинил разруха за останалия свят и за наша чест сме единственият вид, който си дава сметка за последствията от поведението си и се опитва да стори нещо. Но докато продължавам да крача в костюма и да присвивам очи над пластмасовия му рог, ми хрумва, че го правим по доста странни начини.

Само за деца

Нужно е да правите разлика между петък и пържено яйце. Разликата е елементарна, но важна. Петъкът идва в края на седмицата, а пърженото яйце идва от кокошката. Но, както повечето неща разбира се, и това не е толкова просто. Пърженото яйце не е никакво пържено яйце, докато не го сложиш в тиган и не го изпържиш. Това естествено не можеш да го направиш на петъка, но можеш да го направиш в петък. Ако искаш, можеш да си изпържиш яйца в четвъртък, или пък в тенджерата. Доста е сложно, но ако помислиш малко, ще видиш, че е логично.

Освен това е добре да се различават гущерът от снежната виелица. Просто е. Въпреки че думите си приличат, те се намират в съвсем различни части на света и разликата между тях е голяма. Ако сте някъде зад полярния кръг, то онова, което виждате най-вероятно е виелица, а ако сте на някое сухо и горещо място като Мадагаскар или Мексико, сигурно става дума за гущер.

Това животно е лемури. Има няколко вида лемури и всичките

живеят в Мадагаскар. Мадагаскар е остров – много голям остров: много, много по-голям от вашата шапка, но не толкова голям, колкото луната.

Луната е много по-голяма, отколкото изглежда. Това трябва да се помни, защото следващия път, когато гледате луната, можете да кажете с дълбок и загадъчен глас: „Луната е много по-голяма, отколкото изглежда“ и хората ще разберат, че сте мъдра личност, която е мислила много по този въпрос.

Този вид лемур се нарича пръстеново опашат лемур. Никой не знае защо го наричат така и това озадачава поколения учени. Някой ден някой много мъдър човек сигурно ще разбере защо наричат лемура пръстеново опашат. Ако този човек е извънредно мъдър, той или тя ще го каже под секрет само на най-близките си приятели и тогава никой няма да знае колко е бил мъдър този човек.

Ето още две неща, между които трябва да се прави разлика: шосе и сърпица. По едното се пътува с кола или велосипед, а другото е вид синя боя, която преди хиляди години британците са носили вместо дрехи. Обикновено е лесно да ги различите едно от друго, но ако ви е трудно да казвате „р“, може да стане ужасно объркване: представете си как се опитвате да карате колело по петно синя боя или разкопавате цяла улица, за да намерите нещо за обличане, защото сте поканени на вечеря с друиди.

Друидите са живели преди хиляди години. Обличали са се в дълги бели роби и са имали твърдо мнение по въпроса колко хубаво нещо е слънцето. Знаете ли какво е „мнение“? Вярвам, че някой в семейството ви има такова, затова го помолете да ви разкаже за него. Да питаш хората за мнението им е един чудесен начин за създаване на приятели. Ако казвате собственото си мнение, също може да се получи, но не е толкова сигурно.

Днес повечето хора знаят колко хубаво нещо е слънцето и затова няма много друиди, но все пак са останали няколко, просто в случай че забравим. Ако срещнете някой в дълга бяла роба, който непрекъснато говори за слънцето, значи сигурно сте попаднали на друид. А ако той се окаже на две хиляди години, работата е сигурна.

Ако бялата роба на този, когото сте срещнали, е малко по-къса и има копчета отпред, той може би не е друид, а астроном. Ако е астроном, едно от нещата, които можете да го попитате, е колко е далеч слънцето. Отговорът сигурно ще ви стъписа. Ако не ви стъписа, кажете му от мен, че не ви е обяснил добре. След като ви е казал колко далеч е

слънцето, попитайте го колко далеч са звездите. Това наистина ще ви стъписа. Ако не можете да си намерите астроном, накарайте родителите си да ви намерят. Не всички астрономи носят бели връхни дрехи и затова понякога се забелязват трудно. Някои носят джинси и даже костюми.

Когато казваме, че нещо ви е стъписало, имаме предвид, че ви е изненадало страшно много. Когато казваме, че нещо е скорец, имаме предвид прелетна птица. Думата „птица“ се използва често и затова се произнася лесно. Повечето от често употребяваните думи като „къща“, „кола“ и „дърво“ се произнасят лесно. Думата „прелетна“ не се използва толкова често и понякога като я произнасяте имате чувството, че на зъбите ви е залепнал дъвчаш бонбон. Ако наричахме птиците „прелетници“ вместо „птици“, сигурно нямаше да говорим толкова за тях. Всички щяхме да казваме „Я виж, куче!“ или „Я, котка!“, но ако видехме прелетник, сигурно щяхме да казваме „Вече следобед ли стана?“ и дори нямаше да го споменаваме, колкото и да е красив.

Но „прелетен“ не означава, че нещо е залепнало с дъвчаш бонбон, колкото и да звучи така. То означава, че нещото прекарва част от годината в една страна и другата част в друга.

Бранденбургски концерт №5

Каквито и нови върхове в науката или изкуството да постигаме, Бах изглежда вече е минал оттам. Когато образите на странни математически зверове надничат от сърцето на природата – фрактални ландшафти, безкрайно развиващи се кашмирени мотиви от модела на Манделброт, редовете на Фибоначи, описващи модела на листата върху клонче от дърво или растение, странните ядра на привличане, пулсиращи в сърцето на хаоса – винаги се сещаме за сложните главозамайващи спирали на Бах.

Някои казват, че математическата сложност на Бах го лишава от емоционалност. Аз мисля, че е вярно точно обратното. Когато слушам взаимодействието на инструменталните партии в една полифония на Бах, всяка индивидуална музикална линия грабва отделно чувство в съзнанието ми и го отнася в една синхронна емоционална въртележка. Една партия може да си напява тихо сама, друга да вилнее в екстаз, трета да риде в ъгъла, а четвърта да танцува. Разгарят се спорове, смях, ярост. Възстановява се покой. Партиите може да бъдат безкрайно различни, но винаги са свързани по един невидим начин. Емоциите са сложни като в

едно семейство.

А сега, когато открихме, че индивидуалното съзнание е семейство от отделни партии, работещи поотделно, но заедно, за да създадат милетното просветление наречено съзнание, виждаме, че Бах отново е бил там преди нас.

Когато слушате петия Бранденбургски концерт, не ви е нужен музиковед, за да ви каже, че се случва нещо ново и различно. Даже три столетия след времето, когато действително е бил нов, вие чувате характерната динамична енергия на гений в разцвет на силите си, който с абсолютна увереност твори нещо необузвано и предизвикателно. Когато го е писал, Бах е отдал предпочитание на клавесина, а не на виолата, която използва по-често в творбите си. Концертът е писан в един щастлив и продуктивен период от живота му, когато поне е бил заобиколен от неколцина талантиливи музиканти. Клавесинът по традиция играе поддържаща роля, но не и този път. Бах го оставя да се вихри на воля.

Когато се заслушате в първия момент, чувате как се ражда нещо странно, ново и плашещо. Нещо като огромен двигател или пък великански кон, който подготвят за някаква Херкулесова задача, заобиколен от (метафорите са неизбежни, когато езикът се опитва да догони музиката) отбор помагачи, които се суетят край него. Чуващ тропота на копита, тръст, отвреме навреме карьер, нетърпението и пробния бяг, когато помагачите отначало подвикват окуражаващо, а после наблюдават със затаен дъх. Той препуска нагоре надолу, прави още един бърз кръг... и тогава останалите инструменти притихват. Той остава свободен и сам, рие земята с копито, диша дълбоко, набира сила и се понася в тръст...

И тогава се понася – препуска... лети... катери се... лази... бута... задъхва се... огъва се... хвърля се... блъска се в земята... блъска се... блъска се... изведнъж се освобождава, понася се отчаяно напред и, с една неочаквана последна стъпка на баса е свободен – основният мотив избухва триумфално и надмогва плача и танца (т. е. Втората и третата линия).

Бранденбургските концерти са познати на всеки, но това не бива да ни заслепява за тяхното величие. Убеден съм, че Бах е най-големият гений живял някога на земята и че е писал Бранденбургските концерти, когато е бил щастлив.

„Класика Пенгуин“, Част 27: Бах – „Бранденбургски концерти“ №5

и 6, Концерт за цигулка в ла минор (Английски камерен оркестър с диригент Бенджамин Бритън)

ВСЕЛЕНАТА

Франк Вандала

Компютърът Макинтош се появи преди пет години и също от толкова имам майстори в къщи. Наскоро някой ме попита какво правят там и аз обясних, че се опитвам да събера кураж да им задам същия въпрос.

Нещата се усложняват доста от факта, че един от тях е електротехник наречен Франк Вандала. Приятелите му, ако има такива, и ако не са в болница, го наричат Франк, а аз го наричам Франк Вандала, защото всеки път, когато трябва да постави някоя част от инсталацията, си пробива път през всичко, което му се изпречи – мазилка, дървения, канализация, телефонни кабели, мебели и дори части от инсталацията, които сам е поставил при предишните си набези. Сигурен съм, че е много добър електротехник, макар да не е толкова добър като човек. Но аз се отклоних доста от мисълта си и съвсем изгубих нишката, защото Франк току-що прекъсна електричеството, а аз от известно време не бях запазвал файла. И така, докъде бях стигнал? А, да.

Когато купих къщата, тя беше пълна развалина в буквалния смисъл на думата. Не чак такава развалина както след посещенията на Франк, но все пак беше една празна черупка, в която трябваше да се изградят стени, подове, канализация и други такива. Когато трябва да се построят стени, идва специалист (поне така ми казаха – аз самият не съм чак толкова убеден, но по принцип трябва да е специалист) зидар, който ги строи. Ако ми трябва паркет, стълби, рафтове и други такива, идва дърводелец, който си подсвирва някакъв жизнерадостен дърводелски напев и си свършва работата. След това идва водопроводчик и така нататък. В един момент се появява Франк Вандала, за да сложи някоя друга жица, след което дърводелецът, водопроводчикът и всички останали трябва да идват отново и да извършват основни ремонти. Ще оставя темата за Франк, защото той не е част от аналогията, която с бавни и елегантни стъпки се опитвам да изградя. Само че той в момента ми се е набил в съзнанието и ми е трудно да не нервнича, защото е в къщата. И така, забравете Франк. Вие сте щастливци. Защото можете.

Та, мисълта ми е следната. Къщата съществува. Изграждането на тази къща е цел на цялото съществуване. Ако искам вътре да се направи нещо, вдигам телефона (с предположението, че Франк не е минал през

линията, докато се е опитвал да стигне до някой ключ за лампа), и някой идва и свършва работата.

Ако искам да ми се монтират още шкафове, не е необходимо да правя следното: не е необходимо да разглобявам къщата на съставните ѝ части, да я пренасям до Бирмингам, където е дърводелецът, да я сглобявам отново по начин понятен за дърводелеца, след което той да работи по нея и накрая цялата къща да се сглоби отново, да се докара в Айлингтън и да се сглоби така, че да функционира като къща, в която мога да живея.

Защо тогава трябва да правя това в компютъра си? Нека го кажа малко по-разбираемо. Защо, когато имам някакъв документ в текстообработваща програма и поискам да направя с него нещо друго, трябва на практика да разглобя документа и да го пренеса в друга текстообработваща програма, която за разлика от първата има функцията, която ми трябва? (Защо просто не използвам втората текстообработваща програма ли? Ами защото няма други функции, които първата има, естествено.) Или пък ако искам да вкарам картина в документа, защо трябва да отивам в свършено друга програма и да правя картинката там, след което да минавам през парализиращи мозъка процедури, за да открия, че по някакви причини текстообработващата програма, която използвам, не приема графични изображения в точно този формат или твърди, че ги приема, но когато поискам същото от нея, спира да работи или блокира целия компютър. Накрая се налага да пействам всички части в Пейджмейкъра, който след това неясно защо отказва да ги разпечата. Знам, че Мултифайндърът улесни значително тази задача, но всъщност това е просто еквивалентът на улесняването на пътя до Бирмингам, ако разбирате какво имам предвид.

Не ща да знам за PICT файлове. Не ща да знам за TIFF файлове. (И не знам. От тях ме хващат дяволите.) Не ща да знам в какъв формат трябва да кажа на Макрайт II да ми запамети работата, за да може Нисус да я прочете и да запише отгоре ѝ някой от нескончаемите си макроси. Аз съм Мак юзър, за бога. Трябва да е лесно.

Мак започна като една прекрасно семпла и елегантна идея (С толкова малко памет никой друг нямаше да може да направи нищо) и е време тази степен на простота да бъде пренесена в далеч, далеч по-мощната и комплексна система, в която се превърна Мак.

Искам да мога да правя следното:

1. Да включа машината.

2. Да работя.

3. Да се позабавлявам, след като съм свършил достатъчно 2, което не става често, но това е друга тема.

Като казвам „работя“ имам предвид да започна да пиша и ако ми се прииска да нарисувам нещо, да го нарисувам. Или да сваля нещо от скенера на екран или да пратя нещо от екрана си на някой друг. Или да накарам моя Мак да изсвири мотива, който току-що съм написал на екрана със синтезатора. Или, е, списъкът очевидно е безкраен. А ако ми потрябва определен инструмент за някоя по-сложна задача, просто да го поискам. Като казвам „просто“, имам предвид точно това. Не трябва да ми се налага да оставям онова, което работя, освен ако действително не съм го свършил (де късмет де, биха казали издателите ми) и не искам да се занимавам с нещо свършено различно.

Говоря, че е време програмите да умрат. Нямам предвид преждевременните им „смърти“, когато блокират. Имам предвид просто да се отървем от тях. И достъпът до нужните инструменти трябва да е толкова елементарен като пействането на бутон в Хиперкартата.

А! Хиперкартата!

Знам, че не е модно да се говори така, защото според много хора Хиперкартата просто не е достатъчно мощна, за да се върши в нея нещо полезно. В крайна сметка тя е първият опит на една идея в детска възраст. Списъкът на нещата, които не можете да правите с нея е почти толкова дълъг, колкото списъкът на макросите на Нисус.) Кой са тези неща ли? Самият акт на сваляне на менюто на макросите кара осветлението на цял северен Лондон да помръква.) Но идеята е сензационно добра и аз искрено бих се радвал да видя нещо подобно като цялостна работна среда на Мак. Нужна ви е изчислителната мощ на Ексел? Пействайте. Трябва ви анимация? Пействайте в Дайректър. Не ви харесва как работи Дайректър? (Сигурно не сте в ред. Той е брилянтен.) Пействайте каквото ви трябва в другите инструменти за анимация.

И дори го пренапишете.

Ако обектно ориентираният код е написан като хората, това не трябва да е по-трудно, отколкото писане на Хиперток. (Добре, де. Не можете да пишете Хиперток. Значи трябва да е по-лесно за писане отколкото е Хиперток. Просто кликнете върху нещата, които ви трябва.) Не бива да се оставяме на тиранията на програмистите, които и грам понятие нямат за това как работят нормалните хора и трябва да можем просто да избираме нещата, които ни харесват и да ги пействаме.

Казах няколко приказки по адрес на електротехниците. Сега искам да кажа няколко за килерите. По точно за един килер. Това е килерът в ъгъла на кабинета ми, в който аз не смея да влизам, защото знам, че ако вляза, ще изляза чак привечер и ще изляза от него като тъжен и огорчен човек, който е водил битка с едно злобно и черно змиевидно чудовище и я е изгубил. Злобното черно змиевидно чудовище е една висока метър купчина кабели, която ми се подиграва и тормози мислите ми. Подиграва ми се, защото знае, че който и кабел да ми е нужен в момента, за да свържа един мистериозен уред към друг мистериозен уред, аз няма да го открия в оплетените му черва, и ме тормози, защото знам, че е право.

Мразя кабели. Те също ме мразят, защото знаят, че един ден просто ще се реша да вляза в килера с огнехвъргачка и ще се отърва от тях. Дотогава те са твърдо решени да изстискат от мен и последната капка раздразнение и нещастие, която им е по силите. Нямаме нужда от тези гадове. Не би трябвало да имаме нужда от тези гадове.

Да вземем за пример настоящата ми ситуация. За да се спася от Франк Вандала, прехвърлих този материал на преносимия си Мак (Знам, знам, мразите ме. Вижте. Някой ден всички ще имат такива. Те ще свалят цените, вярвайте ми. Или по-скоро, вярвайте не на мен, а на Епъл. Да, разбирам какво искате да кажете. Много моля, може ли да се върна на предишната си мисъл?) и взех допълнителни предпазни мерки като го оставих в къщата на един приятел, която е изцяло електрически изолирана от всички пъклени намерения на Франк.

Като се прибера у дома със завършения разказ, мога или да го копирам на дискета, ако разбира се намеря такава под купчината полунедовършени глави на бюрото си, след което да я сложа в големия си Мак и да разпечатам разказа (отново при условие, че Франк не е минал през Епълток мрежата ми с флекса си). Или мога да се опитам да се преборя с чудовището в килера и да намеря друг Епълток щепсел някъде из търбуха му. Или мога да пропълзя под бюрото си и да разкача Епълтока от големия Мак и да го свържа към преносимия. Или... схващате картината, това е просто абсурд. На Дикенс не му се е налагало да лази под бюрото си и да се бори с щепсели. Само погледнете метража на продукцията му на рафта и ще разберете, че изобщо не му се е налагало да се бори с щепсели.

Единственото, което искам, е да печатам от портативния. (Горкото мъниче.) Всъщност, това не е единственото, което искам. Искам да мога от време на време да прехвърлям адресната си книга и записите от дневника си от единия компютър на другия. И всичките си

полунедовършени глави. И всичко останало, с което се занимавам, която именно е причината полунедовършените ми глави да са полунедовършени. С други думи, искам информацията от преносимия ми компютър да излиза на екрана на големия. Не искам да водя битки с чудовища по килерите и не искам да се главоболя с разни TOPS, всеки път, когато прехвърлям информация. Ще ви кажа какво точно искам да правя, когато прехвърлям нещо от единия компютър на другия.

Искам да внеса преносимия в стаята с големия.

Дрън. И готово. Всичко е на екрана на големия.

Това са инфрачервени мечти. Или микровълнови мечти. Изобщо не ме интересува, както не ме интересуват никакви PICT и TIFF, и RTF, и SYLK и всякакви други акроними, които просто казват: „Проблемът е сложен, затова ще го решим сложно“.

Нека да заявя категорично. Обожавам моя Макинтош или по-скоро семейството от маниакално трупани през годините компютри Макинтош. Обожавам го от момента, когато го видях за пръв път през 1983-а в един от офисите на „Инфоком“ в Бостън. Онова, което през цялото време ме очароваше и хипнотизираше, беше кредото, залегнало в основата на неговия дизайн, а именно: „Никой проблем не е толкова сложен, че да не му намерим съвсем просто решение, ако го погледнем откъдето трябва.“ Или, ако трябва да го кажа по друг начин, „Бъдещето на компютрите е простотата“. Затова двете ми най-големи желания за 1990-а са дизайнерите на системите Макинтош да се върнат към това бъдеще и Франк Вандала да се махне от къщата ми.

Списание „Мак Юзър“, 1989

Конструирайте го и ние ще дойдем

Помня първия път, когато видях персонален компютър. Беше в „Ласки“ на Тотенъм Корт Роуд и компютърът беше „Комодор Пи И Ти“. Формата му беше като на голяма пирамида, на чийто връх имаше екранче с размерите на блокче шоколад. Аз го обикалях очарован известно време. Но не разбрах нищо. Дори да ставаше въпрос за живота ми, нямаше да се сетя с какво би могъл да ми бъде полезен в живота или в работата един компютър. Усетих обаче първите съвсем леки намеци за чувството, което щеше да придаде съвършено ново значение на фразата „свободни пари“.

Причината да не видя с какво би могъл да ми е полезен беше, че имах съвсем ограничена представа какво всъщност представлява компютърът – както и всички останали. Мислех го за нещо като усъвършенствана изчислителна машина. И известно време „персоналните“ компютри (подвеждащ термин, прилаган за почти всяка машина) се употребяваха точно за това – за супермощни изчислителни машини с множество функции.

След това, когато усъвършенствахме уменията си да боравим с числа посредством тези машини, се зачудихме какво ще стане, ако заместим числата с нещо друго, като например буквите от азбуката.

Бинго! Изключителен, революционен пробив! Осъзнахме, че когато сме мислили компютъра за сметачна машина, сме били слепи като къртици. Той бил нещо много по-вълнуващо. Той бил пишеща машина!

Затова започнахме да го развиваме като супер пишеща машина. С дълъг и все по-неразбираем списък от функции. Тези, които ползват Майкрософт Уърд разбират за какво говоря.

Следващият пробив настъпи, когато накарахме летящите с главоломна скорост в тези машини числа да означават елементи от картини на графичния дисплей. Пиксели.

Аха! Помислихме си. Нещото се оказа нещо много по-вълнуващо от пишеща машина. То е телевизор! С пишеща машина отпред!

А сега си имаме Уърлд Уайд Уеб (единственото познато ми нещо, чието съкращение – дабъл ю, дабъл ю, дабъл ю – се произнася три пъти по-дълго от несъкратената му форма), която е още един вълнуващ нов модел. Тя е брошура. Огромна, пееща, танцуваща, подскачаща, бибипкаща, изпълнена с мигащи картинки брошура.

Разбира се, компютърът не е нито едно от тези неща. Това са досега познатите ни неща от реалния свят, които моделирахме в компютъра, за да можем да използваме проклетата машина.

Което ни казва нещо интересно.

Компютърът всъщност е моделиращо устройство.

Щом веднъж проуедем този факт, трябва да проуедем и, че с него можем да моделираме всичко. Не само нещата, които сме свикнали да правим в реалния свят, а и нещата, които реалният свят всъщност не ни позволява да правим.

Какво не ни позволява да правим една брошура?

Ами, нейната основна цел е да убеждава хората да купуват онова, което продават и поради това е възможно най-лъскава и изкушаваща и казва на хората само онова, което вие искате те да знаят. Вие не можете

да разпитвате брошурата. Повечето корпоративни сайтове са като брошури. Да вземем например сайта на БМВ. Той е великолепен и зашеметяващ, и не отговаря на въпроси. Там няма да намерите мнения на приежатели на БМВ, недостатъците на даден модел или липсата на такива, надеждността му, разходите по него, поведението му на мокър път и други такива. С други думи, всичко което всъщност бихте искали да знаете. Можете да изпратите имейл, но в сайта няма да се появят нито вашият въпрос, нито техният отговор – нито който и да е отговор. Естествено има много сайтове, където хората обменят точно такава информация и те са само на няколко кликания разстояние, но вие няма да намерите и думичка за тях в сайта на БМВ. Всъщност, ако ви е нужна сериозна и полезна информация за колите БМВ, последното място, където ще я откриете, е www.bmw.com. Това е брошура.

Същото е и при Британските авиолинии. В сайта им пише всичко за полетите на Британските авиолинии с изключение на това кой още лети по същите маршрути. И затова, ако искате да видите какъв друг избор имате, трябва да отидете в някой от многото други сайтове, където ще ви кажат. Което е лошо за Британските авиолинии, защото не получават информация нито какво сте искали, нито защо сте предпочели конкуренцията. А тъй като тази информация е изключително ценна, те изпращат при хората анкетъори с анкетни листове, въпреки факта, че никой не казва истината на анкетъорите.

Досега с тази задача се справят идеално хората от Амазон. В техния сайт е пълно с информация на потребители. Колкото е повече информацията, толкова са повече посещенията на сайта, а колкото повече са посещенията, толкова повече информация се генерира и толкова повече книги продава Амазон. Разбира се, те не се боят от открити дискусии, защото за разлика от БМВ не отговарят за продукта, който продават. На БМВ и на Британските авиолинии ще им е нужно доста време и доста смелост, за да осъзнаят, че са част от обществото, на което продават.

Но дори в Амазон са схванали само част от картината. Подобно на магазините в реалния свят, те регистрират само действителните си продажби. А какво става с продажбите, които не са осъществили и не знаят, че не са осъществили, защото не са ги осъществили! Наскоро влязох в Амазон, защото исках да си поръчам на DVD филма на Дзефирели „Ромео и Жулиета“. Оказа се, че няма такава DVD. Можех да си го купя на видеокасета, но на мен не ми трябваше видеокасета. И така цялата транзакция остана нулева. Никъде не се записва, че съм влязъл в сайта, за да купя нещо и че нещото, което съм искал да купя го е нямало. За мен

остава само възможността да избирам (или да не избирам) от наличните заглавия, без да мога да кажа какво искам. Писах им и познаяте какво стана – вече мога. Умна постъпка. Сега имат възможност да предоставят на студията информация за действителното търсене. И въз основа на друго мое предложение – не съвсем безкористно – ще провеждат постоянна анкета кои книги читателите биха желали и да видят филмирани. Това е информация, която дотогава никой не можеше да събере.

Нека обаче направим още една крачка напред. Колко често ви се е случвало да разглеждате някоя брошура или каталог и да си мислите: „Защо някой не напише книга за...“ или „Само да бяха направили велосипед с...“. Или „Защо някой не направи отвертка с...“ или „Защо не го правят в синьо?“ Брошурата не може да ви даде отговор, но Мрежата може.

Какво е онова, което много бихте искали да имате, ако някой се беше сетил да го произведе? Моля, изпращайте предложения на www.h2g2.com.

„Индепендънт он Сънди“
Ноември 1999

* * *

Открих следните правила относно нашите реакции на техническия напредък:

1. Всяко нещо, което е съществувало в момента на раждането ви, е нормално и обичайно, и е просто част от света.
2. Всяко нещо изобретено между петнайсет и трийсет и пет годишната ви възраст е ново и вълнуващо, и революционно, и вие можете да направите кариера в тази област.
3. Всяко нещо изобретено след трийсет и пет годишната ви възраст е в разрез с естествения ход на нещата.

Интервю за „Американски атеист“

АМЕРИКАНСКИ АТЕИСТ: Господин Адамс, окачествават ви като „радикален атеист“. Това определение точно ли е?

ДНА: Да. Използвам термина „радикален“ в най-широк смисъл,

просто, за да подчертая думата „атеист“. Когато се определям само като атеист, се намират хора, които казват: „Да нямате предвид агностик?“. Налага се да обяснявам, че наистина имам предвид „атеист“. Наистина не вярвам, че съществува бог – всъщност убеден съм, че няма бог (разликата е тънка). Не виждам и най-малкото доказателство за съществуването на бог. Затова ми е по-лесно да казвам, че съм радикален атеист, просто за да обознача, че имам точно това предвид, че съм мислил доста по въпроса и че държа на мнението си. Интересно колко много хора се изненадват, когато се сблъскат с толкова твърдо мнение. В Англия се лутаме между съмнителен вял англиканизъм и съмнителен вял агностицизъм – и двата, според мен, израз на желанието да не се размишлява много-много за нещата.

Другото, което ми казват, е: „Добре де, не е ли по-добре човек да си остане агностик, ей така за всеки случай?“. За мен това е признак на такава глупост и посредственост, че обикновено прекратявам разговора. (Ако се окаже, че съм бил абсолютно неправ и че всъщност има бог, и ако се окаже още, че това угодническо-праведно кръстосване на пръстите зад гърба го впечатлява, то аз така или иначе не бих почитал този бог.)

Други питат откъде съм толкова сигурен. Не била ли вярата, че няма бог също толкова ирационална, арогантна и т. н., колкото вярата, че има бог? На което аз отговарям с не поради няколко причини. Първо, аз не вярвам, че няма бог. Не виждам какво общо има това с вярата. Мога да вярвам или да не вярвам на четиригодишната си дъщеря като ми казва, че свинщината на пода не е нейно дело. Вярвам в правосъдието и в честната игра (въпреки че не знам точно как ги постигаме, освен че непрекъснато се опитваме, колкото и малки да са шансовете). Освен това вярвам, че Англия трябва да приеме единната европейска валута. Нямам никаква подготовка като икономист и не мога да споря с икономистите, но и малкото, което разбирам, подкрепено от интуицията, ми говори, че това е правилният курс. Възможно е да греша и го знам. За мен това са основателни поводи за употреба на думата „вярвам“. Но освен това мисля, че тази дума трябва да отговаря за доста вреди като броня защитаваща ирационалните схващания от основателни въпроси. Затова, аз не вярвам, че няма бог. Убеден съм, че няма бог, което е съвършено различна позиция и ме отвежда до втората ми причина.

Не приемам модното гледище, че всяко мнение автоматично заслужава толкова уважение, както и всички останали. Моето мнение е, че луната се състои от скали. Ако някой ми каже: „Че ти не си бил там. Не

си я видял с очите си и затова моето мнение, че тя е от норвежко сирене с дупки, е също толкова валидно.“ – тогава аз дори няма да споря с него. Има едно нещо, наречено тежест на доказателството и в случая с бог, както и в случая със състава на луната, тежестта на доказателствата се промени радикално. Някога бог е бил най-доброто обяснение, с което сме разполагали, но сега имаме много по-добри обяснения. Бог вече не само не е обяснение на нищо, но сам се превърна в нещо, нуждаещо се от непосилни обяснения. Затова не смятам убеждението че няма бог за толкова ирационално и арогантно като убеждението, че има бог. Не мисля дори, че може да става въпрос за някаква равнопоставеност.

АМЕРИКАНСКИ АТЕИСТ: Откога сте невярващ и какво ви доведе до това осъзнаване.

ДНА: Историята е доста банална. Като младеж бях ревностен християнин. Така бях възпитан. Всъщност работех на доброволни начала в училищния параклис. И един ден, когато бях на осемнайсет години, си вървях по улицата, чух някакъв странстващ евангелист и най-добросъвестно се спрях да го слушам. По някое време ме осени прозрението, че той говори пълни глупости и че няма да е лошо да размисля над този факт.

Мисля, че трябва да поясня. Когато казвам, че съм осъзнал, че той е говорил глупости, имам предвид следното. За всичките години, през които съм изучавал история, физика, латински, математика, научих (по трудния начин) нещо за законите на спора, законите на доказателството, законите на логиката и т. н. Всъщност, тъкмо бяхме учили как да забелязваме различните типове погрешни логически изводи и изведнъж ми стана ясно, че тези закони очевидно не се отнасяха за религиозните въпроси. В часовете по религиозно обучение от нас се искаше да слушаме почтително доводи, които, ако бяха изказани например в подкрепа на причината да бъде отменен Законът за облагане на вноса на зърно, щяха да бъдат осмени като глупави и инфантилни, а по отношение на логиката и доказателствата щяха да бъдат тотално погрешни. Защо така?

Е, в науката история, колкото и разбирането за събитията, причината и следствието, да са въпрос на интерпретация и колкото и интерпретацията да е въпрос на лично мнение, тези мнения и интерпретации неизменно са подложени на унищожителен кръстосан огън от аргументи и контра аргументи, а онези, които оцеляват биват подложени на нови фактически и логически предизвикателства от всяко следващо

поколение историци – и така нататък. Не всички мнения са равностойни. Някои са далеч по-жизнеспособни, по-съвършени и по-подкрепени от логиката и аргументите от други.

И така, аз вече познавах и (боя се) приемах мнението, че законите на физиката са неприложими спрямо религията, тъй като тя боравеше с различни типове „истини“. (Сега смятам, че това е глупаво, но както и да е...) Онова, което ме изуми обаче беше осъзнаването, че аргументите в полза на религиозните идеи бяха толкова жалки и глупави в сравнение със солидните аргументи на нещо толкова спорно и субективно като историята. Всъщност те бяха смущаващо инфантилни. Те никога не се подлагаха на директните предизвикателства, които са нормална процедура във всяка друга област на интелектуалните стремежи изобщо. Защо така? Защото не издържах на предизвикателствата. Затова станах агностик. И размишлявах, размишлявах и размишлявах. Но просто не разполагах с достатъчно храна за размисъл, поради което не стигнах до никакъв извод. Идеята за бог ми се струваше извънредно съмнителна, но не бях натрупал толкова знания, че да си изградя работещ модел или обяснение за, ами за живота, вселената и всичко останало, с който да заменя концепцията за бог. Но не се отказах и продължих да чета и да размишлявам. Когато станах на трийсет и няколко години се сблъсках с еволюционната биология най-вече под формата на книгите на Ричард Докинс „Себичният ген“, а след това и „Слепият наблюдател“ и нещата изведнъж си дойдоха на мястото (мисля, че при второто прочитане на „Себичният ген“). Концепцията притежаваше такава изумителна простота и въпреки това обясняваше безкрайната сложност на живота. В сравнение с благоговението, което тази книга предизвика в мен, благоговението, с което други говореха за религиозните си просветления, ми изглеждаше, честно казано, глупаво. Винаги ще предпочета благоговението от разбирането пред това от невежеството.

АМЕРИКАНСКИ АТЕИСТ: В речта си пред вашите почитатели намерихте за атеизма си („... това беше един от малкото пъти, когато всъщност вярвах в бог“). Вашите почитатели, приятели и колеги наясно ли са с вашия атеизъм? Много ли са атеистите в кръга от вашите приятели и колеги?

ДНА: Въпросът ви донякъде ме озадачава и аз мисля, че в случая става въпрос за културни различия. В Англия атеизмът не е сензация. Налице е просто един лек дискомфорт, когато някой изразява

категорично мнение, вместо по-приемливата неангажираща вялост – а оттам и предпочитанията към агностицизма пред атеизма. Според мен обаче преходът от агностицизъм към атеизъм изисква далеч повече интелектуални усилия, отколкото повечето хора са склонни да положат. Но атеизмът не е сензация. Голяма част от познатите и приятелите ми са учени, а в тези кръгове атеизмът е норма. Предполагам, че повечето от останалите ми познати са агностици и може би една малка част от тях са атеисти. Ако трябва да потърся сред приятелите, роднините и колегите си хора, които вярват в бог, ще ги потърся най-вероятно сред по-възрастните и (ако трябва да съм съвсем откровен) сред по-малко образованите. Има едно или две изключения (по навик щях да кажа „почетни изключения“, но в случая не го мисля).

АМЕРИКАНСКИ АТЕИСТ: Случвало ли ви се е ваши почитатели, приятели или колеги да се опитат да ви „спасят“ от атеизма?

ДНА: Абсолютно никога. Този тип фундаментализъм просто не съществува в Англия. Е, може да не съм съвсем прав. Но и аз (в случая смятам да бъда страшно арогантен) просто гледам да не общувам с подобни хора, както гледам да не общувам с хора, които по цял ден гледат сериали или четат „Нешънъл Инкуайърър“⁹. Каква е тяхната реакция? Не ме интересува.

АМЕРИКАНСКИ АТЕИСТ: Атеизмът създавал ли ви е пречки в работата (анти-атеизъм) и как сте се справяли? Колко пъти ви се е случвало.

ДНА: Изобщо не ми се е случвало. Идеята е немислима.

АМЕРИКАНСКИ АТЕИСТ: В книгите ви има някои снизходителни пасажии относно бог и религията („... две хиляди години след като някакъв човек беше прикован на едно дърво“). Как повлия атеизмът на творчеството ви? Къде (при кои герои и ситуации) са изразени най-силно личните ви религиозни схващания?

ДНА: Религията винаги ме е очаровала. (Това е съвсем различно от

9. Б. пр. – Американски вестник близък по тематика и дух до българските „Жълт труд“, „Ношен труд“, „Лична драма“ и пр.

вярата в нея!) Влиянието ѝ върху човешките дела е неизмеримо. Що е религията? Какво символизира? Защо сме я измислили? Накъде върви? Докъде ще стигне? Обичам да се ровя в тези неща. През годините съм мислил толкова много за религията, че очарованието ми от нея няма как да не се е пренесло в творчеството ми.

АМЕРИКАНСКИ АТЕИСТ: Какво ще предадете на атеистичните си почитатели?

ДНА: Здравейте! Как сте?

Из „Американски атеист 37“, бр. 1
(интервюто е взето от Дейвид Силвърман

* * *

Какви са предимствата на общуването с почитателите чрез имейли?

По-бързо е, по-лесно е и не се налага да лижеш.

Предсказване на бъдещето

Предсказването на бъдещето е игра на „Тука има – тука няма“. Но напоследък все по-често играем на тази игра, защото светът се променя толкова бързо, а на нас ни трябва някаква представа за бъдещето, понеже ще ни се наложи да живеем в него, най-вероятно още следващата седмица.

Странно, но индустрията, която е основният двигател на тези невяротни бързи промени – компютърната индустрия – се оказва доволно слаба в предсказването на бъдещето. Има две конкретни неща, които тя не успя да предскаже: първото е раждането на Интернет, която за удивително кратко време се превърна в основен смисъл на съществуването на цялата компютърна индустрия; а второто е фактът, че векът има край.

Затова, докато стоим на прага на новото хилядолетие и надничаме към лъскавото каменно лице на промените, които ни чакат, така както маймуните на Кубрик зяпаха големия черен монолит, каква надежда храним изобщо, че можем да предскажем онова, което ни очаква? Молекулярни компютри, квантови компютри – можем ли изобщо да се

осмелим да кажем нещо за тях? Не бяхме прави за влаковете, не бяхме прави за телефоните, не бяхме прави за... е, за обемистия списък от нещата, за които не сме били прави, можете да потърсите книгата озаглавена „Така казват експертите“ от Кристофър Сърф и Виктор Наваски.

Там са изложени в сбит вид авторитетни предсказания от миналото, които са се оказали ужасно погрешни и това обикновено е ставало ясно веднага. Знаете за какво говоря. На 17-и октомври 1929 г. Ървинг Фишър, професор по икономика в Йейл заявява, че „борсите за ценни книжа са достигнали едно очевидно стабилно високо равнище“. След това идва изказването на един служител на звукозаписната компания „Дека“ през 1962 г. по адрес на „Битълс“: „Не харесваме звученето им. Китарните групи са отживелица“ и така нататък. А, ето още едно: „Бил Клинтън няма шанс срещу нито един републиканец, стига последният да не точи лиги на подиума“, цитат от „Уолстрийт Джърнъл“ от 1995 г. Книгата е доста дебела и ще ви достави много весели часове в тоалетната.

Странното е, че предсказването на бъдещето продължава да ни убягва. Усмивваме се снизходително на твърдението на лорд Келвин през 1897 г., че радиото няма бъдеще. Далеч по-изненадващо е обаче да прочетем, че през 1977 г. президентът на корпорацията „Диджитъл Екуипмънт“ Кен Олсен заявява: „Не виждам никаква причина някой да държи компютър в къщи“. Дори Бил Гейтс, който именно доказва колко ужасно неправ е бил Олсен, е известен с изказването си, че не може да си представи за какво му е на някой повече от 640к компютърна памет. Опитайте се да пуснете Уърлд на десет пъти повече памет.

Би било интересно да следим отблизо предсказанията и да видим дали ще успеем да забележим абсолютните шампиони още в стадия им на невинни зародиши. Забелязах един такъв наскоро, като прочетох едно изявление от февруари на господин Уейн Люик, вицепрезидент на американската телефонна компания „Ю Ес Уест“. Аргументът му беше против разгръщането на високоскоростните безжични комуникации и гласеше следното: „Съгласен съм, че можете да ги използвате в колата си, докато карате с деветдесет километра в час, но не смятам, че това ще стане масова практика.“ Само наблюдавайте какво ще стане. Това твърдение ще се върне при него като бумеранг. Сателитна навигация. Безжичен Интернет. В момента, в който започнем да картографираме физическото местоположение в общото информационно пространство, ще настъпи поредният бум на приложенията в Интернет.

Поне такава е моето предсказание. Разбира се, възможно е да съм ужасно неправ. В прекрасната си книга „часовникът на дългото сега“

Стюарт Бранд предлага да създадем архив с десет хиляди годишна давност на обществените предсказания и спорове, но не по-малко интересно би било да видим развитието на нещата в по-кратък план. В края на всяка година медиите са пълни с предсказания за онова, което ни очаква през следващата година. Естествено, само след два дни всички те са забравени и никой не се сеща да ги провери. Затова приканвам читателите да изпращат собствените си предсказания – или други, с които са се сблъскали по медиите – за онова, което ще се случи през следващите пет години, както и за точния момент, когато ще се случи. Ще стъпим ли на Марс? Ще постигнем ли мир в Ирландия и в Близкия изток? Ще се спуска ли балонът на електронната търговия?

Ние ще ги сложим в Мрежата, където ще останат през всичките пет години, за да ги сравняваме с действителността. Предсказването на бъдещето е игра на „Тука има – тука няма“, но всяка игра се усъвършенства, когато резултатът се записва.

„Индепендънт он Сънди“
Ноември 1999

* * *

Напоследък се роди едно ново поколение от умни офис столове, което изпрати в миналото разните копчета и ръчки за нагласяне на стола. Всичките ни познати пружини и лостове са си на мястото, но столът се приспособява към стойката и движенията ви автоматично, без вашето участие. Ето ви по този случай едно предсказание: Когато се сдобием и с подобен софтуер, светът ще стане едно много по-добро и по-щастливо място.

Компютърчето, което можеше

Моята любима информация е, че Брануел Бронте, братът на Емили и Шарлот е умрял прав, облегнат на полицата над камината, за да докаже, че може да се направи.

Всъщност излъгах. Най-любимата ми информация е фактът, че младите ленивци са толкова нескопосани и мързеливи, че много често вместо за клон се хващат за собствените си крайници и падат от дърветата. Както и да е, това няма връзка, с онова, което ме занимава в момента, защото касае ленивците, докато информацията за Брануел Бронте засяга

писателите и усещането, че смъртта приближава, и вършенето на неща с единствената цел да докажеш, че могат да бъдат извършени, и всички тези неща са толкова присъщи на настоящото ми положение, че откровенно казано направо се плаша.

Аз съм писател и усещам приближаването на смъртта, както бихте го усетили и вие, ако току-що бяхте кацнали в Гранд Рапидс, Мичиган в някакъв безбожен утринен час, за да откриете, че в близките три часа няма да можете да влезете в хотелската си стая. Всъщност, даже самото кацане в Гранд Рапидс, Мичиган е достатъчно. Ако сте жител на Гранд Рапидс, Мичиган, моля приемете, че се шегувам. Всеки друг обаче ще разбере, че изобщо не се шегувам.

Той като нямам какво друго да правя, в момента стоя и се подпирам на една полица на камина. Е, нещо като полица на камина. Всъщност не знам на какво се подпирам. Изработено е от месинг и някаква пластмаса и архитектът сигурно го е начертал след някоя тежка вечер по кръчмите. По този повод се сещам за друга моя любима информация: по Транс-Сибирската железопътна магистрала има завой във формата на вдлъбнатина, защото когато царят (не знам кой цар, защото не съм си в кабинета у дома, а се подпирам на нещо безобразно грозно в Мичиган и наоколо няма книги) издал декрет за строежа на Транс-Сибирската железопътна магистрала, начертал пътя ѝ на картата с линия. Линията била нащърбена по средата.

Пиша този материал подпрян на някакво безименно архитектурно недоразумение и не го пиша на своя Мак. Бих го писал, но батерията на ПауърБука току-що свърши (интересна идея, да кръстиш нещо на неговия най-голям недостатък; в това отношение прилича много на Гренландия¹⁰). Имам кабел, но не мога да го включа никъде. Много умно, че са се сетили да сложат универсален трансформатор, само че няма универсален щепсел. Има голям, недолязан трикрак британски щепсел, което означава, че сте напълно и безвъзвратно загубени, ако до напускането на летище Хийтроу не сте се сетили да си купите адаптер.

Вън от Британия не можете да си купите адаптер за британски щепсел. Знам го със сигурност. Направих такъв опит, когато за пръв път се сблъсках с проблема със стария си преносим Мак. (Няма да пускам шегги по адрес на Маковете. Епъл свърши достатъчно работа в това отношение. По дяволите. Току-що казах, че няма да го правя.) В крайна сметка се наложи да си купя щатски захранващ кабел. Или по-скоро се

10. Б. пр. – Greenland – англ. зелена земя

опитях да си купя. Не можах. Продавали се само с новите компютри. Влачих се насам-натам с един мъртвъв Мак в продължение на десет дни и от време на време ядах сандвичите си върху него, защото беше малко по-лек от портативна маса. (По, дяволите, пак го направих.)

С ПауърБука обаче нямам такъв проблем. Не съм пълен глупак. Този път си донесох адаптер. Но все пак съм глупав, защото адаптерът е в куфара ми, който току-що дадох на пиколото, за да го отнесе, докато чакам три часа да ми оправят стаята.

И какво тогава правя? Пиша на ръка ли? Сигурно се шегувате След десет години работа с компютър вече дори не мога да пиша на ръка. Знам, че би трябвало да мога: предполага се, че писането на ръка е от онези неща, като например яденето с пръчици: веднъж като го усвоиш и го можеш цял живот. Работата е в това, че имам много повече опит в боравенето с пръчици, отколкото с химикалки и, затова, не пиша на ръка. Не говоря и в някой от онези ужасни малки диктофони, които най-безмилостно продължават да записват, докато ти отчаяно се опитваш да измислиш какво да кажеш. Натискането на бутона им за изключване е действието, което включва обратно мисълта.

Не. В момента седя в едно кресло и пиша на един нов джобен компютър Псион Серия За. Купих го от безмитния магазин на Хийтроу, ей така от келешлък и трябва да отбележа, че е добър. Работи.

Може ли само да кажа нещо за безмитните магазини, преди да продължа да говоря за Псиона? Не е това, че стоките в безмитните магазини са по-евтини. По-евтини са. Безкрайно малко по-евтини. Ако пазарувате в тях спестявате съвсем малко пари. Естествено, след това можете да се разделите с доста крупна сума във вид на глоби, ако не осъзнаете, че всичко закупено от безмитните магазини на връщане се декларира на митницата. Стоките са наистина безмитни, само ако възнамерявате да прекарате останалата част от живота си на борда на самолет. И какво се получава, когато пазарувате от безмитен магазин на цена съвсем малко по-ниска от обичайната? Става това, че повечето пари спестени от митото отиват в джобовете на безмитните магазини, а не да речем за здравеопазване (или за ядрени подводници „Трайдънт“). И така, защо си купих Псиона от безмитния магазин? Защото съм пълен идиот, затова.

Както и да е. Ъпдейт на статуса. Намериха ми стая. Извадих адаптера от куфара. ПауърБукът се зарежда. Все още не пиша на него обаче, защото съм във ваната. Значи все още използвам Псиона. Никога досега не съм писал във ваната. Хартията се мокри и разлигавя, химикалките не пишат като ги вдигнеш нагоре, пишещите машини ти ръбят на

шкембето, а ако ви хрумне да използвате ПауърБук във ваната, значи ПауърБукът едва ли е ваш.

Мисълта ми беше, че може да се направи. На джобния компютър наистина може да се пише, нещо, което до този момент не знаех. Опитвал съм се да пиша на Шарп Уизард, но беше невъзможно, защото клавиатурата му беше подредена по азбучен ред, което е умряла работа. Решението да се конструира азбучна клавиатура е пълно недоразумение. Предполагам, че идеята е била следната: не всички познават QWERTY клавиатурата (много е странно да напишеш QWERTY като дума; пробвайте и ще разберете какво имам предвид), но всички познават азбуката. Вярно е, но в случая няма никакво значение. Хората познават азбуката като едномерен низ от символи, а не като двумерен масив, поради което при всички случаи ще търсите буквите и ще ругаете. Защо тогава да не ползваме QWERTY, за да е удобна поне на онези, които я знаят?

Опитвал съм да пиша и на по-голям Шарп Уизард 8200, който има QWERTY, но няма форматиране на текста. Представяте ли си? Даже Еча-Скеч има форматиране.

Другият проблем с джобните компютри, разбира се, е в това, че клавишите са прекалено малки за пръстите. Костелив проблем. Нерешим. Ако машинката е достатъчно малка, че да влиза в джоба ви, тя е твърде малка, за да пишете на нея. Е, аз намерих решението. Простете ми, ако вече го знаете, възможно е да съм последният човек на земята, който се е сетил. Както и да е, решението е следното: хващате компютърчето с две ръце и пишете с палците. Сериозно. Става. Отначало е малко несвойствено и пръстите може да ви заболят, но се свиква учудващо бързо. Аз вече постигнах към хиляда думи.

Това повдига някои интересни въпроси. (Е, интересни за мен. Вие може да сте на друго мнение.) Какво става с интелигентния интерфейс за въвеждане на данни? Аз съм също толкова безкрайно радостен, колкото и всички останали, от перспективите за въвеждане на информация с глас или с химикалка, но вие знаете и аз знам, и всеки, който се е борил с Кери Тайпист знае, че в практиката нещата рядко работят толкова гладко както на теория, или поне още не работят толкова гладко. Повечето време прекарано в борба с недоизпипани технологии просто не си струва за крайния потребител, колкото и да е забавно за идиоти като нас. Много е далеч денят, когато ще можеш да кажеш: „Отвори отсек 2, Хал“ и да си сигурен, че Хал е разбрал, че искаш да бъдеш изстрелян в стратосферата на Юпитер. А аз подозирам, че ще мине много време, преди да мога да диктувам материал като този и резултатът да е

разбираем, да не говорим за читаем. Сигурно сте чували стария скеч, в който секретарката записва абсолютно всичко, което казва шефът ѝ, включително репликите „Това не го записвай“ или „задраскай последното изречение.“ Струва ми се, че трябва да преодолеем доста „секретарски“ мъки, преди да накараме машината да заработи гладко. Колкото до въвеждането на данни с химикалка, вече споменах, че десетте години работа с компютър до такава степен са влошили почерка ми, че дори аз не го разбирам, а какво остава за компютъра. Да обяснявам ли иронията на ситуацията? Не.

Затова, поне за момента разполагаме само с клавиатурата като интерфейс за въвеждане на данни, и поне за момента въвеждането на данни от клавиатурата означава QWERTY. Но QWERTY клавиатурата, каквато я познаваме е била създадена, за да забавя ударите на клавишите, които иначе са засядали един в друг. Тя е умишлено неефективна. Но всички опити да бъде заменена с нещо по-ефективно, като например Dvorak клавиатурата, са безуспешни. Хората вече познават QWERTY клавиатурата и не желаят някой да им налага промяна. Dvorak или каквото и да е там друго може да са по-добри, но QWERTY е, или поне доскоро беше, достатъчно добра. Принципът „Ако работи, не го поправяй“ е много разумен и си остава такъв, въпреки факта, че самият аз цял живот го нарушавам най-робски.

Въпреки това смятам, че е възможно най-после да сме стигнали до точка, налагаща повторното изобретяване на клавиатурата. Джобните компютри са бъдещето. Епъл и Майкрософт, и всички останали изведнъж ще бъдат натоварени с търсене на персонални дигитални устройства и след тези няколко часа с Псион Серия 3а аз също ще се присъединя към това търсене. Страхотна технология и това е само началото на онзи критичен момент, когато нещо престава да бъде само забавна нова играчка и се превръща в нещо, което можеш да използваш сериозно в банята. Всички много отдавна сме наясно, че QWERTY не е добра клавиатура. Според мен сме стигнали до онази важна точка, когато не е дори достатъчно добра. Точката, когато не е дори достатъчно добра. (Да, копирах и пействах!) Надявам се системните програмисти да не са се обезкуражили от неуспеха на Dvorak. Надявам се да изучават внимателно начина, по който хората слагат пръстите си върху клавишите на джобните компютри, и се надявам да преосмислят изцяло представите си за работата на клавиатурата. Бих бил много доволен, ако след писане палците ми не се схващаха и не ме боляха сухожилията. Доказах, че може да се направи, но подобно на Брануел Бронте не възнамерявам да

повторя същия номер и утре.

* * *

Всички забелязваме нещата, които не работят. И не забелязваме другите, които работят. Забелязваме компютрите, не забелязваме химикалките. Забелязваме електронните книги, не забелязваме книгите.

Малките пишкоподобни неща

Мисля, че е време да се обяви война на малките пишкоподобни неща. Повечето от тях получих с пощата тази сутрин. Бях си поръчал драйв за нов оптичен диск от една щатска компания за пазаруване по пощата и, тъй като живея в непознатото и далечно място наречено „чужбина“, и, тъй като пътувам като гълъб, когато направих поръчката си, се заинтересувах живо дали ще има универсално захранващо устройство.

Универсалното захранващо устройство е същото, което ти позволява независимо в коя държава се намиращ, дори да не знаеш в коя държава се намиращ (проблемът е по-сериозен, отколкото сигурно ви изглежда) – просто да включите Мака си в контакта и той да заработи. Принципът се нарича Плъг-енд-Плей. Или поне Майкрософт го наричат така, защото още не са го постигнали. В света на Мак го познаваме толкова отдавна, че дори не сме се сещали да му дадем име. Напоследък повечето периферни устройства пристигат с универсално захранване – но не всички. И точно поради тази причина попитах.

- Да, има – каза Скот, асистентът по продажбите.
- Сигурен ли сте, че има универсално захранване?
- Да – повтори Скот. – Има универсално захранване.
- Напълно ли сте сигурен?
- Да.

Поръчката пристигна тази сутрин. Първото, което забелязах, беше, че няма универсално захранване. Наместо това имаше едно от онези пишкоподобни неща. Напълнил съм цяла стая с малки пишкоподобни неща и не ща повече. Половината малки пишкоподобни неща, които притежавам, дори не знам за коя джаджа са предназначени. По-важно е, че не знам къде са малките пишкоподобни неща за половината джаджи, които притежавам. Още по-дразнещо е, че повечето малки пишкоподобни неща, включително това, което пристигна сутринта, са малки пишкоподобни неща работещи на 120 волта – американски стандарт, което

означава, че са неизползваеми в Чужбина (код на държавата ЧЖ), но трябва да ги пазя, в случай че отнеса в щатите джаджата, на която пасват – в случай обаче, че зная на коя джаджа пасват.

Какви ги говоря, по дяволите, можете да попитате вие.

Малките пишкоподобни неща, за които говоря (и те в никакъв случай не са единственият вид населяващ света на микроелектрониката) са трансформатори изправители и адаптери, върху които трябва да стъпят портативните компютри и джобните компютри, и допълнителните драйвовете, и касетофоните, и телефонните секретари, и тонколоните с отделно захранване и други ужасно необходими джаджи, за да бъде преобразувано 120 или 240 волтовото променливотоково напрежение в 6 волта постояннотоково. Или 4.5 волта постояннотоково. Или 9 волта постояннотоково. Или 12 волта постояннотоково. Или 500 милиампера. Или 300 милиампера. Или 1200 милиампера. Имат плюсови мъжки крайници и минусови женски крайници, освен ако не са от типа с минусови мъжки крайници и плюсови женски крайници. Ако съберете закуп всичките тези разновидности, ще стигнете до извода, че съществува една доста внушителна индустрия, която по мое лично мнение съществува с едничката цел да пълни килерите ми с малки пишкоподобни неща, които никога няма да мога да идентифицирам с положителност, освен ако не посветя няколко дни на джаджи-комбинаторика. Обичайният метод за намиране на малкото пишкоподобно нещо пасващо на определена джаджа е да излезеш и да си купиш ново, на цена, която по правило ти изкарва въздуха.

И кому е нужно това? Е, има една възможна теория, която твърди, че „Ксерокс“ всъщност се изхранва от продажбата на тонери, а „Сони“ от продажбата на малки пишкоподобни неща.

Друга възможна причина е чистата заслепяваща тъпота. Възможно ли е, как мислите? Настина, възможно ли е? Трудно ми е да си представя, че най-могъщите мозъци на планетата, подхранвани с най-добрата пица, която може да се купи, в един даден момент не са си помислили: „Абе няма ли да е по-лесно, ако стандартизираме постоянното напрежение?“ Тъй като не съм електроинженер, е възможно да искам невъзможното. Сигурно за да работи определен оптичен диск или дискмен, е задължително условие да черпи 600, а не 500 милиампера или отрицателния крайник да е мъжки, а не женски и сигурно той ще вие или ще изгори, ако му се предостави нещо малко по-различно. Но храня силни подозрения, че ако заключите един проектант на хардуер за няколко дни в затворено помещение и го дразните с аромат на пица „Пеперони“,

сигурно ще измисли как джаджата, която конструира (може това даже да е новата джаджа Про, за която съм чувал толкова хубави неща) да работи на стандартно ниско постояннотоково напрежение.

Всъщност, някакъв приблизителен стандарт съществува и сега, но той е доста странен. Вече много хора не пушат в колите си и контактът за запалката на арматурното табло захранва мобилен телефон, CD-плейър, факс или, ако изобщо може да се вярва на последните реклами по телевизията, джаджа за правене на разтворимо кафе. Тъй като първоначалното предназначение на контакта е било друго, размерът и положението му са неподходящи за целите, с които го използваме сега и затова може би е време да го приспособим към новото му предназначение.

Най-важното в това любопитно приспособяване е, че ни дава един възможен постояннотоков стандарт. Спорен, разбира се, но все пак трябва да сме благодарни, че е отнел един следобед на някой автомонтьор, а не цял живот на някой комитет по стандартизацията на компютърната индустрия. Ако се конструира нов малък щепсел и напрежението се запази, ще имаме нов стандарт.

Непосредственото предимство на подобен уред е нуждата от само един постояннотоков адаптер! Помислете си! Е, не точно един, може да са ви нужни десет, но те ще бъдат еднакви! Ще можете да си купувате по цяла кутия! Ще станат стока като, хм, щях да кажа електрическите крушки, но крушките се продават с безкрайно много мощности и цокли. Хубавото на постояннотоковия стандарт ще бъде, че ще е по-добър от крушките.

Освен че ще ни спести доста объркване и неудобства, новият стандарт ще даде тласък на появата на нови характеристики. Захранващи контакти на удобни места в колите. Постояннотокови контакти в домовете и офисите и, най-важното, постояннотокови контакти в облегалките на самолетните кресла...

Трябва да призная, че колкото и да обичам Пауърбука си, който върши 97.8 процента от онова, за което използвах тремавите настолни динозаври, съм се отказал да го ползвам в самолет. Да, да, знам, че съществуват какви ли не стратегии за пестене на батерията – режими на ниска мощност, RAM дискове, почивки на процесора и така нататък – но мисълта ми беше, че не мен не ми се занимава с тях. Ако искам да се ядосвам, мога съвсем спокойно да прочета брошурата на авиокомпанията. Но ако в облегалката на креслото ми имаше постояннотоково захранване, щях да свърша работа или поне да си дам вид, че го правя. Знам какво ще ми отговорят авиокомпаниите – „Да, но ако го направим,

самолетите ни ще паднат“ – но това е дежурната им реплика. Знаем, че се случва самолетите да падат, но, и точно в това е работата, не толкова често, колкото казват. Лично аз съм склонен да рискувам. Мисля, че в голямата война с малките пишкоподобни неща никоя жертва не е прекалено голяма.

МакЮзър, септември 1996

* * *

Ние се задушаваме от технологии, въпреки че онова, което искаме е просто работещи неща. Как да разпознаем технологията. Един добър признак е наличието на инструкция.

Какво имаме да губим?

Някои от най-революционните нови идеи са по-скоро плод на оттеглянето на нещо старо, отколкото на настъпването на нещо ново. Уокменът „Сони“ например не направи никакъв съществено нов принос към касетофона, а просто елиминира усилвателя и тонколониите, създавайки един съвършено нов начин на слушане на музика и една съвършено нова индустрия. Новата Хендикам на „Сони“ изостави напълно подвижния обектив въз основата на това, че функциите на подвижния обектив общо взето са да струва пари, да добавя пълнеж и да прави всеки аматорски филм негледаем. (В този ред на мисли биха могли да помислят за видео, което само записва, а видеокомпаниите могат да помислят за филми записани на бърз ход. Чипът RISC работи на брилянтния жизнелюбив принцип на справяне с лесните задачи и оставяне на трудните за някой друг. (Знаем, че нещата са малко по-сложни, но трябва да признаете, че идеята е дяволски привлекателна.) Доброто сухо мартини се забърква на брилянтния жизнелюбив принцип на изпускане на мартинито.

Предимствата са драстични и когато забележите, че можете да изпуснете част от проблема. Алгебрата например (а оттам и цялото компютърно програмиране) се базира на идеята, че можете да изпуснете всички гадни неподатливи на аритметични действия числа. Освен това мога да спомена и новите подобрени британски телефонни услуги. Преди няколко години настъпи една радикална промяна: когато наберете 192, чувате един неофициален дружелюбен глас, в повечето случаи – и

това е основният момент – с шотландски акцент. Цялата операция е била изпитана и придвижена към Абърдийн, където има много неофициални дружелюбни лица, които не трябва да се компенсират за това, че живеят в Лондон. Някой умник в „Бритиш Телеком“ е забелязал, че местоположението е несъществено – проблемът с разстоянието просто се изпуска от модела (което обаче не е отразено в цените им). Лично аз мисля, че с малко повече кабел биха могли да преместят телефонните услуги на остров Света Елена или пък на Фолкландските острови, предоставяйки по този начин съвършено нови възможности за увеличаване на заетостта в области, които дотогава са се ограничавали с отглеждане на овце. По този повод Фолкландските острови могат да поемат и телефонните услуги на Аржентина, което ще даде храна за размисъл на външните министерства на двете държави.

Почти всичко, което правим в Мрежата засяга забелязването на неща, които вече можем да изпуснем и местоположението – или разстоянието – е едно от тях. Броденето из Мрежата е живот в свят, където всяка врата всъщност е научно-фантастичен уред, който ви пренася в съвършено различна част на света. Осъзнаването на всички последствия от този факт е трудно, както на първите кинооператори им е било трудно да осъзнаят последствията от факта, че могат да движат камерата. Какво още ще изпадне от модела?

През последните години най-редовно ме наобикалят изнервени издатели, продуценти и журналисти, и ме питат как ще промени според мен компютърът техните професии. Доста време повечето от тях очакваха отговор преведен грубо като „не много“. („Хората обичат миризмата на книгите, обичат пуканките, обичат да гледат предаванията по същото време като съседите си, обичат да притежават много книжни издания, които не ги интересуват“ и др.) Но отговорът на този въпрос не е лесен, защото моделът е погрешен. Това е същото като да обясниш на Амазонка, Мисисипи, Конго и Нил как ще ги промени идването на Атлантическия океан. Първото, което трябва да се проумее, е че тогава правилата за реките няма да важат.

Да помислим какво ще стане, когато издаването на едно списание вече не е река само по себе си, а е само течение в дигиталния океан. В Мрежата се появиха списания, но доколкото те са само определен брой свързани помежду си страници в свят на свързани помежду си страници, границите между „списание“ и „не-списание“, а всъщност и между „списание А“ и „списание Б“ са съвсем размити от гледна точка на браузър. Какво остава, когато изхвърлим от модела представата за

подвързани и продавани листа от лъскава преработена дървесина? Нещо полезно?

От гледна точка на читателите ползата е една и съща като при хартиеното списание: в него е събрана на едно място информацията, която ги интересува, в достъпна форма, с допълнителното предимство на непрекъснатата връзка към други свързани с темите материали, което е невъзможно при хартиеното списание. Всичко е много добре.

Но какво да кажем за издателите? Какво ще продават те? Какво ще правят след като нямат купчинки лъскава хартия, срещу които хората да им дават банкноти? Е, всичко зависи от вида на бизнеса, в който смятат, че са. Бизнесът на „Ксерокс“ например е в продажбата на тонери. Цялата парлама, че развивали високотехнологични копирни машини и принтери е начин за създаване на широк пазар за тонери, откъдето именно идват печалбите им. Бизнесът на телевизионните компании не е да доставят телевизионни програми на публиката си, а да доставят публиката на рекламодателите си. (Точно затова Би Би Си се излъчва в такова шизофрено време – нейният бизнес е съвсем различен от този на конкурентите й.) А списанията си приличат: всяка действителна продажба на вестникарския щанд е отчасти опит за покриване на безумната цена за производството на проклетото нещо, но тя е и нещо много по-важно – солиден източник на информация. Пълният размер на тази информация е размерът на публиката, която издателят може да предостави на рекламодателите си.

Лично за мен рекламите в списанията са голям проблем. Ненавиждам ги. Те обезличават същинския текст, който обикновено се свежда до невзрачно сивкаво поточе, църцорещо през огромните бляскави страници с размери на билбордове, които се опитват да привлекат вниманието ви към неща, които не желаете; и първото, което трябва да направите, когато си купите списание, е да го изтръскате от разните купони, пакетчета, пликчета, компактдискове и безплатни лабрадорчета, които го правят дебело и твърдо като халваджийски тефтер. А пък когато сте го купили заради нещо, което наистина ви интересува, се оказва, че въпросната информация е била в миналия брой, който вие вече сте изхвърлили. Миналия месец си взех нова камера, като преди това закупих купища списания за камери, за да разгледам рекламите и отзивите за моделите, които ме интересуваха. Така че аз отхвърлям 99 процента от рекламите, които минават пред погледа ми, но понякога ги възприемам дотолкова, че да си купя стоката, която предлагат. Несъответствието е крещящо – нещо е узряло за изпадане от модела.

Ако влезете в някое онлайн списание (например ХотУайър, за него се сещам в момента), ще откриете няколко дискретни иконки на спонсора и изборът дали да кликнете върху тях е ваш. Ще видите рекламата само ако тя наистина ви интересува и тя ще ви предостави пълна и полезна информация за продукта. Естествено, за рекламодателя е много по-ценно да достигне до един заинтересован купувач, отколкото да раздразни деветдесет и деветима други. Нещо повече, рекламодателят получава удивително прецизна обратна връзка. Той знае колко души са избрали да погледнат неговата реклама и колко време са я гледали и оттам рекламата, която не интересува никого много бързо увяхва, докато другата, която привлича интерес, процъфтява. Рекламодателите плащат на списанието да слага техни линкове на популярни страници от списанието и – е, всички виждате, че се получава. Подходът е удивително ефективен, както са ми казвали хора със сериозно вдигнати вежди. Онова, което изпада от проблема, е представата, че рекламата трябва да бъде дразнеща и натрапчива.

Това е един модел на работа на онлайн списание, което, разбира се, е съвършено безплатно за читателите. Има и друг, който вероятно ще бъде осъществен веднага щом стане възможно виртуалното разплащане по Интернет и при него читателите ще заплащат минимални суми, за възможността да четат популярни Уеб-страници. Във всеки случай сумата ще е много по-малка от онази, която харчите за обикновените вестници и списания, защото няма да плащате за всички преработени на хартия дървета, за горивото на разпространителите и за заплатите на хората от маркетинга, чиято единствена работа е да ви убеждават колко са велики. Парите на читателя ще отиват право при автора със съответния процент за сайта и дърветата ще си останат в горите, петролът ще си остане в земята, а хората от маркетинга да останат вън от клуб „Гручо“ и да отстъпят мястото на бара на по-свестни от тях.

А защо всички пари да не отиват при автора, ви чувам да питате (а и аз бих задал същия въпрос)? Ами, може и да отиват, ако той няма нищо против да пише и да хвърля думите си в дигиталния океан в очакване някой да ги намери. Но подобно на истинските океани, в дигиталния също има течения, приливи и отливи и ролята на издателя скоро ще бъде са намира добър материал, който да насочва към тези течения, докато читателят ще се носи по вълните и ще търси онова, което го интересува, което и прави в момента. Разликата ще бъде в скоростта на реагиране на пазара или скоростта, с която се променят тези течения, и в начина на разпределение на властта и контрола към онези, които вършат нещо

наистина полезно, вместо само да обядват по скъпи ресторанти.

Най-важното нещо, което ще отпадне от модела, е огромното количество мъртва дървесина.

„Уайърд“, великобританско издание, брой 1, 1995

Пътуване във времето

Пътуване във времето? Аз вярвам, че има хора, които най-редовно пътуват от бъдещето към миналото и се намесват ежедневно в работите ни. Доказателствата са навсякъде. Говоря за това, че всеки път когато поискаме обезщетение по някаква застраховка, откриваме, че по някакъв мистериозен начин точно събитието, поради което искаме обезщетение, вече е изключено от полицата.

Фурнаджийска лопата

Често ме питат дали не съм малко като фурнаджийска лопата. Преди двайсет години (помощ!) в „Пътеводител на галактическия стопаджия“ натрупах реноме като се шегувах с науката и технологиите: депресирани работи, неусложливи асансьори, врати с разточителен потребителски интерфейс (не можеше ли да се отварят просто с бутане?), и така нататък. Сега май съм един от най-големите адвокати на технологиите, както се вижда в последните серии на „Пътеводител на стопаджията във времето“ по Радио 4. (Заглавието не ми харесва особено, но събитията понякога се движат на собствен ход.)

Две неща:

Първо, чудя се дали напоследък хумористичните предавания не са малко в повече. Когато бях малък, се криех под одеялото, за да слушам едно радио, което бях купил на битака, и слушах в захлас „Онова, което не виждаме“, „Хенкок“, „Флотски майтапи“ и дори „Малкия Клитеро“, всичко, което ме караше да се смея. Беше като проливен дъжд и дъга в пустинята. След това дойде „Извинявам се, но ще го прочета отново“, а след още няколко години изгряха в пълната си слава и Монти Пайтън. Онова, което ме поразил като гръм в Монти Пайтън, и изобщо не ме интересува дали мнението ми ще попадне в колонката на снобите, беше, че хуморът представляваше среда, в която извънредно интелигентните

хора изразяваха неща, които не можеха да бъдат изразени по друг начин. Там в моето начално училище в дълбокия Есекс хуморът беше като фар. Интересно е, че Питоните изгряха тъкмо когато залязваха едни други катализатори на младежкото ми въображение – „Битълс“. В някакъв смисъл щафетата беше предадена. Мисля, че Джордж Харисън веднъж беше казал нещо подобно.

Сега обаче всички са хумористи, дори девойките от прогнозата за времето и говорителите по новините. Смеем се на всичко. Но интелигентността вече липсва, липсват изненадващият шок, учудването, прозрението, смеем се безмилостно и безсмислено. В пустинята вече не вали дъжд, само кал и суграшица навсякъде, спорадично осветявани от фотоапаратите на папараците.

Творческото въодушевление е отишло някъде другаде – в науката и технологията: нов поглед за нещата, нови разбирания за вселената, нови прозрения за живата материя, за човешката мисъл, за възприятията, за комуникациите. И това е вторият ми мотив.

Преди трийсет години слагаме начало на нови рок банди, а сега слагаме начало на начала и експериментираме с нови начини на комуникация помежду си и играем с информацията, която си обменяме. И когато една идея се провали, след нея веднага идва друга, по-добра и друга и друга така скоростно, както през шейсетте излизаха албумите на рок бандите.

Винаги има един определен момент, когато любовта изчезва, без значение към човек или към идея, или към кауза, дори да е нещо, за което сте се сетили години след самото събитие: дреболия, неуместна дума, фалшива нота, които означават, че нещата никога вече няма да са същите. При мен този момент настъпи, когато чух един сценичен хуморист, който направи следното наблюдение: „Ха, учените! Ами че те са пълни тъпанари! Нали ги знаете онези черни кутии, дето ги слагат в самолетите? Нали знаете, че са неунищожими? И че не се чупят? Защо тогава не правят самолетите от същия материал?“

Публиката изригна в кикот какви тъпанари били учените и как не виждали по-далеч от носа си. Не знам дали не изпадам в прекален педантизъм, но черните кутии на самолетите се правят от титан и ако самолетите се правеха от титан, а не от алуминий, щяха да бъдат толкова тежки, че нямаше да могат да се отлепят от земята. Задълбах се в смешката и се раздразних съвсем не на шега. Да предположим, че я беше казал Ерик Морекамбе¹¹. Тогава щеше ли да е смешна? Едва ли, защото тогава публиката щеше да види, че Ерик е тъп – с други думи, общата

култура на неговата публика обхващаше понятия като относителните тегла на титана и алуминия. Тази шега нямаше да постигне успех (ако смятате, че това е маниакално поведение, пробвайте да живеете с него), ако не разчиташе на съучастието между разказвача и публиката, които се присмиваха на хора, които знаят повече от тях. Тогава гърбът ми настръхна, а и в момента също. Почувствах се предаден от комедията по същия начин, по който гангста рапът ме накара да се почувствам предаден от рок музиката. Освен това се зачудих колко от моите собствени шеги са били, ами, просто невежи.

Обръщането ми към науката настъпи един ден през 1985-а, докато бродех из горите на остров Мадагаскар. Спътникът ми беше зоологът Марк Карвардайн (с когото впоследствие написахме заедно „Да видиш за последно“) и аз го попитах: „И какво им е толкова специалното на тропическите гори, че се говори толкова за тях?“

И той ми каза. Отне му около две минути. Обясни ми разликата между горите в умерения пояс и тропическите гори и защо във вторите гъмжи от всякакви форми на живот, но са същевременно толкова уязвими. Аз замълчах и осъзнах, че това малко количество ново познание току-що беше променило миогледа ми. Бях получил нишка, която можех да следвам в обърканата плетеница на този изумително сложен свят. Следващите няколко години поглъщах ненаситно всички материали за еволюцията, които намерих, и осъзнах, че онова, което съм научил в училище изобщо не ме е подготвило за величествената наука, в която навлизах. Основното нещо в еволюцията е, че ако не беше променила коренно мозъците ни, ние нямаше да я разбираме.

След това за своя изненада открих, че еволюцията има много общо с друга област, към която интересът ми неотменно нарастваше – компютрите. В ентузиазма ми нямаше нищо възвишено и научно – страстта ми към всевъзможните машинарии е просто безсрамна. Общото е в противоречащия на интуицията факт, че сложните следствия възникват при многократни повторения на прости причини. При компютъра същото нещо се забелязва невероятно лесно. Каквито и сложни неща да върши компютърът – моделиране на въздушни турбуленции, моделиране на икономики или на начина, по който светлината играе в окоето на въображаемия динозавър – всичко това е резултат от поредица елементарни кодове, започващи със събиране на едно и едно, проверка на резултата и

11. Б. пр. – Английски комик (1926–1984), обявен през 1999 г. за комик на столетието

отново. Да наблюдаваш как сложността разцъфтява от тази толкова първична простота, е едно от най-великите чудеса на нашата епоха, по-велико дори от това, че си видял човек да стъпва на луната.

Далеч по-трудно е да наблюдаваш този процес при еволюцията. Там периодите са толкова дълги и възприятията са толкова затруднени от факта, че наблюдаваме самите себе си, но изобретяването на компютъра за пръв път ни позволи да надникнем в този процес – както изобретяването на хидравличната помпа някога ни позволи да разберем механизма на сърцето и кръвообращението.

Ето защо е невъзможно да се отдели чистата наука от технологията: те се задвижват и стимулират взаимно. Затова, ако надникнете във вътрешността на последната софтуерна джаджа за прехвърляне на mp3 аудио файлове от един компютър на друг през цели континенти, и ако погледнете инфраструктурата, която я е породила и от която тя на свой ред е станала част, ще откриете, че тя е по своему също толкова интересна, колкото начинът на възпроизвеждане на клетките, начинът по който мисълта възниква в мозъка или начинът по който бръмбарът в горите край Амазонка храносмила плячката си. Всичко това е част от един и същ фундаментален процес и ние сме част от него, черпим творческата си енергия от него и аз бих бил щастлив всеки ден да се занимавам с него, вместо с комедианти, телевизия и футбол.

Октомври 2000

* * *

Дайте на хората анкетен лист и те ще започнат да лъжат. Един мой приятел веднъж беше провел някакво допитване в Мрежата. Каза, че информацията, която получил, за състоянието на този свят, била покъртителна. Знаете ли например, че 90 процента от хората са президенти на собствени компании и печелят повече от милион долара на година?

Има ли изкуствен Бог?

Първоначално тази среща беше обявена като дебат, защото донякъде се притеснявах. Не мислех, че ще имам време да се подготвя и освен това, като влязох в това пълно със светила помещение си помислих: „Какво мога да кажа аз, аматьорът?“ И затова реших да отида на варианта дебат. Но след като ви опознах през последните два дни, видях, че сте

съвсем нормални хора! Бяха изложени толкова много идеи и на самия мен ми хрумнаха толкова много нови, докато разговарях с хората и слушах, че най-накрая реших, че мога да се изправя сам срещу себе си и да проведа дебат. Ще говоря известно време, през което се надявам да предизвикам спор, а защо не и замеряне със столове най-накрая.

Преди да се впусна в тезата, която искам да докажа, искам да ви предупредя, че от време на време имам склонност да се отнасям встрани, защото чутото днес ме наведе на доста мисли, затова ако случайно се отплесна... днес казах на някого, че имам четиригодишна дъщеря и че ми беше много, много интересно да наблюдавам лицето ѝ през първите две-три седмици след раждането ѝ с внезапното осъзнаване, което не би споходило никого от отминалите епохи – в нейно лице животът се рестартиреше!

Искам да спомена още нещо, което няма никакво значение, но с което страшно се гордея – роден съм в Кеймбридж през 1952-а и инициалите ми са ДНА!¹².

Тезата, която искам да развия тази вечер, предметът на дебата, който май няма да се осъществи, е донякъде шеговита (ще се изненадате като я чуете, но дайте все пак да видим докъде ще стигнем). Тя е „Има ли изкуствен Бог?“ сигурен съм, че повечето от присъстващите ще подкрепят този възглед, но като отявлен атеист не мога да не отбележа, че през вековете ролята на бога е оказала неимоверно дълбоко влияние върху човешката история. Интересно е да се разбере откъде е възникнала и какво означава тя в съвременния научен свят, в който така силно се надяваме, че живеем.

Размишлявах над това днес, когато в края на беседата си „Що е животът?“ Лари Йегър спомена нещо, което не знаех – една специална област наречена „разпознаване на почерк“. Хрумна ми следната странна мисъл: че опитът за проумяване на това какво е животът и какво не е, както и докъде се простират неговите граници, има интересна връзка с начина, по който разпознаваме почерка. Когато видим нещо, без значение дали под формата на буца лед от фризера или нещо друго, всички инстинктивно разбираме, дали то е живо или не. Но дефиницията на живота ни затруднява неимоверно. Спомням си как веднъж, преди много време, има нужда от дефиниция на живота заради някаква реч, която изнасях. Предположих, че има някакво просто определение и го потърсих в Интернет, но се удивих колко много определения съществуваха и

12. ДНК – англ. DNA, съвпадение с инициалите на Дъглас Ноел Адамс

колко беше подробно всяко едно от тях, за да включи „това“, но да изключи „онова“. Ако се замислите, едно множество, обхващашо мухата-винарка, Ричард Докинс и Големия Барьерен риф, представлява сбор от трудни сравними елементи. Когато се опитаме да намерим правилата или правилото, които са очевидни сами по себе си, задачата се оказва непосилна.

Да сравним това с процеса на разпознаване дали едно нещо е А, Б или В. Процесът е подобен, но същевременно съвсем различен, защото за определено нещо можете да кажете: „Не съм много сигурен дали се брои или не за живот, на ръба е, не мислите ли, възможно е да е много низша форма на нещо, което може да се нарече живот, може и да е живо, а може и да не е“. По повод на друго нещо, което е пример за дигитален живот можете да кажете: „А това брои ли се за живот?“ Ако трябва да перифразирам един от хората, които говориха преди мен: „Ще се размаже ли, ако го настъпим?“ Припомнете си спорната хипотеза на Гая; хората казват: „Планетата жива ли е?“, „Екосферата жива ли е или не?“ В крайна сметка всичко зависи от начина, по който се дефинират нещата.

Да направим сравнение с процеса на разпознаване на почерка. От вас се иска отговор на въпроса „Това А ли е или Б?“. Хората пишат буквите „а“ и „б“ по какви ли не начини; разлято, полегато и така нататък. Изказването „Ами, то е почти като «а», но има и нещо от «б»“ не върши работа, защото думата „аз“ може да се напише само по един начин. Буквата е или А или Б. Как преценявате? Когато извършвате разпознаване на почерка, вие се опитвате не да оцените относителната степен на „а“ или „б“ в буквата, а да определите намерението на този, който я е написал. В крайна сметка е съвсем ясно – А ли е или Б? – аха! „а“ е, защото пишещият е написал думата „аз“ и е съвсем ясно, че точно това е имал предвид. Затова, когато липсва съзнателно творчество, не може да се каже какво е животът, защото той зависи от набора определения обхванати от цялостната дефиниция Без бог, животът е въпрос на лично мнение.

Искам да се върна към някои други неща, за които стана въпрос днес. Останах очарован от лекцията на Лари (отново) за тавтологията, защото си спомням как навремето този аргумент ме зашемети и предизвика дотолкова, че не можах да отговоря нищо. Един човек ми каза: „Да, но цялата теория на еволюцията се базира на тавтология: Онова, което оцелява, оцелява.“ Това е тавтология и затова не означава нищо. Размишлявах известно време и накрая ми просветна, че тавтологията е нещо, което не означава нищо и че в нея не само не влиза никаква

информация, но от нея не произтичат и никакви следствия. Затова е възможно да сме се натъкнали на окончателния отговор; животът е единственото нещо, единствената сила, вероятно най-могъщата, която познаваме, която не се нуждае нито от входяща информация, нито от каквато и да е външна подкрепа, той е доказателство сам по себе си, а оттам и тавтологичен, но винаги удивително могъщ в проявленията си. Едва ли има друго такова определение и затова аз го сложих в началото на една от книгите си. Сведох го до същината, до която стигнахме преди малко, а тя е: „Всичко, което се случва, се случва, всичко, което случвайки се, причинява случването на нещо друго, причинява случването на нещо друго и всичко, което случвайки се, причинява повторното случване на самото себе си, причинява повторното случване на самото себе си.“ Всъщност, последните две са излишни, защото произтичат от първото, което е доказателство само по себе си и не се нуждае от никакви други обяснения; всичко останало произлиза от него. Затова, аз смятам, че сме стигнали до една фундаментална и окончателна истина, срещу която няма какво да се възрази. Тя бе забелязана от човека, който каза, че е тавтология. Да, така е, но това е една уникална тавтология, защото не изисква входяща информация, но от нея следва безкрайно много информация. Затова според мен е възможно това да е първопричината за съществуването на всичко във вселената. Доста самоуверено твърдение, но пък ми се струва, че говоря пред доброжелателно настроена публика.

Откъде произлиза идеята за Бог? Е, аз мисля, че гледната ни точка по ужасно много теми е доста изкривена, но нека все пак се опитаме да видим откъде произлиза тази гледна точка. Представете си ранния човек. Както всичко останало ранният човек е еволюирало същество, което се намира в свят, който малко по малко започва да подчинява на волята си; започва да изработва оръдия на труда и с тяхна помощ променя околната среда. За да дадем пример за действията на човека сравнени с тези на другите животни, нека разгледаме възникването на нови видове, настъпващо, както знаем, когато малка група животни бъде отделена от стадото поради геоложки катаклизми, пренаселване на популацията, недостиг на храна или каквото и да е друго, и когато тази група се озове в нова и различна среда. Съвсем елементарен пример; да разгледаме група животни, които изведнъж попадат на място, където климатът е доста по-студен. Знаем, че само след няколко поколения гените отговарящи за образуването на дебела козина ще окажат въздействието си и не след дълго животните ще се сдобият с по-топла козина. Човекът, който изработва инструменти, няма нужда от това: той може да живее в

изключително широк диапазон на условията, от тундрата до пустинята Гоби – та дори и в Ню Йорк – и причината е, че когато попадне в нова среда, не се налага да чака няколко поколения; когато се озове в студен климат и види животно, чиито гени са стимулирали образуването на топла козина, той си казва: „Сега ще му я взема“. Инструментите са му дали възможността да мисли с цел, да изработва неща и да приспособява света към себе си. Представете си сега един първобитен човек, който оглежда резултатите в края на един успешен ден, прекаран в изработване на инструменти. Той хвърля един поглед край себе си и вижда свят, който страшно му допада; зад него са планините с пещерите в тях – планините са страхотни, защото можеш да се покатериш и да се скриеш в пещерите от дъжда или от мечките; пред него е гората – в нея има орехи, горски плодове и вкусна храна; наблизо тече поточе пълно с вода – водата е вкусна за пиене, в нея може да се кара лодка и какво ли още не; ето го и братовчедата Ъг, който е убил мамут – мамутите са страхотни, защото можеш да ги ядеш, да носиш кожата им и да правиш от костите им оръжия, с които да хващаш други мамути. Светът наистина е страхотен, просто фантастичен. Но нашият първобитен човек разполага с време за мислене и си мисли: „Леле че интересен свят“, след което си задава един много коварен въпрос, въпрос напълно безсмислен и изначално погрешен, но единственият, който му хрумва, поради същността на личността му, същността на личността, в която е еволюирал и същността на личността, в която се е развил, благодарение на начина си на мислене. Майсторът на неща поглежда своя свят и казва: „Кой тогава е измайсторил всичко това?“ Кой го е измайсторил? – нали забелязвате защо въпросът е коварен? Първобитният човек си мисли: „Абе аз не познавам никой друг освен мен дето прави неща и този който е направил света трябва да е много по-голям от мен, много по-силен и задължително невидим, а понеже аз съм силен и майсторя разни неща, той сигурно е мъж.“ И така се ражда идеята за Бог. И понеже, когато изработваме неща, ние го правим с някаква цел, първобитният човек си задава въпроса: „Щом той го е направил, за какво го е направил?“ Сега шраква истинският капан, защото първобитният човек си мисли: „Този свят ми пасва страхотно. Имам си всичко, което ме подкрепя, изхранва и се грижи за мен; да, много ми пасва“, като стига до неизбежното заключение, че който и да го е направил, го е направил за него.

То е съвсем същото, като да си представим една локва, която сутринта се събужда и си мисли: „Интересен свят е моят – намирам се в интересна дупка – много ми е удобна, нали? Всъщност, пасва ми

страхотно, сигурно някой я е изкопал специално за мен!“ Тази представа е толкова дълбоко вкоренена в съзнанието ѝ, че, докато слънцето изгрява и въздухът се стопля, и локвата става все по-малка и по-малка, тя си остава трескаво вкопчена в идеята, че всичко ще се оправи, защото този свят е предназначен за нея, построен за нея; поради което моментът, в който се изпарява окончателно, я заварва доста изненадана. Според мен си струва да внимаваме за подобно развитие на нещата. Всички знаем, че в един бъдещ момент ще настъпи краят на вселената, а в един друг момент, значително по-рано, но не чак толкова, че да ни притиска, слънцето ще избухне. Според нас разполагаме с доста време, през което да се тревожим, но подобни разсъждения са доста опасни. Вижте каква истерия се надигна по повод първи януари 2000 – дайте да не се правим, че никой не ни е предупредил, че векът ще свърши! Смятам, че трябва да разполагаме с по-обширна перспектива за онова, което сме и онова, което правим тук, ако искаме да оцелеем в далечното бъдеще.

В нашия мироглед има някои особени моменти. Фактът, че живеем на дъното на дълбок гравитационен кладенец, на повърхността на обикната с газ планета обикаляща на 144 милиона километра от термоядрено огнено кълбо, и смятаме всичко това за нормално, очевидно е признак за степента на изкривяване на перспективата ни, но пък през интелектуалната си история сме направили много, за да коригираме постепенно някои от погрешните си представи. Любопитно е, че за това ни е помогнал много пясъкът, затова нека поговорим за четирите епохи на пясъка.

От пясъка се прави стъкло, от стъклото се правят лещи, а от лещите се правят телескопи. Когато великите ранни астрономи Коперник, Галилей и други обърнаха телескопите си към небесата и открили, че вселената се различава съвършено от представите ни за нея и че вместо нашият свят да е по-голямата част от тази вселена с няколко светлинки обикалящи около него, той се оказал – и на тази представа ѝ трябвало доста дълго време, за да бъде възприета – малко петънце, обикалящо около малко термоядрено кълбо, което било едно от милионите и милиони и милиони други, образуващи тази галактика и че галактиката била една от милионите и милиарди галактики формиращи вселената, след което пък се изправяме пред възможността да има милиарди вселени, която се оказала известен коректив на възгледа, че вселената си е наша.

Тази представа много ми харесва и, както днес разказвах на някого, напоследък много ми хареса книгата на Дейвид Дойч „Тъканта на реалността“, в която се разглежда квантовият модел на много вселени. В основата му е известната двойственост на светлината като вълна и частица

– светлината не може да бъде измерена като вълна, когато се проявява като вълна и не може да бъде измерена като частица, когато се проявява като частица. Каква е причината? Дейвид Дойч посочва, че ако си представим нашата вселена като слой и че ако от двете ѝ страни има безброй много други слоеве от вселени, това не само решава проблема, а той просто изчезва. При такива обстоятелства поведението на светлината е напълно обяснимо. Квантовата механика твърди, че е основана на принципа на поведението на вселената като част от множество вселени, но подлага на изпитание представите ни за вселената.

Това ни връща обратно към Галилео и Ватикана. Всъщност, онова, което Ватиканът казал на Галилео, било следното: „Ние не оспорваме данните, които си получил, оспорваме само тълкованието, което им даваш. Нямаме нищо против да твърдиш, че поведението на планетите прилича на въртене и че ние сме планета, която заедно с другите планети сякаш се върти около слънцето; нямаме нищо против да твърдиш, че това сякаш се случва, но не разрешаваме да твърдиш, че се случва, защото ние имаме монопол върху универсалната истина и освен това просто поставяш на изпитание личните ни представи.“ Според мен идеята за множество вселени поставя на изпитание представите ни точно по същия начин, но това сигурно е поредното изпитание, с което трябва да свикваме, както ни се е налагало неведнъж в миналото.

Другото следствие от подобен възглед за вселената е, че тя се оказва съставена почти изцяло, и много притеснително, от нищо. Накъдето и да погледнем, виждаме само едно нищо, изпъстрено с редки петънца от скали и светлина. Но въпреки това, наблюдавайки поведението на тези петънца в огромната пустош, ние сме се досетили за определени принципи и закони като закона за гравитацията и така нататък. И така, това е, ако можем да го наречем така, макроскопичният поглед към вселената, произлязъл от първата епоха на пясъка.

Следващата епоха на пясъка е микроскопичната. Сложихме пясъчните лещи в микроскопи и погледнахме към вселената от микроскопична гледна точка. Постепенно проумяхме, че на субатомно ниво солидният свят, в който живеем, също се състои, отново много притеснително, от почти нищо, и дори да намерим нещо, то се оказва не точно нещо, а само вероятността там да има нещо.

По един или друг начин тази вселена е дълбоко подвеждаща. Накъдето и да погледнем, виждаме неща, които са изключително тревожни и изключително неблагоприятни към чувството ни за идентичност – големи, яки, материални хора, които живеят във вселена съществуваща

единствено заради нас – но случаят просто не е такъв. Понастоящем ние все още изследваме тези фундаментални принципи, изучаваме механизма на гравитацията, слабите и силните ядрени сили, естеството на материята, естеството на частиците и така нататък, но въпреки че сме разбрали тези фундаментални принципи, механизмът им продължава да ни убягва, защото математическата им обосновка е доста сложна. И сме склонни да възприемаме една изопачена представа за механизма на тези явления, защото само това ни остава. В никакъв случай не искам да омаловажавам постиженията на Нютон, защото той беше първият, който забеляза, че има принципи, които се различават от всичко, което всъщност сме си мислили, че виждаме около себе си. Неговият първи закон за движението, който гласи, че едно тяло остана в движение или в покой, докато не му въздейства външна сила, е нещо, което никой от нас, живеещите в гравитационния кладенец и в газовата обвивка, не е забелязал, защото всичко, което задвижим, рано или късно спира. Едва след много, много внимателно наблюдение и измерване и вникване в принципите под повърхността на видимия свят, той е стигнал до законите, които всички познаваме, но въпреки това тази представа за вселената все пак е изопачена от гледна точка на съвременната наука. Пак ще повторя, че не искам да омаловажавам постиженията му, защото, както всички знаем, те са абсолютно монументални, но те все пак не се вместили в представите ни.

Освен обектите като елементарни частици, сили, маси, столове, скали и така нататък, има и други, които са почти невидими за науката; почти невидими, защото науката не може да ни каже почти нищо за тях. Говоря за кучетата, котките, кравите и за нас самите. Ние, живите същества сме толкова далеч от областта на компетентност на науката, че дори не мислим за себе си като за обекти, които науката се предполага да познава.

Представям си как Нютон е седял и е извеждал законите за движението и е размишлявал над механизма над вселената и край него се е разхождала котка. Причината да нямаме никаква представа за функционирането на котката е, че от Нютон насам ние процедираме на много простия принцип, че в общи линии, за да разберем как функционира нещо, трябва да го разфасоваме на съставните му части. А ако се опитаме да разберем как функционира една котка като я разфасоваме на съставните ѝ части, първото, което ще получим е една нефункционираща котка. Животът е едно ниво на сложност, което лежи почти извън обсега на зрението ни; той е толкова далеч от всичко, което смятаме, че

разбираме, че мислим за него като за различен клас обекти, различен клас материя; „животът“, нещо мистериозно, е даден от Бог – и това е било единственото обяснение, с което сме разполагали. Бомбата избухва през 1859, когато Дарвин публикува „Произходът на видовете“. Минава дълго време преди наистина да го проумеем, защото твърденията му са не просто невероятни и унижителни за човешкия род, те са поредния шок за системата ни от убеждения, защото се оказва, че ние не само не сме центърът на вселената и не само сме направени от нищо, а сме родени от някаква слуз и сме станали такива каквито сме, след като сме минали през маймуните. Не звучи добре. Освен това няхахме възможност да проверим това твърдение на практика. В известен смисъл Дарвин беше като Нютон, защото беше първият, който извлече от очевидния ни свят едни принципи, които изобщо не бяха очевидни. На нас ни беше доста трудно да проумеем същността на явленията и не разполагахме с никакви ясни и очевидни примери от ежедневието за еволюцията. Проблемът стои и до ден днешен и когато някой, който не вярва в еволюцията, поиска пример, вие не можете да му го представите нагледно.

И така стигнахме до третата епоха на пясъка. В третата епоха на пясъка открихме, че от пясък може да се прави още нещо – силикон. Направихме силиконовия чип – и изведнъж пред нас се откри една вселена не от фундаментални частици и фундаментални сили, а липсващите парчета от картината на техния механизъм; силиконовият чип ни разкри процеса. Силиконовият чип ни позволи да пресмятаме изключително бързо и да моделираме – както се оказва – много, много прости процеси, които по смисъла на своята елементарност са аналог на живота; повторението, цикличността, разклоняването, обратната връзка, които лежат в сърцето на всичко, което прави компютърът и в сърцето на всичко, което се случва при еволюцията – и така изходното ниво на едно поколение става входно ниво на следващото. Сдобихме се с функциониращ модел – не от раз, разбира се, защото първите компютри бяха ужасно бавни и тромави – но постепенно изградихме функциониращ модел на онава, до което стигнахме само чрез предположение и дедукция – и човек трябваше да е много умен и много проникателен, за да стигне до същността, която беше всякаква друга, но не и очевидна и всъщност противоречеше на интуицията – особено при такъв горд вид като нашия

Компютърът сложи началото на третата епоха в перспективата, защото ни позволи да надникнем в механизма на живота. Това е изключително важно, защото е ясно без доказателства, че животът и всички сложни форми на материята не се развиват низходящо, а възходящо и че

е налице цяла граматика, позната вече на всеки, който се занимава с компютърно програмиране, която означава, че еволюцията не е изолирано явление, защото всеки запознат с механизма на компютърните програми, знае, че съвсем, съвсем прости повтарящи се кодове с елементарно линейно подреждане поражда в компютъра невероятно сложни явления – а под невероятно сложни явления имам предвид както текстообработващите програми, така и „Тиера“ или „Кричърс“.

Помня как преди много, много години захванах да чета ръководство по програмиране. С компютрите се сблъсках за пръв път през 1983-а и исках да разбера малко повече за тях, поради което реших да се науча да програмирам. Купих си ръководство по „С“ и прочетох първите две или три глави, които ми отнеха близо седмица. В края на тази втора или трета глава се казваше „Поздравления, току-що написахте буквата «а» на екрана!“ Помислих си: „Я, сигурно съм обърнал нещо, за толкова много работа. Ами сега какво ще стане, като поискам да напиша «б»?“ Процесът на програмирането, скоростта и начинът, по който изключителната простота поражда невероятно сложни резултати, поне в онзи момент не беше част от мозъчната ми граматика. Вече е – и все повече се превръща в мозъчната граматика на всички ни, защото сме свикнали с механизма на компютрите.

И изведнъж еволюцията престана да бъде най-големият проблем. Получи се нещо като следния сценарий: Един вторник някакъв човек бива забелязан да извършва криминално деяние на една улица в Лондон. Двама детективи разследват случая и се опитват да разберат какво е станало. Единият е от двайсети век, а другият, според чудните закони на научната фантастика, е от деветнайсети век. Проблемът е следният: Личността, забелязана ясно и идентифицирана на улицата в Лондон, същия следобед е била видяна от друг, не по-малко надежден свидетел, на улицата в Санта Фе. Възможно ли е? Детективът от деветнайсети век ще си го обясни единствено с някакво магическо изобретение. Детективът от двайсетия век сигурно няма да каже: „Взел е този и този полет на Британските авиолинии, а след това този и този полет на Юнайтед“ – възможно е да не разбере точно кой полет или кой маршрут, но това няма да е проблем. Той не го притеснява; детективът проста казва: „Стигнал е дотам със самолет. Не знам точно с кой самолет и уточнението може да отнеме време и усилия, но загадка няма.“ Ние сме свикнали с представата за реактивните самолети. Не знаем дали престъпникът е взел полет BA 178 или UA 270, но знаем приблизително как е станало. Подозирам, че след като свикнем с компютрите и начина, по който

моделират процеса на пораждање на невероятно сложни резултати от невероятно прости елементи, идеята, че животът е поражащо се явление, ще ни се струва все по-приемлива и по-приемлива. Може да не знаем с абсолютна точност какви са били първите стъпки на живота на тази планета, но това вече не е загадка.

И така, до какво стигнахме – и макар че първата шокова вълна от това пристигане беше през 1859-а, всъщност пристигането на компютъра ни демонстрира по безспорен начин – „Има ли наистина вселена, която да не е проектирана отгоре надолу, а отдолу нагоре? Може ли сложността да възникне от долните нива на елементарността?“ Винаги ми се е струвало много странно, че представата за Бог като създател се е считала за достатъчно обяснение за сложността, която виждаме край себе си, защото тя просто не обяснява откъде е дошла тази сложност. Ако си представим един творец, това предполага творение и тогава всичко, което той пряко или косвено твори е на по-ниско ниво от самия творец и тогава ние трябва да се запитаем: „Кое е нивото над твореца?“ Има един любопитен модел на вселената, в който на дъното има костенурки, ние пък си имаме бог на върха. Решението не е най-доброто – за разлика от другото, което тръгва от дъното и почива на невероятно мощната тавтология, че „всичко, което се случва, се случва“ и която ни дава един много прост и могъщ отговор, който не се нуждае от никакви други обяснения.

Ето и най-интересното. Казах, че искам да попитам „Има ли изкуствен Бог?“ и натам искам да насоча въпроса защо идеята за Бог е толкова убедителна. Вече обясних откъде според мен произлиза тази илюзия; тя произлиза от невярната ни перспектива, защото не вземаме предвид факта, че сме развити същества, същества, които са се развили на определен терен, в определена околна среда, с определен набор от умения и възгледи за света, които много успешно са ни позволили да оцелеем и да процъфтим. Има обаче една друга, много по-силна идея, която искам да ви предложа, а тя е, че мястото на върха на пирамидата всъщност може да не е вакантно, само защото ние твърдим, че потокът не тече в тази посока.

Нека да обясня. В света, където живеем, ние създадохме всякакви неща; променихме света си по всевъзможни начини. Това е много, много ясно. Изградихме къщата, в която живеем, както и един куп сложни неща, като компютри и така нататък, но освен тях изградихме и един куп въображаеми понятия, които се оказаха невероятно жизнени. Затова не казваме „Идеята не струва, тъпа е – я дайте просто да се отървем от

нея“. Ето едно друго въображаемо понятие – парите. Парите са напълно въображаемо понятие, но влиянието му в нашия свят е огромно; всички имаме портфейли, в които има банкноти, но какво могат тези банкноти? Вие не можете да ги отглеждате. Не можете да си ги сготвите, не можете да живеете в тях, не можете да направите нищо полезно с тях, освен да ги размените – и момента на размяната им се случват всички полезни неща, защото те са понятие, с което всички сме се условили да ползваме. Ние не се замисляме дали това е правилно или неправилно, дали е добро или лошо; но е факт, че ако парите изчезнат, цялата ни икономическа структура ще рухне, но пък ако изчезнем ние, парите също ще изчезнат. Парите нямат значение вън от нас; те са нещо, което сме създали и което е оказало огромно влияние върху света, защото всички сме се условили относно тяхната същност.

Много бих искал някой да напише книга за развитието на религията, защото според мен в нейното развитие могат да се открият всички еволюционни стратегии. Помислете си за оръжейната надпревара между два вида, обитаващи една и съща среда – например оръжейната надпревара между амазонската морска крава и тръстиката, с която тя се храни. Колкото повече тръстика изяжда морската крива, толкова повече силикати натрупва тръстиката в клетките си, за да атакува зъбите на кравата, но колкото повече силикати съдържа тръстиката, толкова по-здрави и големи стават зъбите на морската крива. Едната страна в оръжейната надпревара атакува, а другата контраатакува. Както сме установили след толкова хилядолетия еволюция и история, оръжейната надпревара е най-мощният двигател на развитието, което важи и за света на идеите.

Предполагам, ще се съгласите, че откриването научният подход и науката е най-мощната интелектуална идея, най-мощната съществуваща схема за мислене и изследване, разбиране и предизвикване на света около нас, а тя почива на предпоставката, че всяка съществуваща идея може да бъде атакувана и ако издържи атаката, значи оживява, за да продължи борбата, ако не, просто отмира. При религията нещата не стоят така; тя се базира на идеи, които наричаме свети, свещени или както и да е. Без значение дали я приемаме, ние дотолкова сме свикнали с тази представа, че ни е непривично да се замисляме какво означава всъщност, защото онова, което означава всъщност е: „Ето ви една идея или представа, за която не ви е позволено да казвате нищо лошо; просто не вие е позволено. Защо не е позволено ли? Защото не може!“ Ако някой гласува за партия, която не подкрепяте, вие можете да спорите с него колкото искате; всеки приема подобен спор и никой не се обижда от

него. Ако някой смята, че данъците трябва да се увеличат или намалят, всеки е свободен да спори по този въпрос, но ако някой каже: „В събота не бива даже да щракам ключа на лампата“, вие казвате „Добре, уважавам мнението ти“. Странното е, че дори в момента, когато го казвам, си мисля: „А дали тук няма някой ортодоксален евреин, който ще се обиди от думите ми?“, но когато говорех за данъците, не си помислих: „Дали няма тук някой с десни или леви политически и икономически възгледи.“ Помислих си само „Добре, става въпрос за различни възгледи“. Но когато казвам нещо, което засяга нечий (тук ще надигна глава и ще кажа „иррационални“) убеждения, тогава всички ставаме ужасно чувствителни и ужасно обидчиви и казваме: „Не, това мнение не подлежи на нападки; убеждението е ирационално, но ние въпреки това го уважаваме“.

Ако трябва да търсим аналог в животинския свят, в това отношение религията прилича на костенурка с непробиваемата ѝ черупка или на отровна риба, която никога не смее да доближи – което е доста успешна стратегия за оцеляване. Когато си помислим за дадена идея, че е защитена от святост, какво означава това? Защо е напълно приемливо да се подкрепя една или друга партия, десни срещу леви, този икономически модел срещу другия, Макинтош срещу Уиндоус, но да не може да се подкрепя мнение за това как е започнала вселената и кой я е създал, защото това било свято? Какво означава това? Има ли друга причина да издигаме крепостна стена около религията, освен причината, че така сме свикнали? Няма друга причина, това е само поредната въображаема представа, която се е промъкнала и утвърдила в нашия свят, но след като колелото се е завъртяло, тя е станала много, много силна. И така, ние сме свикнали да не предизвикваме религиозните идеи, но когато Ричард ги предизвиква, вижте какво става! Всички побесняват, защото тези неща не бива да се изричат на глас. Но, ако погледнете рационално, няма никаква причина тези идеи да не бъдат същия предмет на дебати както всички други освен причината, че сме се условили да не го правим.

Има една много интересна книга – не знам дали някой от тук присъстващите я е чел – нарича се „Човекът на земята“ от един антрополог от Кеймбридж на име Джон Ридър, в която той описва начина... ще се върна малко назад и ще ви разкажа за цялата книга. Тя представлява поредица от изследвания на различни култури по света, възникнали в сравнително изолирани области като острови или планински долини, поради което донякъде биха могли да бъдат разглеждани като неповлияни. При тях се вижда ясно степента, до която околната среда и обстоятелствата са въздействали на развитието им. Изследванията са много

интересни. Онова, за което се сещам в момента, разглеждаше културата и икономиката на Бали, един малък гъсто населен остров, който се препитава основно с ориз. Оризът е изключително питателна храна и дава страшно големи добиви на относително малка площ, но е много трудоемък и изисква много прецизна координация между хората, особено като става въпрос за голямо население на малък остров, което трябва да подигури реколтата. Всеки, който се запознае със селското стопанство на Бали, остава озадачен, защото то се управлява от религията. Религията доминира всеки аспект от обществото на Бали и определя съвсем, съвсем точно идентичността и статута на всеки член на това общество, както и ролята му в живота. Всичко се определя от църквата; там имат доста особен календар и доста особени обичаи и ритуали, които са съвсем точно определени и, което е много странно, са фантастично ефикасни по отношение на реколтата. През седемдесетте дошли външни за острова хора и забелязали, че отглеждането на ориза се подчинява на религиозния календар. Това им се сторило напълно безсмислено и те казали: „Я зарежете тия глупости, ние ще ви помогнем да изкарвате много повече добиви, въпреки че и сега се справяте добре. Вземете тези пестициди, вземете този календар и правете това, онова и другото“. Така и станало и през следващите две-три години добивът на ориз се повишил значително, но балансът хищник/жертва/вредител отишъл по дяволите. Оризовата реколта намаляла и жителите на Бали казали: „Гледайте си работата, ние се връщаме към религиозния календар!“ и всичко се оправило. Лесно е да се заяви, че е глупаво да се подчинява селското стопанство на нещо толкова ирационално и безсмислено като религията – и че хората трябва да разсъждават по-логично. По същия начин някой може да каже на нас, че културата и обществото ни функционират на основата на парите, които са фикция, поради което трябва да се отървем от тях и да си сътрудничим едни на други. Ние знаем, че няма да се получи!

За това има смисъл в изграждането на мета-системи над нас, които да запълват пространството, което преди това сме били населили с целенасочения творец, създателя (въпреки че такъв няма), защото ние – нямам предвид тук присъстващите, а човекът като вид – създаваме и оформяме това понятие, след което започваме да се държим така, сякаш то съществува и тогава се случват какви ли не неща, които иначе не биха се случили.

Нека илюстрирам думите си. Това, което ще кажа е много спекулативно, защото изобщо не познавам материята, но го приемаме по-скоро като мисловен експеримент, отколкото като реално обяснение на нещо.

Ще говоря за фен шуи, за която не знам почти нищо, но за нея напоследък се говори доста по отношение на проектирането, изграждането, разположението и декорацията на сградите. Оказва се, че трябва да гледаме на сградата като на къща на дракон, който трябва да се чувства удобно в нея. И за да е щастлив драконът, тук трябва да се сложи аквариум със златна рибка, а там трябва да се сложи прозорец. Звучи като пълна глупост, защото всичко свързано с драконите е глупост – дракони не съществуват и затова всяка теория основана на поведението на драконите е глупост. Защо тези глупави хора си въобразяват, че драконите трябва да ви кажат как да подредите къщата си? Въпреки това на мен ми се струва, че ако пренебрегнете това обяснение, във фен шуи има нещо наистина интересно: всички знаем от личен опит, че някои от сградите, в които живеем, работим, пребиваваме или посещаваме, са по-удобни, по-приятни и по-поносими за живот от други. Някой не е стигнал до някакво логично обяснение, но през последния век се появило множество архитекти, които смятаха, че знаят за какво става въпрос, поради което се сдобихме с ужасната идея, че къщата е машина, в която живеем, сдобихме се и с Майс ван дер Рое и други като него, които издигнаха стъклени хамбари и други постройки със странна форма, които трябваше да подкрепят една или друга теория. Всички те са проектирани много внимателно, но въпреки това не са много приятни за живот. В тях беше претворена доста теория, но ако седнете и поработите с един архитект (минал съм през този стрес, както сигурно и мнозина от вас), за да постигнете функционалност на къщата, вие ще се опитате да приложите всичко, което знаете за светлината, ъглите, движението на хората, начина им на живот – както и един куп други неща, за които не знаете нищо, поради което те остават във от задачата. Не знаете колко е важен или маловажен всеки фактор; опитвате се, макар и съвсем съвестно, да се догаждате за неща, от които нямате понятие, теориите са безброй, архитектурните и строителни практики също; вие не знаете какво да правите с всички тях. Сравнете това лутане с реакцията си, когато някой ви подхвърли топка. Можете да седите, да я наблюдавате и да си говорите, че тя се издига на седемнайсет градуса, да напишете уравнение, да го изчислите и седмица след като топката е профучала покрай вас да сте установили къде е и как е трябвало да я хванете. От друга страна можете просто да вдигнете ръка и да я уловите, защото на подсъзнателно ниво ние всички разполагаме с математическия апарат, който функционира и ни позволява да кажем: „Я, топка. Дръж!“

Онова, което казвам, е, че фен шуи и още куп други неща са съвсем

същите като този проблем. Ние ги правим, защото знаем как, без да е необходимо да знаем какво правим. Ако се върнем на примера с къщата, се оказва, че вместо да изчисляваме ъгли и да се опитваме да приложим една или друга преходна архитектурна мода, можем да си зададем въпроса как би живял в тази къща един дракон. Ние сме свикнали да мислим с понятията на живите същества; живото същество може да е съставено от безкрайно много сложни променливи, които не познаваме, но ние знаем как живеят живите същества. Никога не сме виждали дракон, но всички имаме представа на какво прилича драконът, затова можем да кажем: „Ако един дракон мине оттук, ще се закачи на това място, ще му е тясно там, защото няма да види онова и, ако махне с опашка ще събори ей онази ваза.“ Подреждате обстановката така, че един дракон да е щастлив в нея и, я виж, изведнъж се сдобихме с място подходящо за живот и на други живи същества като например хора.

И така, моята теза е следната: колкото и научно грамотни да сме, не бива да забравяме, че измислиците, с които доскоро сме населявали света си, може да са имали функции, чиито основни компоненти си струва да бъдат разбрани и запазени, вместо да се изхвърля бебето заедно с водата; защото дори да не приемаме причините за съществуването им, те може да са съвсем основателни от гледна точка на практиката. Подозирам, че с напредъка си в областта на дигиталния и изкуствения живот ще се натъкваме на все повече неочаквани качества на привидно познати обекти и че това е съвсем точен паралел на обектите, които създаваме, за да ни информират и да улесняват живота ни. Затова твърдя, че макар да няма истински Бог, има изкуствен Бог, и че не е лошо да го имаме предвид. Това е моята теза в спора, а вие сте свободни да ме замеряте със столове!

Въпрос: Коя е четвъртата епоха на пясъка?

Нека за минута се върна малко назад, за да поговоря за начините, по които комуникираме. По традиция начините за комуникация между хората са няколко типа. Първият е един на един; когато говорим с друг човек или провеждаме разговор. Вторият е един на много, като това, което правя в момента или когато някой се изправи пред публика и изпее песен, или обяви, че трябва да тръгнем на война. Третият вид комуникация е много на един; разполагаме с неговата недоцялана, тромава и неособено функционална форма наречена демокрация, но в по-

примитивния вариант аз се изправям и казвам: „Добре, отиваме на война“, а друг ми изкрещява в отговор: „Не, няма!“ – и тогава имаме комуникация много на много в спор, който впоследствие става неконтролируем!

През този век (а и през предишния) моделът на комуникациите едно към едно беше телефонът, който предполагам, че всички познаваме. Комуникацията един на много също не липсваше – радио и телевизия, книгоиздаване, журналистика и какво ли още не. Информацията ни залива отвсякъде и в мишените ѝ няма грам дискриминация. Любопитно е, но не се налага да се връщаме много назад в миналото, за да открием, че цялата информация, която е стигала до нас е имала връзка с нас, и затова всичко, което се е случвало, всяка новина, без значение дали се е случила с нас, в съседната къща, в съседното село, в границата на държавата или в границата на нашия хоризонт, се е случвала в нашия свят и ние сме реагирали, и светът е реагирал в отговор. Всичко ни е засягало по някакъв начин, като например ужасна катастрофа, при която е можело да се притечем на помощ. В наши дни поради плетеницата от комуникации един на много, ако в Индия катастрофира самолет, ние може силно да се разтревожим, но от нашата тревога няма никакъв ефект. Вече не сме способни да различаваме онова, което се е случило на другия край на света от другото, което се е случило на нашата улица. В съзнанието ни разликата между тях е толкова размита, че сме в състояние да се разтревожим много повече от съдбата на героинята от сапунена опера забъркана в Холивуд, отколкото от съдбата на собствената си сестра. Връзките помежду ни са изкривени и разкъсани, и не е никак изненадващо, че се чувстваме стресирани и отчуждени в света, защото светът ни влияе, но ние на него не. Комуникацията много на един я има, но не е кой знае какво, нито кой знае колко. По същността си нашите демократични системи са модели на тази комуникация и макар да не са свършени, вървят към драстично подобрение.

Четвъртата комуникация обаче – много на много – се роди едва с появата на Интернет, която разбира се тече по фиброоптични кабели. Този тип комуникация формира четвъртата епоха на пясъка. Припомнете си онова, което казах преди малко за света, който не реагира спрямо нас, когато ние реагираме спрямо него; аз си спомням онзи първи момент преди няколко години, когато започнах да приемам Интернет на сериозно. Мрежата беше много, много глупаво нещо. В „Карнеги Мелън“ имало някакъв млад изследовател, който обичал „Доктор Пепър лайт“. През няколко етажа от него имало машина за безалкохолни

напитки, откъдето той си взимал „Доктор Пепър“, но въпросната напитка често свършвала, поради което той се разкарвал напразно. Накрая се досетил: „Я, чакай, машината има чип, а аз имам компютър, а в сградата има мрежа, така че защо да не включа машината към мрежата и да проверявам от моя терминал дали има смисъл да слизам?“ И така той свързал машината за безалкохолни към локалната мрежа, но локалната мрежа била част от Интернет – и така в един момент целият свят знаел какво става с неговата машина за безалкохолни. Вярно, информацията може да не била жизненоважна, но пък се оказала ужасно любопитна; вече всички знаели какво става с тази машина. Настъпило развитие, защото чипът в машината не казал само: „Резервоарът с «Доктор Пепър» е празен“, а споделял каква ли не информация като например „Има седем коли и три диетични коли, температурата, при която се съхраняват е такава и такава, заредени са на тази и тази дата“. Информацията била изобилна, но курioзното било друго: оказало се, че ако някой пусне монета в машината и не натисне бутона – тоест, машината е бременна – всеки, навсякъде по света, можел да се включи в машината и да я накара да изплюе кутийката! Представете ли си как някой върви по коридора и, изведнъж, бам! – пада кутийка кока-кола! Каква е причината? Ами, очевидно някой е натиснал копчето от десет хиляди километра разстояние! Историята е страшно глупава, но много очарователна и за мен означаваше, че за пръв път в историята си човекът можеше да се пресегне през половината свят. Не беше толкова важно това, че някой се е пресегнал от десет хиляди километра и е пуснал кутийка кока-кола в един университетски коридор, важното беше, че това е първият изстрел във войната за разпространението на един свършено нов начин на комуникиране. Затова смятам, че Интернет е четвъртата епоха на пясъка.

Импровизирана реч, изнесена пред „Дигитална флора и фауна“ – 2, Кеймбридж, септември 1998

Бисквитите

Това се случи с действителна личност и действителната личност съм аз. Бях на гарата. Беше април 1976-а в Кеймбридж, Великобритания. Бях подранил за влака. Не бях прочел правилно разписанието. Купих си вестник с кръстословица, кафе и кутия бисквити. Седнах на една маса. Много ви моля, представете си сцената. Много е важно да си я

представите с всички подробности. Ето ги масата, вестникът, чашата с кафе и кутията с бисквити. Ето го и човекът от другата страна на масата, съвсем обикновен мъж с костюм и куфарче. Изобщо нямаше вид на човек, който ще извърши странна постъпка. Но той извърши следното: изведнъж се наведе напред, взе кутията с бисквити, отвори я, извади една бисквита и я изяде.

Ето това е нещо, с което, бих казал, британците се справят много трудно. В наследствеността, семейната среда и обучението ни няма нищо, което да ни научи как да се справим с някой, който посред бял ден ти яде бисквитите. Предполагам се досещате какво щеше да стане, ако това се беше случило в южен Лос Анжелес. Стрелба, хеликоптери, Си Ен Ен, знаете как става... Но в крайна сметка направих онова, което би направил всеки англичанин с неблагороден произход: игнорирах го. И се зачехох във вестника, отпих глътка кафе, опитах се да разбера нещо от статията, не разбрах нищо и си помислих: „Ами сега какво ще правя?“

В крайна сметка го измислих: „Нищо. Ще се наложи да го преглътна“ и с всичка сила се опитах да не забележа факта, че кутията вече е мистериозно отворена. Взех си една бисквита. Реших: „Това ще го постави на мястото му“. Но това не го постави на мястото му, защото само след секунда той го направи отново. Взех си още една бисквита. След като не го бях споменал първия път, сега повдигането на въпроса ми се стори още по трудно. „Извинете ме, нямаше как да не забележа...“ Искам да кажа, че не става.

Така изядохме целия пакет. Като казвам „целия“, имам предвид, че вътре имаше не повече от осем бисквити, но изядането им продължи сякаш цял живот. Той вземаше една, аз вземах една, той вземаше една, аз вземах една. След като ги свършихме, той стана и си тръгна. Е, размених си многозначителни погледи и той си тръгна, а аз въздъхнах с облекчение и се успокоих.

Влакът ми пристигаше всеки момент и аз отместих недопитото си кафе, изправих се, събрах вестника и видях под него моите бисквити. Любимият ми момент от цялата история е, че през последния четвърт век из Англия броди един съвършено нормален човек, който може да ви разкаже съвсем същата история, само че без поантата накрая.

Из реч, произнесена пред „Ембедид Систъмс“, 2001

И ВСИЧКО ОСТАНАЛО

Интервю с Onion A. V. Club¹³

Смятам, че идеята за изкуство убива творчеството.

ДНА

THE ONION: Вие се занимавате с много работи наведнъж. За какво искате да говорим първо?

ДЪГЛАС АДАМС: Основните неща са две. Първото е, че сме на път да приключим нещото, над което се трудя вече почти две години, а именно един CD-ROM. Ще излезе до два месеца. Другото е, че току-що сключих договор с „Дисни“ за продажбата на „Пътеводител на галактическия стопаджия“. Предполагам, че с това ще се занимавам в следващите няколко години. Ще правя филма.

THE ONION: Разкажете за „Звезден кораб Титаник“.

ДЪГЛАС АДАМС: Ами, това е CD-ROM и най-важното нещо е, че започна като CD-ROM. Хората искаха да направя CD-ROM по „Пътеводителя“ и аз си помислих: „Не, не“. Не исках да правя поредната дойна крава от книга, която вече бях написал. Според мен дигиталните медии са достатъчно интересни сами по себе си, за да заслужават творчество. Защото като ти хрумне някоя идея, следващата мисъл, която нахлува в мозъка ти след идеята, е „Какво е това? Книга ли е филм ли е, това ли онова ли, разказ ли е или овесени ядки за закуска?“ Всъщност решението какво да бъде, от този момент нататък оформя развитието на идеята. Затова едно нещо ще бъде съвсем различно, когато се развива като CD-ROM и когато се развива като книга. Всъщност, малко послъгвам, защото идеята като такава, под формата на единичен абзац, се роди в една от книгите на „Пътеводителя“ – май в „Животът, вселената и всичко останало“. Защото винаги когато „Пътеводителя“ стигнеше до задънена улица, измислях две други странични линии в историята и ги давах като

13. Б. пр. – американски сайт за хумор и сатира

тема за разговор на екипа на „Пътеводителя“. И така, там се спотайваше една малка идея и много хора ми казаха: „О, това трябва да го направиш на книга“. Идеята ми се стори прекалено добра, а аз не ги обичам много такива. Оказа се обаче, че има една много основателна причина да не правя „Звезден кораб Титаник“ на книга и тя беше, че ставаше въпрос за предмет. В идеята не участваха никакви хора, а в книгите все пак трябва да участват хора. Затова, по-късно, когато си помислих: „Добре, сега пък искам да направя CD-ROM, защото искам да оправдая факта, че пиля цялото си време в ровичкане в компютрите“. Всъщност исках да направя от този CD-ROM едно подходящо и зряло произведение. И си мислех какво трябва да направя. И изведнъж си спомних, че онова, което ме беше възпряло да превърна „Звезден кораб Титаник“ в книга – че ставаше въпрос за място, предмет, кораб – в случая беше негово предметство. Когато правите CD-ROM, вие създавате именно място, обкръжение.

THE ONION: И потребителят става героят.

ДЪГЛАС АДАМС: Да, точно така. След като мястото веднъж започне да се развива, идват героите. Но тук не ставаше дума за героите, а за кораба. Тогава исках да направя нещо... Ами или много старомодно, или много радикално, в зависимост от гледната точка; исках да вградя генератор на диалози в играта. Преди много години направих игра на основата на „Пътеводителя“ заедно с една компания „Инфоком“, която беше страхотна. Те правеха остроумни, интелигентни и грамотни игри въз основа на текст. Нали знаете, няколко хиляди години човешката култура се е оправяла прекрасно с текста, а привнасянето на елемента интерактивност просто увеличава възможностите. Компютърът се превръща в разказвач, а играчът в слушател, като навремето, когато разказвачът е откликвал на публиката, вместо само публиката да откликва на разказвача. Работата ми доставяше невероятно удоволствие. Беше ми страшно приятно да конструирам тези виртуални диалози между играча и машината. Затова реших, че няма да е лошо да доразвия нещата в съвременна графична игра. Защото много ми се искаше да видя дали старата диалогова технология може да се приложи така, че героите да проговорят. Слагаме ги в средата и оттам нататък гледаме какво става. И така започнахме да разработваме проблема как да говорим на героите. Естествено, всеки проблем касаещ езика неизбежно се разраства. Да започна с това, че искахме играта сама да генерира репликите, което дава

гъвкавост и изреченията се конструират от ход. От друга страна обаче всички герои звучат като норвежци с мозъчно сътресение, което изобщо не ми харесваше. Затова по някое време осъзнахме, че ще трябва да запишем репликите предварително. А аз си помислих: „Това е ужасно, защото отговорите ще бъдат ограничен брой. Ще стане... Ох, не знам“. Начинът, по който накрая разрешихме проблема, или постепенно разрешихме проблема, беше обемът на предварително записаните реплики да става все по-голям и по-голям, и по-голям, и по-голям. Тази сутрин записахме още два часа. Вече разполагаме с около шестнайсет часа откъси от разговори: фрази, изречения, половин изречения и всичко останало, което машината компилира от ход в отговор на онова, което ѝ пишете. Известно време нещата не вървяха много добре. Но сега, през последните две-три седмици започнаха да се връзват едно с друго и диалогът започна да придобива плът и кръв. Разни хора се отбиваха и говореха: „Да, да, не виждам как ще проработи. Ами ако попитам това?“ И питаха и ченетата им увисаха. Беше страшно. Същите тези хора сядаха и прекарваха часове в разговор с героите. Бързам да добавя, че тези шестнайсет часа диалози бяха записани от един съвсем малък екип. Част от диалозите написах аз, друга част написаха други и ги събрахме заедно. Резултатът е забележителен. Светът на играта се насели. Пълно е с откчени повредени роботи, които си имат мнения и отношения, и идеи, и странни истории, и знаят разни съвсем неочаквани неща. Можете да завържете разговор с всеки един от тях.

THE ONION: Не се ли притеснявате, че след този огромен труд хората няма да му придадат тежестта, да речем, на една книга или филм? Че няма да го възприемат като форма на изкуство?

ДЪГЛАС АДАМС: Всъщност, надявам се да стане точно така. Идеята за изкуство ме тревожи много повече. Откакто завърших английска литература се опитвам да избягвам представата, че правя изкуство. Смятам, че идеята за изкуство убива творчеството. Това беше една от причините наистина да искам да направя компютърна игра: защото никой няма да я приеме на сериозно и аз ще мога да подхвърля през оградата някои наистина добри идеи. Интересно колко често се получава така. Предполагам, че в началото на епохата на романите, повечето от първите романи са били просто един вид порнография: в частния случай всяка една медия е започнала като порнография и след това е пораснала. Бързам да добавя, че тази компютърна игра не е порнография. Преди 1962-а

всички мислеха, че попмузиката е нещо като... На никой дори не му хрумваше да я нарече изкуство, но се намериха невероятно талантиливи хора, който я обожаваха и я смятаха за най-великото забавление на света. И след няколко години се появиха „Сержант Пепър“ и така нататък и всички я нарекоха изкуство. Според мен всяка медия е най-интересна преди на някой да му хрумне да я нарече изкуство и когато повечето хора все още я смятат за боклук.

THE ONION: А ще ви бъде ли приятно, да речем след двайсет години, да ви познават като един от първите творци на компютърната игра като изкуство?

ДЪГЛАС АДАМС: Е, ще ми е приятно да я купят повече хора. Първата причина е изключително очевидна. Но другата е, че ако хората я харесат и се забавляват с нея, ще остана с усещането за добре свършена работа. А ако се появи някой да каже: „О, това е изкуство“, може и така да е. Не ме вълнува особено. Но смятам, че хората ще решат. Но не това трябва да е целта. Няма нищо по-лошо от това някой да седне да пише роман и са си говори: „Хм, да, в момента творя нещо с висока художествена стойност“. Смешно е. Наскоро прочетох от чисто любопитство „Тъндърбол“, един от романите с Джеймс Бонд и съжалих, че не съм го прочел, когато съм бил на, не знам, може би на четиринайсет, особено за да попадна на онзи момент, когато той слага ръка върху гърдите ѝ и казва „Господи, колко вълнуващо“. Но си помислих, че след като Джеймс Бонд се превърна в такава икона на поп културата през последните четирийсет години, все пак трябва да видя за какво става дума. Онова, което ме подсети да го прочета, беше не само фактът, че книгата се въргалаше в къщи, а и че тъкмо бях прочел някаква статия, в която се казваше, че целта на Ян Флеминг е била не да е литературен, а да е грамотен. Разликата е много голяма и много важна. Затова реших да хвърля един поглед дали е така. Беше интересно, защото книгата наистина е едно добро произведение на занаята. Той има език, умее да го използва и пише добре. Но е ясно, че никой не нарича това литература. Но аз мисля, че повечето най-интересни произведения се създават в области, където хората не мислят, че творят изкуство, а просто упражняват занаята си и са добри занаятчии. Да бъдеш грамотен писател означава да си добър занаятчия, да познаваш работата си, както и да използваш инструментите на занаята умело и без да ги повреждаш. Усещам се, че когато чета литературни романи – нали знаете, онези с главно „Л“ – повечето

пъти намирам съдържанието им за пълна глупост. Ако искам да чета нещо интересно за човешката психика, отношения и поведение, ще взема нещо от писателките на криминални романи като Рут Рендъл, например. Ако искам да чета нещо, което ще ми даде храна за сериозни и фундаментални размисли или, ако щете за състоянието на човека като цяло, за смисъла на съществуването ни, за всичко което става, предпочитам нещо писано от учен, като например Ричард Докинс. Имам усещането, че дневният ред на най-важните неща от живота е преминал от ръцете на романистите към тези на учените, защото те вече знаят повече. Имам склонност да се отнасям доста подозрително към неща, които смятат себе си за изкуство, още докато се създават. Доколкото това засяга компютърната игра, исках да направя най-доброто, на което съм способен, и да се забавлявам възможно най-много докато го правя. Мисля, че е доста добра. Винаги има нещо, за което те е яд, че не си го направил по-хубаво, но една творба не може да се създава цяла вечност. Играта е страшно добра.

THE ONION: Какво става с филма? От няколко десетилетия се носят слухове, че ще има филм по „Пътеводителя“.

ДЪГЛАС АДАМС: А, да. Нещата се пекаат и предишните източници на слухове бяха два. Първият възникна, когато преди петнайсет години продадох правата на Иван Райтман, който още не беше толкова известен. Нещата не се получиха, защото с Иван дори не се познавахме. Впоследствие се оказа, че той изобщо не е прочел книгата преди да я купи. Мисля, че не беше за него и че той искаше нещо съвсем различно. В крайна сметка не стигнахме до споразумение, всеки пое по пътя си, правата преминаха към „Колумбия“, а той се зае с филма „Ловци на духове“, така че можете да си представите колко се подразних. Правата останаха собственост на „Колумбия“ още доста години. Мисля, че Иван Райтман беше наел някой да напише сценарий по „Пътеводителя“ и това беше най-отвратителният сценарий, който бях виждал. За жалост отгоре му стоеше моето име, заедно с името на другия писател, въпреки че в сценария нямаше и една запетайка от мен. По някое време открих, че сценарият си е стоял от край време в града на сценариите, или не знам къде, и че всички смятат, че аз съм го писал, и че съм ужасен сценарист. От което ми стана доста неприятно. Няколко години по-късно се запознах с един човек, който после ми стана много добър приятел, Майкъл Несмит, чиято кариера включваше какво ли не: Освен че е филмов

продуцент, той е и един от създателите на групата „Мънкис“. Което, след като го опознах, ми се стори малко странно, защото той е един сериозен, замислен и кротък мъж, въпреки палавите искрици в погледа. И той ми предложи да работим заедно. Той да бъде продуцент, аз да пиша сценариите и така нататък. Известно време работихме доста добре, но след това на Холивуд нещата май му се сториха остарели и работата замря. Онова, което ми повтаряха непрекъснато, в общи линии беше: „Фантастичните комедии не стават за филм. И причината е следната: Ако ставаха, някой досега щеше да го е направил.“

THE ONION: Логиката май издиша.

ДЪГЛАС АДАМС: Е, миналата година излезе „Мъже в черно“, така че вече някой го е направил. А „Мъже в черно“ е... как да го кажа по-деликатно? Намерих някои негови елементи за странно познати, ако мога така да се изразя. Изведнъж една фантастична комедия от кръвната група на „Пътеводителя“ стана един от най-успешните филми за всички времена. Това донякъде промени пейзажа. Хората изведнъж поискаха подобни филми. Проектът с Майкъл... В крайна сметка не го осъществихме, но се разделихме като добри приятели и все още сме. Надявам се за в бъдеще да има други проекти, по които да работим заедно, защото аз страшно го харесвам и двамата работим прекрасно. Освен това, колкото повече време прекарвам в Санта Фе, толкова по-добре. И така, сега филмът е при „Дисни“ – по-конкретно, при „Караван“, която е една от най-големите независими продуцентски компании, но все пак е свързана с „Дисни“. Много ме е яд, че вече петнайсет години нищо не става; въпреки това съм в невероятен възторг от факта, че днес може да се направи далеч по-добър филм, отколкото преди петнайсет години. Става въпрос за техническата част; за това на какво ще прилича и как ще върви. Повече от ясно е, че действителните качества на един филм зависят от сценария, играта, режисурата и така нататък, а за петнайсет години тези умения нито са се издигнали, нито са потънали. Но поне техническата част отбеляза страхотен напредък.

THE ONION: Филмът ще се режисира от Джей Роуч [Остин Пауърс], нали?

ДЪГЛАС АДАМС: Точно така. Той е интересен мъж. Общуваме доста. В основни линии ключът към цялата работа беше, когато се

запознах с Джей Роуч, защото се спогодихме моментално и аз си помислих: „Ето един интелигентен и разбран мъж“. Той е не просто интелигентен и разбран, но за неговата интелигентност и разбраност има мярка: иска да си сътрудничим много тясно над работата по филма. Което е безотказен начин режисьорът да спечели сърцето на автора. Всъщност когато правех оригиналния радио сериал, подобно нещо не се практикуваше и трябваше само да пиша. Но аз успях да се намеся малко в продуцентската работа. Продуцентът/режисьорът малко се изненада, но в крайна сметка го прие доброжелателно. Поради което върших страшно много работа по записването на програмата, а Джей искаше да направи същото за филма. Аз усетих, че най-после съм намерил човек, с когото мога да работя. Но трябва да е ясно, че го казвам в началото на процес, който ще продължи две години. Така че не се знае. Единственото, което мога да кажа, е, че на този етап от играта условията са възможно най-честни. Затова съм настроен доста оптимистично и радостно.

THE ONION: От създаването на радио сериала изминаха два-сет години, нали?

ДЪГЛАС АДАМС: Ами, почти два-сет години. Другия месец стават точно два-сет.

THE ONION: Каква е тайната на неувяхващата привлекателност на „Пътеводителя на галактическия стопаджия“?

ДЪГЛАС АДАМС: Не знам. Знам само, че работих много по него и много се тревожих за него и че написването му ми струваше много. Ако има лесен начин да се направи едно нещо, аз винаги ще намеря някой много по-труден. Освен това подозирам, че любовта на читателите към книгата има нещо общо с количеството работа, което съм й посветил. Звучи малко елементарно, но нямам по-добро обяснение.

THE ONION: Филмът по първата книга ли ще бъде?

ДЪГЛАС АДАМС: Да. Стана ми смешно, защото се сетих за коментарите в Мрежата по този повод. Някой твърдеше, че съм щял да сложа и петте книги. Хората просто не разбират процеса на разгръщане на една книга във филм. Някой беше казал, и съвсем правилно, че най-добрият материал за филм е разказът. Което означава, да, филмът ще

бъде по първата книга. По този повод трябва да кажа, че всеки път, когато седна да правя нова версия на „Пътеводителя“ тя изпада в силни противоречия с всички предишни версии. Най-сигурното, което мога да кажа за филма е, че ще противоречи специално на първата книга.

THE ONION: Коя версия на „Пътеводителя“ ви е най-любима?

ДЪГЛАС АДАМС: При всички положения не телевизионният сериал. В зависимост от настроението си харесвам най-много или радио сериала или книгата, които са другите две версии, което означава, че трябва да предпочета една от тях, нали така? Отношението ми към тях е различно. От една страна радио сериалът беше мястото, където започна всичко, където порасна; там покълна семето. Освен това там имах усещането, че аз и колегите ми от екипа – продуцентът, звукорежисьорът и другите, разбира се и актьорите – всички творяхме нещо революционно за онова време. Или по-скоро, имах чувството, че тогава всички бяхме напълно луди. Помня как седяхме в подземното студио и часове наред обработвахме звука на кит, който се удря в земята с триста мили в час. След като си прекарал там часове и дни, накрая започваш да се съмняваш в здравия си разум. Естествено, не знаеш дали изобщо някой ще слуша предаването. Но беше страхотно; зарядът беше невероятен. От друга страна, привлекателността на книгата е в това, че там съм си самият аз. Великото на всяка книга е, че авторът си е самият той. Това е. Не участва никой друг. Е, не съвсем, защото „Пътеводителят“ се разви най-вече в радио сериала и книгата носи следи от всички хора, които допринесоха за създаването му. Но въпреки чувствам книгата като изцяло моя работа. И съм доволен от нея. Чете се гладко. Човек има чувството, че е писана лесно, но аз знам какво ми струваше това.

THE ONION: Случвало ли се е „Пътеводителя на галактическия стопаджия“ да ви дойде до гуша?

ДЪГЛАС АДАМС: Имаше един период, когато наистина ми беше писнало от него и изобщо не исках да чувам нищо за него и бях готов да се разкрещя на всеки, който ми споменеше и една дума за него. Но след това ми мина и направих някои други неща. Написах книгите за Дърк Джентли. Най-любимото си произведение написах преди десетина години: Заедно с един приятел зоолог обиколихме света, за да търсим редки и застрашени животински видове и аз написах една книга, която

озаглавих „Да видиш за последно“, която ми е любимата. „Пътеводителят“ вече е нещо от миналото ми, към което съм много привързан; беше велик, беше страхотен и ми се отблагодари много. Наскоро говорих с Пит Таунсенд от „Ху“ и споменах нещо като: „Господи, дано не ме запомнят само като писателя на «Пътеводител на галактическия стопаджия».“ А той ми се скара и каза: „Известно време и аз се чувствах по същия начин с «Томи». Работата е в това, че когато имаш подобно нещо в историята си, то ти отваря страшно много врати. И ти позволява да правиш други неща. Хората помнят това. То е нещо, за което трябва да си благодарен.“ И аз реших, че е много прав.

THE ONION: Изоставихте ли Дърк Джентли?

ДЪГЛАС АДАМС: Ами, започнах да пиша още една книга с Дърк Джентли, но нещо не тръгна. Не знам защо и затова я оставих. Не знаех какво да правя с нея. След една година прегледах отново материала и изведнъж си помислих: „Всъщност причината е в това, че идеите е героят не си пасват.“ Идеите бяха по-подходящи за „Пътеводителя“, но на мен не ми се пишеше още един „Пътеводител“. Затова оставих нещата така. Някой ден може да напиша още една книга от „Пътеводителя“, защото се натрупа доста материал, който просто стои и чака. Но да се върнем към Дърк Джентли, всъщност аз някак си го изоставих. Преди два-три месеца студентският театър на Оксфорд направи представление по „Холистична агенция Дърк Джентли“ и аз отидох да го гледам. Фабулата е ужасно сложна... Част от тази сложност служи да прикрие факта, че фабулата всъщност не се получава много добре... Беше ми интересно да го гледам на сцена, защото изведнъж започнах да си мисля за книгата и си казах „Е, добре са се справили, но е трябвало да направят това и да не правят онова.“ Нали разбирате, всичко се завъртя отново в главата ми. Другото интересно нещо беше, че докато седях и анализирах критично представлението, за мое голямо удивление публиката се забавляваше страхотно. Ситуацията ми се стори странна. Изведнъж си помислих: „От това ще излезе страхотен филм.“ Защото след като го бях видял в този контекст, разбрах, че от него може да излезе невероятен филм. Затова, след като „Пътеводителят“ излезе по кината, бих се заел с филм по „Дърк Джентли“. Надявам се филмът по „Пътеводителя“ да отвори повече врати в киното. Бих искал да правя филми и това ви го казва съвсем невинно човек, който не го е правил никога.

Интервюто е взето от Кийт Филипс, 1998

14 април 1999

До Дейвид Фогел „Уолт Дисни Пикчърс“

Драги Дейвид,

Няколко пъти се опитах да се свържа с вас по телефона. Може би ще е по-добре да обясня защо се обаждах. Бях няколко дни в Щатите и си помислих, че не би било зле да дойда до Лос Анджелис и да се срещнем. Не успях да свържа с вас и сега съм в самолета за Англия, където пиша този имейл.

Струва ми се, че сме стигнали до точка, където проблемите изглеждат повече от възможностите. Не знам дали съм прав да мисля така, но от ваша страна разполагам само с мълчание, което поначало е беден източник на информация.

Според мен, можем да изпаднем в единия от двата традиционни стереотипа – вие сте директорът на студиото, на чиято глава лежат милиони истински проблеми, а аз съм писателят, който иска да види творението си на филм, без изобщо да го е грижа за цената и последствията – а можем и да осъзнаем, че имаме обща цел, която е да направим възможно най-успешния филм. Фактът, че е възможно да имаме различни мнения относно начина да го постигнем, би следвало да е плодотворен източник на дебати и постепенно решаване на проблемите. На мен не ми е ясно как едноразговорният трафик от писмени „бележки“, разнообразяван с продължително и зловещо мълчание, може да бъде заместител.

Вие имате богат опит в създаването на големи филми. Аз имам богат опит в създаването на „Пътеводителя на галактическия стопаджия“ във всичките му форми без киното. Сигурен съм, че се дразните от неразбирането ми на мащаба на проблемите, които са ви на главата, също както аз се дразня от това, че с „Дисни“ още не сме имали нито един съзидателен диалог по повод на този проект. Имам предложение: Да се срещнем и да поговорим.

Бих могъл да дойда в Лос Анжелес другия понеделник (19/4) или в началото на по-другата седмица. Приканвам „Дисни“ да поеме разходите по това извънредно пътуване. Прилагам списък с номера, на които бих могъл да бъде открит. Ако не успеете да се свържете с мен, ще знам, че наистина сте положили много големи усилия да не го сторите.

Поздрави!

Дъглас Адамс

Email: dna@tdv.com

Секретарка (Софи Астин) (и гласова поща): 555 171 555 1700
(между 10:00 и 18:00, британско лятно време)

Факс в офиса: 555 171 555 1701

Домашен телефон (без гласова поща): 555 171 555 3632

Домашен факс: 555 171 555 5601

Мобилен телефон, Великобритания (и гласова поща): 555 410 555 098

Мобилен телефон, САЩ (и гласова поща): (310) 555 555 6769

Друг домашен телефон (Франция): 555 4 90 72 39 23

Джейн Белсън (съпруга) (офис): 555 171 555 4715

Филмов агент (САЩ) Боб Букман: (310) 555 4545

Литературен агент (Великобритания) Ед Виктор (офис): 555 171 555 4100

(Великобританско работно време)

Литературен агент (Великобритания) Ед Виктор (офис): 555 171 555 4112

Литературен агент (Великобритания) Ед Виктор (домашен): 555 171 555 3030

Продуцент: Роджър Бърнбаум: (818) 555 2637

Режисьор: Джей Роуч (Евримен Пикчърс): (323) 555 3585

Джей Роуч (домашен): (310) 555 5903

Джей Роуч (мобилен): (310) 555 0279

Шона Робъртсън (Евримен Пикчърс): (323) 555 3585

Шона Робъртсън, домашен: (310) 555 7352

Шона Робъртсън, мобилен: (310) 555 8357

Роби Стамп, изпълнителен продуцент (Великобритания) (офис): 555 171 555 1707

Роби Стамп, изпълнителен продуцент (Великобритания) (домашен): 555 171 555 1672

Роби Стамп, изпълнителен продуцент (Великобритания) (мобилен): 555 7885 55 8397

Джанет Трифт (майка) (Великобритания): 555 19555 62527

Джейн Гарние (сестра) (Великобритания) (служебен): 555 1300 555 684

Джейн Гарние (сестра) (Великобритания) (домашен): 555 1305 555 034

Джаки Келоуей (бавачка на дъщерята) (Великобритания): 555 171 555 5602

Ангъс Дийтън и Лизе Майер (съседи, които могат да предадат съобщение) (Великобритания): Служебен: 555 (145) 555 0464, Домашен: 555 (171) 555 0855

Ресторанти, в които е възможно да бъда:

„Айви“ (Великобритания): 555 171 555 4751

Гручо Клуб (Великобритания): 555 171 555 4685

Гранита (Великобритания): 555 171 555 3222

Сейнсбъри (супермаркет, в който пазарувам; винаги могат да ме извикат по уредбата): 555 171 555 1789

Интернет форум www.douglasadams.com/forum

* * *

[Бел. Ред. – Това писмо оказва желаня ефект. Дейвид Фогел отговори и бе уредена ползотворна среща, след която проектът по филма се задвижи напред.]

Личният живот на Чингиз Хан

Последният от конницата изчезна в пушека и тропотът на копитата заглъхна в сивкавата далечина.

Пушекът увисна над земята. Понесе се към залязващото слънце, което стоеше като отворена рана на западното небе.

В оглушителната тишина последвала битката, се чуваха съвсем малко, много малко, жалостиво малко стонове откъм кървавите осакатени останки по бойното поле.

От гората излязоха вцепенени от ужас призрачни фигури, които залитнаха и после се затичаха напред с плач – жени, търсещи своите

съпрузи, братя, бащи, любими, първо сред умиращите, а после и сред умрелите. Трепкащата светлина, на която търсеха, идваше от горящото им село, което този следобед беше официално присъединено към Монголската империя.

Монголите.

Врълетели от пустошта на централна Азия, свирепа дива сила, заварила света крайно неподготвен. Врълетяха като диво размахана коса, колежа, посичаха и заличаваха всичко по пътя си и наричаха това завладяване.

И в земите, които вече се страхуваха от тях или щяха да се страхуват от тях, никое име не вдъхваше повече ужас от това на техния вожд, Чингиз Хан. Най-великият азиатски военачалник, той стоеше сам, почитан като бог от воините си, различим отдалеч по студената светлина в сивозелените очи, свирепо смръщените вежди и факта, че можеше да пребие до смърт когото си поиска от тях.

По-късно през нощта луната изгря и под нейната светлина една групичка конници с факли в ръце напусна тихо монголския лагер, покрил близкия хълм. Случайният наблюдател не би забелязал нищо особено в мъжа, който яздеше в средата, загърнат с плътно наметало, напрегнат, приведен над шията на коня, сякаш притиснат от тежко бреме, защото случайният наблюдател би бил мъртъв.

Бандата измина няколко мили по пътеките през окъпаната в лунна светлина гора и стигна до една полянка, където върза конете и зачака заповедите на вожда си.

Той подкара бавно коня си и огледа няколкото скупчени в центъра на поляната колибки, които с всички сили се опитваха да изглеждат неопитаеми, поне на пръв поглед.

От примитивните комини не се издигаше почти никакъв дим. От прозорците не струеше практически никаква светлина и не долитаха никакви звуци, освен гласа на някакво детенце, което казваше: „Шшшт...“

В очите на монголския вожд за миг проблесна странен зелен огън. Нещо тежко и мъртвешко, което едва ли би могло да се нарече усмивка, си проправи път през гъстата му щръкнала брада. Усмивчестото нещо подсказваше (бегло) на всеки, който би бил достатъчно глупав да го погледне, че за монголския военачалник нямаше нищо по-хубаво от една разгулна вечер след деня прекаран в насичане на хора на части.

Вратата се отвори с трясък. Един монголец нахлу като свирепа хала в колибата. Две дечица писнаха и се втурнаха към майка си, която се беше свила с широко отворени очи в ъгъла на стаичката. Едно куче изляз.

Воинът хвърли горящата си факла в тлеещия огън, след което хвърли отгоре и кучето. Това щеше да го научи да се държи като куче. Последният оцелял мъж от семейството, белокос дядо, пристъпи смело напред със светкавици в очите. Монголецът светкавично отсече главата на стареца и тя се търкулна по пода, стигна до масата и се подпря лежерно на единия ѝ крак. Тялото на стареца се вдърви за миг, защото не знаеше какво да си мисли. Когато бавно и величествено започна да се килва напред, ханът влезе в стаичката и го отблъсна небрежно от пътя си. Огледа милата домашна сценка и я удостои с мрачна усмивка. Отиде до големия стол и се настани в него като преди това го опипа. Намести се удобно, въздъхна тежко и се обърна към огъня, където кучето вече гореше весело.

Воинът сграбчи ужасената жена, разблъска грубо децата и я бутна пред хана.

Беше млада и хубав с дълга разбъркана черна коса. Бюстът ѝ се повдигаше учестено и лицето ѝ беше сковано от ужас.

Ханът я огледа с бавен и презрителен поглед.

– Знае ли тя – провлачи с ниския си мъртвешки глас – кой съм аз?

– Ти... ти си могъщият хан! – извика жената.

Очите на хана се приковаха в нейните.

– Знае ли тя – изсъска той – какво искам от нея?

– Аз... ще направя каквото поискаш, о хане – заекна жената – само пощади децата ми.

– Започвай тогава – каза тихо ханът, притвори очи и впери разсеян поглед в огъня.

Жената пристъпи нервно, разтреперана от страх и положи плахо бледата си ръка върху тази на хана.

Войникът блъсна ръката ѝ.

– Не това! – излая той.

Жената подскочи ужасена и се отдръпна. Осъзна, че ще трябва да положи повече усилия. Коленичи все още трепереща на пода и понечи внимателно да разтвори коленете на хана.

– Престани! – изрева войникът и я отблъсна със злоба. Тя се сви на пода и ужасът в очите ѝ се примеси с неразбиране.

– По-живо – процеди войникът, – попитай го как е минал денят му.

– Какво...? – изплака тя. – Не разбирам... какво...

Войникът я сграбчи, огъна я в полунелсън и бодна гърлото ѝ с върха на меча си.

– Казах да го питаш как е минал денят му – изсъска той.

Жената изохка от болка и недоумение. Върхът на меча я бодна отново.

– Кажи го!

– Ъъ, как мина... ъъ... денят ти...? – изцвърча сякаш я душаха.

– Скъпи! – просъска войникът. – Кажи „скъпи“!

Очите ѝ се стрелнаха ужасени към меча.

– Как мина денят ти... скъпи? – изхленчи въпросително жената.

Ханът ѝ хвърли един уморен поглед.

– О, както обикновено – каза той. – Пълен с насилие.

И отново се загледа в огъня.

– Ха така – каза воинът. – Продължавай.

Тя се отпусна малко. Изглежда беше издържала изпита. Сега сигурно вече можеше да пристъпи към основното и да го свърши по-бързо. Тя се примъкна нервно към хана и отново погали ръката му.

Войникът я запокити в другия край на стаята, изрита я и отново я изправи пищяща на крака.

– Казах, престани! – ревна той, приближи физиономията си до нейната, облъхна я щедро с воня на евтино вино и едноседмични разложения от гранясала пърчова лой, което не я ободри особено, защото ѝ напомни за наскоро починалия ѝ съпруг, който вършеше същото всяка вечер. Тя се разрида.

– Дръж се мило с него! – изръмжа монголецът и изплю в лицето ѝ един нежелан зъб. – Попитай как му е минала работата!

Челюстта ѝ увисна. Кошмарът продължаваше. Един плющящ шар се приземи върху бузата ѝ.

– Просто кажи – изръмжа отново войникът – „Как мина в работата, скъпи?“ – и я блъсна към хана.

– Как... мина в работата... скъпи? – изписка нещастно тя.

Войникът я разтърси.

– Вложи малко повече чувство! – изрева.

Тя изхълца отново.

– Как... мина в работата... скъпи? – изписка нещастно пак, но този път с лека патетична извивка в края.

Могъщият хан въздъхна.

– А, не беше зле – отвърна с уморен от целия свят тон. – Овършихме малко Манджурия и проляхме доста кръв. Това беше сутринта. Следобедта главно плячкосвахме, макар че се наложи да проведем една половинчасова кланица. Ами ти какво прави днес?

След тази реплика извади от кожуха си два свитъка с карти и

започна да ги разглежда замислено на светлината на догарящото куче.

Монголският воин извади една горяща главня от огъня и се приближи заплашително към жената.

– Кажи му! По-живо!

Тя отскочи с писък.

– Кажи му!

– Ъъ, убиха мъжа ми и баща ми!

– Така ли, скъпа? – попита разсеяно ханът, без да вдига поглед от картите.

– Изгориха кучето!

– А, така ли?

– Ами, ъъ, да... така...

Войникът пак я доближи с главнята.

– А, освен това ме инквизираха малко! – изписка жената.

Ханът я погледна.

– Какво? – попита отнесено. – Извинявай, скъпа, тъкмо четях тези...

– Хайде – каза войникът, – почвай да му мърмориш!

– Какво?

– Просто кажи „Виж какво, Чингиз, остави тия глупости и слушай като ти говоря. Цял ден тук слугувам край горещата...“

– Той ще ме убие!

– Смятай, че те е убил, ако не му го кажеш.

– Не мога! – извика жената и се свлече на пода. След това се хвърли към краката на великия хан. – Не ме измъчвай – изхленчи. – Ако ще ме изнасилваш, изнасилвай ме, само не...

Великият хан се изправи и я изгледа кръвнишки.

– Ами – измърмори злобно – ти само ще се хилиш – и ти си същата като останалите.

Той излетя като хала от колибата и подкара коня си в нощта с такава ярост, че едва не забрави да изпепели селото преди да си тръгне.

* * *

След поредния особено гаден ден последният от конницата изчезна в пушека и тропотът на копитата заглъхна в сивкавата далечина.

Пушекът увисна над земята. Понесе се към залязващото слънце, което стоеше като отворена рана на западното небе.

В оглушителната тишина последвала битката, се чуваха съвсем малко, много малко, жалостиво малко стонове откъм кървавите

осакатени останки по бойното поле.

От гората излязоха вцепенени от ужас призрачни фигури, които залитнаха и после се затичаха напред с плач – жени, търсещи своите съпрузи, братя, бащи, любими, първо сред умиращите, а после и сред умрелите.

Далеч напред, зад димната пелена хиляди конници пристигнаха в разгърнатия си на хълма лагер, слязоха от конете си сред гълчава от кръсъци и демонстративни сравнения на обратни удари с меча и се заеха незабавно с евтиното вино и гранясалата пърчова лой.

Опръсканият с кръв и уморен от битката хан слезе от коня си пред великолепно драпираната си имперска шатра.

– Коя беше тази битка? – попита той сина си Огдай, който беше яздил редом с него. Огдай беше млад и амбициозен генерал със страстни увлечения към всякакъв вид жестокост. Надяваше се да подобри собствения си Познат Световен рекорд по брой набодени селяни с един замах на меча и смяташе тази вечер да се упражнява.

Той пристъпи към баща си.

– Това беше Битката за Самарканд, о, хане! – извести той и развъртя меча си по ужасно впечатляващ начин.

Ханът скръсти ръце, облегна се на коня си и впери поглед в кървавия хаос, който бяха сътворили в долината.

– Ох, вече не намирам никаква разлика – изрече с въздишка ханът. – Спечелихме ли?

– О, да! Да! Да! – възкликна Огдай с трескава гордост. – Победата бе наистина велика!

– Наистина велика! – добави и развъртя въодушевено меча си. Упражни няколко набождания. Да, помисли си, тази вечер щеше да пробва с шестима.

Ханът вдигна лице към сгъстяващия се здрач.

– О, скъпи – каза той, – след всичките тези двайсет години на двучасови битки, имам чувството, че в живота трябва да има и още нещо, разбираш ли. – Той се обърна, вдигна предницата на съдраната си и окървавена избродирана със злато туника и се загледа в косматото си шкембе. – Я пипни – каза. – Май съм понапълнял.

Огдай се взря в шкембето на великия хан със смесица от почитание и досада.

– Ъь, не – отвърна. – Изобщо не си напълнял.

Огдай щракна с пръсти и повика един слуга, който му донесе картите, прободете го и, докато падаше, измъкна плановете на великата

кампания от безчувствените, но не съвсем изненадани пръсти.

– А сега, о, хане – започна той, разстилайки картите върху гърба на друг слуга, който стоеше специално окован за целта, – трябва да поемем към Персия, откъдето ще можем да завладеем целия свят!

– Не, не, я пипни тук – каза ханът, стиснал с два пръста сланината на корема си. – Мислиш ли...

– Хане! – прекъсна го нетърпеливо Огдай. – Ние сме на път да завладеем света! – Той заби ножа си в картата, уцелвайки слугата в левия бял дроб през един подъл процеп между ребрата.

– Кога? – намръщи се ханът?

Огдай разпери раздражено ръце.

– Утре! – каза той. – Започваме утре!

– О, утре ще е малко трудно, разбираш ли – каза ханът, изду бузи и се замисли за момент. – Работата е в това, че другата седмица имам лекции по масова сеч в Бокхара и мислех утре да се подготвям.

Огдай го изгледа недоумяващо, докато слугата под картата започна да се свлича на земята.

– Добре де, не можеш ли да го отложиш? – възкликна той.

– Абе виж сега, платиха ми доста голям аванс и поех нещо като ангажимент.

– Добре тогава, сряда?

Ханът извади един свитък от туниката си, погледна го и поклати бавно глава.

– Май няма да стане за сряда...

– Четвъртък?

Не, за четвъртък имам твърд ангажимент. Огдай и жена му ще ни дойдат на вечеря и, а аз им обещах...

– Ама аз съм Огдай.

– Ами значи тогава и ти си зает.

Единствено шумът от кръсците, побоищата и кавгите на хилядите космати монголци нарушаваше мълчанието на Огдай.

– Виж – продума тихо, – кога ще можеш да завладееш света... в петък става ли?

Ханът въздъхна.

– Секретарката идва в петък сутрин.

– Така ли.

– Пълно е с писма за отговаряне. Нямах представа колко хора се опитват да ми ангажират времето. – Ханът се отпусна замислено на коня си. – Бих ли подписал това, бих ли се появил на онова. Бих ли бил така

добър да направя една спонсорирана сеч с благотворителна цел. Всичко това отнема време докъм три следобед, след което се надявам да си тръгна рано и да изкарам един по-дълъг уикенд. А за понеделник, понеделник...

Той се консултира отново със свитъка си.

– Боя се, че в понеделник е изключено. Почивка и възстановяване, нещо, за което настоявам. Какво ще кажеш за вторник?

Необичайният пронизителен шум в далечината в този момент звучеше като нормалното ежедневно хлипане на жени и деца по изкланите им мъже, и ханът не му обърна никакво внимание. На хоризонта проблесна светлина.

– Вторник – виж, сутринта съм свободен – не, чакай малко, обещах среща на онзи адски интересен симпатяга дето знае всичко за разбирането на нещата, а това е нещо, в което хич не ме бива. Жалко, щото това ми беше единствения свободен ден другата седмица. Обаче другия четвъртък можем да помислим сериозно за... – или не, тогава трябваше да...

Пронизителният звук продължаваше, всъщност той се усилваше, но беше толкова недоловим във вечерния бриз, че не успя да накара сетивата на хана да му обърнат внимание. Приближаващата светлина беше толкова бледа, че се сливаше изцяло с лунната, която тази вечер беше ярка.

– ... и се боя, че това е положението до края на март – каза ханът.

– Април? – попита уморено Огдай. Мимоходом кръчна черния дроб на един преминаващ слуга, но радостта се беше изпарила. Подхвърли разсеяно парчето в мрака. Едно куче, което с годините беше надебеляло доста, като спазваше елементарното правило да стои неотлъчно близо Огдай, се хвърли към мръвката. Скапани времена.

– А, не, април е изключено – каза ханът. – Април заминавам за Африка, обещал съм си го.

Светлината приближаваща през нощното небе най-накрая успя да привлече вниманието поне на един или двама от другите монголски главатари в околността, които като по чудо спряха да си разменят тупаници и да пробождат разни неща, и кротнаха.

– Виж – каза Огдай, все още без да осъзнава какво се задава, – можем ли тогава да се разберем да завладеем света през май?

Могъщият хан засмука зъбите си в знак на съмнение.

– Е, не ми се ще да се обвързвам толкова отдалеч. Много е потискащо да си разграфяваш живота толкова занапред. За бога, не е лошо да

прочета нещо, и кога да намеря време? Както и да е... – Той въздъхна и надраска в свитъка – „Май – евентуално завладяване на света“. Отбелязвам си го с молив, така че не го смятай за абсолютно уговорено – напомняй ми от време на време и ще видим как ще се развият нещата. Я, какво е това?

Бавно, с грацията на красива жена влизаща във вана, един издължен, елегантен, сребрист космически кораб се снижи кротко на земята. От него се разля мека светлина. От отварящата се врата пристъпи едно високо и елегантно същество с интересен сивозеленикав тен. То пристъпи бавно към тях.

На пътя му лежеше тъмната фигура на селянина, който си плачеше тихичко, докато наблюдаваше как кучето на Огдай изяжда черния му дроб, защото знаеше, че няма как да си го върне и се чудеше как по дяволите ще продължи отгук нататък жалкия му живот. Най-накрая избра точно този момент, за да се спомине.

Високият извънземен го прескочи с погнуса и, въпреки че за да го разбере, трябваше да се вгледаш изключително внимателно в лицето му, с известна завист. Той кимна съдържано и на двамата монголски вождове и измъкна бележник изпод тежката си металическа роба.

– Добър вечер – произнесе с тих и лукав глас. – Казвам се Уоубегър, наричан още и Вечно продължения, няма да ви занимавам с причините за това. Поздрави.

Обърна се и заговори на могъщия хан, чиито очи щяха да изхвъркнат от орбитите.

– Вие ли сте Чингиз хан? Чингиз Темюджин хан, син на Йесугей?

Свитъците с програмата изпаднаха от ръцете на хана. Бледото сияние откъм кораба на Уоубегър обливаше учудената му, обезобразена, изтерзана жълта физиономия. Могъщият император като в сън пристъпи напред в знак на потвърждение.

– Може ли само да проверя още веднъж правописа? – каза извънземният и му показа бележника. – Не ми се ще сега да сбъркам и да почвам всичко отново, наистина.

Ханът кимна безпомощно.

– С толкова „х“ се пише нали?

Преобразеният император отново кимна, наклонил леко глава с все още хипнотизиран поглед.

– Добре – каза Уоубегър и отбеляза нещо в бележника. Вдигна поглед.

– Чингиз хан – каза той, – ти си чекиджия; ти си пиянде; ти си едно

нищожно лайно. Благодаря. – След което се върна на кораба си и отлетя.

Настъпилата тишина беше гадна.

Същата година Чингиз хан прегази Европа с такава жестокост, че едва не забрави да изгори Азия, преди да си тръгне.

Базирано на част от оригиналния скеч, измислен от Греъм Чапман и написан от Чапман и Адамс за телевизионното шоу на Греъм Чапман „Вън от дърветата“, 1975.

Из „Крайно, невероятно весела хумористична книга за коледна почивка“, 1986

Младият Зейфод и безопасността

Огромният космически кораб се носеше бързо над повърхността на изумително красивото море. Той кръжеше напред и назад още от ранния предобед, описвайки все по-широки завои, докато накрая привлече вниманието на местните островитяни, кротък и обичащ морската храна народ, които се събраха на брега и примижаха срещу слънцето, опитвайки се да видят какво толкова става.

Всеки походил насам-натам и видял това-онова човек с богата обща култура щеше да забележи удивителната прилика на кораба с кантонерка – огромна, наскоро разбита с взлом кантонерка – летяща с чекмеджетата нагоре.

Островитяните, чийто мироглед беше съвършено различен, се учудиха колко малко приличаше на омар.

Те обсъдиха развълнувано пълната му липса на щипки, неподвижния му и скован гръб, както и факта, че очевидно му беше особено трудно да се задържи на земята. Последното им се стори особено смешно. Те заподскачаха нагоре и надолу, за да демонстрират на глупавото нещо, че, специално за тях, стоенето на земята е най-лесното нещо на света. Но забавлението скоро им омръзна. В крайна сметка, тъй като нещото определено не беше омар, и тъй като светът им бе благословен с изобилие от разни неща като омари (поне половин дузина от които в момента маршируваха апетитно по пясъка), решиха, че не си струва да си губят повече времето с нещото, вместо което решиха да обядват незабавно с омари.

Точно в този миг корабът изведнъж застина във въздуха, след което се наклони и се бухна в океана, изплисквайки мощен гейзер, който

накара островитяните да се изпокрият с писъци в гората. Изнервените островитяни се показаха след няколко минути, но във водата вече имаше само една разширяваща се кръгла вълна и няколко блъбукащи мехурчета.

Странно, казаха си един на друг с усти пълни с най-вкусните ома-ри, които можеха да се намерят в Западната Галактика, това се случваше вече втори път за тази година.

Корабът, който не беше омар, се гмурна направо на дълбочина двеста фута и увисна там, в тежката синевина, докато безбрежните водни маси се полюшваха около него. Високо горе, където водата беше прозрачна, проблесна ято сребристи риби. Долу, където светлината достигаше трудно, цареше свирепо тъмносиньо.

Слънчевите лъчи доста се колебаеха дали да проникват на тази дълбочина. Някакъв голям морски бозайник с гладка като коприна кожа се приближи небрежно и огледа кораба с неголям интерес и неособено изненадано, след което се плъзна нагоре към играещата светлина.

Корабът изчака минута-две, събирайки данни, и се спусна с още сто фута. На тази дълбочина тъмнината беше убедителна. След малко вътрешното осветление на кораба изгасна и в секундите преди главните му фарове внезапно да се включат, единствената видима светлина идваше от дребния блед розов надпис на кораба, който гласеше „Корпорация Бийблброкс – Спасяване на Имущество – Неудържими сме“.

Мощните лъчи се насочиха надолу и заловиха в крачка един пасаж среброперки, които се разбягаха в тих ужас.

В сумрачната контролна зала на кораба, която описваше широка дъга от тъпия му нос, четири глави надничаха в компютърния екран, който анализираше много, много слабите нахъсани сигнали, излъчвани откъм морските глъбини.

– Това е – обади се накрая притежателят на една от главите.

– Сигурно ли е? – попита притежателят на друга глава.

– Сто процента сигурно – отвърна притежателят на първата.

– Сто процента ли си сигурен, че корабът, който катастрофира на дъното на този океан, е корабът, за който ти беше сто процента сигурен, че сто процента не може да катастрофира? – обади се притежателят на останалите две глави. – Ей – вдигна той две от ръцете си, – само питам.

Двамата представители на „Администрацията за Безопасност и Гражданско Окуражаване“ отговориха на предизвикателството с леден поглед, на който мъжът с четвия брой глави не обърна никакво

внимание. Той се намести на пилотското кресло, отвори две бири – едната за себе си и другата също за себе си – вдигна крака на таблото и подвикна „Хей, бейби“ на преминаващата зад ултрастъклото риба.

– Мистър Бийблброкс – започна с нисък глас по-ниският и по-малко окуражаващ чиновник.

– Да? – Зейфод смачка изпразнената се внезапно бирена кутия в няколко от по-чувствителните прибори. – Искате да поплуваме ли? Хайде.

– Мистър Бийблброкс, дайте окончателно да си изясним нещо...

– Ами да, дайте. Имате ли нещо против да започнем с това. Защо просто не ми кажете какво всъщност има на този кораб?

– Казахме ви – отговори чиновникът. – Отпадъци.

Зейфод се спогледа отегчено със себе си.

– Отпадъци – отбеляза. – Отпадъци от какво?

– От процеси – каза чиновникът.

– Какви процеси?

– Съвършено безопасни процеси.

– Света Заркона Вуустра! – възкликнаха в хор двете Зейфодови глави. – Толкова безопасни, че трябваше да построите кораб колкото царска крепост, който да отнесе вторичните отпадъци до най-близката черна дупка и да ги метне вътре! Само че той няма да стигне дотам, защото пилотът смята да прекъсне полета за кратка почивка – нали така се казваше – и да си похапне омари...? Добре де, пилотът е яко копеле, но... имам предвид себе си, приближава време за обяд, продуктите от храносмилането приближават критичната маса, абе приближава... приближава... нямам думи!

– Млъкни – сопна се дясната глава на лявата, – излагаме се! – Тя дръпна една яка успокояваща глътка от останалата бирена кутия. – Вижте какво, момчета – поде отново след миг на покой и съзерцание. Двамата чиновници не бяха обелили нито дума. Разговорите с подобен тон не ги вдъхновяваха.

– Просто искам да знам в какво ме забърквате – заинати Зейфод и забодя пръст в екрана с бягащите по него показания, които не му говореха нищо и изобщо не му харесваха. Изобилстваха с ужасно дълги числа и неразбираеми термини. – Катастрофирал е, нали? – изкрещя той. – И е пълен с неопределени епсилонски радиоактивни пръти или не знам какво там, дето трябва да прелети милиарди години назад през целия космически сектор и това е катастрофирало. Така ли е? Това ли ще намерим? И сигурно ли е, че от тази гадост няма да ми пораснат още няколко глави?

– Не е възможно да е катастрофирал, мистър Бийблброкс – държеше на своето чиновникът. – Корабът е абсолютно и гарантирано обезопасен.

– Тогава защо толкова напирате да го погледнете?

– Защото обичаме да гледаме абсолютно обезопасени неща.

– Пфууууу!

– Мистър Бийблброкс – изрече търпеливо чиновникът – държа да ви напомня, че сте на работа.

– Ами, аз нещо май изведнъж си изгубих трудовия ентузиазъм. Вие какво си въобразявате, че нямам абсолютно никакви морални такива, к'во им викаха на тия моралните?

– Скрупули?

– Да де, скрупули, благодаря. Е?

Двамата чиновници хладнокръвно чакаха и се покашляха тихичко, за да минава по-бързо времето.

Зейфод изпусна една въздишка тип „Какви времена доживяхме“ в знак на това, че сваля от себе си всякаква вина и се обърна в креслото си.

– Кораб? – извика.

– Да? – каза коработ.

– Прави каквото правя аз.

Коработ асимилира заповедта цели няколко милисекунди и, след като провери по два пъти всички уплътнения на подсилените си херметични прегради, започна бавно и неумолимо да се спуска към дъното сред мъглявата светлина на собствените си фарове.

Петстотин фута.

Хиляда.

Две хиляди.

Тук, при налягане от почти седем атмосфери, в студената бездна, където не достигаше никаква светлина, природата държеше най-перверзните си фантазии. Дълги два фута кошмари нахлуваха бясно в сноповете светлина, прозяваха се и изчезваха обратно в мрака.

Две и половина хиляди фута.

В периферията на фаровете прехвърчаха срамни тайни с очи по пипалата.

Топографията на бавно приближаващото се океанско дъно постепенно ставаше все по-ясна и по-ясна на компютърните екрани, докато накрая от фона се открие един съвсем отчетлив силует. Той

принадлежеше на един чудовищен цилиндър със скосени стени, уродливо разширен в средата, където се помещаваше тежката ултраоблицовка на най-важните резервоари за отпадъци. Според конструкторите му това беше най-обезопасеният и най-херметичен кораб на света. Преди да го изстрелят, бяха подлагали материала за тази секция на удряне, мачкане, взривяване и всички други насилствени въздействия, за които се бяха сетили конструкторите, с цел да се демонстрира, че издържа на всичко.

Напрегнатото мълчание в пилотската кабина се втвърди осезателно, когато стана ясно, че именно тази секция се беше сцелила доста точно през средата.

– Всъщност, той е абсолютно безопасен – рече единият чиновник. – Конструкцията му е такава, че дори да катастрофира, резервоарите сто процента остават цели и невредими.

Три хиляди, осемстотин и двадесет и два фута.

Четири Костюма Високо-Налягане-А-Умни изплуваха бавно от люка на спасителния кораб и заплуваха към чудовищния черен силует в черната океанска нощ. Костюмите се придвижваха с ленива и почти безтегловна грация въпреки вселената от вода, която тежеше отгоре им.

Дясната глава на Зейфод вдигна поглед към безбрежния мрак отгоре и в съзнанието му за миг отекна безмълвен писък от ужас. Тя погледна наляво и с облекчение установи, че другата глава гледа брокиански ултракрикет на екрана на шлема си и не я е грижа за нищо. Малко по-ляво и малко по-назад от него крачеха двамата чиновници от „Администрацията за Безопасност и Гражданско Окуражаване“, а малко по-вдясно и малко по-отпред крачеше празният костюм, който носеше инструментите им и разузнаваше пътя.

Стигнаха до огромната цепнатина на „Звезден Бункер Милиард Години“ и насочиха фенерчетата си към нея. От дебелите два фута разкъсани и изкривени преградни стени стърчаха осакатени машини. В кораба се беше заселило семейство големи прозрачни змиорки, които явно харесваха дома си. Празният костюм ги изпревари и отиде да провери шлюзовете по дължината на мрачния корпус. Едва третият се отвори и то трудно. Костюмите се напъхаха в шлюза и няколко дълги минути изчакаха механизмите да се справят с чудовищното налягане на водата отвън и бавно да го заменят със също толкова чудовищното налягане на въздуха и инертните газове. Накрая вътрешната преграда се отвори и те влязоха в тъмното преддверие на „Звезден Бункер Милиард Години“.

Наложиха се да минат през още няколко Титан-О-Дръж врати, които

чиновниците отваряха с кварковите си ключове. Скоро навлязоха толкова надълбоко в мощните обезопасителни полета, че на екрана с ултрамикрета се появиха смущения и на Зейфод му се наложи да превключи на един канал с рок клипове, тъй като за рок станциите не съществуваха прегради.

Последната врата се отвори и те влязоха в някакво помещение, наподобяващо голяма гробница. Зейфод насочи фенера си към дъното на помещението и светлината му попадна право върху едно лице с широко отворени очи и широко раззината уста.

Зейфод също зина поне четири пети толкова широко и изпищя, захвърляйки фенера, след което седна тежко на пода или, по-скоро върху едно тяло, което беше лежало необезпокоявано там почти от шест месеца и което реагира на постъпката му с мощна експлозия. Зейфод се зачуди какво пък да направи сега и, след кратък но бурен вътрешен дебат реши, че е най-уместно да припадне.

След няколко минути се свести и се престори, че не знае нито кой е, нито къде е, нито как се е озовал там, но изобщо не беше убедителен. Тогава се престори, че паметта му се е възвърнала внезапно и че отново е припаднал от шока, но празният костюм – когото Зейфод вече започваше съвсем сериозно да намразва – със зле прикрита досада му помогна да се изправи на грака и го върна насила към действителността.

Тя беше грозна като настроението му и неприятна в повече от едно отношение, най-очевидното от които бе пълноцветната аранжировка на частите от тялото на покойния корабен навигатор по пода, тавана и стените и най-вече по долната част на неговия, на Зейфод, костюм. Ефектът беше толкова смайващо погнусяващ, че повече няма да се връщаме към него в нито един момент от този разказ – освен за да отбележим мимоходом факта, че Зейфод се издрайфа в костюма си, което наложи да го смени с празния – след поредица сложни модификации в горната му част. За негов лош късмет обаче зловонието в кораба и гледката на собствения му костюм, който се разхождаше насам-натам, омазан в разлагащи се вътрешности, бяха достатъчни, за да го накарат да се издрайфа и в новия костюм, което беше проблем, с който той и костюмът просто трябваше да свикнат.

Ето. Дотук. Стига гнусотии.

Стига толкова такива гнусотии.

Собственикът на изкривеното в писък лице се беше успокоил съвсем незначително и в момента блъбукаше нещо несвързано от резервоара си с жълтеникава течност – резервоарът за аварийно потапяне.

– Той беше луд – бълбукаше, – луд! Казах му, че винаги може да опита омарите на връщане, но той беше полудял. Обсебен! На вас случвало ли ви се е нещо такова като има наоколо омари? На мен не. Много са ми гумени и лигави и изобщо не са ми вкусни, не знам. Хиляда пъти предпочитам миди и му го казах. О, Заркуон, казах му го!

Зейфод се втрени във видението в резервоара. Мъжът беше закачен към всевъзможни животоподдържащи тръби, а гласът му бълбукаше от високоговорители и отекваше налудничаво из безкрайните глухи коридори на кораба.

– Ето това ми беше грешката – изпищя лудият. – Казах му, че всъщност предпочитам миди, а той каза, че това било, защото не съм опитвал истински добре приготвен омар, както го можели само по родните му места, които били точно тук и че щял да ми докаже. Каза, че не било никакъв проблем и каза, че омарите по тези места си стрували пътя, да не говорим, че така сме щели да си починем малко и се закле, че можел да преведе кораба през атмосферата, но това беше лудост, лудост! – изкрещя той, след което замълча и завъртя очи, сякаш думата беше размахала някакъв звънец в съзнанието му. – Корабът направо изгуби управление! Направо не можех да повярвам, само за да докажеш нещо за някакви омари, какво толкова ги възхваляват, извинявам се, че непрекъснато дрънкам за омари, ей сега ще спра, ама откакто съм се напъхал в тоя резервоар все за тях си мисля, представяте ли си какво е няколко месеца да пътуваш с едни и същи хора и да ядеш едни и същи боклуци и след това някой да ти надуе главата с омари и после да плаваш шест месеца сам-самичък в скапания резервоар и да си мислиш за омари. Ей сега спирам да говоря за омари, наистина. Омари, омари, омари – стига! Мисля, че съм единственият оцелял. Само аз успях да стигна до спасителния резервоар преди да потънем. Аз подадох сигнала за бедствие и след това катастрофирахме. Абсолютна катастрофа и то защото някакъв обичал омари. Може да ме мислите за луд. И аз вече не знам.

Мъжът впери в тях умоляващ поглед и съзнанието му изглежда се приземи бавно като падащо листо. Той премигна и ги изгледа странно като маймуна, взираща се в непозната риба. Подраци любопитно стъклената стена на резервоара с гъбясалите си пръсти. От устата и носа му изскочиха ситни наситеножълти мехурчета, задържаха се за кратко в плаващата му коса и продължиха нагоре.

– О, Заркуон, о небеса – промълви патетично на себе си. – Намерен съм. Спасен съм...

– Е – подхвана енергично единият чиновник, – най-накрая ви

намерихме. – Той отиде до компютърното табло в средата на помещението и започна бързо да проверява за повреди основните наблюдаващи вериги на кораба.

– Камерата с неопределените пръти е цяла – каза.

– Свещените дингови фъшкии – изръмжа Зейфод. – Значи на борда имало неопределени пръти...!

Неопределените пръти бяха устройства, използвани за добиване на един, за щастие, вече забравен вид енергия. По едно време в миналото, когато треската за нови енергийни източници се била превърнала в истерия, някакъв млад умник забелязал единственото място, което не било използвало всичката си налична енергия – миналото. И с внезапния прилив на кръв в главата, който са склонни да предизвикват подобни прозрения, още същата нощ изобретил начин за добиване на тази енергия и само след година огромни пасажи от миналото били изцедени от последната си капка енергия и просто били безвъзвратно опустошени. Онези, които поддържали идеята за опазване на миналото, били обвинявани в скъпоструваща сантименталност. Миналото представлявало ужасно евтин, много чист и практически непресъхващ източник на енергия и освен това винаги можело да се създадат няколко Естествени Минали Резервати, разбира се, ако някой се съгласял да плати за поддръжката им, а колкото до обвинението, че източването на миналото обезкръвявало настоящето, е, може и да било така, донякъде, но последствията били пренебрежимо малки и човек все пак трябвало да се съобразява с мащабите, нали така.

Впоследствие станало ясно, че настоящето наистина се обезкръвявало, и че причината за това били хищните себични копелета-прахосници от бъдещето, които вършели същото, и чак тогава всички осъзнали, че всички неопределени пръти, както и тайната на производството им трябвало да бъдат унищожени до край и завинаги. Всички твърдели, че ставало въпрос за доброто на дядовците и на внуците им, но то, естествено, било добро за дядовците на внуците им и за внуците на дядовците им.

Представителят на „Администрацията за Безопасност и Гражданско Окуражаване“ сви пренебрежително рамене.

– Прътите са на абсолютно безопасно място – отбеляза той, след което вдигна очи към Зейфод и в пристъп на необичайна откровеност добави, разглеждайки единия компютърен екран: – На борда има нещо далеч по-опасно. Поне се надявам още да е на борда.

Другият чиновник го прекъсна грубо.

– Какви ги дрънкаш, бе? – процеди през зъби.

Първият отново сви рамене.

– Няма значение. Каквото и да каже, никой няма да му повярва. Нали затова избрахме точно него? Колкото по-зловещи истории разказва, толкова по-ще го мислят за хипи-авантюрист с развнтена фантазия. Ако пък каже и това, ще го обявят за параноик. – Той се усмихна мило на Зейфод, който кипеше от гняв в оповръщания си костюм. – Можеш да ни придружиш. Ако искаш.

– Виждаш ли? – каза чиновникът, оглеждайки ултратитаниевите външни пломби на контейнерите с неопределени пръти. – Абсолютно непроницаеми, абсолютно обезопасени.

Беше казал същото за контейнерите с химически оръжия, толкова мощни, че една чаена лъжичка от тях можеше да обезлюди цяла планета.

Беше казал същото за контейнерите със зета-активни смеси, толкова мощни, че една чаена лъжичка от тях можеше да взриви цяла планета.

Беше казал същото за контейнерите с тета-активни смеси, толкова мощни, че една чаена лъжичка от тях можеше да облъчи цяла планета.

– Радвам се, че не съм планета – измърмори Зейфод.

– Няма от какво да се боиш – окуражи го представителят на „Администрацията за Безопасност и Гражданско Окуражаване“. – Планетите са в пълна безопасност. Гарантирано – добави и млъкна. Наближаваха контейнера в най-голяма близост до цепнатината в гърба на „Звезден Бункер Милиард Години“. Коридорът беше огънат и деформиран, а по пода имаше влажни лепкави петна.

– Охо, хмм – каза чиновникът. – Охо, хм, хм.

– Какво има в този контейнер? – настоя да разбере Зейфод.

– Отпадъци – отвърна чиновникът и млъкна.

– Отпадъци ли... – продължи да упорства Зейфод – от какво?

Двамата чиновници мълчаха като пукали и оглеждаха втрещено ключалката на контейнера. Същата сила, която беше деформирала целия коридор, беше разкъсала и пломбите. Единият докосна плахо вратата и тя се отвори моментално. Вътре цареше мрак, разсейван донякъде от бледите жълти осветителни тела в дъното на контейнера.

– От какво? – изсъска Зейфод.

По-старшият чиновник се обърна към по-младшия.

– На кораба трябва да има спасителна капсула, с която екипажът да

се евакуира, преди да го хвърли в черната дупка.

Младшият чиновник кимна и излезе без да каже нито дума.

Първият махна на Зейфод да се приближи.

– Причината всичко на този кораб да е в безопасност – каза тихо, – продължавам да твърдя, в безопасност, е, че никой не е толкова луд, че да го използва. Никой. Поне никой толкова луд няма да се приближи до него. Лудите и опасни хора събуждат дълбока тревога. Хората може да са глупави, но не са чак толкова глупави.

– Отпадъци – изсъска отново Зейфод. Съскаше, за да не се забележи, че гласът му трепери. – От какво?

– Тъ, от хора по поръчка.

– Моля?

– Сириуската Кибернетична Корпорация спечели конкурс за огромен проект за дизайн и производство на синтетични личности по поръчка. Резултатът беше плачевен. Всички „хора“ и „личности“ представляваха някаква амалгама от типични черти, които бяха просто несъвместими в естествените форми на живот. Повечето от тях не бяха нищо друго освен жалки неудачници, но някои се оказаха много, много опасни. Опасни, защото не предизвикваха тревога в другите хора. Преминаваха през различни ситуации като призраци през стена, защото никой не забелязваше опасността.

Най-опасни от всички бяха три еднакви личности – точно те бяха затворени в този контейнер и заедно с кораба трябваше да изчезнат от лицето на тази вселена. Не че бяха зли, напротив, бяха доста простодушни и очарователни. Но са най-опасните същества във вселената, защото никога няма да се откажат да сторят нещо, което е разрешено и никога няма да сторят нещо забранено...

Зейфод погледна мъждивите жълти осветителни тела, двете мъждиви жълти осветителни тела. След като очите му привикнаха със светлината, забеляза, че в сянката между тях има още нещо счупено. На пода блестяха мокри лепкави петна.

Зейфод и чиновникът пристъпиха предпазливо към светлината. В този миг в шлемофоните им долетяха като удари с чук трите думи на втория чиновник.

– Капсулата я няма.

– Проследи я – отсече спътникът на Зейфод. – И открий точно къде е отишла. На всяка цена трябва да разберем къде е отишла!

Зейфод се приближи да другите два контейнера. Един бърз поглед му показа, че във всеки от тях имаше по едно плаващо тяло, съвършено

идентично с това в другия. Той огледа внимателно едното. Тялото плаваше в гъста жълта течност и принадлежеше на възрастен мъж. Мъжът имаше любезна физиономия с множество приятни бръчки от смях по лицето. Косата му изглеждаше неестествено гъста и черна за възрастта му и дясната му ръка непрекъснато ле люлееше напред и назад, и нагоре и надолу, сякаш се здрависваше с безкрайна поредица от невидими призраци. Той се усмихваше сърдечно, блъбукаше и гукаше като полузаспало бебе и от време на време се разтърсваше в леки пристъпи на смях, като че ли току-що си беше казал виц, който не беше чувал, или беше забравил. Махаше, усмихваше се, подсмиваше се, от устата му излизаха жълтеникави мехурчета и по всичко личеше, че обитава някакъв далечен свят на простички сънища.

В шлемофоните долетя ново рязко съобщение. Планетата, към която се била насочила спасителната совалка, била идентифицирана. Намирала се в Галактически Сектор ZZ9 множествено Z Алфа.

Зейфод откри високоговорителя на резервоара и го включи. Мъжът в жълта течност блъбукаше нежно за някакъв слънчев град на някакъв хълм.

Зейфод чу нарежданията на представителя на „Администрацията за Безопасност и Гражданско Окуражаване“, че изчезналата капсула е съдържала „Рейгън“ и че планетата в ZZ9 множествено Z Алфа трябва да се „обезопаси абсолютно“.

Из „Крайно, невероятно весела хумористична книга за коледна почивка“, 1986

Извадки от интервю проведено от Мат Нюсъм

Д. Н. А. Работата с Дърк Джентли е там, че по едно време изгубих връзка с героя и книгата стоеше безжизнена, поради което си казах: „Добре, дай да го оставя и да се захвана с нещо друго“. След около година прегледах отново всички идеи в „Съомгата на съмнението“ и изведнъж осъзнах, че основната ми грешка е в това, че тези идеи бяха подходящи за „Пътеводителя“, а не за Дърк Джентли.

Затова, подозирам, че ще дойде един бъдещ момент, когато ще напиша шеста книга от „Пътеводителя“. Но искам да го направя по друг начин, защото всички казват, и са прави, че „почти безобидна“ е много мрачна книга. И тя е мрачна книга. Причината е проста – имах кофти

година, поради ред лични проблеми, в които не искам да задълбавам, абсолютно нещастна година, през която се опитвах да пиша книга. И, както се досещате, книгата се получи доста мрачна!

Бих желал да завърша „Пътеводителя“ малко по-оптимистично и освен това числото пет не ми стои добре, шест ми изглежда по-хубаво. Смятам да извадя от „Съомгата на съмнението“ идеите, които не й пасват и да ги събера заедно с още някои нови мисли.

М. Н. Да, защото се носи слух, че „Съомгата на съмнението“ е новата книга от „Пътеводителя“.

Д. Н. А. В известен смисъл, да, защото ще спася от нея идеите, които не прилегнаха на Дърк Джентли и ще ги оформя за „Пътеводителя“ с нужните промени. И в името на доброто старо време може да нарека книгата „Съомгата на съмнението“, може така да я нарека – е, кой знае!

СЪОМГАТА НА СЪМНЕНИЕТО

[Бел. Ред: Представената тук версия на „Съомгата на съмнението“ е събрана от няколко версии на това недовършено произведение. Моля, прочетете бележките на редактора в началото на книгата, за да разберете как беше събрана тази книга. На следващата страница сложих факса на Дъглас до дългогодишния му лондонски редактор, в който той описва общата схема на романа и ни дава някаква представа накъде е можела да се развие историята.]

* * *

Факс

До: Сю Фрийстоун

От: Дъглас Адамс

Относно: Описание на „Съомгата на съмнението“

Дърк Джентли, нает от личност, която никога не е виждал, да извърши работа, която така и не става ясна, започва произволно да следи разни хора. Разследването му го отвежда в Лос Анджелис, през носоглътката на един носорог, в далечното бъдеще, доминирано от брокери на недвижими имоти и тежко въоръжени кенгуру. Майтапи, задушена риба и спешни характеристики на сложни системи оформят фона на най-озадачаващия и необясним случай на Дърк Джентли.

Глава 1

РАНО ПОВЕЧЕТО СУТРИНИ Дейв се изкачваше на това самотно място на хълма и оставяше малки дарове в оброчището на Свети Клайв, патронът на брокерите на недвижими имоти. Днес беше донесъл, поне доколкото вникваше в предназначението му, част от уред за почистване на басейни, някакво голямо, пластмасово, смучещо, омароподобно нещо.

Той остави внимателно нещото на земята и се изправи, за да се оцени резултата.

Оброчището всъщност представляваше купчина камъни,

заобиколени от неща, които се изкопаваха от време на време. Имаше едно дистанционно управление за гаражна врата, нещо, което приличаше на част от сокоизстисквачка, както и един малък флуоресциращ жабок Кермит.

Утринните пътешествия до оброчището му доставяха удоволствие, но освен това му даваха възможност да остане насаме и да обмисля разни работи. Цялото място беше тръгнало като нещо, из което да броди сам, но след това се беше разраснало по-бързо от очакванията му и сега му трябваше място, на което да се маха и да мисли за разни работи. А понякога и да се притеснява. Когато се притеснеше, започваше да се подхилва, а когато се притеснеше наистина сериозно, започваше да си тананика мотиви от песни на „Карпентърс“, докато притеснението не изчезнеше.

Но днес не възнамеряваше да се притеснява. Днес възнамеряваше да се забавлява. Той свали брезентовата раница от раменете си и я остави за малко на земята.

От тази височина гледката беше зашеметяваща. Пищни гори заобикаляха отвсякъде ДейвЛанд, гори с изключително богатство и разнообразие, преливащи от живот и цветове. През нея се виеше река Дейв, която врязваше меандрите си в хълма, преди петстотин мили по-нататък да се влее в необятния океан, който доскоро беше наричал океан Дейв, но в пристъп на умерена скромност вече беше преименувал на океан Карен. Винаги беше смятал, че Тих е много тъпо име. Беше плавал по него. Изобщо не беше тих. Беше поправил тази грешка.

Самата ДейвЛанд вече представляваше едно доста внушително дело. Наистина изумително, като си помислеше човек. Той прокара пръсти през провисналата си коса и се загледа в нея, потискайки едно много, много малко изхилване.

ДейвЛанд покриваше без усилие близо деветдесет акра от хълма и новите й израстъци вече бяха плъзнали по съседните хълмове. Красиви къщи. Много по-красиви, отколкото неговият измислен Свети Клайв би продал и дори разбрал. Никакви боклуци на полу-нива в стил ранчо с дупки за разговори, които биха накарали и мозъчен инвалид по-скоро да се самоубие, отколкото да провежда разговори в тях. Къщите на Дейв бяха нещо съвършено различно.

Освен всичко останало те бяха интелигентни къщи. Прости неща, като например това, че гледаха накъдето трябваше. Имаха стъкло, където трябваше, камък, където трябваше, вода, където трябваше, растения, където трябваше, така че въздухът да се движи през тях както трябва и

да е топло там, където ти се иска и студено, където ти се иска. Елементарна физика. Повечето архитекти не разбираха и бъкел от физика, беше решил Дейв. Разбираха само от глупости. В къщите на Дейв призмите и влакната провеждаха светлината до където ти се искаше. Теплообменниците вземаха топлината от храната в хладилника и я даваха на храната във фурната. Елементарно. Хората влизаха в къщите на Дейв и казваха: „Ей! Много спретнато! А защо другите не строят такива?“ Отговорът? Защото са тъпи.

А телефоните. Дейв беше дал на тукашните хора много по-спретнати, по-умни и изобщо много по-страхотни телефони, от всякога. Сега искаха и телевизия, което Дейв смяташе за доста тъпо в общ план и за монументално тъпо предвид обстоятелствата; но от своя страна проблемът се беше оказал доста интересен и Дейв, разбира се, го беше разрешил. Но Дейв беше разрешил толкова много проблеми, че без да иска беше създал нов. ДейвЛанд вече наброяваше почти хиляда души население, което го правеше донякъде отговорен. Не беше очаквал да бъде отговорен.

Той изскубна наръч висока трева и го размаха с раздражение. Светлината на ранното слънце озаряваше Къщата на Дейв. Къщата на Дейв без съмнение беше най-голямата и най-елегантна сграда в ами, в света. Тя обграждаше билото на хълма отсреща с елегантни плавни стени от бял камък и акри стъклена облицовка. Самото било беше оформено като японска градина. От върха му се спускаха потоци и минаваха през къщата.

Точно под къщата на Дейв, на същия склон на хълма и в същия охраняван квартал (не можеше да повярва, че все още се налагаше да има неща като охранявани квартали; а вече четиридесет – четиридесет – от деветстотин и няколкото жители на ДейвЛанд бяха адвокати) се намираще Пътят на Ноздрата.

Пътят на Ноздрата сигурно беше най-умното нещо, познато изобщо на Дейв. Дори той, на когото повечето неща, които повечето хора смятаха за доста умни, се виждаха доста тъпи, смяташе че е доста умно. Той беше единствената причина всичко това да е тук и беше единственото, което караше Дейв да си тананика стари песни на „Карпентърс“, освен може би адвокатите.

Слънцето вече обливаше ДейвЛанд с брилянтните си лъчи. Дейв трябваше да признае, че беше доста спретнатата, но освен това трябваше да признае, че ДейвЛанд му харесваше повече, когато си беше неговото забавно и глупаво място, където идваше, защото само той беше толкова

умен, че да стигне дотук. Но едното беше довело до другото, а сега и до всичко това. И ето го, само двацет и пет годишен, а вече се чувстваше почти на трийсет.

Както и да е. Днес щеше да се забавлява. Той вдигна брезентовата раница и я нахлузи отново на раменете си. Сам щеше да припадне. Адвокатите щяха да побеснеят. Много добре. Той се обърна и започна да се изкачва по хълма. Хълмът се наричаше Върхът на Света и беше наречен така в чест на една песен на „Карпентърс“. Едно от най-великите неща, като притежаваш собствен свят, е, че можеш да си харесваш „Карпентърс“ колкото си искаш.

Хълмът ставаше все по-скалист и чукарест и на Дейв му се наложи да излази няколко скали, за да се добере до целта си.

След двацетина минути се беше разгорещил доста и малко се потеше, но беше стигнал до върха или поне до последната сравнително плоска част, една солидна и дълбоко вкопана скална плоча, върху която седна и тръсна раницата. Постоя малко, за да успокои дишането си и започна да я разопакова. Извади алуминиевите пръти, извади оранжевите върви, извади малките пурпурни кевларени плочки.

След около десет минути монтаж нещото беше готово – огромно подобие на насекомо с ефирни криле. Кевларените плочки привързани към прътите на рамката бяха учудващо малки и странно оформени. Дейв беше преценил, че повечето материя използвана в конвенционалните глайдери беше излишна и се беше отървал от нея.

Огледа систематично сглобената рамка и удовлетворено установи, че тя беше каквато трябва, а именно достойна за Дейв.

Огледа се нервво, но само за миг. Така или иначе щеше да го направи и затова беше тъпо да се изнервя. Той вдигна внимателно глайдера и го отнесе до ръба на скалата, откъдето се виждаше цялата ДейвЛанд. Отбеляза доволно, че макар глайдерът да приличаше ужасно на сушилна за копринени бикини, беше много стегнат и се налагаше да го придвижва с усилие във въздуха.

От тук до Къщата на Дейв беше близо миля хоризонтално и неколкокостин фута по вертикалата. Виждаше проблясващия на слънцето голям син басейн, спретнато сгъшен в японската градина на върна на Хълма на Дейв. Разстоянието и посоката на слънцето не му позволяваха да види всички подробности, но беше сигурен, че Сам ще го чака там, до басейна. Прецени, че ще го направи доста спретнато. Погледна си часовника. Беше малко след осем, а той беше уговорил срещата за осем. Сам щеше да е там.

Сам смяташе, че повечето планове и схеми на Дейв са безразсъдни, откачени, безотговорни, понякога граничещи с чиста тъпота. Кацането в басейна не беше в стила на тъпаците. Стискаше ли му на Дейв да се пробва?

Той провери посоката на вятъра, прекрачи лекотоварното седло, пристегна каишите, закрепил го към глайдера, прекара ръцете си през двата клупа, хвана се за основните пръти и беше готов.

Оставаше му само да се отгласне в пространството.

Олеле. Добре. Хайде.

Без паника, без тъпи изпълнения. Той се хвърли напред с леко сърце и се понесе в празното пространство. Въздухът го подхвана незабавно с една грубичка плесница. Той се вкопчи в рамката, след което се опита да се поотпусне, след което се поотпусна още малко и потърси правилния баланс, което беше лесно, но по-трудното беше да го задържи. Намери го. Беше в небето. Летеше. Беше като птица.

Ей, това му харесваше. Празното пространство му подежда като шок, но приятен шок, като плувния басейн сутрин. И освен това пространството не беше празно. Беше като да падаш върху огромни невидими възглавници с пръсти, които те мушкаха и дърпаха, рошеха ти косата, мачкаха ти тениската. След като мозъкът му свикна с необятното открито пространство наоколо, Дейв се почувства като играчка увиснала в края на огромна хвърчаща конструкция описваща плавен завой над ДейвУърлд. Описа широка дъга първо надясно, а след това измести леко тежестта си и зави леко наляво, но продължаваше да се чувства като дъга в дъгата, като колело в колелото. Светът, неговият свят, се обърна бавно под него, зелен, разкошен, пищен и ослепителен.

Бяха изминали към 1.2 милиона години от изчезването на човешката раса и през това време светът наистина беше надигнал глава. В геологически измерения това време беше само един миг, но силите на еволюцията изведнъж бяха получили тонове пространство, в което да си играят, огромни дупки, които да запълват и всичко беше започнало да се развива с бесни темпове. Всички говореха за спасяването на света – е, Дейв го беше сторил. Сега светът беше страхотен. Цялото място беше наистина спретнато. ДейвУърлд. Уха.

Вече се носеше доста плавно, без да се бори с въздуха. Обаче го завладяваше чувството, че кацането в собствения му басейн можеше да се окаже малко по-трудно, отколкото беше очаквал. Но той харесваше нещата точно такива – малко по-трудни, отколкото е очаквал.

Осъзна, че беше възможно кацането да е дори много трудно. Едно

беше да се рее комфортно на високото, да следва теченията и да се спуска плавно надолу, а съвсем друго беше да управлява конструкцията като хората. Когато се опита да завие прекалено рязко, деликатната конструкция край него започваше да се тресе и да дрънчи по един доста тревожен начин.

Глава 2

– НЕ ИЗДИРВАМ КОТКИ – каза Дърк Джентли.

Тонът му беше рязък. Имаше чувството, че му е дошло времето да приключва с този свят. Не разполагаше с никакви доказателства в подкрепа на този възглед, просто чувстваше, че е време. Освен това страдаше от киселини, но това нямаше абсолютно нищо общо.

Жената – как ѝ беше името? Мелинда някоя си. Беше го записал на някакво парче хартия, но го беше затрил, вероятно под купчината неотворени банкови извлечения в другия край на бюрото – стоеше пред бюрото му с възмутено повдигната лява вежда.

– В обявата ви се казва...

– Обявата е остаряла – отсече Дърк. – Не издирвам котки. – Той я отпрати с жест и се престори на много зает с някакви документи.

– А тогава какво правите? – продължи да упорства тя.

Дърк вдигна рязко глава. Тази жена му беше станала неприятна още с влизането си. Не само че го беше заварила напълно неподготвен, ами освен това беше дразнещо красива. Не обичаше красиви жени. Разстройваха го, с грацията си, с чара си, с категоричната си хубост, както и с пълното си нежелани да излизат на вечеря с него. Можеше да се обзаложи, от мига в който тази Мелинда влезе в стаята, че тя няма да излезе с него на вечеря, ако ще да е последния мъж на земята и ако ще да имаше розов кадилак кабрио, поради което реши да атакува пръв. Щом нямаше да излезе на вечеря с него, нямаше да излезе на вечеря с него по неговите правила.

– Не е ваша работа – отсече. Коремът му изкъркори болезнено.

Тя повдигна и другата си вежда.

– Уговорката, която направихме, в лош момент ли ви завари?

„Да“ – помисли си Дърк, но не го каза. Месецът беше един от най-отвратителните в живота му. Бизнесът беше намалял, но не просто намалял. Там, където преди църцореше, отначало беше започнало да капе, след което беше пресъхнало напълно. Нищо. Никой. Никаква работа

изобщо, ако не се броеше смахнатата бабичка, която беше дошла с едно куче, чието име не можела да си спомни. Каза, че си била ударила главата и била забравила името на кучето и сега то не идвало, когато го викала. Можел ли той, ако обича, да открие името му? Друг път щяла да попита съпруга си, само че той наскоро бил умрял, докато скачал с бърджии, което било много неразумно за неговата възраст, само че бил седемдесетия му рожден ден, и той заявил, че ще направи точно това, което иска, пък ако ще и да го убие, което естествено и станало, и въпреки че тя направила опит да се свърже с него посредством медиум, единственото послание, което получила, било, че не вярвал в разни спиритуални простотии, че всичко било скапана измама, което според нея било много невъзпитано и определено доста конфузно за медиума. И така нататък.

Беше приел работата. Ето докъде беше стигнал.

Но той, разбира се не спомена нито дума от всичко това. Просто изгледа Мелиндата с леден поглед и каза:

– Това е една уважаваща себе си кантора за частни разследвания. Аз...

– Уважаваща себе си – каза тя – или уважавана?

– Какво искате да кажете? – Дърк обикновено успяваше да измисли доста по-резки отговори, но, както жената каза, беше го заварил в лош момент. След уикенда посветен на усилията да открие името на кучето, вчера не се беше случило абсолютно нищо, освен онова, което го беше побесило и го беше накарало да се чуди дали не полудява.

– Разликата е съществена – продължи Мелиндата. – Като разликата между нещо, което се надува и нещо, което всъщност е надут. Между нещо, което е не се чуши и нещо, което наистина издържа едно добро мятане към стената.

– Моля? – каза Дърк.

– Искам да кажа, че колкото и кантората ви да уважава себе си, ако беше наистина уважавана, сигурно щяхте да можете да си позволите килим, малко боя по стените, а навярно и още един стол, в който да седят клиентите ви.

Дърк нямаше представа какво се беше случило с другия стол в офиса, но определено не смяташе да си признава.

– Не ви трябва стол – каза той. – Боя се, че присъствието ви тук се държи на недоразумение. Нямаме какво да разискваме. Приятен ден, драга госпожо, няма да търся изчезналата ви котка.

– Не съм казала, че котката ми е изчезнала.

– Моля? Съвсем ясно...

– Казах, че е нещо като изчезнала. Изчезна наполовина.

Дърк я погледна тъпо. Освен че изглеждаше извънредно добре по един рус и тополски начин, беше добре облечена по един „Не ме интересува какво нося, грабвам какъвто парцал ми попадне.“ начин, който разчита на изключителното внимание какво се оставя из гардероба. Очевидно беше доста умна, вероятно имаше доста добра работа, като например шеф на голяма текстилна или телекомуникационна компания, въпреки че очевидно беше само на трийсет и две. С други думи, беше точно личност, която не си губеше котките и определено не би отърчала в някоя мизерна частна детективска агенция, ако го направеше. Догади му се без никакво усилие.

– Говорете по-смислено, ако обичате – тросна се. – Времето ми е ценно.

– О така ли? Колко ценно?

Тя огледа подигравателно кантората му. Налагаше се да признае, че видът ѝ беше окаян, но проклет да беше, ако ѝ позволише да се държи така. Това, че времето му имаше нещо общо с нуждата от работа и нуждата от пари, изобщо не беше причина който и да е да си въобразява, че е на разположение на всяка добре изглеждаща жена, която влезеше в офиса и предложише заплащане за услугите му. Почувства се унизен.

– Не говоря за размера на възнаграждението си, макар да ви уверявам, че е внушителен. Мислех си просто за времето, което ми отнемате. Време, което никога няма да протече отново.

Той се наведе целенасочено.

– Знаете, времето е ограничена цялост. До експлозията на слънцето остават само някакви си четири милиарда години. Знам, че засега изглеждат много, но и те ще минат бързо, ако ги пилеем в глупави празнословия.

– Празнословия ли! Говорим за половината ми котка!

– Госпожо, не знам защо употребявате множествено число, но...

– Вижте какво. Първо изслушайте подробностите по случая и тогава, ако искате, не ги приемайте, защото, самата аз признавам, са малко странни. Но аз си уговорих среща с вас въз основа на онова, което пишеше в обявата ви, по-точно онази част, че намирате изгубени котки, и ако ми откажете с единствения мотив, че не намирате изгубени котки, ще ви припомня, че съществува такова нещо като Закона за търговските обяви. Не помня точно какво гласеше, но залагам пет лири, че гласеше, че не можете да направите точно това.

Дърк въздъхна. Взе един молив и подбутна една купчина хартия към себе си.

– Добре – каза той. – Ще запиша подробностите по случая.

– Благодаря.

– След което ще го откажа.

– Това си е ваша работа.

– Опитвам се да ви кажа – каза Дърк, – че не е. И така. Как се казва котката?

– Поривисти.

– Поривисти.

– Да. Галено от Поривисти ветрове.

Дърк я погледна.

– Няма да питам – каза той.

– Ще ви се иска да сте попитал.

– Аз ще преценя.

Тя сви рамене.

– Мъжка? – каза Дърк. – Женска?

– Мъжка.

– Възраст?

– Четири години.

– Описание.

– Ами, хм. Малко е сложно.

– Какво му е сложното? Какъв е, черен? Бял? Риж? Сивокафяв?

– А, сиамец.

– Добре. – Дърк записа „сиамец“. – И кога го видяхте за последно?

– Преди около три минути.

Дърк остави молива и я погледна.

– Всъщност, май станаха четири – добави тя.

– Я да видя дали ви разбирам правилно – каза Дърк. – Казвате, че сте изгубили котарака си, ъъ, „Поривисти“, докато сте стояли тук и сте разговаряли с мен?

– Не. Изгубих го – по-скоро го изгубих наполовина – преди две седмици. Но вие ме попитяхте кога съм го видяла за последно и това беше преди да вляза в офиса ви. Проверих да видя дали е добре. Беше добре. Е, горе-долу добре. Ако наричате това добре.

– И... ъъ, къде точно се намираще той, когато проверихте да видите дали е добре?

– В кошницата си. Да го донеса ли? Той е отвън.

Тя излезе от стаята и се върна с една плетена котешка кошница

среден размер. Остави я на бюрото на Дърк. Съдържанието ѝ измяука тихо. Тя затвори вратата на офиса.

Дърк се намръщи.

– Извинете ме, но нещо не схващам – каза той и я погледна иззад кошницата. – Кажете ми къде точно греша. Стори ми се, че искахте от мен да упражня професионалните си умения и да потърся, и ако е възможно, да намеря и да ви върна котка...

– Да.

– ... която е при вас в котешката си кошница?

– Ами, вярно е, но донякъде.

– Докъде.

– Погледнете сам.

Тя издърпа металната пръчка, която затваряше капака, бръкна в кошницата, извади котарака и го остави на бюрото на Дърк, до кошницата.

Дърк го погледна.

Той – Поривисти – погледна Дърк.

Сиамските котки гледат хората по един особено презрителен начин. Чувството е познато на всеки, който се е натъквал на кралицата, докато е чоплила зъбите си.

Поривисти погледна Дърк и очевидно го намери достоен за порицание. Обърна се, прозя се, почеса се, прокара лапа по мустаците си, облиза едно местенце, където козината се беше разрошила, след което рипна от бюрото и заразглежда внимателно цепките в паркета, които намери за далеч по-интересни от Дърк.

Дърк зяпаше Поривисти и не можеше да обели и дума.

Поривисти донякъде изглеждаше точно като нормален сиамски котарак. Донякъде. Мястото, докдето Поривисти изглеждаше като нормален сиамски котарак, беше кръстът му, който беше белязан с тясна мъглява сива ивица.

– А задната част? – попита Дърк.

– Е онова, което искам да потърсите.

– Зад сивата мъглява ивица нямаше нищо. Тялото на котарака просто свършваше по средата. Всичко приблизително след деветото ребро, ами, отсъстваше.

Най-странното беше, че котаракът изобщо не изглеждаше засегнат. Това не означаваше, че се беше научил да живее с трагичния си недъг или че куражлийски търсеше положителните страни на ситуацията. Беше чисто и просто незасегнат. Явно не му пукаше. Освен че не му

пукаше за нормалните изисквания на биологията, котаракът навлизаше и в явно противоречие със законите на физиката. Движеше се, скачаше, крачеше, сядаше точно така, сякаш задната му част си беше на мястото.

– Не е невидима – каза Мелинда и взе неохотно котарака. – Изобщо я няма. – Тя прокара ръката си през празното пространство, където трябваше да бъдат задните му части. Котаракът се задърпа в прегръдката ѝ, измюка сърдито, след което скочи на земята и се отдалечи обидено.

– Боже, боже – каза Дърк и подпря брадичката си с пръсти. – Странно.

– Ще поемете ли случая.

– Не. – Дърк бутна настрани купчината хартия. – Съжалявам, но просто не се занимавам с такива неща. Ако има нещо, което да желая по-малко от търсенето на една котка, то е да търся половин котка. Представете си, че имам лошия късмет да я намеря. И какво? Как да я залепя? Съжалявам, но приключих с котките и определено приключих с всичко, което намирихва на свръхестествено или паранормално. Аз съм рационално същество и... извинете ме.

Телефонът извънтя. Дърк го вдигна. Въздъхна. Беше Тор, древният норвежки бог на гръмотевиците. Дърк моментално разбра, че е той от продължителното знаменателно мълчание и раздразненото гърлено ръмжене, последвани от странни долитащи отдалеч крясъци. Тор не се оправяше много добре с телефоните.

Имаше навика да застава на три метра от тях и да им крещи божествени команди. Това обикновено помагаше, що се отнасяше до свързването, но правеше действителния разговор доволно невъзможен.

Тор се беше преместил да живее при една американка, позната на Дърк, и от странните исландски прокламации отекващи в слушалката Дърк разбра, че следобед трябва да се отбие на чай.

Дърк каза, че, да, знаел, и че щял да дойде към пет и че нямал търпение да се види с него; но Тор, естествено, не чу нищо от мястото, където беше застанал и се ядоса и крещя много.

На Дърк накрая му се наложи да се откаже и да затвори колебливо телефона с надеждата, че Тор няма да нанесе големи поражения в малкия апартамент на Кейт. Доколкото знаеше, тя беше успяла да го убеди в пристъпите си на ярост да троши пакети чипс, вместо истински канапета и мотоциклети, но нещата понякога малко се изплъзваха от контрол, когато той не успяваше да вникне в онова, което ставаше.

Дърк се почувства угнетен. Вдигна поглед. А, да.

– Не – каза. – Вървете си. Повече не мога да се разправам с такива

неща.

– Но, господин Джентли, чух, че имате известна репутация в тази област.

– И точно от нея искам да се отърва. Затова, моля ви, вървете си и си отнесете половинчатата фелина.

– Е, щом така искате...

Тя взе котешката кошница и излезе без да бърза. Половината котка също се изнесе демонстративно без да бърза.

Дърк поседя малко зад бюрото си, в продължение на минута-две се опита да приведе мислите си в ред, докато се чудеше защо беше в толкова лоша форма днес. Погледна през прозореца и видя извънредно привлекателната си и интригуваща клиентка, която беше прогонил така само заради отвратителното си настроение. Тя изглеждаше особено великолепна и привлекателна, докато пресичаше улицата, за да хване едно черно лондонско такси.

Той изтича до прозореца и го отвори със замах. Провеси се навън.

– Предполагам, че в такъв случай и дума не може да става за вечеря? – изкрещя.

Глава 3

БОЯ СЕ, ЧЕ ТОКУ-ЩО ИЗПУСНА ТОР – каза Кейт Шлехтър. – Изпадна във внезапен пристъп на скандинавска ярост, не разбрах за какво точно.

Тя махна безпомощно в посока на нащърбената дупка в прозореца, който гледаше към „Примроуз хил“. – Сигурно е отишъл пак в зоологическата градина да гледа лосовете. Ще се появи след няколко часа, преливащ от бира и разкаяние и ще носи голямо стъкло, което няма да стане. И това отново ще го разстрои и ще счупи нещо друго.

– Боя се, че не успяхме да се разберем както трябва по телефона – каза Дърк. – Но не нещо не мога да с оправям с него.

– Не можеш – каза Кейт. – Той е един нещастен бог. Това не е неговият свят. И няма и да бъде.

– И какво смяташ да правиш?

– О, имам доста работа. Само ликвидирането на щетите ми стига.

Дърк нямаше това предвид, но осъзнаваше, че тя го знае и затова не настоя повече. Тя и без това избра точно този момент да отиде в кухнята да донесе чая. Той се отпусна в едно позастаряло кресло и огледа

малкия апартамент. Забеляза на бюрото на Кейт цяла купчина от книги за скандинавската митология, от които стърчаха листчета и изписани картончета. Кейт явно даваше всичко от себе си, за да се справи със ситуацията. Но една книга вкопана на десетина сантиметра в стената, очевидно захвърлена там от свръхестествена сила, даваше някаква представа от трудностите, с които се бореше Кейт.

– Изобщо не смей да питаш – каза тя, когато се върна с чая. – По-добре ми кажи какво става с теб.

– Днес следобед направих нещо – каза той, докато разбъркваше бледия блудкав чай, при което внезапно си припомни, че, разбира се, американците нямаха никаква представа как се прави чай – адски тъпо.

– И на мен ми се стори, че си малко мрачен.

– Това е по-скоро причината, отколкото следствието. Седмицата беше отвратителна, имах киселини и предполагам, че съм бил...

– Не ми казвай. Срещнал си някоя привлекателна и желана жена и си се държал с нея невероятно надменно и грубо.

Дърк я зяпна.

– Откъде знаеш? – сепна се той.

– Защото непрекъснато се държиш така. И с мен се държа така.

– Не съм! – възмути се Дърк.

– Си!

– Не, не, не.

– Уверявам те, ти...

– Стой – прекъсна я Дърк. – Сега си спомням. Хмм. Интересно. И ти твърдиш, че го правя непрекъснато?

– Е, не съм сепал непрекъснато. От време на време ти се налага да спиш.

– Но ти твърдиш, че като цяло се държа грубо и надменно с привлекателните жени?

Той се измъкна с усилие от креслото и зарови в джоба си за тефтера.

– Не съм искала да го приемаш толкова на сериозно, всъщност, това не е значителен... е, сега като си мисля, предполагам, че това не е толкова значителен дефект на характера. Какво правиш?

– А, само си записвам. Това му е странното на професията на частния детектив – непрекъснато откриваш разни дреболии за другите, които никой не знае, а след това откриваш, че всички знаят за теб разни работи, дето ти не ги знаеш. Например, знаеш ли, че походката ми била странна? Нещо като наперено клатушкане, така ми я описа някой.

– Естествено, че знам. Всеки, който те познава, знае.

– Освен мен, явно – каза Дърк. – А сега, след като знам, се опитвам да се уловя, докато минавам покрай витрините на магазините. Но не се получава. Виждам само как съм застинал с единия крак във въздуха зинал като риба на сухо. Както и да е, правя си списъче, към което сега добавям: „Държа се грубо и надменно с привлекателни жени.“

Дърк се изправи и се визира секунда-две в забележката.

– Знаеш ли – произнесе замислено, – това обяснява удивително голям брой неща.

– О, я стига – каза Кейт. – Прекалено буквално го приемаш. Просто съм забелязала че когато не се чувстваш добре или когато нещо не си във форма, си склонен да се отбраняваш, и тогава... и това ли записваш?

– Естествено. Полезно е. Накрая може да заведе квалифицирано разследване срещу себе си. Особено като се има предвид с какво се занимавам.

– Няма ли работа?

– Не – отвърна мрачно Дърк.

Кейт се опита да го изгледа проникателно, но той зяпаше през прозореца.

– Фактът, че нямаш работа свързан ли е по някакъв начин с факта, че се държиш изключително грубо към привлекателните жени?

– Все така ми се случва – измърмори Дърк почти на себе си.

– Не ми казвай. Искала е да потърсиш изгубената й котка.

– А, не – каза Дърк. – Даже и това не беше. Отминаха времената, когато трябваше да търся цели котки.

– Какво искаш да кажеш?

Дърк описа котката.

– Виждаш ли с какво трябва да се задоволявам? – добави.

Кейт го гледаше втренчено.

– Шегуваш се.

– Не се шегувам.

– Половин котка?

– Да. Само задната половина.

– Не каза ли предната половина...

– Не предната си беше на мястото. Точно така. Тя искаше да й намеря задната половина. – Той се зазяпа в Лондон иззад ръба на вдигнатата си порцеланова чаша за чай.

Кейт го изгледа подозрително.

– Това не е ли... – каза тя... много, много, много странно?

Дърк се обърна и я погледна.

– Бих казал – заяви той, – че това е най-странното и необичайно явление, което съм виждал през живота си, изпълнен със странни и необичайни явления. За жалост – добави той и пак се обърна, – не бях в настроение да се заема с него.

– Какво имаш предвид?

– Имах киселини. Винаги съм в спривав, когато имам киселини.

– И само затова си...

– Не е само затова. Освен другото, изгубих парчето хартия.

– Какво парче хартия.

– На което записах данните й. Издърпах го изпод купчина банкови извлечения.

– Които никога не отваряш.

Дърк се намръщи и отвори отново тефтера си.

– Никога... не отварям... банковите... извлечения – записа умислено. – И когато дойде – продължи, след като прибра тефтера в джоба си, – не я очаквах и затова не контролирах ситуацията. Което означаваше, че...

Той измъкна пак тефтера и записа нещо.

– Какво се сети да запишеш? – попита Кейт.

– Болестни отклонения на тема контрол – обясни Дърк. – Първият ми инстинкт беше да я накарам да седне, след което да се престоря, че довършвам някаква работа, за да мога през това време да се овладее.

– И?

– Погледнах и видях, че няма стол. Един бог знае къде е отишъл. Което означаваше, че тя трябваше да стърчи над мен. А аз мразя. Точно тогава станах наистина неприятен. Той отвори тефтера и го прелисти. – Странно съвпадение на привидно незначителни събития, не мислиш ли?

– Какво имаш предвид?

– Ами, ето ти възможно най-необикновения случай. Една красива, интелигентна и очевидно заможна жена идва и предлага да ми плати, за да разследвам явление, което предизвиква по най-фундаментален начин всичките ни знания по физика и биология, и аз... я отправям. Изумително. При обичайни обстоятелства трябва да ме заковеш за пода, за да не се нахвърля на този случай. Освен ако – добави замислено и размаха бавно тефтера си във въздуха – освен ако някой не ме познава прекалено добре.

– Какво намекваш?

– Ами, не знам. Цялата последователност от незначителни

препятствия би била напълно невидима, ако не беше едно нещо. След като най-накрая намерих хартията, на която бях записал данните ѝ, телефонът липсваше. Долната част на парчето беше откъсната. И няма да ми е лесно да я намеря.

– Защо не звъннеш на телефонни услуги. Как се казва?

– Безнадеждно е. Смит. Чакай, на теб не ти ли се струва странно, че точно тази част на листа се оказа откъсната?

– Не, ако трябва да съм честна, не. Хората непрекъснато късат хартийки. Виждам, че си в настроение да изфабрикуваш някаква мащабна конспирация за огъване на времето и пространството от цялата работа, но подозирам, че е възможно да си откъсал крайчеца, за да си почистиш ушите с него.

– И ти щеше да се разтревожиш за времето и пространството, ако беше видяла тази котка.

– Може би просто трябва да си почистиш контактните лещи.

– Не нося контактни лещи.

– Може би е време да започнеш.

Дърк въздъхна.

– Предполагам, че въображението ми от време на време прекалява – каза той. – Напоследък наистина нямам много работа. Толкова не върви, че изпаднах дотам да гледам дали са ми написали правилно номера в жълтите страници и да се обаждам на себе си, за да видя дали телефонът работи. Кейт...?

– Кажи, Дърк?

– Нали ще ми кажеш, ако си помислиш, че съм луд или нещо такова?

– За това са приятелите.

– Така ли? – учуди се Дърк. – За това ли са? Знаеш ли, често съм се чудил. Причината да те моля за това е, че когато позвъних на себе си...

– Да?

– Вдигнах телефона.

– Дърк, приятелю – каза Кейт, – имаш нужда от почивка.

– Напоследък не правя друго, освен да почивам. – изръмжа Дърк.

– Значи имаш нужда да правиш нещо.

– Да – каза Дърк. Но какво?

Кейт въздъхна.

– Не мога да ти кажа какво да правиш, Дърк. Никой не може, освен самият ти. Ти никога не вярваш на нищо, освен ако не си стигнал сам до него.

– Хммм – каза Дърк и пак отвори тефтера. – Това вече е интересно.

Глава 4

– ДЖОШ – изрече един глас с шведско-ирландски акцент. Дърк не му обърна внимание. Разтовари малката торба с покупки в отвратително обезобразената си кухня. Покупките се състояха основно от замразена пица, затова отидоха основно в малката камера на хладилника, която беше пълна основно с бели вкочанени неща, които той вече се боеше да направи опит да идентифицира.

– Джуд – изрече шведско-ирландският глас.

– Донт мейк ит бед – изтананика си Дърк. Включи радиото за новините в шест. Само кофти неща. Замърсяване, бедствия, граждански войни, глад и т.н., а накрая като бонус, спекулации дали земята ще бъде ударена от огромна комета или не.

– Джулиан – произнесе тенекиено шведско-ирландският глас. Дърк поклати глава. Определено не.

Подробности около кометната история: мненията относно какво точно щяло да стане, покривали целия спектър. Някои власти казвали, че щяла да удари Шеридан, Уайоминг, на седемнайсети юни. Учените от НАСА твърдели, че щяла да изгори в горните слоеве на атмосферата и нямало да стигне до повърхността на земята. Екип от индийски астрономи казал, че щяла изобщо да се размине със земята с няколко милиона мили, след което щяла да се забие в слънцето. Британските власти заявили, че щяло да стане това, което казвали американските власти.

– Джулио – каза гласът. Никаква реакция.

Дърк пропусна следващото, което каза радиото, защото предната стена на кухнята започна да плющи. Предната му стена напоследък беше от големи платна дебел полиетилен, заради един инцидент отпреди няколко седмици, когато в миг на радикално излитане – поведение каквото съседите на Дърк биха били щастливи да видят – един изстребител „Торнадо“ беше отнесъл предната стена на къщата, след което се беше понесъл с вой към Финсбъри.

Естествено, всичко си имаше съвсем логично обяснение и на Дърк му беше писнало да го дава. Причината в коридора на Дърк да има изстребител „Торнадо“ беше, че той не знаеше, че това е изстребител „Торнадо“. Естествено, че не знаеше, че това е изстребител „Торнадо“. Според него това беше един голям и злонравен орел, когото беше затворил в

коридора, както би го направил всеки друг, за да се предпази от постоянното му злобно връхлитане. Това, че големият изстребител „Торнадо“ беше приел за известно време формата на орел, се дължеше на злощастната му среща във въздуха с бога на гръмотевиците Тор, от митологията, и...

Тук настъпваше онзи момент от историята, в който на Дърк му се налагаше да положи известни усилия, за да задържи вниманието на аудиторията, което, дори да успееше, биваше подложено на по-нататъшни изпитания от обяснението, че Тор е съжалил за поведението си и е решил да оправи нещата, като възвърне нормалната форма на изстребителя. За жалост божественото съзнание на Тор трябва да е било заето с възвишени или поне с други неща, и той не беше помислил, както би го сторил всеки обикновен смъртен, да провери дали моментът е подходящ. Просто беше заповядал да стане и то беше станало, бум.

Опустошение.

А и дяволски застрахователен проблем. Заинтересованата застрахователна компания беше заявила, че по всички разумни стандарти, това е Божие дело. Но Дърк беше възразил, дело на кой бог? По конституция Великобритания беше монотеистична държава и поради това всяко „Божие дело“, дефинирано като такова в официален документ, трябваше да се отнася до онзи англиканец на стъклените витражи, а не до някакъв политеистичен норвежки главорез. И така нататък.

Междувременно къщата на Дърк – поначало не особено страхотно място – беше накичена със скелета и увита в полиетилен, и Дърк нямаше представа кога ще може да я ремонтира. Ако застрахователната компания не платеше, което изглеждаше все по-вероятно в светлината на предприетата през последните години стратегия на застрахователните компании само да рекламират услугите си вместо в действителност да ги осигуряват – На Дърк щеше да му се наложи да... ами, още не знаеше. Нямахше пари. Поне нямаше собствени пари. Имаше малко пари на банката, но нямаше представа колко.

– Джъстин – пропя гласецът. Ответна реакция не последва.

Дърк тръсна неотворените банкови извлечения на масата в кухнята и ги загледа ненавистно. За миг му се стори, че пликовете вибрират леко и че дори цялото пространство и време се усукват бавно около тях и биват засмукани от техния хоризонт на събитията, но навярно си въобразяваше.

– Карл. – Нищо. – Каръл. Кейт. – Нищо. Нищо.

Дърк си направи кафе като мина по обиколния маршрут в кухнята

си, за да избегне прекалената близост с банковите извлечения на масата. Погледната от определен ъгъл, цялата структура на живота му като възрастен можеше да се разглежда като способи за избягване на отварянето на банковите му извлечения. Нечии други банкови извлечения – това вече беше друга работа. Рядко изпитваше такова щастие, както когато четеше нечие чуждо банково извлечение: винаги ги намираще за богати на краски и описания, особено когато ги отваряше на пара. Перспективата обаче да отвори собствените си банкови извлечения, изопваше нервите му до крайност.

– Кит – изрече гласът носово, обнадeждено. Нищо.

– Келвин. – Не.

Дърк си наля кафето толкова бавно, колкото беше способен, защото осъзна, че времето най-накрая е настъпило. Трябваше да отвори пликовете и да научи най-лошото. Взе най-големия нож, който намери и пристъпи заплашително към тях.

– Кендал. – Тишина.

В крайна сметка го направи почти нехайно, с едно садистично порване. Всъщност, достави му удоволствие и дори го накара да се чувства светски порочен. След няколко секунди четирите плика – финансовата му история през последните четири месеца – бяха отворени. Дърк положи съдържанието им пред себе си.

– Кендрик. – Нищо.

– Кенеди. – Тенекиеният гласец започваше да му лази по нервите. Хвърли един поглед към ъгъла на стаята. Две скръбни очи го погледнаха в безмълвно озадачение.

Дърк най-накрая погледна числото в дъното на последния лист и му се зави свят. Дъхът му секна. Масата започна да се клати и танцува. Стори му се, че усеща ръцете на съдбата да масажират раменете му. Представяше си, че е зле, всъщност през последните няколко седмици си беше представял и други неща освен това колко може да е зле, но даже в най-неприятните си представи не си беше представял, че е чак толкова зле.

Костеливи пръсти стиснаха гърлото му. Нямаше, нямаше как да е направил 22 000 лири овърдрафт. Той отблъсна стола си от кухненската маса и известно време стоя така и трепери. 22 000 лири...

Думата „Кенет“ се понесе закачливо из стаята.

Докато размишляваше трескаво над разходите от миналите няколко седмици, за които се сещаше – зле обмислена риза тук, безразсъдна кифла там, див уикенд на остров Уайт – осъзна, че трябва да е прав. Не

можеше да е похарчил 22 000 лири над лимита.

Пое си дълбоко въздух и погледна числата още веднъж.

Ето го. 22 347.43 лири.

Трябваше да е някаква грешка. Някаква ужасна, ужасна грешка. Имаше разбира се шанс той да я е направил и докато се взираше разтреперан в листа, осъзна, съвсем внезапно, че я е направил.

Търсеше отрицателно число и затова беше предположил, че онова, което вижда е такова. Всъщност сметката беше 22 347.43. В графа „кредит“.

Кредит...

Никога не беше виждал такова нещо. Дори не знаеше на какво прилича. Не го беше познал. Бавно, внимателно, сякаш цифрите можеха да изпаднат от страницата и да се загубят на пода, той запрелиства страниците една по една, за да разбере откъде за бога бяха дошли всички тези пари. „Кени“, „Кентингърн“ и „Кермит“ се изнизиха нечути.

Веднага стана ясно, че парите пристигаха на редовни вноски, веднъж седмично. Седем вноски – дотук. Последната беше дошла по предишния петък, откогато беше най-прясното извлечение. Странното беше, че макар вноските да бяха редовни, сумите не бяха еднакви, всяка седмица бяха подобни, но не съвсем еднакви. Плащането от миналия петък беше 3 267.34 лири. От по-предишния четвъртък (всичките бяха дошли в края на седмицата, три в четвъртък и четири в петък) беше 3 230.57 лири. По-предишната седмица – 3 319.14 лири и така нататък.

Дърк стана и си по дълбоко въздух. Какво ставаше, дявол да го вземе? Стори му се, че целият свят се върти много бавно, поне доколкото можеше да прецени, в посока обратна на часовниковата стрелка. Това му навя смътния спомен, че последния път, когато беше пил текила, светът се беше въртял бавно в посока на часовниковата стрелка. Ето от какво имаше нужда, ако трябваше да разсъждава трезво. Той зарови трескаво шкафа пълен с прашни празни на девет десети бутилки с полузабравени ромове и уискита и я откри. Половин бутилка мескал. Наля си един пръст на дъното на чаена чаша и побърза да се върне при извлеченията, внезапно паникьосан, че числата може да са изчезнали, докато е тършувал.

Още бяха там. Неравни големи суми изплащани на равни интервали. Отново му се зави свят. Какви бяха тези пари? Лихви начислени на погрешна сметка? Едва ли. Поради простата причина, че лихва от над 3 000 лири седмично представляваше лихвата на два или три милиона лири и не беше нещо, което собственикът на такава сума пари би допуснал

да се прехвърли в погрешна сметка, още повече седем седмици подред. Той сръбна от мескала. Той помарширува из устата му, размахвайки юмруци, след което започна да налага мозъка му.

Осъзна, че не мисли рационално. Проблемът беше в това, че извлеченията бяха неговите собствени, а той беше свикнал да чете чуждите. И тъй като бяха неговите собствени, беше напълно възможно просто да звънне в банката и да попита. Само че банката вече беше затворила. А имаше и ужасното чувство, че ако им се обадеше, отговорът щеше да бъде: „Олеле, съжالياваме, грешна сметка. Благодарим ви, че ни посочихте грешката. Колко глупаво от наша страна да си въобразим, че тези пари може да са ваши.“ Беше очевидно, че трябваше да разбере откъде бяха дошли, преди да звънне в банката. Всъщност, трябваше да ги изтегли от банката, преди да попита. Вероятно трябваше да се чупи във Фиджи или някъде там, преди да попита. Освен ако – ами ако парите продължаха да идват?

След като пренасочи вниманието си към книгата, осъзна още нещо, което щеше да му хрумне моментално, ако не беше толкова шашнат. До всяка операция, естествено, имаше код. Целта на кода беше да му каже каква е била операцията. Той погледна кодовете. Лесна работа. Всички плащания бяха стигнали до сметката му посредством международен превод.

Хммм.

Това обясняваше и разликата в сумите. Международни обменни курсове. Ако една и съща сума чуждестранна валута се прехвърляше всяка седмица, сумата щеше да е различна заради промените в курса. Това обясняваше и защо не пристигаха в един и същи ден от седмицата. Въпреки че компютърните международни трансфери на пари отнемаха по-малко от секунда, банките обичаха да си придават важност и парите оставаха да се въртят известно време в системите им.

Но от коя държава идваха плащанията?

– Кевин – каза шведско-ирландския глас. – Киера.

– О, млъкни най-после! – извика внезапно Дърк.

Това провокира реакция. Малкият бордер-териер, който лежеше озадачено в кошницата си в ъгъла на стаята, вдигна въодушевен поглед и джафна радостно. Съществуването не беше реагирало изобщо на имената, които възстарикият компютър на масата до него рецитираше от файла с имена на бебета, но очевидно се зарадва като чу да млъква и явно искаше още.

– Кимбърли – каза компютърът. Нищо. Кучето без име изглеждаше

разочаровано.

– Кърби.

– Кърк. – Кучето се намести мудно в кошницата си от стари вестници и си възвърна предишната нещастно объркана поза.

Стари вестници. Точно те му трябваша на Дърк.

След няколко часа разполагаше с отговора, или поне с нещо като отговор. Нищо достатъчно смислено, но достатъчно, за да вдъхне на Дърк един окуражаващ порив на въодушевление: беше успял да нареди част от мозайката. Колко голяма, не знаеше. Нямаше представа и за големината на цялата мозайка. Никаква представа.

Беше събрал представителни броеве от вестниците през последните седмици изпод кучето, изпод дивана, изпод леглото си, из банята и, най-съдбоносният момент, беше си осигурил два влажни, но съдбоносни броя „Файненшъл Таймс“ от един дърт скитник в замяна на одеяло, малко сайдер и книгата „Произходът на осъзнаването в срива на двукамерното съзнание“. Странно искане, помисли си, докато се връщаше от миниатюрното подобие на парк, но не по-странно от неговото. Това непрекъснато му напомняше колко изумително различно място е светът, погледнат само един метър по-отляво.

С помощта на числата от вестника успя да състави карта на движенията на всяка от основните световни валути за последните няколко седмици и да ги сравни с колебанията в сумите постъпващи ежеседмично в сметката му. Отговорът изскочи незабавно. Щатски долари. Пет хиляди, ако трябваш да е точен. Ако 5 000 долара се прехвърляха всяка седмица от САЩ във Великобритания, сумите щяха малко или много да съвпадат с онези в сметката му. Еврика. Време за празничен набег над хладилника.

Дърк се настани на пода пред телевизора с три резена студена пица и кутия бира, пусна и радиото, както и един диск на Зи Зи Топ. Имаше нужда да помисли.

Някой му плащаше по 5 000 долара на седмица и го правеше от седем седмици насам. Новината беше зашеметяваща. Той дъвчеше пицата и размишляваше. Не само това, плащаше му някой в Америка. Отхапа още едно парче богато на сирене, пеперони, пикантна телешка кайма, аншоа и яйце. Не беше стоял много в Америка и не познаваше там никого – всъщност, не познаваше никого на тази земя – който така щедро да му бута неизработени пари.

Още една мисъл го връхлетя, но тя не беше свързана с парите. Песента на Зи Зи Топ за вечерянето пред телевизора го накара за миг да се замисли за пицата си и той я погледна с внезапно озадачение. Сирене, пеперони, пикантна телешка кайма, аншоа и яйце. Нищо чудно, че днес му бяха излезли киселини. Другите три парчета съставляваха закуската му. Това беше комбинация, към която той, може би единствен в света, беше пристрастен, и от която преди няколко месеца се беше отрекъл завинаги, защото стомахът му повече не можеше да се бори с нея. Не беше се поколебал обаче ровейки тази сутрин из хладилника, тъй като тя беше тъкмо нещото, което човек би желал да намери в хладилника си. Не беше му хрумнало да се запита кой я е оставил там. Но не беше той.

Бавно, с отвращение, той извади полусдъвканото парче от устата си. Не вярваше във феята на пиците.

Изхвърли наядената пица и огледа внимателно двата останали резена. В тях нямаше нищо необичайно или подозрително. Беше същата пица, която поръчваше най-редовно, преди да се принуди да се откаже. Позвъни в местната пицария и попита дали някой друг освен него е купувал пица с точно такъв пълнеж.

– А, ти си оня дето си поръчваше *gastricciana*, нали? – каза шефът на пицарията.

– Какво?

– Така й викаме. Не, приятел, никой друг не си е поръчвал тази чудесна комбинация, повярвай ми.

Дърк почувства някакво неудовлетворение от определени аспекти на разговора, но не задълба. Остави замислено слушалката. Имаше усещането, че става нещо странно и не знаеше какво.

– Никой не знае нищо.

Думите приковаха вниманието му и той погледна към телевизора. Някакъв жизнерадостен калифорниец с хавайска риза, която при нужда би могла да послужи като флаг за бедствие, стоеше под яркото слънце и отговаряше на въпроси, разбра бързо Дърк, за приближаващия метеор. Наричаше метеора Тудъл Пип.

– Тудъл Пип ли? – питаше интервюиращият го кореспондент на Би Би Си в Калифорния.

– Да. Наричаме го Тудъл Пип, защото спокойно можете да кажете сбогом на всичко, което ще удари.

Калифорниецът се ухили.

– Значи, казвате, че ще удари?

– Казвам, че не знам. Никой не знае.

– Да, ама учените от НАСА казват...

– НАСА – отвърна мило калифорниецът – говори глупости. Нищо не знаят. Щом ние не знаем, те сто процента няма как да знаят. Тук в Симиларити Енджинс разполагаме с най-мощните паралелни компютри на земята и затова като казвам, че не знам, знам какво говоря. Ние знаем, че не знаем, и знаем защо не знаем. В НАСА и това не знаят.

Следващата тема в новините беше пак от Калифорния и беше за някаква лобистка група на име Зелени изстрели, която привличаше доста подкрепа. Тя смяташе, и мнението ѝ допаднаше на дрипавите души на много американци, че светът е способен да се грижи за себе си много по-добре, отколкото го правим ние, така че нямало смисъл да си даваме толкова зор да обуздаваме естественото си поведение. „Да не ти пука“ беше техният лозунг, цитиращ заглавието на популярната песен. „Бъди щастлив.“

„Големи парещи ташаци“, помисли си Дърк, цитирайки друга.

– Учените в Австралия – говореше някой по радиото – се опитват да научат кенгурата да говорят.

Дърк реши, че има неотложна нужда от добър нощен сън.

На сутринта нещата изведнъж му се сториха прекрасно ясни и елементарни. Не знаеше нито един отговор, но знаеше какво да прави. Няколкото телефонни разговора с банката бяха потвърдили, че установяването на източника на парите би било неимоверно трудна задача, отчасти защото тази работа си беше сложна поначало, отчасти защото бързо стана ясно, че който и да му превеждаше парите, си беше дал труда да си покрие следите, но най-вече защото служителят от отдела по международните трансфери имаше сцепено небце.

Животът беше твърде кратък, времето твърде хубаво, а светът твърде пълен с интересни и вълнуващи капани. Дърк щеше да вдигне платната.

Животът, както обичаше да си повтаря, приличаше на океан. Можеш да го прекосиш като моторница, а можеш и да следваш ветровете и теченията – с други думи, да вдигнеш платната. Имаше вятъра: някой му плащаше. Предполагаше се, че този някой му плаща да върши нещо, но какво, беше пропуснал да каже. Е, това беше право на клиента. Но Дърк чувстваше, че трябва отговори с нещо на този щедър копнеж да му се плаща. Но какво? Е, той беше частен детектив, а онова, което правеха частните детективи, когато им се плащаше, беше основно да следят хора.

Значи, много просто. Дърк щеше да следи някого.

Което означаваше, че сега трябва да намери подходящо течение: някого за следене. Ами, ето го прозорецът на офиса, зад който се шураше целият свят – или поне няколко души. Щеше да си избере един. Стана му горещо от въодушевление, че разследването му най-накрая е в ход или поне щеше да влезе в ход веднага щом следващата персона – не, не следващата персона... петата следваща персона се покажеше иззад ъгъла от другата страна на улицата.

Остана незабавно доволен от себе си, задето беше решил да отдели малко време за мисловна подготовка. Почти незабавно иззад ъгъла излезе номер едно, някаква жена с фигура като спален чувал, с номера две и три, които биваха влачени против желанието им от двете ѝ страни – децата ѝ, на които тя се караше и мърмореше на всяка крачка. Дърк изпусна въздишка на облекчение, че не се налагаше да е тя.

Остана до прозореца, притихнал в очакване. Следващите няколко минути иззад ъгъла не излезе никой. Огромната жена тиранично вкара двете си деца в магазина за вестници и списания отсреща, въпреки хленченията им, че искали да се приберат в къщи и да гледат телевизия. След минута-две ги изкара тиранично навън, въпреки хленченията им, че искали сладолед и комикс със съдия Дред.

Тя ги повлече по-нататък и сцената утихна.

Сцената беше във формата на триъгълник, заради ъгъла под който се сблъскаха двете улици. Дърк наскоро се беше преместил в нов офис – нов за него, не другото; всъщност сградата беше стара и разнебитена и стоеше права по-скоро по навик, отколкото от някаква присъщ структурен интегритет – и го харесваше много повече от предишния си, който беше на километри отвсякъде. В стария си офис щеше поне една седмица да чака петима души да излязат иззад ъгъла.

Номер четири се появи. Номер четири беше пощальонът с количката си. Челото на Дърк се покри със ситни капчици пот, защото осъзна в каква ужасна посока можеше да го отведе планът му.

И ето го и номер пет.

Номер пет почти изскочи пред погледа му. Наближаваше трийсетте, височък, с рижа коса и черно кожено авиаторско яке. След като излезе иззад ъгъла, спря и остана така за миг. Огледа се сякаш очакваше да види някого. Дърк понечи да потегли, когато иззад ъгъла изведнъж се появи номер шест.

Номер шест беше съвсем различен обект: доста апетитна дама в джинси, с къса гъста черна коса. Дърк се наруга и се зачуди дали тайно

не бе имал предвид шест вместо пет. Но не. Начинанието си беше начинание и някой му плащаше много пари. Дължеше на който и да плащаше парите придържане към каквото и да е споразумение, каквото не бяха сключили. Номер пет продължаваше все така да се тутка на ъгъла и Дърк побърза да слезе и да започне следенето.

Когато отвори разнебитената предна врата, бе посрещнат от номер четири, пошалъонът с количката, който му подаде един малък наръч писма. Дърк ги пхна в джоба си и побърза да излезе на улицата и на пролетното слънце.

От доста време не беше следил никого и откри, че си беше изгубил сръчността. Зае се с преследването на обекта с такъв ентузиазъм, че изведнъж осъзна, че с тази крачка ще го подмине много скоро. Направи го, изчака няколко конфузни секунди, обърна се и тръгна на обратно, при което директно се блъсна в обекта. Дърк толкова се смути от откритието, че всъщност се е сблъскал съвсем физически с персоната, която трябваше да следи незабелязано, че за да замаже всякакво подозрение, се хвърли в един автобус и отпътува към Роузбъри авеню.

Началото не беше обнадеждаващо. Той постоя няколко секунди в автобуса напълно потресен от собствената си некадърност. И за това му плащаха по 5 000 долара седмично. Е, в определен смисъл. Даде си сметка, че хората го гледат малко странно. Но не и поне приблизително толкова странно, напомни си, колкото биха го гледали, ако имаха и най-малката представа какви ги върши всъщност.

Той се завъртя в седалката и огледа улицата с присвити очи, докато се чудеше какъв и бил един следващ подходящ ход. При нормални обстоятелства, когато следиш някого, е проблем, ако той неочаквано скочи в някой автобус, но проблемът беше малко по-голям, ако самият ти неочаквано скочиш в автобус. Вероятно щеше да е най-добре, ако слезеше от автобуса и направеше опит да възобнови преследването, въпреки че понятие си нямаше как, по дяволите, щеше да остане незабелязан при това положение. Изчака следващата спирка, скочи от автобуса и тръгна обратно към Роузбъри авеню. Не беше изминал голямо разстояние, когато видя обекта да крачи по улицата в неговата посока. Отбеляза, че си е избрал забележително услужлив и сътруднически обект, и по-добър отколкото заслужаваше. Време беше да се стегне и да действа малко по-благоразумно. Беше стигнал почти до вратата на едно кафене и затова хлътна вътре. Щеше да стои пред бара и да се преструва, че оглежда сандвичите, докато усети, че обектът го е подминал.

Обектът не го подмина. Обектът влезе и застана зад него пред бара.

Дърк така се паникьоса, че си поръча сандвич с риба-тон и руло със сладка царевица, която мразеше, и капучино, което изобщо не вървеше с рибата, след което седна припряно на една от малките маси. Щеше му се да се зарови във вестника си, но нямаше такъв, поради което се наложи да го замести с пощата. Започна да я разглежда съсредоточено. Най-различни брошури от обичайния абсурден и идиотски свръхоптимистичен вид. Най-различни циркулярни писма от странния вид, получаван от частните детективи – каталози пълни с миниатюрни електронни джаджи, предназначени за противодействие една на друга; реклами на любопитни класове фотоленти и революционни нови типове пластмасови ленти. Дърк изобщо нямаше намерение да се занимава с тях, въпреки че се спря за малко на една брошура за издадената наскоро книга за техники на следене за напреднали. Прегледа я по диагонал и я хвърли на пода.

Последният плик беше поредното банково извлечение. Банката му отдавна беше придобила навика да му ги изпраща всяка седмица, ей така за всеки случай. Или още не се бяха адаптирали към бляскавата му нова платежоспособност, или й нямаша доверие. Той отвори извлечението, все още полуневярващ.

Да.

Поредните 3 253.29 лири. Миналия петък. Невероятно. Необяснимо. Но бяха там.

Имаше обаче и още нещо странно. Отне му секунда или две, за да го забележи, защото хвърляше по половин опитно професионално око на обекта си, който си купуваше кафе и поничка и плащаше от една пачка банкноти по двайсет лири.

Последният ред от извлечението отбелязваше теглене в брой с дебитната му карта: 500 лири. Вчера. Извлечението явно беше изпратено в края на вчерашния работен ден и съдържаше най-последна информация. Всичко това беше отлично и ефикасно и прекрасно свидетелство за ефективността на съвременните компютърни технологии, разбира се, но беше факт, че Дърк не беше изтеглял 500 лири вчера, нито пък който и да е друг ден, в този ред на мисли. Сигурно му бяха откраднали картата. По дяволите. Той зарови разтревожено в портфейла си.

Не. Картата му си беше на мястото. В безопасност.

Замисли се. Не виждаше начин някой измамник да направи действително теглене в брой без действителната карта. Една ужасна мисъл го стисна с костеливите си пръсти за стомаха. Получаваше своите банкови извлечения, нали? Провери паникьосан. Да. Неговото име, неговият

адрес, неговият номер на сметката. Миналата вечер беше проверил другите по няколко пъти. Определено бяха неговите извлечения. Само че финансовите операции не изглеждаха неговите, това беше.

Беше време да се съсредоточи върху настоящата работа. Вдигна глава. Обектът беше седнал през две маси, дъвчеше търпеливо кифлата си и зяпаше в пространството.

След минута или две стана, изтръска няколко трохи от коженото си яке, обърна се и тръгна към вратата. Спря за малко сякаш се чудеше накъде да тръгне, след което пое спокойно в предишната си посока. Дърк набута пощата в джоба си и го последва тихо.

Беше си избрал добър обект; осъзна го скоро. Рижата коса на мъжа сияеше като фар под лъчите на пролетното слънце и когато се случеше тълпата да го погълне, не минаваха и секунди преди Дърк да го съзре отново бродещ безцелно по улицата.

Дърк се зачуди с какво се занимаваше. Явно не беше кой знае какво – или поне днес не беше кой знае какво. Приятна разходка през Холбърн и Уест Енд. Час и половина размотаване в две книжарници (Дърк запомни заглавията, които прелисти обектът), спиране за (още едно) кафе в едно италианско кафене, за да прелисти новия брой на „Сцената“ (което навярно обясняваше защо разполагаше с толкова свободно време за размотаване из книжарници и италиански кафенета), последвано от продължителна неприпярна разходка из Риджънт парк, а след това през Камдън и обратно към Айлингтън – Дърк започна да си мисли, че следенето на хората наистина е приятна работа. Свеж въздух, физическо натоварване – към края на деня се чувстваше в толкова добро разположение на духа, че веднага щом прекрачи през входната врата – или, по-скоро през входния полиетилен – му стана пределно ясно, че името на кучето е Киркегор.

Глава 5

РЕШЕНИЯТА ПОЧНИ ВИНАГИ идват от най-неочакваната посока, което означава, че няма смисъл да гледаш в нея, защото няма да дойдат оттам.

Дърк беше изложил това си наблюдение пред много хора и същата вечер го изложи отново на Кейт, когато ѝ се обади по телефона.

– Чакай малко, чакай малко, чакай малко каза тя, опитвайки се вклини някоя фраза в неговия монолог и да я развърти там. Да не би да

искаш да ми кажеш...

– Казвам ти, че покойният съпруг на жената, дето беше забравила името на кучето си, е бил писател на биографии.

– Ама...

– И сигурно знаеш, че биографите често кръщават домашните си любимци на обектите на биографиите си.

– Не. Аз...

– Така има на кого да кръщят като им дойде до гуша. Ровиш се с часове в нечие бельо и се измъчваш с теософски въпроси от областта на етиката или от каквато и да е област и понякога просто имаш нужда да изкрещиш „О, Киркегор, млъкни най-после, за бога.“ Оттам и кучето.

– Дър...

– Някои биографи използват за целта малки дървени орнаменти или саксийни цветя, но повечето предпочитат нещо, на което можеш да се накрещиш до насита. Обратна връзка, нали разбираш. По този повод, искаш ли да споделиш някакво свое наблюдение, или така ми се струва?

– Дърк, да не искаш да ми кажеш, че цял ден си следил човек, когото изобщо не познаваш?

– Абсолютно. И възнамерявам да сторя същото и утре. Ще се спотая пред вратата му бодър от ранни зори. Е, поне бодър. Няма нужда да ставам в ранни зори. Той е актьор.

– Може да те затворят за това!

– Рисковете на професията, Кейт. Плащат ми по 5 000 долара на седмица. Трябва да имам готовност за...

– Но не за да следиш абсолютен непознат!

– Който и да ме е наел, познава методите ми. Аз ги прилагам.

– Ама ти не знаеш нищо за този, който те е наел.

– Тъкмо обратното, знам много.

– Добре тогава, как се казва?

– Франк.

– Франк чий?

– Нямам представа. Виж какво, не знам дали се казва Франк. Името му – или името ѝ – нямат нищо общо с цялата работа. А тя е, че има проблем. Проблемът е сериозен, иначе нямаше да ми плащат такива крупни суми, за да го разреши. И проблемът е неизказуем, иначе биха ми казали какъв е. Който и да е, знае кой съм, къде съм и най-точния начин да стигне до мен.

– Може в банката просто да са сгрешили. Знам, че не е много вероятно, но...

– Кейт, ти си мислиш, че говоря глупости, но не е така. Чуй ме. В миналото, когато са искали да мислят, хората са се взирали с часове в огъня. Или в морето. Безкрайният танц на формите и моделите стига по-надълбоко в съзнанието ни, отколкото разумът и логиката. Виж сега, логиката може да процедира само с предпоставките и предположенията, които вече сме направили, затова само обикаляме в кръг като колички по писта. Нужни са ни танцуващи форми, които да ни възвисят и понесат, но такива не се намират лесно напоследък. Не можеш да се вираш в радиатора. Не можеш да се вираш в морето. Е, можеш, но то е покрито с пластмасови бутилки и употребявани презервативи и само ще се диш и ще се ядосваш. Единственото, което ни остана за виране е белият шум. Онова, което понякога наричаме информация, но което иначе е само мехурчета във въздуха.

– Но без логика...

– Логиката идва впоследствие С нея проследяваме повторно стъпките си. Тя е мъдрост след събитието. А преди събитието трябва да си много глупав.

– Аха. Значи това правиш.

– Да. Е, единият проблем вече се реши по този начин. Иначе не знам още колко време щеше да ми трябва, за да разбера, че този жалък пес се казва Киркегор. Беше чиста щастлива случайност, че моят обект хвана една биография на Киркегор, която, както открих, когато проверих по-късно, беше написана от човека, който впоследствие се беше хвърлил от някакъв кран с ластици на краката.

– Но двата случая нямат нищо общо един с друг.

– Споменавал ли съм, че вярвам във фундаменталната взаимосвързаност на всички неща? Мисля, че съм.

– Да.

– Поради което се налага да отида и да прегледам и другите книги, от които се интересувахте, преди да започна да се подготвям за утрешната си експедиция.

– ...

– Чувам те как клатиш глава тъжно и недоумяващо. Не се притеснявай. Всичко излиза извън контрол по реда си.

– Щом казваш, Дърк. А, между другото, какво всъщност означава „неизказуем“?

– Не знам – отвърна лаконично Дърк – но смятам да разбера.

Глава 6

НА ДРУГАТА СУТРИН времето беше толкова отвратително, че дори не заслужаваше името си и затова Дърк реши да го нарича Стенли. Стенли не беше никакъв хубав проливен дъжд. В един прочистващ въздуха проливен дъжд нямаше нищо лошо. Стенли беше нещо, което един проливен дъжд не беше лошо да прочисти от въздуха. Стенли беше кален, досаден и потискащ, като огромна потна фигура, която се притиска до теб в метрото. Стенли не валеше, но от време на време плюеше хората през редките си зъби.

Дърк стоеше навън в Стенли.

Актьорът го караше да чака вече час и нещо и на Дърк му се щеше да се беше придържал към собственото си мнение, че актьорите спят до обед. Наместо което се беше изтъпанчил рано-рано в 8:30 пред апартамента на актьора, след което беше престоял един час под някакво дърво.

Вече ставаше почти час и половина. Имаше един кратък момент на въодушевление, когато пристигна някакъв куриер на мотоциклет и донесе малък пакет, но толкова. Дърк се спотайваше на двайсетина метра от вратата на актьора.

Случката с Пристигането на Моторизирания Куриер го изненада малко. Актьорът не изглеждаше от най-преуспелите. Повече приличаше на „онези дето ходят да чукат на хората по вратите“ етап от кариерата си, отколкото на „да му носят сценариите на крака“ етап.

Времето се влачеше. Дърк беше прочел малката си колекция от весници два пъти и беше проверил съдържанието на портфейла и на джобовете си няколко пъти: обичайната колекция от визитки на хора, с които не помнеше да се е запознавал, неидентифицируеми телефонни номера върху хартиени огризки, кредитни карти, чекова книжка, паспортът му (изведнъж си спомни, че го беше оставил в друго сако, когато обектът му вчера се беше задържал по-дълго пред витрината на една туристическа агенция), четката му за зъби (никога не пътуваше без четката си за зъби, вследствие на което тя беше абсолютно неизползваема), и бележникът му.

Даже провери хороскопа си в единия вестник, същият, който се списваше от един негов дискредитиран приятел, подвизаващ се безскрупулно под името Великия Заганца. Първо погледна какво пишеше за другите зодиакални знаци, просто да разбере в какво настроение е бил ВЗ. Благоклонно, поне на пръв поглед. „Способността ви да

предвиждате нещата отдалеч ще ви помогне да преодолеете незначителни трудности, когато Меркурий...“, „Изминалите седмици подложиха търпението ви на изпитание, но нови възможности ще се появят, когато слънцето...“, „Гледайте да не позволявате на околните да се възползват от добрината ви. Твърдата воля ще ви е особено нужна, когато...“ Отегчителни дрънканици. Зачете собствения си хороскоп. „Днес ще се запознаете с тритонен носорог на име Дезмънд.“

Дърк сгъна ядосано вестника и точно в този момент вратата ненадейно се отвори. Появи се актьорът с целенасочено изражение. Носеше куфарче, чанта с презрамка и палто. Нещо ставаше. Дърк си погледна часовника. Десет и три минути. Отбеляза го набързо в бележника си. Пулсът му се ускори.

По улицата се зададе такси. Актьорът му махна. По дяволите! Ама че елементарно. Сега щеше да му се измъкне. Актьорът се качи в таксито и потегли покрай Дърк. Дърк се обърна, за да го проследи и зърна как актьорът поглежда през задното стъкло. Дърк го изгледа безпомощно, след което огледа улицата отгоре додолу с напустата надежда, че...

Почти като по чудо на улицата се появи второ такси, което се насочи към него. Дърк вдигна ръка и таксито спря до него.

– Следвайте онова такси! – възкликна Дърк, скачайки на задната седалка.

– От двайсет години карам такси – каза таксиджията, докато се вливаше в уличното движение. – Досега не ми се е случвало някой наистина да ми го каже.

Дърк седеше на ръба на седалката си и наблюдаваше таксито отпред, което си пробиваше път в бавния агонизиращ хранопровод на лондонското движение.

– На вас може да не ви се струва кой знае какво, но все пак е интересно, нали?

– Какво? – каза Дърк.

– По телевизията някой като се качи на такси винаги казва „Следвай онова такси“, нали?

– Така ли? Не съм забелязал – каза Дърк.

– Е, няма и да забележите – каза таксиджията. – Вие не сте таксиджия. Всичко, което забелязваш, зависи от това кой си. Ако си таксиджия, като гледаш телевизия, ще забелязваш най-вече таксиджиите – продължи таксиджията. – Ще забелязваш какво се случва на таксиджиите. Разбирате ли?

– Тъ, да – каза Дърк.

– Ама на телевизията не виждаш таксиджиите, нали? Виждаш само хората на задната седалка. Като че ли таксиджията не заслужава никакво внимание.

– Ъъ, предполагам – каза Дърк. – Мм, виждате ли още онова такси дето трябваше да го следим?

– А, да. Следвам го както трябва. Значи, показват таксиджията само като клиентът му каже нещо. И когато клиентът каже нещо на таксиджията в някоя драма, знаете ли какво е то? Винаги?

– Я да позная – каза Дърк. – „Следвай онова такси!“

– Точно това исках да кажа – продължи таксиджията. – Затова, ако трябва да се вярва на телевизията, ние таксиджиите само това правим – преследваме други таксиджии. Кое то ме навежда не безпогрешното заключение, че аз трябва да съм таксиджията, когото преследват всички останали таксиджии...

Дърк погледна през прозореца с надеждата да забележи друго такси, на което да се прехвърли.

– Вижте, аз не казвам, че точно така става, но нали разбирате какво може да си помисли човек? Силата на медиите, нали така?

– Имаше цял сериал – каза Дърк – за шофьори на такси. Доколкото си спомням, се казваше „Такси“.

А, да, ама аз не говоря за него – подразни се таксиджията. – Говоря за силата на медиите да изкривяват реалността. За това говоря. Искам да кажа, че когато се стигне до това, всички живеем в собствената си реалност, нали така, имам предвид когато се стигне до това.

– Ами, да, всъщност мисля, че сте прав – отвърна неохотно Дърк.

– Искам да кажа, вижте например ония кенгура, дето ги учат да говорят. И за какво си мислят, че ще си разговаряме? Какво ще им кажем тогава, а? „Е – как се отнасят с вас другите подскачащи?“ „О, добре, не се оплаквам. Торбата малко ме боли щото все е пълна с топчета от пух и кламери.“ Няма да стане. Тия кенгура имат мозък колкото орех. Живеят в различен свят, нали разбирате. Все едно да се опитваш да говориш на Джон Селуин Гъмър¹⁴. Разбирате ли какво имам предвид?

– Виждате ли таксито, което следваме?

– Ясно като бял ден. Може даже да стигнем преди него.

Дърк се намръщи.

– Къде да стигнем?

– На Хийтроу.

14. Б. пр. – Британски министър от началото на 90-те, считан за образец на тъпота

– Откъде, по дяволите, разбрахте, че отива на Хийтроу?
 – Всеки таксиджия знае кога друг таксиджия отива на Хийтроу.
 – Какво имате предвид?
 – Трябва да се наблюдават подробностите. Е, някои неща са очевидни, като например това, че клиентът носи багаж. След това маршрутът. Това е лесно. Но, вие казвате, че той може просто да отива на гости у приятели в Хамърсмит. Аз обаче ще ви кажа само, че клиентът не се качи в таксито като човек, който отива при приятели в Хамърсмит. И така, накъде да гледаме? Е, точно тук трябва да си таксиджия, за да знаеш. Нормалният живот на таксиджията преминава в разни кратки курсове. Тази минута не знаеш къде ще бъдеш в следващата, какъв курс ще вземеш и как ще ти мине денят. Въртиш неуморно из града. Но ако вземеш клиент за Хийтроу, значи си на път. Добър солиден курс, добър солиден клиент, чакане на опашка час и нещо, след което добър солиден курс обратно до града. Захлебил си цялата сутрин. Караш по съвсем различен начин. Настроението ти е друго, вземаш завоите елегантно. На път си. Отиваш някъде. Викаме му „Полет до Хийтроу“. Всеки таксиджия ще го забележи.

– Хмм – каза Дърк. – Забележително.

– Онова, което забелязваш, зависи от онова, което си.

– А дали случайно не знаете на кой полет ще се качи? – попита Дърк.

– За какъв ме мислиш бе приятел – отвърна таксиджията, – за някакъв шибан частен детектив ли?

Дърк се отпусна в седалката и се загледа замислено през прозореца.

Глава 7

СИГУРНО ИМА такава болест, която кара хората да говорят така и името ѝ сигурно е нещо от рода на Синдром на Самолетно Натъртване на Срички. Това е болестта, чиито симптоми се появяват към 3000-я метър и става все по и по-отчетлива, ако тази дума изобщо е подходяща за контекста, с набирането на височина, за да достигне абсолютния си пик от пълни глупости някъде на 12 000 метра. Тя кара иначе разумни хора да говорят неща като: „Капитанът изключи надписите за коланите“, сякаш може да го стори някой самозванец или пък това са най-важните сигнални надписи в самолета.

Другото, за което се сети Дърк, докато се наместваше в креслото

си, беше любопитното съвпадение, че самолетът не само приличаше прахосмукачка отвън, а и вътрешността му миришеше на вътрешността на прахосмукачка.

Прие чашата шампанско от стюарда. Предположи, че повечето души използвани от персонала на самолета, или по-скоро повечето изречения, в които ги подреждаха по навик, се използваха толкова отдавна, че вече бяха умрели. Странното ударение, което непрекъснато им слагаха стюардите беше като електрошок прилаган на изпаднал в клинична смърт пациент с инфаркт.

Добре.

Какъв странен и сложен час и половина. Дърк изобщо не беше сигурен, че нещо някъде не се беше объркало ужасно и сега, когато капитанът беше изключил надписите за коланите, се изкушаваше да се разходи из самолета и да потърси обекта. Но станалите пътници скоро нямаше да станат от креслата си, затова сигурно щеше да се наложи да се ограничи в следващия час и нещо. А може и повече. В крайна сметка полетът до Лос Анжелес беше цели единайсет часа.

Не беше очаквал днес да ходи до Чикаго и видът на обекта, който се насочваше право към чек-ин гишето за Чикаго в 13:30, го накара да залитне. Както и да е, решението си беше решение, затова след една кратка пауза, през която се увери, че обектът не е отишъл до гишето само да попита къде е магазинът за вратовръзки, Дърк се отправи с чисто сърце към гишето за продажба на билети и шляпна отгоре му дебитната си карта.

Замаян от бързината на взетото решение дори си взе билет за бизнес класа. Анонимният му работодател очевидно беше заможен човек, който нямаше да направи въпрос за някакви незначителни извънредни разходи. Ами ако обектът пътуваше в бизнес класата? Дърк нямаше да може да го държи под око от опашката на самолета. Възникна нещо почти като спор дали да не си вземе билет за първа класа, но не, призна неохотно пред себе си Дърк, не беше редно.

Но сега, вече час и половина след като самолетът беше излял, Дърк започваше да се чуди. Като пътник от бизнес класа му беше отказан достъп до първата класа в носа на самолета, но можеше да ходи съвсем свободно навсякъде другаде, където пожелаеше. Беше ходил навсякъде другаде, където беше пожелал вече три пъти, беше наблюдавал тайно вратите на всички тоалетни и никъде не беше видял обекта си. Върна се в креслото си, за да обмисли ситуацията. Обектът или беше в първа класа, или не беше на самолета.

Първа класа? Беше изключил тази възможност поначало. Билетът струваше колкото неколкomesечния наем на апартамента на обекта. Но кой знае? Може да беше хванал окото на някой холивудски продуцент, който да го беше привикал за пробни снимки. Нямаше да му е трудно да се вмъкне в първа класа и да поогледа, но щеше да му е трудно да не привлече внимание.

Не беше на самолета? Дърк го беше видял да се запътва към гишето за проверка на паспортите, но в един момент обектът изведнъж се беше огледал и Дърк беше побързал да се скрие в книжарницата.

Няколко секунди по-късно, когато Дърк отново погледна, обектът беше минал паспортния контрол – поне така предположи Дърк. Беше се помотал един разумен интервал от време, беше си купил вестници и книги и сам беше минал паспортното гише, за да влезе в чакалнята за заминаващи.

Не се беше изненадал особено, когато не беше открил обекта в чакалнята за заминаващи: тя представляваше бляскав лабиринт от безсмислени магазини, кафенета и зали и Дърк си помисли, че няма да спечели нищо, ако тръгне да го търси из тях. Така или иначе всички пътници биваха насочвани в една и съща посока. Щяха да летят с един и същ самолет.

Ами ако не беше на същия самолет. Дърк застина в креслото си. Сега, като се връщаше назад, трябваше да признае пред себе си, че за последен път действително беше видял обекта преди дори да беше минал паспортния контрол, и че всичко останало се базираше на предположението, че обектът е направил онова, което той, Дърк, беше решил, че е направил. Сега осъзна, че въпросното предположение беше доста фриволно. По врата му пролази хлад от вентилационната уредба на самолета.

Вчера се беше качил неочаквано на автобус, докато преследваше някого. Днес без да иска се беше качил на самолет за Чикаго. Сложи ръка на челото си и се запита доколко всъщност го биваше като частен детектив.

Извика стюарда и си поръча чаша уиски, което изпи като животоспасяващо лекарство. След малко бръкна в найлоновата торба с книгите и вестниците. Трябваше да си убие по някакъв начин времето. Въздъхна. Извади от торбата нещо, което нямаше спомен да е пъхал там.

Беше пакет доставен по куриер, който някой вече беше отворил. На челото му бавно се заформи намръщена бръчка и той извади съдържанието на пакета. Вътре имаше книга. Той я обърна любопитно.

Заглавието ѝ беше „Техники на следене за напреднали“. Позна я. Вчера беше получил по пощата брошура за нея. Която беше смачкал и хвърлил на пода. Абсолютно същата брошура лежеше между страниците на книгата, разгъната и пригладена. Дърк я отвори с много лошо предчувствие. През средата ѝ със странно познат почерк беше изписано „Приятно пътуване!“. Стюардът се наведе към него.

– Да ви донеса ли още едно питие, сър? – каза той.

Глава 8

СЛЪНЦЕТО ВИСЕШЕ НЕПОДВИЖНО високо над далечния Тихи океан. Денят беше ярък, небето синьо и безоблачно, а въздухът – ако харесвате мириса на изгорял килим – беше идеален. Лос Анджелис. Град, в който не съм бил никога.

Една кола, син кабриолет, елегантна и желана, излезе от западната част на Бевърли хилс и пое по, както аз го разбирам, грациозните извивки на Сънсет булевард. Всеки, който видеше тази кола щеше да я пожелае. Очевидно. Дизайнт ѝ беше такъв, че да я пожелаеш. Ако се окаже, че хората не я желяха твърде много, конструкторите ѝ щяха да я проектират наново и наново, докато всички я пожелаеха. Светът е пълен с подобни неща, която именно е причината всички да са в непрекъснатото състояние на желяене.

Шофьорът беше жена и то много красива. Имаше гъста тъмна къса коса, която вятърът рошеше, докато шофираше. Бих ви разказал как е облечена, но изобищо ме няма по дрехите и ако започна да ви разправам, че е била облечена в това на Армани, в онова на, как му беше името, Фархи, ви инстинктивно ще усетите, че си измислям, и тъй като си давате труд ада четете онова, което съм написал, възнамерявам да се отнасям към вас с уважение, дори от време на време съвсем приятелски и добронамерено да ви послъгвам. Затова ще кажа само, че дрехите ѝ бяха точно такива, че да предизвикат луд възторг в някой който разбира от дрехи и освен това бяха сини. Невъзможно високите палми се свеждаха над нея, мълчаливи мексиканци се грижеха за невъзможно идеални морави.

Портите на Бел Еър се изнизаха отстрани – а зад тях и идеалните къщи потънали в идеални букети от храсти. Виждал съм същите къщи по телевизията и колкото и да съм скептик и сатирик, да съм чувствал, че искам една такава. За щастие, репликите, които си разменят

обитателите на тези къщи ме размиват така, че чаят ми излиза през носа и така моментът отминава.

Еlegantното синьо кабрио се носеше по пътя. Сега виждам, че на границата между Бел Еър и Брентуд има светофари и докато колата приближава към тях, те светват в червено. Колата спира. Жената тръсва косата си и наглася слънчевите си очила в огледалото за обратно виждане. През това време зърва някакво движение в огледалото, докато една дребна тъмнокоса фигура изниква тихо встрани от пътя и се промъква откъм задницата на колата. Само след секунда се появява до жената и насочва пистолет в лицето ѝ. От пистолети разбирам още по-малко, отколкото от дрехи. Направо съм загубен в Лос Анджелис. Ще ми се смеят не само за безвкусното облекло, ами и за жалката ми неспособност да различа Магnum.38 от Валтер ППК и дори от малокалибрен пистолет, за бога. Знаем обаче, че пистолетът също беше син, или поне синьочер, и че жената си изкара акъла, когато видя дулото на два сантиметра от лявото си око. Нападателят ѝ даде да разбере, че моментът е страшно подходящ да освободи седалката и, не, да не изважда ключовете от стартера и дори да не се опитва да вземе дамската си чанта от дясната седалка, а само да е много точна, много спокойна, много бавна и просто да се омете от колата.

Жената се опита да бъде много точна, много спокойна, много бавна, но през цялото време ѝ пречеше фактът, че трепереше неконтролируемо от страх, докато дулото на пистолета подскочаше пред лицето ѝ като мушичка. Обаче се омете от колата. Излезе разтреперана на средата на пътя, а крадецът скочи на нейното място, изду триумфално газта, понесе се бясно по Сьнсет булевард и изчезна зад завоя. Тя стоеше на едно място и се оглеждаше агонизиращо безпомощна и шокирана. Светът ѝ изведнъж се беше преобърнал с главата надолу и сега тя изведнъж се съвсем неочаквано се беше превърнала в най-безпомощното човешко същество в Лос Анджелис – в пешеходец.

Опита се да махне на няколко коли, но те любезно я заобикаляха отдалеч. Една от тях беше открит мустанг с издуто докрай радио. Бих желал да кажа, че дънеше стари парчета и че точно в момента се разнасяше рефренът „Как се чувстваааш? Как се чувстваааш?“, но дори измислицата си има граници. Станцията наистина беше за стари парчета, но старото парче, което свиреше в момента, беше „Неделно момиче“ на „Блонди“, поради което не беше дори бегло подходящо, защото беше четвъртък. И какво можеше да стори тя?

Поредното идеално престъпление. Поредният идеален ден в Града

на Ангелите. И само една дребна лъжа.

Простете ми.

Глава 9

АКО В АНГЛИЯ има по-грозна сграда то Рантинг Манър, то аз не съм я виждал. Сигурно се крие някъде и не се е изтъпанчила като Рантинг Манър на средата на сто акра парк. В миналото имението се е състояло от много повече стотици акри земя, които са били гордостта на графство Оксфорд, но поколенията сифилистична дебилност и крайна тъпота са го докарвали до сегашното му жалко състояние – зле поддържана сбирщина от дървета, поля и морави покрити с резултатите от множество несполучили опити за изкарване на пари по какъвто способ му се е струвал на собственика, че е добър в един или друг момент: затътен увеселителен парк, зоологическа градина, която някога е била пълна с животни и, най-скорошното, малка високотехнологична бизнес зона, обитавана понастоящем от една фалираща компания за компютърни игри, оставена на доизживяване от американската си компания майка и считана за единствената компания от този бранш в света, която работи на загуба. Под Рантинг Манър може да открият милиони барели нефт и пак е сигурно, че само след няколко години ще работи на загуба и ще наложи продажбата на семейния калай, за да се покрият загубите. Семейното сребро е отишло отдавна, разбира се, заедно с по-голямата част от самото семейство. Болестите, алкохолът, наркотиците, сексуалното слабоумие и зле поддържаните превозни средства заедно и поотделно са покосили толкова издънки на фамилията Рантинг, че са я свели почти до нула.

Колко история бихте желали? Още малко, може би. Самата Манър е построена през тринайсети век или поне части от нея са били построени тогава. Тези части са всичко, което е останало от първоначалния манастир, населяван в продължение на два века и нещо от някакъв благороден орден на калиграфи и педераста. След това Хенри VIII сложил лапите си върху него и го дал на един дворцов негодяй на име Джон Рантинг като отплата за някаква дворцова лоялност под формата на особено зрелищно злодейство. Той го сринал и го построил отново според вкуса си, който сигурно е бил доста добър, тъй като архитектите от епохата на Тюдорите са си разбирали от работата: масивни греди, красиви гипсови корнизи и прозорци с витражи, всичко, което днес ценим

особено, но което потомците на Джон Рантинг за жалост не са ценили – и най-вече викторианският каучуков магнат сър Пърси Рантинг, който през шейсетте години на деветнайсети век събаря по-голямата част от замъка и го престороява на ловджийска хижа. Въпросните викториански „ловни хижи“ са се строяли, защото не е било прието супербогатите търговци от тази епоха да си размахват публично действителните пениси, поради което са си изкарвали ерекцията върху обширни области от хубавата и невинна английска провинция. Големи, набити, червендалести сгради с огромни бални зали, грандиозни ъглови стълбища, но и множество кули и зъбери, както се полага на един кондом за почивка и възстановяване.

От естетическа гледна точка деветнайсети век е истинско бедствие за Рантинг Манър, но след него нахлул с взлом дваисетиет с всичките си архитектурни теории и двойна глазура. Основните пристройки от този период са: нещо като огромна нацистка зала за бiliarд от трийсетте, а през шейсетте вътрешен плувен басейн с оранжеви и лилави плочки, към които понастоящем са добавени най-различни туфи гъбички в разнообразни цветове.

Онова, което свързва тези три различни стила, е общата атмосфера на влага и разложение, както и усещането, че ако някой с достатъчно гражданска доблест подпали мястото, то ще си отиде доста преди пожарната да е пристигнала. Какво друго? А, да. В него има призраци.

Стига толкова за тази жалка сграда.

Към десет и половина вечерта, което значи приблизително по същото време, когато беше открадната колата на Сънсет булевард, една странична врата в оградата се отвори със скърцане. Големите железни порти на имението се заключваха нощем, но страничната врата обикновено оставаше незаключена. Репутацията на това отвратително и неприятно място обикновено беше достатъчна да го възпира евентуалните нашественици. Един стар надпис на главната порта гласеше ПАЗИ СЕ ОТ КУЧЕТО, а под него някой е надраскал „А защо е само от кучето?“

През страничната порта се промъкнаха фигурите съответно на голямо куче и на дребен мъж. И двамата куцаха забележимо. Кучето куцаше с предния си ляв крак, а мъжът с десния или, ако трябва да сме точни, не на десния, защото нямаше такъв. Той липсваше от коляното надолу. Вместо на него мъжът куцаше на един дървен крак, който беше с цели два сантиметра по-дълъг от левия му и не просто затрудняваше ходенето му, а го превръщаше в истинско изпитание.

Нощта беше спокойна. Луната беше изгряла, или поне половината от нея, но през повечето време беше закрыта от облаци. Двете сенчести фигури закуцукаха синхронно към алеята, напомняйки отдалеч детска играчка с няколко разцентровани колела. Поеха по дългия път към къщата. Той криволичеше през имението и пътьом пресичаше някои от фалиращите му бизнес начинания.

Кучето скимтя и ръмжа известно време, докато господарят му не се наведе сковано, за да го пусне от каишката, след което то изджавка радостно, втурна се няколко крачки напред и продължи да куца пак синхронно, но на два метра пред господаря си. От врем на време се обръщаше да провери дали господарят му още е там, дали всичко е наред и дали нещо няма да изскочи отнякъде и да ги захапе.

По този начин изминаха бавно дългия завой. Мъжът се беше увил в дългото си тъмно палто, въпреки приятната нощна температура. След няколко минути оставиха от лявата си страна входа на зоопарка, който беше източил немалко от ограничените парични средства на имението. В него бяха останали съвсем малко животни: двойка козли, едно пиле и една капибара, най-големият гризач на земята. В момента зоопаркът се радваше и на едно специално гостуващо животно, приютено временно, докато ремонтираха нормалната му квартира в чатсфилдския зоопарк. Дезмънд – животното се казваше Дезмънд – беше тук само от две седмици, но, както се очакваше, присъствието му беше внесло доста смут в село Литъл Рантинг.

Мъжът и кучето подминаха входа на зоопарка, но след малко се спряха, обърнаха се и го погледнаха отново. Ниската дървена врата, която трябваше да е заключена по това време на нощта, зееше отворена. Кучето изскимтя и задуши земята, която изглеждаше леко набраздена и изровена. Мъжът докуцука до вратата и надникна в тъмнината от другата страна. Всички ниски постройки отвъд оградата тънеха в мрак с изключение на бараката на Рой Харисън, пазачът на Дезмънд от зоопарка в Чатсфилд. Нищо нередно. Никакъв шум. Никакво движение. Защо тогава беше отворена вратата? Сигурно не означаваше нищо. Повечето неща, както би ви казал мъжът, ако го попитате, най-вероятно не означаваха нищо. Въпреки това той повика кучето с някаква едносрична команда и закуцука през вратата, като я затвори след себе си. Отправиха се с бавни и неравномерни крачки към единствения източник на светлина: временната обител на Рой Харисън.

Бараката изглеждаше тиха.

Мъжът почука рязко на вратата и се заслуша. Никакъв отговор.

Почука още веднъж. Пак нищо. Отвори вратата. Не беше заключена, но и едва ли имаше причина да бъде. Влезе в тясното и тъмно антре и носът му долови странна миризма. Квартирите на пазачите на животни са именно мястото, където очакваш да откриеш пълен букет от странни миризми, но не точно тази сладникава и натрапчива. Хммф. Кучето изскимтя много тихо и много кратко.

В дясната страна на антрето имаше врата, която беше източникът както на видимата отвън светлина, така и на миризмата вътре. Все още нищо не помръдваше. Мъжът отвори предпазливо вратата.

В първия миг си помисли, че проснатата на кухненската маса фигура е мъртва, но след един непоносимо продължителен момент тя издаде звучно хъркане.

Кучето пак изскимтя и започна да души нервно пода. Кучето винаги изглеждаше странно нервно за размера си и непрекъснато поглеждаше господаря си, търсейки подкрепа от него. Всъщност, то си беше отвсякъде странно куче с неясна порода или породи. Беше голямо и черно, но козината му беше на туфи, тялото му беше мършаво и непохватно, а маниерите му бяха резки и тревожни, на границата на неврозата. Всеки път, когато спреше на едно място, повторният старт нерядко му причиняваше трудности, тъй като рядко си спомняше къде е оставило всеки крак. Изглеждаше сякаш му се е случило нещо особено гадно или пък предстои да му се случи.

Спящият пазач продължи да хърка. До него стърчеше колекция от празни бирени кутии, полупразна бутилка уиски и две чаши. В пепелника се въргалиха три фаза от цигари с марихуана, а на масата бяха разхвърляни скъсани цигари, пакет цигарена хартия и парче станиол свито по традиционния начин. Източникът на миризмата. Рой очевидно беше изкарал страхотна вечер с някой, след което този някой очевидно се беше омел. Посетителят се опита да разтърси леко рамото му, но нищо не се получи. Опита още веднъж, но този път пазачът бавно се изхлузи от масата и тупна на мръсния под. Кучето така се стресна, че хукна да се спасява зад дивана. За съжаление той беше по-малък и по-лек от него и затова се преобърна върху него. То изскимтя отново, задраска с нокти по линолеума и потърси убежище под масичката за кафе, която се строши. Тъй като възможните убежища се изчерпаха, кучето се сви в ъгъла и затрепери от страх.

Господарят му се задоволи с наблюдението, че Рой се намира само във временен химически дисбаланс, а не в реална опасност, успокои кучето си с няколко нежни думи и излезе от стаята. Двамата поеа по

алеята към портата, излязоха на главния път и продължиха да куцат към замъка. По пътя имаше дълбоки следи.

Дезмънд изпадна във внезапно озадачение. В един момент цялата му обонятелна представа за света се разми и придоби странни характеристики. Някой святакаше с лампи наоколо, но това не му правеше впечатление. Лампите изобщо не го интересуваха. Свет-свет. И какво? Но това беше по-странно. Би казал, че халюцинира, само че не знаеше думата, а всъщност и никоя друга дума. Дори не знаеше, че се казва Дезмънд, но все пак, не това го тревожеше. Името беше само звук и нямаше нищо общо с плътната воня, която означаваше съществуването ти. Звукът не се стелеше из главата ти и не правеше ууумп като миризмата. Миризмата беше истинска, миризмата беше нещо, на което можеш да се довериш.

Поне досега. Но в този момент имаше усещането, че светът се отегля заднишком на пръсти през главата му, и не можеше да не почувства, че поведението на света беше много тревожно.

Пое си дълбоко въздух и се опита да стабилизира огромната си фигура. Чувствителните мембрани на ноздрите му засмукаха милиарди ароматни молекулки. Е, не чак толкова ароматни. Миризмите им бяха противни и дребни – плоски, изветрели и горчиви миризми с възкисела нотка на нещо гадно, което гореше. Не големият и щедър мирис на горещ тревист въздух и едnodневен оборски тор, който населяваше фантазиите му, само тези презрени местни миризмички, които трябваше да го стабилизират и да го върнат на земята.

Не го направиха.

Хррфрааах! Сега в главата му имаше сякаш два различни и съвършено противоречиви свята. Грааарфх! Какво беше това. Къде беше изчезнал хоризонтът?

Ето това е. Ето затова светът сякаш се беше наклонил към темето му. Там, където преди това имаше съвсем нормален хоризонт, сега нямаше такъв. Вместо него имаше повече свят. Много повече. Просто продължаваше нататък и нататък, и нататък в странната и мъглива далечина. Дезмънд чувства как във вътрешността му се разклатиха големи и необясними страхове. Инстинктът му го подтикна да се втурне към нещо, но не можеше да се втурне към тревожната неизвестност. Едва не се подхлъзна.

Пак си пое дълбоко въздух. Премигна, бавно.

Хааарх! Новото парче свят изчезна! Къде? Къде отиде? Ето го пак!

Стовари се на мястото си с трясък и Дезмънд отново залитна, но този път си възвърна равновесието малко по-бързо. Тъпи лампички. Свет свет свет. Тези нови парчета свят – какво представляваха? Той се наведе неуверено и остави ноздрата на съзнанието си да се рее над тях. Лампите започваха да го разсейват. Затвори очи, за да се съсредоточи, но новият свят изчезна! Отново! За миг се зачуди дали двете неща не бяха свързани, но намирането на логическа връзка между две неща не беше негова стихия. Остави нещата така. Когато отново отвори потъналите си в сбръчканата кожа очички, неземният нов свят се разположи бавно в съзнанието му. Дезмънд пак надникна в него.

Беше по-широк от този, с който беше свикнал, свят на пътеки и хълмове. Пътеките се раздвояваха, разклоняваха и потъваха в долините, а планините преминаваха във високи хълмове. На хоризонта се очертаваха масивни планински вериги и главозамайващи каньони обвити в омара. Дезмънд се изпълни със страхопочитание. Точно както логическите връзки между нещата не бяха негова стихия, така не беше и планинарството.

Най-равната и най-широка пътека лежеше точно пред него, но след като насочи вниманието си към нея, започнаха да се случват разни тревожни неща.

На пътеката имаше нещо проклето. Нещо голямо и проклето. Нещо по-голямо и по-проклето, като Дезмънд бе склонен да мисли, дори от самия Дезмънд. Той премигна и цялото това нещо много дразнещо изчезна за пореден път. Когато след секунда или две се материализира отново в ноздрата на съзнанието му, чувството за връхлитаща опасност се засили.

Това гръмотевица ли беше?

На Дезмънд гръмотевиците обикновено не му пречеха и почти не забелязваше светкавиците, но тази гръмотевица го разтревожи. Нямахме вихрушки от прах и тежки пориви на вятъра, само зловещи пукащи експлозии от чернота. Дезмънд се изплаши много. Огромното му туловище започна да се тресе и да трепери и той изведнъж се впусна в бяг. Странният нов свят се разтреса и изчезна. Дезмънд се носеше като тежкотоварен камион. Профуча през един рояк мъждукащи светлинки и внесе със себе си цял тон нещо, и той не разбра какво. То беше много шумно и святкащо, но Дезмънд се вряза право през него. Беше се измъкнал и се носеше като локомотив. Пътном направи на трески някаква паянтова врата, а може и да беше стена, все тая. Прелетя през нощния въздух, набивайки огромните си крака в земята като чукове.

Нещата наоколо бягаха панически от него. Нещата крещяха. Появата му пораждаше далечни жални възклицания на тревога и униние, но Дезмънд не им обръщаше внимание. Просто искаше малко нощен въздух в дробовете си. Даже този застоен и вкиснат нощен въздух ставаше. Беше студен и нахлуваше в него и над него, докато се носеше. Под краката му къртеше паваж, после някаква ограда се разлетя на парчета край врата му, а след това твърда и остра трева под думкащите му и риещи крака.

Наближи билото на един нисък хълм. Истински земен хълм, не някаква плашеща до смърт халюцинация. Просто хълм, заобиколен от други ниски и полегати хълмове. Небето беше безоблачно, но мъгливо и мрачно. Дезмънд не се интересуваше от звездите. Звездите не можеха да се подушат като хората, а тук дори не се и виждаха. Не го интересуваше, просто набираше добра скорост надолу по хълма, събуждаше разни заспали мускули и ги привеждаше в движение. Брааарррм! Тичай! Фу-чи! Давай! Блъскай! Бум! Някаква ограда отново се нахлузи на врата му и устремът му изведнъж се забави, и нещо го спъна. Мина през нещото като плуг. Изведнъж се озова в море от разбягващи се същества, които пищяха, докато тежкото му тяло се връзваше в тях. Въздухът беше изпълнен с крясъци и мучене и звънлив пукот. Около него се разнасяха озадачавачи миризми – талози мирис на изгоряло месо, упойващ полъх на нещо омайващо, бодежи от злостно сладникав мускус. Обърка се и се опита да се ориентира със зрението си. Нямаше голямо доверие на зрението си, то не му казваше кой знае колко. Просто разбираше кога нещата премигваха или се спотайваха или търчаха наоколо. Опита се да се съсредоточи върху пищащите и лутащи се фигури, но след това видя един голям светъл правоъгълник. Това беше нещо. Обърна се тежко и се понесе към него.

Бам!

От хълбока му течеше нещо неприятно и го сърбеше. Това не му харесваше. Нахлу в някакво огромно помещение и залитна зашеметен от задушавачата миризма, писъците и премигващата светлина. Вряза се в групичката шумни същества, които изреваха и изпищяха, след което рухнаха и се превърнаха в пихтия. Едно от тях полепна по него и Дезмънд трябваше да тръсне глава, за да го махне от себе си. Пред него се очертаваше още един правоъгълник от светлина и малко зад него земята проблясваше в бледосиньо. Дезмънд се втурна натам. Още един удар и поредният порой от остра и тревожна болка. Той се понесе още веднъж през глава към откритото пространство.

Светлината на земята представляваше някаква странна локва вода, в която плуваха пищащи същества. Досега не беше виждал вода да блес-ти така. Отпред се появиха още премигващи светлини. Не им обърна внимание. Не обърна внимание дори на воя, който ги съпровождаше. Уиу-уиу, и какво от това? Но обърна внимание на внезапната остра миризма и на цветята от болка, които разцъфнаха по тялото му. Едно цвете беше поникнало на рамото му, и още едно. Движенията му станаха странни. Едно цвете поникна на хълбока му, което беше много странно и тревожна. Друго разцъфна на главата му и светът изведнъж се отдалечи и стана някак маловажен. Започна да реве. Дезмънд усети, че пристъпва ужасно бавно и малко по малко го обвиха талази топлина и сияй-на синева.

Докато светът се отдалечаваше, чу някакъв задавен истеричен глас да издава звуци, които не му говореха нищо, но те бяха следните:

– Повикайте линейка! Повикайте полиция! Не от Малибу, повикайте лосанджелиската полиция! Кажете им да извикат хеликоптер! Имаме загинали и ранени! Кажете им... не знам как ще им го кажете, ама им кажете, че имаме и един мъртъв носорог в басейна!

Глава 10

ВЪПРЕКИ ЧЕ му беше неловко ясно, че на борда на самолета е само той, но не и обектът на следенето, и че е бил подлъган най-глупашки да се отдалечи на шест хиляди километра и няколко хиляди безценни лири, Дърк реше да направи една последна проверка. Застана на изхода на самолета, за да наблюдава слизашите на летище ОХеър пътници. Наблюдаваше толкова напрегнато, че едва не пропусна да чуе съобщението по уредбата на самолета, което обяви неговото име и го прикани да отиде до гишето за информация на авиокомпания.

– Господин Джентли? – попита бодро жената на гишето.

– Да... – отвърна уморено Дърк.

– Може ли да видя паспорта ви, сър?

Той го подаде. Продължи да стои на пети, предчувствайки неприятности.

– Билетът ви до Албукърки, сър.

– Билетът...?

– Билетът ви до Албукърки, сър.

– Билетът ми до...?

– Албукърки, сър.

– Албукърки?

– Албукърки, Ню Мексико, сър?

Дърк погледна билета, който му подаваха, като че ли беше изкуствено листо от ревен.

– Откъде дойде това? – настоя да научи. Взе го и огледа подробностите по полета.

Жената го удостои с широка авиолинейна усмивка.

– От този автомат, предполагам. Той печата билетите.

– А в компютъра ви какво пише?

– Пише само предплатен билет до Албукърки, Ню Мексико, който да се предаде на господин Дърк Джентли. Вие не очаквахте ли да пътувате днес до Албукърки, сър?

– Очаквах да се озова някъде, където не съм очаквал, но просто не очаквах това да е Албукърки.

– Звучи като отлично направление за вас, господин Джентли. Приятен полет.

Полетът беше приятен. Той седеше и размишляваше кротко над събитията от последните два дни, подреждаше ги в съзнанието си не по начин, който да означава нещо, а в малки масиви от предположения. Метеор тук, половин котка там, електронни нишки от невидими долари и неочаквани самолетни билети, които ги свързваха. Преди да кацне в Чикаго самочувствието му се беше скапало, но сега усещаше тръпката на вълнението. Беше се захванал с нещо или с някой, нещо, което беше открил по уникален начин и което го привличаше към себе си. Фактът, че все още нямаше представа за кого или за какво става дума, вече не го притесняваше. Беше там, беше го открил и то го беше открило. Беше напилал пулса му. Лицето и името му щяха да се появят, когато му дойде-ше времето.

На летището в Албукърки постоя малко под огромните боядисани стълбове, заобиколен от мрачните втречени очи на пиещите и каращи адвокати, надничачи от билбордовете им. Пое си дълбоко въздух. Беше спокоен, чувстваше се добре, чувстваше се способен да се срещне с дивите и необузданите невероятности лежащи на един атом разстояние под скучната повърхност на видимия свят, и да говори на техния език. Пое без да бърза към дългия ескалатор и бавно отплава надолу като невидим крал.

Неговият човек го чакаше.

Позна го моментално – другата неподвижна точка в суетата на летището. Едър, дебел, потен мъж в зле скроен черен костюм и физиономия като нераздигната маса. Стоеше на няколко метра от ескалатора и се взираше в него с инертно, но сложно изражение. Но Дърк беше готов да го забележи, защото иначе лесно би пропуснал табелата в ръцете му, на която пишеше Д. ДЖЕНТРИ.

Дърк се представи. Мъжът каза, че се казвал Джо и че щял да отиде да докара колата. И Дърк, твърде антиклиматично, почувства, че е така.

Колата се приближи до изхода, леко стар дълъг черен кадилак, проблясващ матово под лампите на летището. Дърк го огледа със задоволство, качи се на задната седалка и изръмжа облекчено.

– Клиентът каза, че ще ви хареса – обади се Джо от далечината на предната седалка, след което подкара бавно возилото и излезе на пътя към летището.

Дърк огледа износената тапицерия от синьо кадифе и люещото се от прозорците тъмно фолио. Включи телевизора, но хване само бял шум, а астматичният климатик бълваше някаква мъгла, която в никакъв случай на беше за предпочитане пред топлия вечерен въздух на пустинята отвън.

Клиентът беше абсолютно прав.

– Клиентът – каза Дърк, докато голямото разбрицано нещо се носеше по тъмната магистрала към града. – Кой е точно клиентът?

– Един господин от Австралия, поне така звучеше – каза Джо. Гласът му беше доста висок и хленчещ.

– Австралиец? – изненада се Дърк.

– Да, сър. Австралия. Като вас.

Дърк се намръщи.

– Аз съм от Англия.

– Но сте австралиец, нали?

– Защо точно австралиец?

– Акцентът ви е австралийски.

– Не бих казал.

– Е, а къде е това?

– Кое? – попита Дърк.

– Нова Зеландия. Австралия е в Нова Зеландия, нали така?

– Е, не съвсем, но разбирам какво... е, щях да кажа, че разбирам какво имате предвид, но вече не съм толкова сигурен.

- От кой край на Нова Зеландия сте тогава?
- Всъщност, съм повече то Англия.
- Това в Нова Зеландия ли е?
- Само донякъде – каза Дърк.

Колата пое на север в посока Санта Фе. Луната обливаше високопланинската пустиня с вълшебните си лъчи. Нощният въздух беше кристално ясен.

– Идвали ли сте преди в Санта Фе? – носово попита Джо.

– Не – отвърна Дърк. Беше се отказал да води какъвто и да е смислен разговор с Джо и се чудеше дали не го бяха избрали умишлено, заради недостатъците му в тази област. Дърк умишлено се опитваше да потъне в мисли, но Джо продължаваше да го вади на повърхността.

– Хубаво място – каза Джо. – Прекрасно. Ако не го съсият всички тези калифорнийски преселници. Викат му „калифорникация“. Ъ-хъ. И знаете ли как се казва?

– Калифорникация – рискува Дърк.

– Санта Фе – каза Джо. Всички холивудски типове се преместиха тук. Съсияха я. Особено след земетресението. Чухте ли за земетресението?

– Всъщност да. Даваха го по новините. И то доста.

– Да, голямо земетресение беше. И сега всички калифорнийци се местят тук. В Санта Фе. Съсияха я. Калифорнийци. И знаете ли как му викат?

Дърк усети как целият разговор прави обратен завой и връхлита отгоре му. Опита се да го отблъсне.

– Значи цял живот сте живял в Санта Фе, така ли? – попита мекушаво.

– А, да – отвърна Джо. – Е, почти цял живот. Вече една година. Струва ми се като цял живот.

– А преди това къде сте живял?

– В Калифорния – каза Джо. Преместих се тук като стрелях по сестра ми от някаква кола. При вас в Нова Зеландия стрелят по ли хората от колите?

– Не – каза Дърк. Доколкото знам в Нова Зеландия не стрелят по хората от колите. Даже и в Лондон не стрелят, а аз там живея. Ужасно съжалявам за сестра ви.

– Да. Стояла си на ъгъла на „Мелроуз“ и минали двама с нов мерцедес, от тия новите, нали ги знаете с двойния гланц, и пуф, стреляли по

нея – мисля че беше 500 SEL. Тъмносин. Страхотен. Сигурно с го гепили на някой светофар. При вас в добрата стара Англия гепят ли коли по светофарите?

– Какво?

– Издебват те на някой светофар и ти вземат колата.

– Не, то благодаря, че попитахте. Имаме разни дето ти мият предното стъкло против волята ти, ама, въ...

– Джо изляя презрително.

– Работата е в това – обясни Дърк, – че в Лондон човек определено може да се приближи до някоя кола и да я открадне, но после няма да може да се измъкне.

– А, някаква хитроумна машинка ли?

– Не, просто задръстването – каза Дърк. – Ами, въ... вашата сестра – попита нервно. – Сега добре ли е?

– Да бе да – изкрещя Джо. – Нали ако стреляш по някой с калашник и той е добре после ще си искаш парите. Тъхъ.

Дърк се опита да издаде някакви съчувстващи звуци, но те нещо не пожелаха да се оформят както трябва в гърлото му. Колата забави ход и той свали белещия се прозорец, за да погледа нощната пустиня.

Един пътен знак проблесна за кратко в светлината на предните фарове.

– Спри! – изкрещя внезапно Дърк.

Наведе се през прозореца на колата и се опита да погледне назад. Колата забави ход и спря. Лунната светлина очертаваше силуета на знака в далечината.

– Можеш ли да дадеш назад? – попита бързо Дърк.

– Това е магистрала – възрази Джо.

– Да, да – каза Дърк. – Отзад няма никой. Само неколкостотин метра.

Джо измърмори нещо, включи на задна и подкара бавно назад.

– В нова Зеландия сигурно така правите – изхленчи той.

– Как?

– Карате на заден ход.

– Не – каза Дърк. – Но знам какво си мислиш. Че точно като нас британците, и те карат от другата страна на пътя.

– А може и така да е по-безопасно – каза Джо. Всички да карат назад.

– Да. Много по-безопасно е. – Дърк скочи от колата в секундата, когато спря.

В светлината на предните фарове, на седем хиляди километра от порутения офис на Дърк в Клеркънуел, се жълтееше един квадратен знак, на който с големи букви пишеше ПОРИВИСТИ ВЕТРОВЕ, а отгоре с по-малки ОПАСНОСТ ОТ. Луната висеше високо горе.

– Джо! – извика Дърк на шофьора? – Това кой го е сложил тук?

– Какво? – попита Джо.

– Знака! – каза Дърк.

– Знака ли имате предвид? – попита Джо.

– Да! – извика Дърк. – Опасност от поривисти ветрове.

– Ами, предполагам, че щатската пътна полиция.

– Какво? – озадачи се отново Дърк.

– Пътната полиция на щата – отвърна малко смутено Джо. – Навсякъде има такива знаци.

– Опасност от поривисти ветрове ли? – попита Дърк. – Искаш да кажеш, че това е обикновен пътен знак ли?

– Ами да. Просто означава, че тук е малко по-ветровито. Нали разбирате, в пустинята има ветрове. И може малко да ви поиздухат. Особено тука.

Дърк премигна. Изведнъж се почувства доста глупаво. Беше си въобразил, доста фриволно, че някой специално в негова чест е изписал името на някаква разполовена котка на някакъв пътен знак в Ню Мексико. Това беше абсурдно. Въпросната котка очевидно беше кръстена на името на съвсем обикновен американски пътен знак. Параноята, напомни си той, е нормален страничен продукт на часовата разлика и уискито.

Върна се засрамено при колата. След това спря и се замисли. Отиде до прозореца на Джо и надникна вътре.

– Джо – каза той. – Ти намали скоростта тъкмо когато щяхме да минем край знака. Нарочно ли го направи? – Надяваше се да не е пак часовата разлика и уискито.

– А, не – отвърна Джо. – Намалих скоростта заради носорога.

Глава 11

– СИГУРНО Е ОТ ЧАСОВАТА РАЗЛИКА – каза Дърк. – За малко да си помисля, че каза „носорог“.

– Да – отвърна Джо с отвращение. – Преди малко го задържаха. Докато идвал от летището.

Дърк се опита да помисли, преди да каже нещо, което би му

навлякло присмех. Сигурно ставаше въпрос за някакъв местен футболен отбор или рок банда на име „Носорог“. Сигурно. Идващи от летището? На път към Санта Фе? Трябваше да попита.

– Какъв точно носорог обсъждаме?

– Не знам. Хич не им разбирам на носорозите породите – каза Джо.
– По ме бива по акцентите. Да беше акцент, да ви кажа точно какъв е, ама беше носорог и ще ви кажа само, че беше голям и сив, нали ги знаете, с рог. От Иркутск до онова място. Нали се сещате, Май Португалия или не знам какво.

– Да нямаш предвид Африка?

– Може и Африка да е?

– И казваш, че е на пътя пред нас, така ли?

– Да.

– Тръгвай тогава след него – каза Дърк. – Бързо.

Той се качи обратно в колата и Джо пое по магистралата. Дърк седна на ръба на седалката и занаднича през рамото на Джо. Колата ускори през пустинята. След малко в светлината на предните фарове се очерта силуетът на голям тъмнозелен камион. Влекач с ниска платформа, върху която беше привързан кафез.

– Значи се интересувате от носорози, така ли? – опита се да завърже разговор Джо.

– Не особено – каза Дърк. – Не и до тазсутрешния ми хороскоп.

– Тъй ли? Аз не им вярвам. Знаете ли в моя какво пишеше? Че трябва да се замисля сериозно над личните и финансовите си перспективи. Същото като вчера. Щото аз всеки ден само това правя, карам насам и натам. Значи сигурно означава нещо. А във вашия какво пишеше?

– Че ще се запозная с тритонен носорог на име Дезмънд.

– Предполагам, че в Нова Зеландия виждате други звезди – каза Джо. – Този сигурно е заместник. Така чух.

– Заместник?

– Да.

– На какво?

– На предишен носорог.

– Е, да, предполагам, че едва ли е бил заместник на електрическа крушка. Я ми кажи – какво стана с, тъ, предишния носорог?

– Умря.

– Каква трагедия. Къде? В зоопарка ли?

– На едно парти.

– На парти?

– Да.

Дърк засмука замислено устната си. Когато се сетеше, обичаше да се придържа към следния принцип: да не задава въпрос, ако не е съвсем убеден, че отговорът ще му хареса. Засмука и другата си устна.

– Ще изляза да видя – каза и слезе от колата.

Големият тъмнозелен камион беше паркирал отстрани на пътя. Стените на кафеза бяха високи към метър и половина и огромният кафез беше покрит с плътен брезент, закрепен с въжета. Шофьорът се подпираше на отворената кабина и пушеше. Очевидно си въобразяваше, возенето на един тритонен носорог не е повод за обиди, но грешеше. Най-голямото количество обиди долиташе откъм шофьорите, които бяха принудени един по един да заобикалят камиона му.

– Копелета! – измърмори под нос шофьорът. Дърк се приближи с нехайна походка запали също подкупваща цигара. Опитваше се да ги откаже, но винаги държеше в джоба си един пакет с тактически цели.

– Знаеш ли какво мразя най-много? – каза Дърк на шофьора. – Гадните надписи в купетата, дето пише „Благодаря ви, че не пушите“. Нямам нищо против да пише „Моля, не пушете“, че даже и „Пушенето забранено“, ама не понасям това лицемерното „Благодаря ви, че не пушите“. Направо ти се прищява веднага да запалиш и да им кажеш „Няма нужда да ми благодарите, аз не възнамерявах да не пуша“.

Шофьорът се засмя.

– Надалеч ли караш дъртия? – попита Дърк с тон на изпечен доставчик на носорози, обменящ опит с друг. Огледа камиона с възхитен поглед.

– Само до Малибу – отвърна шофьорът. – Малко по нагоре в каньон Топанга.

Дърк цъкна с вид на разбирач и сякаш каза: „Какъв каньон Топанга бе, аз веднъж откарах цяло стадо диви животни до Кардиф с микробус. Ето на това му казвам аз проблем.“ – Дръпна яко от цигарата.

– Сигурно е било някакво парти – отбеляза.

– Парти ли? – попита шофьорът.

– Винаги съм казвал, че носорозите са кофти гости за всяко парти – каза Дърк. – Щом трябва, опитай, ама се дръж здраво. – Дърк смяташе, че задаването на директни въпроси прави хората подозрителни. Далеч по-полезно беше да говориш пълни глупости и да се оставяш да те поправят.

– Какво искаш да кажеш с това „парти“? – попита шофьорът.

– Партието, на което е присъствал другият носорог – каза Дърк и

потупа странично носа си, – когато е умрял.

– Присъствал ли? – намръщи се шофьорът. – Не бих казал, че наистина е присъствал.

Дърк окуражавашо вдигна вежда.

– Спуснал се от хълмовете, строшил оградата, разбил прозорците на къщата, направил два кръга в стаята, ранил седемнайсет души, изнесъл се в градината и някой го застрелял, след което паднал в басейна, който бил пълен с голи сценаристи, и повлякъл със себе си и петдесет кила сос от авокадо и някаква полинезийска плодова салата.

Дърк си даде няколко секунди, за да осмисли информацията.

– А къщата чия е била? – попита.

– На някакви кинаджии. Казват, че миналата седмица им идвал на гости Брус Уилис. Не тая.

– Доста жестоко спрямо горкия носорог – отбеляза Дърк. – А сега и още един.

Извадки от интервю с „Дейли Нексъс“, 5 април 2000

Как пристига Дъглас Адамс на кафе? Ако беше като монтечитаните, които се отбиват в „Пиер Лафонд“, щеше да се появи в SUV, луксозна кола или в луксозна SUV. Най-обикновеното кафе в „Пиер Лафонд“ струва 1.25 долара и се нарича „екологично френско кафе“. Вкусът му е същият като на кафето в „Макдоналдс“ или като на екологично диференциално масло, не че на тези дето карат SUV им пука.

Очаквах от Адамс нещо повече от SUV. Исках да го видя да изскача от космически кораб, да се материализира или дори да дойде пеш. Това е човекът, който написа „Пътеводител на галактическия стопаджия“ и успя да направи живота, вселената и всичко останало далеч по-забавни. Затова се учудих, как ли щеше да пристигне?

Черен мерцедес.

Адамс е висок метър и деветдесет и пет и очите му са големи и кръгли. Беше имал лош ден. Дъщеря му била болна и кроасанът, който ядеше в пет следобед, беше обядът му. Но животът не се беше отнесъл жестоко с четирийсет и девет годишния Адамс. Той пътуваше по целия свят, деветте му книги се бяха продали в над 15 милиона екземпляра, а вечно отлаганият филм по „Пътеводителя“ вече се продуцира от „Дисни“ и ще се прави то режисьора на „Остин Пауърс“.

– Юбилеен филм, който се прави от двайсет години и още повече се прави сега – каза Адамс. – Но ще видим. Щеше ми се никога да не ми беше хрумвала идеята за филм. Нямах да изгубя десет години от живота си.

За пръв път от десет години насам Адамс работи върху книга.

– По едно време беше взело сериозно да ми писва. Книгите ми погълщат идеи с невероятна скорост – каза той. – Да започна с това, че никога не съм възнамерявал да пиша книги. Затова реших да се занимая с куп други неща... Резултатът е, че разполагам със страшно много идеи и сега паниката е „Ще успее ли да ги употребя всичките до края на кариерата си, ако продължават да се раждат със същата скорост?“ Другата паника, разбира се, е вечният проблем писателя с реализацията му. Мисля, че се страхувам да пиша повече от другите писатели.

Новата книга не е от „Пътеводителя“ – те вече са пет – нито е за Дърк Джентли, но стилът ще бъде познат на всеки, който ги е чел.

– От тогава досега се натрупаха купища сюжетни линии, които ме чакат да ги превърна в книги. Една от тях ще озаглавя „Съомгата на съмнението“, но още не знам коя точно.

През 1990 г. Адамс заедно със зоолога Марк Карвардайн написва „Да видиш за последно“. Това е книгата, която се намира най-трудно и която му е най-любима. В днешната си реч пред университета в Санта Барбара Адамс – който живее в Санта Барбара от три години – ще говори именно за нея.

– Изнасям речи из цялата страна – каза Адамс. – И затова много ми се шеше да говоря и тук. Един вид „Здрасти, ето ме“.

Адамс изнася доста речи, най-вече пред големи компании, за свръх-модерните технологии.

– Всъщност предпочитам да изнасям такива речи, защото е забавно, но това стана в университетите. Големите компании много не обичат да слушат за опазването на околната среда – каза той. – Опазването на застрашените видове струва доста пари.

„Да видиш за последно“ започва жизнения си път като списание на Световния фонд на дивата природа. Групата изпраща Адамс в Мадагаскар, където той се запознава с Карвардайн. Адамс пише за ай-ай, застрашен вид нощен лемур, който прилича на кръстоска между прилеп, маймуна и много изненадано бебе.

– По онова време се смяташе, че са останали не повече от петнайсет екземпляра. След това се откриха още няколко, така че видът вече не е толкова застрашен, а само много, много застрашен – каза Адамс. – Но изживяването беше вълшебно.

Толкова вълшебно, че Адамс и Карвардайн прекарват следващата година в обикаляне на света и търсене на застрашени животни като безкрилите папагали какапу в Нова Зеландия и речните делфини байджи в Китай. Последните двайсет делфина ще изчезнат, когато китайското правителство построи язовира при Три Клисуре и унищожи обиталището на делфините.

– Отчаяна работа, не само защото ще изчезне още един вид и не само заради трагедията, а и защото не ми е ясна причината, поради която продължаваме да строим тези проклетни язовири – каза Адамс със отчетлив британски шепот. – Не само че причиняват екологични и социални бедствия, ами и с много малки изключения не вършат онова, за което са построени. Виж Амазонка, където всичките язовири се затлачиха. И какво стана? Ще строят още осемдесет. Това е идиотщина. Сигурно някъде имаме гени от бобър... Що за неутолимо желание да се строят

язовири? Предполагам, че проектът за Човешкия Геном ще намери този ген и ще го изреже.

В „Пътеводител на галактическия стопаджия“ междугалактически булдозери унищожават Земята и човечеството. Един съвсем друг булдозер унищожава най-преуспелите видове, живели някога на планетата. Пред шейсет и пет милиона години един астероид с диаметър десет километра се удря в полуостров Юкатан, издълбава сто и петдесет километров кратер и насища въздуха с водни пари и пепел. Дотук с динозаврите.

– Обсебен съм от представата за тази комета и от това, че е била единственото събитие, на което дължим самото си съществуване – каза Адамс. – Това е навярно най-драматичното събитие в историята на земята и определено най-драматичното в историята на човека, защото то е постлало пътя пред нашето съществуване и не е имало кой да го види.

Скалите убийци на динозаври са класическа физика. По-новата физика е малко далеч от Адамс, човекът, който написа, че отговорът на Живота, Вселената и Всичко останало е 42. До този отговор е стигнал един компютър и Адамс твърди, че компютрите ще променят всичко.

– Първите компютри бяха колкото стаи, след това станаха колкото бюра, куфарчета и джобове, скоро ще бъдат малки и неизброими като пращинки – ще можеш да си поръсиш навсякъде с компютри. Постепенно цялата среда ще стане много по-умна и отговорна и ще живеем така, както дори в момента не си представяме – каза Адамс. – Предполагам, че шестгодишната ми дъщеря ще го разбира по-добре.

Адамс е правил по малко от всичко, от радио и телевизия до дизайн на компютърни игри. Не всичко се е оказало успешно.

– Това са поуките от живота – каза той. – Знаеш ли какво представлява процесът на обучението? Той не нещо като „Нали се сещаш какво направи току-що? Не го прави повече.“

– След всичкия си търговски опит, реших, че е много по-добре да сея пред компютъра и да подреждам стотици хиляди думи в смислен ред.

Адамс пише „бавно и мъчително“.

– Хората си мислят, че писателите си стоят в някакви стая, гледат умислено и записват велики мисли. Само че те през повечето време гледат панкьосано и се надяват, че още не са пратили съдия-изпълнител.

През следващите няколко години, докато дъщеря му порасне, Адамс навярно ще пише.

– Мисля, че точно това ще правя, макар да се говори, че ще пиша

сценарий за голям документален телевизионен сериал. Ще изчакам, докато ѝ бликнат хормоните и ще изчезна със скоростта на светлината. Мисля да се махна като стане някъде на тринайсет и да се върна, когато се е цивилизовала.

Интервюто приключи, когато мобилният телефон на Адамс извънтя в джоба му. В другия му джоб имаше малък плюшен жираф. Изглежда беше на дъщеря му. Същата вечер жена му и дъщеря му е трябвало да летят за Лондон, но дъщеря му получила възпаление на ухото.

– Всъщност доста сериозно.

Адамс трябваше да се качи в черния си мерцедес, и да се прибере, за да я види.

И така направи.

*Интервюто е взето от Бредън Бюлер
„Артсуик“*

ЕПИЛОГ

ПОКЛОН ПРЕД Дъглас Адамс, известен най-вече като автор на „Пътеводител на галактическия стопаджия“, който в събота почина от инфаркт на четирийсет и девет години.

Това не е некролог; ще има време за некролози. Не е последна почит, не е обозрение на един забележителен живот, не е панегирик. Това е най-искрена почит, написана твърде скоро, за да е балансирана и внимателно премислена. Дъглас, не вярвам, че си мъртъв.

Във вчерашната слънчева майска сутрин, в седем и десет се измъкнах от леглото и както обикновено отворих електронната си поща. Повечето беше джънк, имаше и няколко имейла, които очаквах. Прегледах списъка и погледът ми изведнъж попадна върху името на Дъглас Адамс. Поне щях да се повеселя малко. След това щях да се заема с обичайната си работа.

Но какво се казваше в този имейл? Дъглас Адамс починал от инфаркт преди няколко часа. Може да е клише, но думите се размазаха през очите ми.

Сигурно беше някаква шега. Сигурно беше някой друг Дъглас Адамс. Твърде абсурдно, за да е истина. Сигурно ще спях. Отворих съобщението, което ми беше изпратил един известен германски програмист. Не беше шега, бях напълно буден. И беше този Дъглас Адамс, който трябваше, или по-скоро, който не трябваше. Внезапен инфаркт в някакъв гимнастически салон в Санта Барбара. „Боже, какъв човек беше“ – пишеше в края на съобщението. Наистина, какъв човек. Гигант. Близо два метра, широкоплещест и не се изгърбваше като някои дете се стесняват от ръста си. Имаше я онази мачо агресивност, която би изглеждала заплашително при един толкова висок мъж. Нито се извиняваше за ръста си, нито се перчеше с него. Той беше част от шегата.

Един от най-остроумните хора на нашето време, с изискан хумор, почерпен от дълбокото познание на литературата и науката, две от най-любимите ми неща. И той ме запозна с жена ми – на партито за четирийсетия си рожден ден.

Бяха връстници и бяха работили заедно по сериала „Доктор Кой“. Чудя се дали да я събудя и да ѝ кажа, или да я оставя да поспи още малко, преди да ѝ разваля деня. Той сложи начало на съвместния ни живот и беше важна част от него. Трябва да ѝ кажа сега.

С Дъглас се запознахме, когато му писах като негов почитател – мисля, че това е единствения път, когато съм го правил. Много ми харесваше „Пътеводител на галактическия стопаджия“. След това прочетох „Холистична детективска агенция Дърк Джентли“.

Веднага щом я свърших, обърнах на първа страница и започнах отначало – за пръв път ми се случваше и му писах, за да му кажа. Той ми отговори, че е почитател на книгите ми и ме покани да му гостувам у дома в Лондон. Рядко съм виждал толкова жизнен дух. Бях подготвен за това, че ще е забавен. Не бях подготвен за задълбочените му научни познания. Трябваше да се досетя, защото много шеги в „Пътеводителя“ са неразбираеми, ако не разбирате доста от съвременна наука. И беше истински експерт в областта на съвременната електроника. Говорили сме за наука много, насаме и дори пред публика, на литературни фестивали и по телевизията. И той стана моят гуру по всички технически проблеми. Вместо да се боря с разни инструкции написани на тихоокеански английски, бях един имейл на Дъглас. Той ми отговаряше, рядко само след минути, без значение дали си беше в Лондон, в Санта Барбара или където и да е по света. За разлика от справочниците, Дъглас разбираше проблема ми съвсем точно, знаеше точно защо ме безпокои и винаги имаше решение, подробно и остроумно обяснено. Електронната ни кореспонденция бъкеше от литературни и научни шеги, както и от мили саркастични отклонения. От тях бликаше технофилия и невероятно чувство за абсурдните ситуации. Целият свят беше един огромен скеч на Монти Пайтън и човешката глупост беше също толкова смешна в Силиконовата долина, както и навсякъде другаде по планетата. Той се смееше и на себе си със същото чувство за хумор. Например неговите епични творчески блокажи. („Обичам крайните срокове. Обичам да ги чувам как свистят покрай мен.“). Според легендите, веднъж издателят и агентът му го затворили в една хотелска стая без телефон и без да може да прави нищо друго освен да пише, като го пускали навън само за кратки разходки с придружител. Когато ентузиазмът му се стопеше и развиваше биологични теории, които бяха твърде ексцентрични за професионалния ми вкус, реакцията му на моето отхвърляне винаги беше по-скоро да се надсмее над себе си, отколкото да падне духом. След което се пробваше още веднъж.

Смееше се на собствените си шеги, което добрите комици не следва да правят, но го правеше толкова очарователно, че шегите му ставаха още по-смешни. Беше способен да се надсмива без да причинява болка и хуморът му беше насочен не срещу хората, а срещу нелепите им идеи.

За да илюстрира самоднителната концепция, че вселената е възникнала заради нас, само защото се вписваме толкова добре в нея, даваше за пример локвата, която се настанява в някаква вдлъбнатина и че вдлъбнатината е точно по размера на локвата. Или пък притчата, която разказваше с огромно удоволствие, без да дава морални оценки и без да дава никакви обяснения. Някакъв човек не разбирал как работи телевизорът и бил убеден, че в кутията има множество човечета, които манипулират образите с висока скорост. Един инженер му обяснил за високочестотната модулация на електромагнитния спектър, за преподавателите и приемниците, за усилвателите, катодните тръби и сканиращите лъчи, които се движат отляво надясно и отгоре надолу по фосфоресциращия екран. Човекът го изслушал внимателно и кимал на обясненията. Накрая заявил, че е доволен и вече разбира как работи телевизорът. „И все пак нямали някое друго човече вътре?“

Науката изгуби един приятел, литературата изгуби светило, планинските гори и черните носорози изгубиха пламенен защитник (веднъж изкачи Килиманджаро в костюм на носорог, за да изкара пари за борбата срещу кретените, които убиват носорозите заради роговете им), компютрите Епъл изгубиха най-слаждодумния си почитател. А аз изгубих незаменим интелектуален партньор и един от най-милите и забавни хора, които познавам. В деня на смъртта на Дъглас получих една добра официална новина, която щеше да го зарадва. Знаех я от няколко седмици, но не ми беше позволено да я разгласявам, а сега, когато ми е позволено, вече е твърде късно.

Слънцето грее, животът трябва да продължи, всички ще отидем там и други подобни клишета.

Днес ще посадим дърво: ела в памет на Дъглас, висока, права, веч-нозелена. Сезонът не е подходящ, но ще дадем всичко то себе си.

Напред към разсадника.

Ричард Докинс, „Гардиън“, 14 май 2001

(Ричард Докинс е професор по популяризация на науката в Оксфорд)

Дъглас Ноел Адамс
1952–2001

Ред на мемориалната служба за Дъглас Адамс

Schuebler хорали – . С. Бах

Сбогуването на пастира из „Детството на Христос“ – Хектор Берлиоз

Посрещане от Преподобния Антъни Хърст от името на църквата Св. Мартин-ин-дъ-филдс

Въведение и молитва от Стивън Коулс

Джони Брок

Трима крале от земите на Персия – Питър Корнелиус

Ед Виктор

Очите ми са виждали величието на Божието пришествие
Традиционна американска мелодия, текст Джулия Уорд Науи

Марк Карвардайн

Последен танц – Роби Макинтош

Те фовемус – Хамелеон Артс (по П. Уикънс)

Джеймс Трифт, Сю Адамс, Джейн Гарние

Рок звезда – Марго Бюканън

Молитви за Деня на благодарността от Стивън Коулс

Продължавам – Гари Брукър

Защо не си тук – Дейвид Гилмор

Ричард Докинс

За красотата на земята – музика Конрад Кохер, текст Фолийт С. Пиърпойнт

Роби Стамп

Кантата № 170 – . С. Бах

Ария

Почивай в мир, любими мой,
Нямаш място ти във ада
А само във небесните селения
Сърцето ми се моли
Почивай в мир, любими мой,
И само твойта добродетел
В сърцето си ще нося.

Саймън Джоунс

На всички светци, що почиват от теглото си – музика Р. Вонан Уилямс, текст Уилям У. Хау

Благословия от преподобния Антъни Хърст

Музика за орган от . С. Бах

Фантазия в сол

Прелюд и фуга в до

Италианско кончерто

Благодарности на редактора

На Дъглас, нямаше да се наслаждаваме на тези страници; липсваш ми;

На Джейн Белсън, съпругата на Дъглас; нейната вяра и подкрепата ѝ за тази книга бяха нейната основа;

На Ед Виктор, дългогодишния агент на Дъглас и негов доверен приятел, чиято подкрепа за това начинание премахна всички пречки

пред него;

На Софи Астин, безценната асистентка на Дъглас, чиято интелигентност, преданост и принос от първа ръка се оказаха жизненоважни за тези страници;

На Крис Огъл, близък приятел на Дъглас, чийто компютърни умения и познания за начина на мислене на Дъглас, за паролите му и за онова, което би могло да се нарече файлова система на Дъглас, му дадоха възможност да сглоби един диск с творбите на Дъглас, без които тази книга нямаше да съществува;

На Роби Стамп, добър приятел и бизнес партньор на Дъглас, който ми напомни, че Дъглас вече е създал структурата на тази книга;

На Шей Архарт и Линда Лоуентал от „Хармъни букс“, които първи ме привлякоха към този проект, както и на Брус Харис, Чип Гибсън, Андрю Мартин, Хилъри Бас и Тина Констабъл, които издаваха и обичаха Дъглас; на Питър Строс и Ники Хърсел във Великобритания за безценната им редакторска помощ;

На Майк Дж. Симпсън, бивш президент на ZZ9, официалният фен клуб на Дъглас Адамс, чиято щедрост и енциклопедични познания относно живота и работата на Дъглас се оказаха безценен източник;

На Патрик Хъникът, който подпомагаше усилията ми Чапъл Хил, Северна Каролина, както и на Лизи Кремър, Маги Филипс и Линда Ван от офиса на Ед Виктор;

На всички издатели, писатели и приятели на Дъглас, които бяха така любезни да предоставят достъп и разрешение за използване на свързаните с него материали;

На Изабел, моята партньорка в живота;

На синовете ми Сам и Уилям, които, както се полага на новите поколения, погълнаха на един Дъх книгите на Дъглас;

На всички читатели на Дъглас Адамс: както знаете, любовта беше

(и продължава да бъде) взаимна.

За повече информация относно Дъглас Адамс и неговите произведения, посетете неговия официален сайт – <http://www.douglasadams.com>

Заповядайте в официалната Общност на ценителите на „Пътеводител на галактическия стопаджия“, основана през 1980 г. За подробности посетете <http://www.zz9.org>.

Дъглас Адамс беше патрон на следните две благотворителни организации: „Даян Фоси Горила“ (<http://www.gorillas.org>) и „Спасете носорозите – интернешънъл“ (<http://www.savetherino.org>).

КРАЙ

© 2002 Дъглас Адамс

© Росица Панайотова, превод от английски

Douglas Adams

The Salmon of Doubt (Hitchhiking the Galaxy One Last Time), 2002

Публикация: ИК „Бард“

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/2280>]